
NAZIONALE
12
18 P
26
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE

NAZIONALE
55
34
25
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
ROMA

12
14
6
50

IACOBI TRVNCONII

PHILOSOPHI AC MEDICI

De custodienda Puerorum Sanitate.

Ante Partum, in Partu, & post Partum

De curandis eorumdem morbis ex Hippocrate, quousque Caninos Dentes emiserint.

ACCESSIT

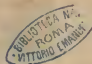
Tractatus de Variolis, & Morbillis, &

Epistola eiusdem Auct. de Prauis Febribus cum peticulis, quæ anno MDXC. & XCI. per Italiam vagarunt.

AD SERENISSIMAM D. CHRISTIANAM LOTHARINGIAM MAGNAM ETRVRIÆ DVCISSAM.

Mon:

FLORENTIAE,
APVD PHILIPPVM IVNCTAM. MDXCIII.
Cum Licentia Superiorum, & Priuilegio.

SERENISSIMAE CHRISTIANAE LOTHARINGIAE
Magnæ Duciſſæ Hetruriæ.

IACOBVS TRVNCONIVS SVMMAM FELICITATEM D.

CVM tuæ Sereniſſimæ celſitudini iam notũ foret, nullam in vrbe hac Florẽtiſſima inueniri mulierem, quæ obſtetricalem artem alioquin vtilem, & maxime omnium neceſſariam, ita didicerit, vt difficultatibus in partu contingentibus, oportune tutoque parieti opem afferre ſciat, ſed imperitarum obſtetricum culpa ſæpius contingere, vt infantes periculoſe agant. Idcirco tua Celſitudo, tamquam princeps humaniſſima, erga omnes vrbis mulieres pietate adducta, commu-

ni earum saluti consulendum esse decreuit. Quamobrem, obstetrices edocere, medicorum esse partes, cum recte dixisset, iussit pariter, vt ex ipsis obstetricibus, quæ magis apta comperiretur, ita instrueretur, vt in quolibet laborioso partu ingenio, & arte succurrere valeret. Ita namque, & Moschio ille Græcorum medicus celebratissimus consulebat inquiens; Sic namque obstetrix esse debet vt muliebrium causarum sit edocta, & medicinali exercitatione perita. Ego autē, qui tuæ Celsitudini pro viribus inseruire perpetuo addictus fuero, tunc eius præceptū pro singulari gratia dum acceperim; vt pium sanctumque eius desiderium exsequerer, quā primum inter cæteras obstetrices, aliquas selegi aptiores docibilioresque compertas, & eas qua valui arte instruxi: Vt insuper singulæ, quæ ad hanc artem se dicari velint, præcepta artis addiscere possint, opusculum edidi, in quo de obstetricali arte agitur, quod vt singulæ documenta ex eo recipere queant, vernacula lingua à me transcribendum curabitur. Verum quoniam antequam ad sui ortum ducatur púer, per nouem menses, & vl-

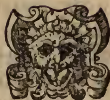
tra

tra imperfectus, & viribus inualidus in matris vtero, tamquam in angustissimo cecoq; carcere, in se totus conglobatus vinculis detinetur; & tunc temporis tum externarum, tum etiam internarum rerum, varijs iniurijs subiciatur, quibus infantes ipsi ante maturum partum quãdoque extinguuntur, & abortus sequitur. Qua de re vt ab ijs illesus præseruetur puer, & incolumis cum matre gerente ad partum ducatur, opusculum aliud primum in ordine edidi; in quo grauidarum regimen continetur, & etiam singulorum accidentium, quibus grauidæ ipsæ mulieres infestari solent, tum præseruatio tum curatio in eo traditur, vt ante partum etiam infans conseruetur, & ad partum feliciter accedat. Deinceps in ordine secundus tractatus iam dictus de obstetricali arte sequitur, in quo docetur quæ & qualis debeat esse obstetrix, & de eius officio recte administrando, vt à partu mulier illesa extricetur, & ex eo puer tutus emergat. Et quoniam postquam in lucem editus est puer, ex obstetricis manu in nutricis manibus delegatur, vbi vel lactis defectu, vel eius vitio, vel ob ipsarum inscitiam, vel

quia negligentes fuerint, non raro infantes periclitari solent; idcirco vt post partum etiam sanus præseruetur puer, tertium addidi tractatum, in quo de eiusdem pręseruatione agere, per regimẽ nutricis, operępręcium esse duxi. Et tandem cum multis tentari morbis puerum post partum contingat, quorum non pauci ob ipsorum naturam, quę humido mersa censetur, vt mari salga originẽ ducunt, vt summus Hippocrates peruulgauit, alij verò ipsorum morbi à sanguine, quo in matris vtero alti fuere, ortum trahant, & à vitioso lacte pariter à nutricis vbere sumpto; alij verò ineuitabili naturæ præscripto à dentitione promoueantur, vt in gingiuarum perforatione ab ijs præcipue dentibus, qui canini dicũtur, ob id cum pręseruationem puerorum docuerimus dum sani existunt, deinceps de quorundam morborum curatione ex Hippocrate cum ipsi ęgrotauerint, tractatum quartum in ordine adiungere, consilium mihi fuit, vt non modo in partu, sed ante partum quoque, necnon post partum donec caninos dentes emiserint, eorum sanitas absque vitio pręseruetur, vel si forte morbo aliquo interim vt sę-

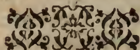
pe contingit ægrotauerint,artis præsidio,& Deo Opt. Max. fauente curari valeant. Accipe igitur Princeps Serenissima atque omniũ humanissima, opus tuæ Celsitudini dicatum, ex quo singuli ipsum legentes, in tui gratiam fructus carpere valeant. Tibi verò æque ac Serenissimo Magno Duci Serenissimoque Principi, & cæteris ex regia tui familia ipsemet auctor natura iam, & spõte totus se dicauit. Tuus igitur est Trunconius, tuique ex eo veluti ex trũco editi sunt fructus, qui si benigne abs te ex vsu colligẽtur, reuirescet quidem ille iam senescens, & in dies magis gratos tibi fructus edere, pro viribus conabitur. Et quamuis libelli munusculum paruum ex se sit, magnum profecto fiet si abs te fuerit hilari fronte receptum, & insigni tuo splendore illustratum.

AD CANDIDOS LECTORES.

IACOBVS TRVNCONIVS Auctor.

ON *me latet candidißime lector, quod fortasse non deerunt, qui meam libelli huius editionem, tamquam vtile ac necessarium opus probent; sicuti alij, qui prima facie legentes, eamdem improbent, ex eo quod non noua proferam, sed quæ à plurimis huc vsque prodita fuerint, & ita ipsi superflui vitium mihi impingant. Nec alij insuper deerunt, vt deesse non solent, vbi recentiores de aliqua re pertractant, qui me hoc crimine culpent, quod operis huius lucubrationes meæ non sint, sed aliorum easq; suffurauerim. Duplici sic crimine accusatus si fuerim, à quolibet me excusatum impunemq; fore ostendere licet. Ad primum dicendum sane*

videtur

videtur quod nihil dici poßit, quod prius non dictum fuerit, vt apud omnes in confesso habetur. Scio etenim quod inter recentiores non desunt, quemadmodum, & non deerant ante illos, qui de regimine vtero gerentium, & qui de officio obstetricis, & partu, & qui de Infantium sanitate tuenda suis scriptis prodiderunt, sed illis sic responderi velim, quod quo magis à pluribus calcatur via, eò magis plana atque facilior redditur, & idcirco quãuis alij hæc ipsa pertractauerint, nihilominus opera hæc se inuicem consequentia nemo vnquam, quod sciam hac serie methodoq; & breuitate huc vsque ni fallor, in albo posuit. Ad secundum autem quod hæc ex alieno agro suffurauerim, negare non possum, fateri debeo. Ex amplo namque ac fertilißimo antiquorum, atque maiorum agrò, vt Arist. Hippocratis, Galeni, Pauli, Aetij, Auicennæ, Haly abb. Celsi, Celij Aureliani, Oribasii, & cæterorum antiquorum præcepta suffuraui, à quibus omnis nostra scientia manare vnusquisque fatebitur. O vtinam, & ipsi sic suffurari didicerint, qui me hoc crimine impingunt, non aliam siquidem mærerentur penam quam à singulis laudari hominibus, sic namque medicam artem non ignorarent, sed antiquorum præceptis non obliti sed eis magnopere

pere

pere addicti artem ipsam callerent. A maioribus namque fontibus haurire præcepta, scientiæ perfectionem fore perpetuo ratus sui neque id ambigendum puto. Legere igitur non dedignentur non mea sed ipsorum antiquorum asserta à me verò recta serie, & methodo ac qua fieri potuit breuitate redacta. Nam quicunque vtero gerentis, vel nutricis regimen siue obstetricis officium exoptat, pro pueri conseruanda sanitate, præsenti hoc opere addiscere valebit, præterea quisquis presidia desiderabit, quibus grauidarum simptomatibus opem ferat, ac quibus pueriles morbi sanentur singula libellum hunc legendo venari plane valebit. Interim valete Lectores candidißimi nostri non immemores.

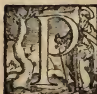

D. PETRI

DOMINI

PETRI ASIRELLII CARMEN.

Ad Lectorem.

PARTVS *ante graues, in partu quæq; tueri*
Post partum pueros discat honesta nurus.
Ex Trunco viridi medica quin arbore letos
Nunc mulier fructus colligat alma suos.

AD AVCTOREM

D. MICHAEL COLVMBVS.

EXCELSOS *tibi lucinæ Iunonis honores*
Mandanti nitidis, Trunconi doctæ, papyris,
Assurgunt patres queis dulcia pignora curæ
Atque amor est chare sobolis studiumque nepotum.
Assurgunt itidem dulces experte hymenæos
Matronæ fætum, & partus quòd ferre labores
Perdiscant, cuncti per quos discerpier artus
Dura, & creduntur late ossa dehiscere hiatu.
Sed mage nascentum deuincta est turba, quod amplum

Pandis

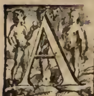
Pandis iter dias ipsis in luminis oras,
Irrumpant facile, vt thalamos, & vincula soluant,
Et nati vegetam attingant longamque senectam
Omnibus erepti, qui membra tenella lacessunt
Atroces morbi, macies seniumque Philippi
Atque υδρωκεφαλὸσ *vastus capitis tumor, & qui*
Per totum informes erumpunt corpus achores,
Et papulæ turpi sanie crebroque fluentes
Et terræ subitò allidens ἐπυληψία *corpus*
Motibus ac tremulis quatiens conuulsio membra,
Et teneris saniosæ herentes faucibus Aphtæ
Quique graui laniant, lumbrici viscera morsu.
Tonsillæ βατράχοσ*, singultus, nausea, Tussis*
Strumæ Intertrigo, vesicæ calculus, Alui
Profluuium, & geminos circum fœda hernia testes,
Σιρίασισ*, Vomitus alia, & sexcenta malorum*
Portenta heu nimium teneris infesta puellis,
Quæ tua Trunconi hæc cunctos monumenta per annos
Victura ostendunt tuto remouere, parata
Vnde tibi æternùm tanta est iam gloria, nullis
Terrarum trifidiue coercita finibus orbis.

DOMINI IOHANNIS BAPTISTAE ADIVNCTII BVRG.

AD LIBRVM.

NNVA *temperies sub verni temporis horā*
Arboribus praeest, alijsque orientibus herbis.
Ast hominum generi, dū cœpit ducere vitā:
Ne cita mors rapiat cunctantem in limine fœtum;
Aut infantibus egregiam qui nouerit opem
Ferre, piamque pusillis demum extendere manum;
Te citra solum, omnium ò doctissime Liber,
Quis melior legitur? Sed ante vtinam editus esses.
Olim præses diua puerperis habita Iuno
Te venientem fugisset; quin illico cedens
Sponte locum, & tibi (nunc quod fit) ius omne dedisset
Incolumem seruandi natum, vteroque gerentem.
Eia age, rumpe moras, nil tandem veritus: Ecce
Parentum omne genus gaudens, prolesq; futura,

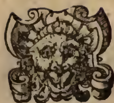
Præsidijs

Præſidijs munita tuis; tum ſtirpe ſuperbi,
Seu quos maior alendi natos cura remordet,
Legibus, & ditione ampla, imperioq́ue potentes;
Inuidorum compeſcent morſus, ac tibi vinctos
Compedibus ſeruari hoſtes; laceſſere demum
Ni deſinant, viuas vt lætus; properè dicent.

Errata maioris momenti ita corriges.

P.	*L.*	*Err. Corr.*
3	1	ſüa lege ſuam
6	16	lege chotilodines
7	16	exercitium adde paucum
9	12	mouere lege habere
26	24	perq́; l. vel & adde vices
32	18	ſeruandi lege ſeruandum
41	7	abluant lege abluantur
41	17	dextero adde fiet vſu
41	18	lege ex quo in principio lineę.
51	20	ſit lege, ſic quælibet
52	19	occluſus lege occluſum
52	23	24.& 25.numeros poſitos ſub nominatiuo ablatiuo legãtur vt 15.7.& 6
54	18	comercia lege comercio
58	21	22.lege 21
80	10	vterum lege utero
91	2	ignorare lege ignores
109	4	lege exardeſceret ni
115	5	lege ſed cum
116	23	infantem lege infantis
122	10	Exrepente leg. expetente
123	25	quoniam lege quando
126	12	autem lege item
127	10	reſũmant l. reſũmantur
123	27	ſimiliter lege ſimilem
134	19	lege meliuſq́ue degere
141	14	habent lege habet
142	21	tepefacta adde ſũmantur
150	13	extepente lege expetẽte
161	17	ad nares lege ad aures
164	24	quam lege quæ
175	9	proximo lege paroxiſmo
184	4	analogiam l analogiſmũ
185	17	lege imitator curet
188	29	primo lege proprio
202	13	infans caninos lege infanti canini
203	8	ſi reuiſcet lege reuireſcet
205	17	compoſiti lege conſopiti
208	7	excretricibus l. excretis
220	14	comitiali l.in cõpoſitione
225	4	in lege ni
238	3	humectandi lege exiccãdi

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI

Tractatus Primus.

De conseruanda sanitate grauidarum, ipsarumq; gestati fœtus, ac de præseruatione aborsus.

Quæ & qualis materia sit pro conseruanda sanitate seligenda, & vbi vsurpanda.

CAPVT PRIMVM.

TERO gerentibus tum ipsarum sanitatis, tum fœtus quẽ in vtero gerunt conseruatio nec nõ ab earum aborsu, præseruatio debetur. Et quoniam dum vtero gerunt accidentia quædam ipsis velut familiaria haud raro contingunt, eorundem correctio pariter exigitur; vt amborum sanitas vsque in parturitionis tempus incolumis seruetur, quæ partes conseruandi videlicet, atque corrigẽdi sub ipsamet custodiendi arte iure merito contineri debent Gal. auctore lib. 6. de sanitate tuẽda. Supposito igitur qđ sanitas quæ cõseruari debet, simmetria quędam sit ex quatuor qualitatibus emanãs subiecto corpori cõueniẽs circa similares partes: in instrumẽtalibus uero simmetria ex ipsarũ similariũ cõpositio-

ne,numero, magnitudine,& figura cõſiſtat Gal.auct. 1.de ſanitate tuẽda ca.1.& quiſquis hæc cõmode tueri valeat,is optimus ſanitatis cuſtos erit:Galenus ſubdit citato loco. Et qm̃ cuſtodiẽdæ cuiuſlibet ſanitatis ſtudiũ circa tria hęc prima genera verſari debet, atq: medẽdi methodus,corporibus videlicet, cauſis,& ſignis,vt Galenus inquit citato lib.cap.15. corporibus quidem,vt ipſe inquit,iiſque & ſana iam ſunt, & eo ſtatu ſeruari debent. Signis vero quæ ipſis accidunt, ex quibus corpora ipſa dignoſcuntur. Cauſis autem, ex quibus cuſtodia ſanitatis perficitur. Supponamus igitur vtero gerentis corpus cuius conſeruationem intendimus ſanum eſſe ex eius actionibus dignoſci, & idcirco eius ſanitatẽ, & geſtati pariter in vtero fœtus conſeruandam eſſe,vt eſt pręſentis negocij inſtitutum. Reliquum itaque eſt, vt cauſarum ſalubrium, atque ſanitatem conſeruantium materia ſeligẽda ſit, vbi autem materia hæc ſalubris pro conſeruanda ſanitate vſurpanda ſit,Galenus docuit in ſuo libello ad Traſibulum cap.18. vbi inquit; conſeruans ſanitatem continetur in illis quibus velimus nolimus corpus noſtrum vtitur,& eorum illis quæ iuuare, & officere valeant:in ijs & circa hæc tuendæ ſanitatis artem verſari arbitram' . Ipſæ autem ſunt res non naturales dictæ, vt Galenus aſſeuerauit in arte medica cap. 85.& idcirco à ſex fontibus qui eas ſcaturiunt petendæ fuerint. Verum quoniam iam dicta genera,materia quædam ſunt inſalubrium cauſarum,at vſu opportuno adhibito cauſæ fiunt conſeruatrices, atque

ſalubres,

ſalubres, idcirco ab vnoquoque fonte ſua cauſarum materia qualis, quantũ, quando, & quo modo oportet ſeligere licebit: nam ſi à modo deliquerint, in ſalubres redduntur. Galenus inquit in ſuo de arte medica cap. 85. Fontes igitur adire, & ad cauſarum idoneam materiam ſeligendam, & reliquas reſpuendas, iam nos accingi tempeſtiuum videtur.

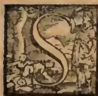
FONS PRIMVS.

RIMVM fontem iam aggreſſi, qui aerem ſpirat ab ipſo aerem ſeligemus ad temperatum, & qui non admodum frigidus, vel calidus, immunisq; ab imbribus & ventis exiſtat; vitandus quoque erit auſtrinus, vt monuit Hippocrates lib. ſuo 3. aph. 12. in ipſa conſti tutione ſiquidem ex leui occaſione grauidæ mulieres abortiunt. Vitandus quoque eſt Septentrionalis ventus, vt qui deſtillationes promouere valeat exprimendo, & ſubinde tuſſes quæ moleſtæ admodum grauidis mulieribus eſſe ſolẽt & abortum promouere, vt monet princeps ille Auicenn. lib. 3. fen. 21. tr. 2. c. 2. Aer quoque vitandus eſt prauum tetrumq; odorẽ ſpirans, huiuſmodi nanq; praui odores cum aere per inſpirationem attracti, abortiẽdi occaſionem non raro afferunt, & cæterorum prauorũ morborum authores ſæpius fuere, quemadmodum vbi lucernæ extinctæ fuerint 8. de hiſt. animaliũ cap. 24. Vitabitur igitur externus noxiusq; aer, & prout decet ad libitumq; parabitur ab vtero gerentibus, in

ædibus se continendo,& iucundis,suauibusq; odoribus eiusdem aeris prauitatem emendando, & quoad poterunt prauitatis causas abijciendo:& hæc de aere.

FONS SECVNDVS.

ECVNDVS fons deinceps petendus erit,qui ea scaturit,& fundit,quæ per os in cibo,& potu sumuntur, & ab ipso ea haurienda sunt, quæ coctu faciliora sint,boniq; succi sint, & elegāter alant. Sint quoque in primis suis qualitatibus contemperata qualitate prædita,& in passiuis ad siccum moderatè,ac modicè vergant. Vitanda itaque erunt alimenta immoderatè calida,vel frigida, ac immodicè humectantia, ipsorumq; vitandus erit immoderatus,atque intempestiuus vsus: & præcipue in primis mensibus,vbi non repurgata menstrua à fœtu adhuc non vincuntur; & idcirco redundant in venis, & picam pariunt. Panis igitur sit ex nitido puroq; frumēto, & optima farina, probeq; fermentatus,& decēter coctus, carnes sint ex laudabilioribus, vt pulli, vel capi, columborum paruorum, turturum, fasianorū, & auicularum mōtanarum, & inter quadrupedes caro ædi, veruecis, paruorum vitulorum,& similium. Comedat etiam oua recentia tremula, & fercula ex ipsis cum pane cōfecta, & cum succo agrestæ,vel limonum,vel aranciorum condita. Inter legumina conceduntur lentes abiecta prima aqua in ipsis incoquē dis, oriza, & ordei farina. Inter olera,& pro acetarijs

conce-

conceduntur lactuca, endiuia, borrago,& oxallida. Inter pomaceos fructus conceduntur pira, citonia,& granata; abstineat autem ab amaris omnibus,& acutis edullijs in quorum numero Auic. enumerauit capares, lupinos, & acerbas oliuas; Vitare quoque debent edullium quodlibet menses prouocare valens, in quorum numero ab Auic. recensentur fascoli, cicer, & sisamum, cum quibus adnumerari quoque debent singula diuretica, & quæ aperiendi venas, vel quæ ciendi aluum vim aliquam habeat, cibaria quoque flatuosa summopere cauenda erunt. Et si inter ea quæ minus conceduntur aliquod grauida inspexerit,& inspiciendo flaganter exoptaret(vt illis contingere solet)ne ipsius ita vehemēter exoptati edullij caracter imprimatur in infante, ob cuius maculam deturpari valeat, modica eius quātitate grauidæ desiderium expleri poterit. Potus vero in prandio & cena & hora qua aliquid pro cibo sumpserit vinum sit gustui gratum,& odorum,& colore rubrum. Eiusmodi vina namque magis à me probantur pro grauidarum vsu, quàm vina alba cum ob ipsorū sub adstringentē facultatem, qua prędita sunt ventriculum,& cęteras inde naturales partes magis roborent, alba vero potius laxēt, nam si paucifera ea fuerint, diuretica nimium erunt, & flatus progignentia; si verò ex genero sis fuerint caput magis tentant, ac replent. Hāc fuisse Hippocratis sententiam Auic. ostendit lib. 3. fen. 21. tract. 2. cap. 2. per hæc verba inquiens. Et Hip. quidē dixit sumat in potu vinum nigrum & quæ sequun-

tur. At in locis vbi rubra vel nigra hæc non ſunt in vſu, vino albo vel fuluo vti poterunt, vt extabit conſuetudo modo ſit decenter linfatum & eius ſit moderatus vſus.

FONS TERTIVS.

OMNVS ab hoc fonte, nec nō vigilia, & vtrumque tanquam ſalubris cauſa eo quo decet moderamine capiēdum erit. In nocte tantum igitur atque in mane prout earum cōſuetudo extabit grauidæ mulieres ſomnum conciliare debent: Somnum vitent meridianum & ab aſſumpto cibo. Vigilia vero eis procuranda eſt in meridie, atque in mane ſecundum conſuetudinem & id magis in primis menſibus vbi corpus à nimia humectatione præſeruari expedit; alioquin præ nimia humiditate vteri ligamēta laxantur, & pro pondere cothirodines diſrūpuntur, & abortus inducitur, quemmadmodū Hipp. 5.aph.45. atteſtatur.

FONS QVARTVS.

OTVS & quietis tum quantitas, tum qualitas nec non congruum vtriuſque vſus pro ſanitate ſeruanda tum fœtus, tum vtero gerentis inter ſalubres cauſas ſeligenda ſunt. Motus igitur vel exercitium debet eſſe moderatum, immoderatum ſiquidem

quidem vteri acetabula dissoluit per quæ fœtus alimentum recipit. Vnde princeps Auicennas hoc monens inquit; Occupentur exercitijs temperatis, & deambulatione tenui absque superfluo, superflua enim abortiri facit; deinceps causam reddit inquiens, & illud ideo quoniam ipsæ replentur propter illud, quod accidit eis de retentione menstruorum. Hoc similiter expressit Rasis continente 22. nec non Aetius sermone suo 16. ca. 12. inquiens, prohibendæ etiam gestationes in curribus & violenta exercitia. Immoderata ea exercitia cauenda præcipue sunt in primis tribus mensibus, nam sicuti ex arboribus iam efflorescentibus ex leui quocunque motu flores decidũt, ita fœtui ab acetabulis & cothilodinibus primis mẽsibus dissolui ob immoderatos motus contingit. Primis igitur mensibus grauidarum exercitium esse debet; & hæc de quantitate. Exercitij qualitas primis dictis mensibus cum leui motu, & non absque ingẽti cautela esse debet. Si verò ex ijs vtero gerentes sint quæ sublimioris sunt fortunæ, & ex magnatibus extiterint, exercitiũ sit in sella à peritis hominibus, & omni cum dexteritate transportata, vt alias Serenissima Magna Ducissa consueuit. Cæteræ vero leui deambulatione vtantur & breue sit ipsarum iter, & si pedibus extra domum progredi non valeant lecticarum vehiculo vtantur. Tempus vero exercitij tunc esse debet cum ipsarum stomacus ieiunus fuerit ante prandium, vel ante cœnam. Quies autem an primis mensibus potius imperanda sit vtero gerentibus quã

exercitium, videtur quod ſic,ſi præſertim conſideremus quòd tunc temporis acetabula humido excremento magis repleri ſolent, quo ſubinde repleta per motum laxari,nec non diſrūpi poſſunt,quod in quiete minus contingere ſolet.Reſpōderi ſic debet, quòd vteri acetabula humido excremētitio tunc temporis plena magis ſunt, quā in reliquis geſtationis temporibus,& idcirco moderatum magis leueq; exercitium eis inſtituitur, vt aborſus præcaueatur: & hoc nō abſque ratione,quandoquidem quæ grauidæ ocioſam, ſedentariamq; vitam degunt ijs calor imbecillior redditur, & cruda excrementa magis aceruant,quæ deinceps recrementa ab vniuerſo corpore in publicā vteri ſentinam delapſa, vt ſingulo menſe conſueuerant acetabula replent, quæ poſtea præ pondere diſrumpuntur,& aborſum pariunt, vt Hipp. monuit in ſuo 5. apho. 45. & ſic per intempeſtiuam quietem abortiendi adaugetur cauſa,& id illis præcipue grauidis cō tingit, quæ exercitio aſſuetæ prius fuerint. Vnde hoc rimatus philoſophorum Princeps in ſuo 2. politicorum cap. 16. ſic monens inquit; prægnantes quoque mulieres curam habere corporum oportet nō pigreſcentes,& iter quoddam facere debere ad Deorum ſacra, vt quæ ſortitæ ſint concipiendi honorē. Quies igitur adſit in nocte, & in mane vſque in aſſuetā horam,& præcipue ab aſſumpto cibo, & quoties grauida ipſa eius corpus labore fatigari ſenſerit. Quarto vero,& quinto,nec non ſexto menſe quemmadmodum fructus iam editi,ſed acerbiores adhuc exiſtētes

tenaciter

tenaciter in arbore continentur, ita & fœtus tunc tẽporis iã efformatus, & firmior effectus, & fortiora sui ligamenta euaserint, tutius tunc temporis exercitium fuerit. Septimo autem, & octauo mense quemmadmodum poma matura cum fuerint ex leui quocunque motu ex arbore decidunt, & sic infantes iam grandiores effecti vterum magis grauant, acetabulaq; simul, ac ligamenta suo pondere fatigant ac laxant, vt ex quopiam inde motu moderamen excedente, acetabula ipsa dissolui valeant, & aborsum excitare: nam fœtus ad vterum connexum, & eãdem mouere proportionem quam fructuum cõnexus habent ad plãtas Gal. voluit lib.4. aph.comm.1.& Auicen. lib.3.fen.21. tract.2.cap.10. Hoc tempore igitur leuiori motu, & exercitio est vtẽdum, & caute magis, ab immoderatis vero summopere cauẽdum erit; quies enim dictis mẽsibus exercitio præualere debet. Nonum autem cum iam attigerit mensem tutius se exercere paulatim poterit, ac suauiter se balneare si balneo assueta fuerit. Cum vero parturitionis tempus iam proximum fuerit, frequentius, & libere magis se exercere poterit, modò motus singulos, quibus in vtero infans distorqueri posset magnopere caueãt. Coitus autem in primis quatuor mẽsibus euitari debet, necnon in septimo, & octauo, in nono vero sicut in sexto cum moderamine, & non absque cautela vti poterit.

FONS QVINTVS.

AB hoc fonte ea quæ euacuanda sunt, necnon quæ retinenda elicimus. Aluus quotidie exoneranda erit, & si sua sponte non egerat ea quæ ventrem lubricant, vel quæ ciunt seligenda fuerint, vti sunt pruna damascena iusculo galinaceo incocta, & zaccaro condita ante alium cibum sumpta posteaq; iusculi illius haustulum superpotabit, & hoc in principio prandij vel cenæ vti debet, vel simili modo coryntiadis passulis vtatur, & si hæc non sufficiāt leui balano vti poterunt, vt ex Zaccharo cocto, ex sapone, ex melle & sale, vel speciebus ieræ simplicis paratis, & cæteris eiusmodi; quòd si hæc etiam minime sufficiant leui aliquo enemate vti poterunt, vt ex iure Veruecis fœniculo, vel anisis in ipso incoctis, & cum oleo violaceo, ac etiam cherini portiuncula, & Zaccaro saleq; simul mixtis enema infundi poterit, cum cautela tamē, ne in administrādo ipsum flatuositatem ventumq; recipiat. Retinenda sunt quæ ex aluo nimium fluerent, vtero gerenti namque si aluus plurimum fluat periculum est ne abortiat Hip. inquit 5. apho. 34. Quo pacto vero si plurimum aluus fluat reprimendus sit suó loco dicetur: Præterea cum retinendi sint menses in toto gestationis tempore cauēdum vnicè est ab ijs, quę ipsos ciere vel prouocare valent. Si namque vtero gerenti purgationes eant impossibile

poſſibile eſt fœtum eſſe ſanum, vt magnus Hipp. peruulgauit in ſuo 5. aph. 60. Cibus quoq; iá ſumptus retinẽdus eſt, & ſi vomitibus (vt grauidis contingit) reijciatur, quo pacto retineri debeat ſuo loco dicetur.

FONS SEXTVS.

EBET grauida. præſertim mulier ab hoc fonte trahere quę animo ſuo hilaritatem afferant, reſpuere vero quę mẽtem ipſam returbare valeãt, & ab eius tranquillitate arcere animum, quemmadmodum Ariſt. monuit in ſuo 7. polith. cap. 16. inquiens mens tamen contra quam corpus eſt in trã quillitate traducenda. Aetius ſimiliter hoc monuit ſermone 16. cap. 12. inquiens. Prægnantes quæ recens cõcœperunt à timore triſtitia, ac omni forti mẽtis perturbatione aſſeruandæ ſunt. Auic. etiam lib. 3. fen. 21. & non ſuperfluat eis quod faciat triſtari, & timere. Euitare debent igitur animi curas, & quæ moleſtiam eis afferre valeant, & hilares exiſtentes de bono fœliciq; ſuæ geſtationis euentu continuo ſperent, & prouidæ ſagaciſq; naturæ beneficio, Deo ſummo opifice fauente donec ſuum ediderint partum confidere nunquam deſiſtat.

Præſeruatio

Præseruatio simulatque curatio additur quorundam simptomatum quæ grauidas mulieres exercere solent.

CAPVT PRIMVM.

OLENT grauidæ mulieres, & precipue in primis tribus mensibus, ac etiã non nullis in quarto mense aliquibus simptomatibus infestari; quæ singula ferè ab vna tantum causa originem ducũt, videlicet à non repurgatis mensibus, & ab ipso fœtu adhuc non euictis, sed in venis, & præcipue circa uẽtriculum regurgitantibus, vti est pica, pedum tumor, ventriculi fluctuatio, sputa crebra, stomaci mordicus dolor, cibi fastidium, Hæc reccensentur à Paulo Aegineta lib.1.cap.1. Vltra hæc quoque consequuntur ventris rugitus cum dolore, alui fluxus, renum, & lũborum dolor. Non alienum igitur fuerit (Paulus ipse inquit) præsidia quibus ab eis vindicetur vter gerens in medium afferre, & primo à Pica exordiamur.

De picacei affectus curatione quo sæpius grauidæ mulieres infestari solent.

CAPVT SECVNDVM.

GRAVIDAE mulieres primo ferè, vel secundo mense hoc affectu infestari solẽt, & ab eodem vsque

vſque in quartum menſem exerceri; In quarto menſe autem partim à fœtu ſanguine menſtruo alimento dum increſcit largius abſumpto, partimq; concocto, & partim à muliere vomitu euacuato affectus ipſe ſedari, ac penitus aboleri ſolet. Ab aue diuerſicoloris affectus pica dicitur, & eſt ſimptoma in genere noxę functionis appetendi, tum diminutæ, tum etiam deprauatæ leſæ: appetunt namque tũc mulieres terram cymoliam, extinctos carbones, gipſum, & ſimilia, & cibos boni ſucci auuerſantur, & ipſorum pauca eſt appetentia. Vt ſic appetendi facultas diminute ſuo fungatur munere cauſa eſt, diminuta ſuctus actio. Plenè ſuctus vti deberet, non fit, quia non adeſt venarum inanitio, & indigentia; at repletio licet non benigni alimenti, ſed prauorum humorum ex redundantibus menſtruis, quorum praua qualitas eſt deprauatæ ſic appetentię cauſa. Quantitas vero, vt diminuta ſit, & parum appetat, quæ appetenda eſſent. Etenim per eorundem menſium confluxum in uentriculum eorum praua qualitate oris uentriculi intemperantia fit, quantitate autem venarum ad ventriculum pertingẽtium fit repletio; & hæc de proximis affectus cauſis. Antecedens verò ipſius affectus cauſa redundantia eſt retentorum menſium embrione ſuæ conceptionis initio, parum de ipſo pro alimento abſumente, ſed in ventriculi venas regurgitans. Procreantes ipſum cauſæ ſunt naturalia membra; mandans vero ad ipſum vterum, vniuerſum corpus exiſtit. Hæc de dignotione. Audacter prædicendum

eſt

est quod si affectus alius non complicetur ab eiusmo di picaceo affectu liberabitur mulier, de tempore ubi quartum mensem grauidationis attigerit prędici poterit: de modo autem, ipsa fœtus nutritione, naturæ opere, & artis præsidio. In curatione in primis prouidendum est, ne praua amplius recrementa progignantur, & erit potius præseruatio, quæ fiet sic, si grauida mulier probe alatur, & est primum opus, cuius gratia cætera perfici debent, alimenti siquidem duplex est ratio Aristotele auctore lib. 2. de generatione animalium, altera videlicet nutriendi, augendi alia. Sed vt eiusmodi opus facilius pręstari valeat, quę modo vitiata est appetentia ad naturam suam, & absque vitio omni ingenio interim est restituēda, restituetur vero naturalis ciborum boni succi appetentia, si quæ in ventriculo & eius ore vitiosa redundant excrementa ab ipso & eius ore remoueantur, & iam affluxa, & effluxura inhibeantur, ne ad ipsum amplius tendant. Inhibebitur autem effluxus in vētriculum, dum puer increscens sanguinis ipsius partem pro nutrimento absumet, partem vero aliam in membranis amnion videlicet, & allanthoidem dictis natura recondet. Interim igitur cogenda est vtero gerens, vt alendi scopū perficiat cibis boni succi, & qui leui negotio concoquantur sic namque augebitur infans, & eius robur, & iam vitiosum genitum sanguinem citius euincet. Dum primum iam dictum scopum perficere studebimus, secundus pariter respiciendus erit, vt videlicet quæ redundabit vitiosa materia à ventriculo euacuetur.

tur. Euacuatio autem vniuersalis cum per pharmaca ab vtero gerentibus non tolleretur, ea omittenda & particularis est seligenda, quæ videlicet à ventriculo fit per uomitum qui si (vt grauidis contingere solet) sponte fiat, leniter potius prosequendus, quam sistendus erit, vt Aetius sermone 16. cap. 10. de pica scriptum reliquit. Si sponte igitur adsit vomitus vitiosorum humorum sinendus est, sin minus aqua tepẽte vel melicrato pauci aceti addito, si humores fuerint crassiores, vel aqua ipsa tepẽte cum oximelite vomitus proritari poterit, modò nimia ventriculi & inferioris ventris agitatio, & concussio vitetur, sic namque euacuandi scopo satisfacere ualebimus. Vt uerò uentriculi facultates, coctrix uidelicet exactius cõcoquat, & contentrix quod continendum est cõplectatur, atque retineat, excretrix uero quod noxium est facilius expellat, & appetitrix probe appetat, hoc duplici fieri poterit instrumento. Primum assumendorum fonte selectum, & erit condecẽs affectui alimentorum usus. Secundum uero ab his quæ extrinsecus fiunt, uel administrantur, uel erit uentriculi illinitio, uel ceratum ipsi uentriculo applicandum, necnon cum aliquibus per os sumptis. Quæ alimenta uel cibi seligendi sint iam dictum est, quod boni succi, coctuq; faciles esse debeant. Sed cum grauidæ cibos auersentur, & absurda potius appetant, obsoniorum uarietate, & iucunditate sunt alliciendæ. Conferunt igitur ad appetitum bonorum ciborum excitãdum oliuæ muria conditę, & pira, uel mala citonia

malaq́; pumica, ac pira ſingula quæ guſtui earum iu-cunditatem afferant, ſed aſſata magis, quàm cruda po ma hæc erunt eis concedenda, uel quocunque alio modo cum cæteris edullijs parata, pro condimendo concedi poterunt. Carnes animalium ſint non pingues: laudabiliores erunt montanarum auium aſſatę magis, quam elixæ, & aranciorum, uel limonum ſucco, uel agreſta, uel aceto conditæ. Laudantur quoque piſciculi ſaxatiles aſſati, & aceto, uel iam dictis alijs ſuccis conſperſi. Et ſi appeterent caſeum, laudat ipſum Auic. in proprio capite de appetitu prægnantium ſi aſſetur ſuper prunas, donec exſiccetur quod humidum in ipſo reperitur, quoniam excitat appetitum. Inter cætera edullia, quæ appetitum excitant Auic. amilum cum ſale laudat, de quo Paulus Aegineta inquit in ſuo 1.lib.cap.1. quod præ cæteris amilum ſiccum ualet ijs quæ terram, & lutum appetunt; Aetius uero inquit quod amilum recens iuuat eis, uice terrę appetitę oblatum: Et Oribaſius idem ſiccum ſimiliter celebrauit. Auicennas nec non laudauit citato loco ſinapin, de quo inquit: Ipſum enim abſcindit humorem malum, & excitat appetitum, & eſt ultimum in reducendo ipſum: Paulus quoque Aegineta ſinapim laudauit citato nuper loco, & etiam Oribaſius lib.5.cap.proprio. Poterit quoque uti cum muſto, uel ſapa prout conſuetudo extat. Inter olera cicoreum, & portulaca ab autoribus celebrantur: inter ſpecies aromaticas piper, & gariofilli; inter cætera iuuantia ſunt eis moderato uſu concedenda & hæc de

eſca

eſca, quæ grauidis concedi poterit ut appetentia exci tetur,& cæteros boni ſucci ſimul grauidæ ipſę ueſcā- tur. Potus autem uinum eſſe ſubrubrum debet limpidum, & odorum pro conſuetudineq; linſatum: ſi uero rubrum reſpuant,& album appetant eis concedatur modo ſit ſubadſtringenti qualitate præditum. Potus ſit moderatus & cibi quãtitatem non excedat ne fluctuet in uentriculo,& ſi qua eſt exundatio iam facta ſedetur. Si quis autem plura ad id conferentia edullia uenari exoptat, clariſſimum Celium Aurelianum inſpiciat in ſuo lib. 3. tardarum paſſionum cap. 2. & hæc de primo inſtrumento. Aliud roborandi inſtrumentum àfonte eorum quæ per os ſumuntur, ut hoc uidelicet.

Rec. amili puriſſimi dr. 1.

Synapis ſcr. s.

Gariofilorum ſcr. 1.

Zaccari diſſoluti in aqua roſarum & mẽtæ unc. 1.

Miſce fiant tabellę de quibus utatur in mane,& hauſtulum uini ſuperbibat.

Vti quoque hoc pręſidio ualebunt quoties comedẽdi lutum, uel terram eis deſiderium aderit. Ab eo fon te uero qui fundit ea quæ extrinſecus occurrunt uel admouentur cataplaſma ſeligerem quale eſt quod ab Aetio,& Paulo, nec non ab Oribaſio celebratur uidelicet ex Enante, balauſtio, roſis, galla, cumino, cythiſi, ex ſmirnij coma, fœniculi ſemine, uel etiã palmulis uino incoctis, & ſimul admiſtis. Et ſi fortaſſe ſuſpectum habeatur ſmirnium de quo Dioſcorides in-

B quit,

quit,quod si smirnium incoquatur,& mulieri pudendo approximetur abortum inducit: licet ventriculo sit applicandũ,minime pudendo: nihilominus omitti poterit. Non minus laudarem ad hunc usum ceratum ab eodem Aetio pręscriptũ ex malis cotoneis cum posca tritis,& leuigatis addito croco & nardino cerato excepta. poterit quoque hoc linimento ventriculus illiniri,& loco emplastri uel cerati,ipso uti uidelicet.

Rec. olei nardini
olei citoniorum } an. unc.s.
pulueris gariofillorum
masticis } an. scr. s.
croci gr.iiij.
cerę & aceti parum.

Misce fiat unguentum mediocris cõsistentię,cum quo stomacus illinatur semel in die, & antequam denuo illinatur inunctùm quod fuerit,uino maluatico, uel aqua uitis cotone prius intincto,eoq; tepente detergatur,quo deterso denuo inũgatur,& sic prosequẽdo singulo mane, uel ut usus exposcet roborandi scopo satisfacere ualebimus; & Deo fauente picaceus curabitur affectus, & inapetentię, & uomitus crebręq; expuitiones, & uentriculi fluctuatio, uel demorsus sedabuntur, & post tertium mensem plenè curabuntur.

De

De pedum tumore grauidarum.

CAPVT TERTIVM.

ON raro solet tumor ędematosus grauidarum pedes exercere. Istius affectus causam peruestigare in prægnantibus haud difficile fuerit, quandoquidē proxima causa crura, & pedes in tumorem attollens ex tumoris qualitate, & differentia visu tactuq; pręcipue discernitur, si namque ad tactum cedat, & indolēs sit iam ędema esse, & pituitam subesse uel crassum uaporem in tumescentibus partibus decumbentem planè constabit. Humor hic uel crassus uapor à superioribus robustioribusq; partibus tāquam inutile, ac noxiū ad infimas atque imbecilliores facile propellitur, & eò facilius cum crasso ipsi humori suapte natura facilis sit, proprio grauium motu inferius descensus. Humor hic uel uapor à praua illa crudioriq; colluuie mēstrui sanguinis secernitur, qui ab ipso cōceptu ne destruatur fœtus à natura retinetur, & idcirco cum per uteri cloacam ab eo se exonerari natura amplius non ualeat, sed ab utero ad hepar, atque in uentriculum ex uniuerso corpore redūdet in dies quoque, tum à prauo hoc sanguine, tum etiam ab insuetis atque absurdis pro cibo, à grauida muliere ingestis, uel paucitate nutrimenti ob earum imminutam appetentiam fit, ut in grauidis ipsis mu-

lieribus, tum uentriculi, tum etiam hepatis calor atteratur, & utriusque membri temperamenti simmetria aliqualiter perfringatur, & sic utriusque coctio imminuatur, & plura in dies crudiora recrementa gignantur, quæ subinde tanquam superuacanea, & naturæ ipsi grauia ad ipsas partes propulsentur: & iam antecedentem causam attigimus. Proximę illius quę subiacet causæ ex tumoris qualitate, & differentia indicium se præbet. Proinde si sero, & mane idem fere perstiterit tumor qui ad tactum cedat, & pressa cute lente redeat, pituitosi humoris materiam subesse indicabitur. Verum si in sero auctus, & in mane magna ex parte tumor delituerit, & quod digito cõprimitur citius redeat, uaporis crassioris partem attollẽtis indicium fuerit. In curatione sanè tollenda causa est, quæ partes in tumorem attollit: at cum proxima hæc causa discuti, uel ad unguem amoueri nõ ualeat nisi antecedentis effluxus inhibeatur, inhiberi autem minime ualeat ni quod in uẽtriculo, & hepate, atque in uniuerso corpore redundat excrementum ab ipsis partibus dematur, id autem usque in quartum mensem assequi minime ualeat auctore Gal. 1. de simp. causis cap. 7. & Aetius serm. 16. cap. 10. & Auicen. lib. 3. fen. 13. tract. 2. cap. 10. idcirco si dolor aliquis non urgeat, uel si deambulatio, & progressiuus motus nõ multum impediatur, nec de aliquo ulcere suspicetur, aliud negotium facessere medico non licebit præter institutam probam uictus rationem quandoquidem hac seruata, quemadmodum de picaceo affectu est di-

ctum

ctum quarto menſe hic ut ille perſanabitur affectus; & ſi nihilominus in aliquibus contingere poteſt, ut uſque in partum ob uitam ſedentariam, & ob geſtati pueri degrauationem, ut tumor eas partes occupet, & idcirco ſi tumor nimiũ mulierem grauaret, nimiũq; occuparetur uel ab humore, uel craſſo uapore ſubſiſtente in utroque caſu opem ferre medicus debet, & ratione urgentis extra methodum illegitima curatione uti ei licebit. Quid pro curatione agendũ ſit Paulus Aegineta, Aetius, Capadocius, Oribaſius, nec nõ Auic. citatis locis unanimiter oſtendunt. Paulus ſic inquit.

Rec. Antillidis q. s. aceto leuigetur, & tumeſcentibus partibus applicetur.

Item folia braſſicæ q.ſuf. in latum extendantur, & deſuper ligentur.

Item ſic terræ cimoleæ ex aceto roſaceo miſtæ q. ſuf. & partes affectæ illinantur. Vel ſic

Rec. aceti opt. unc.iiij.
alluminis dr.ij. ſimul calentibus crura illinantur, & leuiter perfricentur. Vel ſic

Rec. mala citria q. ſuf. decoquãtur in aqua ſimplici, vel quod magis mihi arrideret in aqua Tetuciana, vel balneoli vbi Termales ipſæ aquæ aderunt, & cum hoc decocto crura, & pedes abluantur: ſingula hæc ſunt à prædictis authoribus cõprobata. Poterit quoque ad eundem vſum hac alia lotione vti.

Rec. florum vel foliorum ſaluiæ m. ij.
Roſarum m.iij.

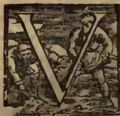
Lauandulæ m. j.

Citini flores unc.ij.

Lixiuij dulcis ex cinere ſarmentorum vitis lib. xij. Addito aceti parum ferueant ſimul ad tertias cõſumptionem, demum percoletur, & cũ eiuſmodi lixiuio crura, & pedes ſingulo mane ante prãdium, vel in ſero ante cœnam abluantur, & calido linteamine exſiccentur, & quouſque opus fuerit proſequantur præmiſſo interim debito victus regimine, vt de picaceo affectu fuit dictum.

De Vomitu.

CAPVT QVARTVM.

OMITVS eſt excretricis facultatis ventriculi naturalis motus, quo ipſum cõtriſtans ſurſum impetu reijcitur. Quod autem naturæ eiuſmodi opus ſit Gal. oſtẽdit lib. 2. de ſimpt. cauſis cap. 3. vbi inter cætera id atteſtãtia inquit. Etenim vomitu quidem ſic mouetur vẽtriculus ſicut in partu vterus, & paulo infra inquit. Nẽpe quod eiuſmodi motus naturę quidem opera ſunt, ſed tamẽ propter cauſas, quæ naturã moueri ſic cogũt ſimptomatis quæ præter naturã ſunt adnumerantur. Comparatum namque à natura eſt, vt ventriculus poſt aſſumptos cibos os ſuum inferius claudat, nec nihil abire ſinat prius quam planè ſit concoctus videlicet cibus,

non secus ac grauidarum mulierum uteris contingit, qui tum fœtus grauitatem, tum sui distensionem nouem mensibus pertulerũt, atque hoc tempore ad vnguem ita toto conniuente ore fuerunt, vt ne stili quidem mucronẽ reciperet, donec in ipsis fœtus absoluatur: tunc namque ad eius expulsionem præparat se, & collum quod prius se cõstrinxerat tantum aperitur, quantũ fœtui facilis præstetur exitus; sic namq; grauidarum vtero ventriculum cibum continentem comparauit in suo lib. 2. de simp. causis ca. 3. vt in sequentibus etiam liquido constat. Veruntamen si interim actionem hanc continẽdi aliquid intermittere ventriculum cogat, quemmadmodum vbi fœtus corruptela vterum cogit, vbi totis viribus adnexus arctissime se cõtrahit, quo corruptum fœtum excludat, ita ventriculus à re infestante lacessitus eius retracto, compressoq; fundo quicquid ei ad noxium est excutiens sursum vomitione reijcit Gal. inquiebat citato loco. Quæ modo sit causa, vt grauida mulier cibum non contineat, sed vomitu ipsum reijciat, vtique vel cibi, vel instrumenti, vel facultatis vsusq; vitio id cõtingere est dubio procul asserendum. Ciborum vitio cõtinget, si ipsi praui sint succi, vel vitiosa aliqua qualitate præditi, vel si sumenti ingrati fuerint, eosq; idcirco mulier aborreat, vel si praui non fuerint, immoderate tamen sumpti virtutem ipsam sint sua mole grauantes. Instrumenti autem si ventriculus intẽperantior fuerit redditus, vel si vitioso humore menstruo retento sanguine, vel prauis eius vaporibus vẽ-

triculus, & eius os scatuerit quibus permixtus iam sumptus cibus eandem prauam, corruptamq; qualitatem acquirat. Vsus vitiosus erit, si cibi quantitatem nimius potus excedat, ita vt cibus in capacitate fluctuet, neque complectatur, vti deberet à cõtentrice contineri non valens. Facultatis vero vitium est virium dissolutionis vitium, ex quo neque amplexari, neque cõtineri cibum valeat, quod dignoscitur si cibus purus, & nullo vitioso humore permixtus reijciatur. Imbecillitas hæc, uel ab intemperie plerunque humida, uel alia, uel quocunque modo exsolui contentricis robur accidat; sed cæteris alijs omissis causis eas tantummodo attingemus, quæ cibum euomendi grauidis occasionem præbent. Sunt autem, uel praua, quæ ingeruntur edulia ob deprauatum appetitũ, vel ventriculi vitiũ, vbi à sanguine menstruo, vel eius vaporibus os male afficitur: nam licet boni succi sint alimenta, nihilominus, vel quia à praua intemperie prauam acquirunt qualitatem, vel quia prauis ipsis humoribus permiscentur, hac de causa praua eorum adepta qualitate sensitiua facultas, quæ in ventriculi ore eximij est sensus tũc noxam percipiens expultricem excitat, quæ sic excitata illico ad vomitum adnititur, neque ab eius conatu, impetuq; expellẽdi cessat, quousque eius quod infestat ab ea sursum expleta reiectio fuerit. Potest quoque ratione cibi contingere quando fuerit mulieri ingratus, vel ratione deprauatæ appetentiæ ipsum aborreat, uel si quamuis laudabilis esca sit, nihilominus ob imminutam appe-

tentiam

petentiam fastidiuerit, & hæc de causis. Signa ex reiectis, & excretis sumi poterunt ex ipso uisu. Ante curationem prædicendum profectò fuerit, quòd si male affectus uentriculus ob retentos menses in causa fuerit, usque in tertium mensem, uel prope quartum perfecte sanari minime poterit, ut de picaceo affectu dictum fuit; uerum si prauorum ingestorum uitium in causa fuerit, utique si Medico obediens sit uomitione sedabitur. Curatio igitur tum in ciborum offerendorum, tum etiam in medicamentis sumendis, & in extrinsecus faciendis vētriculi curatio consistit: Si igitur deprauata sit ciborū appetentia regatur mulier, vt supra de picaceo affectu est dictū; si vero imminuta tantum fuerit omni ingenio conetur mulier cibos boni succi, coctuq; faciles sumere, vt est panis ex optima farina triticea decenter fermentatus, & coctus qui sit sale aliquantisper, & anisis confectus: carnes sint laudabiliores, vt pullorum, paruorum colūborum, auicularumq; montanarum assatæ potius, & succo, vel pumici mali, vel aranciorum, aut agrestæ conditæ, & inter quadrupedes, vt sunt ędinæ, vitulorū iuuēculorū, & ex his quas minus fastidiuerint; Ex obsonijs uero vt cappares, citonia mala vino generoso incocta, vel assata cū zaccaro, in fine mēsæ nec nō pira similiter cocta, mala appia, nec non mala pumica, vua pensilis, & oliuæ muria conditæ. Pro potu vtatur vino rubro, vel albo si mulieri iucundius fuerit; linfetur aqua limpidissima prout mulieri ex vsu fuerit, & hæc de alendi scopo cui in affectu eiusmodi,

est prę cæteris incumbendum, cum & vtero gerentis, ac pariter fœtus respiciat vires. Interim molienda esset euacuatio eorum, quę in ventriculo superfluũt, eiusq; intemperiem fouẽt, & fortasse eorum prauam qualitatem ijs qui in dies ingeruntur cibis impertiũtur. Verum cum eiusmodi per pharmacum euacuatio à grauidis non tolleretur, & præcipue ante quartũ Hip. monente; idcirco opus hoc naturæ est permittendum, atque sperandum est, quod natura ipsa vomitu, & coctione in dies augescente fœtu ventriculũ vsque in quartum mensem repurgabit, & ipse ventriculus paulatim ad sui temperamenti simmetriam tãdem redibit. At quoniam frustra vixq; euacuari possent recremẽta ipsa nedum à natura, neque etiam ab arte si noua alia iugiter, & in dies progignerẽtur, pręcauendum idcirco est, ne alia loco eius quę euacuabitur denuo succedat. Hoc fiet autem si præter congruam uictus præscriptam rationem ventriculus roboretur. In primis ut adiuuetur natura ad præparandum, atque concoquẽdum, nec non ad detersionem prauorum humorum in ventriculo existẽtium iusculum hoc pararem, & summo mane exhiberem, & si eis fortasse ingratum foret, ipsumq; fastidirent; exhiberem per duas perq; tres tantum, vt abluatur, & detergatur uentriculus; si eo sumpto ad uomitum proritetur, sin minus per aliquot dies exhibitionẽ prosequerer, ut sic.

Rec. mellis rosacei colati } an. onc. s.
Syr. de corticibus citri }

iusculi

iuſculi galinacei in quo efferbuerint cicoreæ, mẽtæ, an. dr.iij.

Mali citonei fruſtulũ; de quo iure accipe unc.iij.ſ.

Miſce cum dictis ſyruppis capiat in aurora

Si verò iuſculum aborreret, mel roſaceum, atque ſyrup. dictum abſque decocto ſumere valebit cum cocleare per quatuor, vel quinque dies: & ſi roſaceum mel, atque ſyr. aborreat tantundem Hiſpani mellis eius vice ſumere poterit. Interim ventriculus roboretur ſic.

Rec. panis cruſtam aſſatam: maceretur in vino rubro atque contundatur eique addatur.

Rec. pulueris gariofolorum

Maſticis

Mentæ ſiccæ

Roſarum rubearum an dr.j.s.

Aceti acerrimi. unc.iij.

Miſce fiat emplaſtrum quod tepide vẽtriculo applicetur parum ante cibum, tepidumq; ſeruetur per aliquod ſpatium ab aſſumpto cibo, vel ſic

Rec. mentæ romanæ

Abſinthij an. m.j.

Maſticis dr. ij.

Gariofilorum dr.iij.

Roſarum m. j.

Mellis, vel piri cotonei fruſtula

Citini, vel flores mali granati m.s.

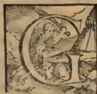
Ferueant in vino nigro cum dimidia parte vini falerni,

ni, vel alterius generosi ad tertias, deinde coletur, & cum spongia ventriculo applicanda fiat fomentatio singulo mane ante cibum, & pluries reiterato, hoc linimento vngatur post exsuccationem.

Rec. olei de spico }
Olei citoniorum } an. vnc. s.
Gariofilorum scr. j.
Masticis scr. s.
Corallorum rubeorum scr. j.
Ceræ, & aceti parum. misce fiat vnguentum vngatur stomachus post fomentum, & antequam reiteretur inũctio, cum elixeruite stomachus ante illinatur:
Poterit quoque hoc vti electuario si oportuerit, vt
Rec. pulpæ malorum citoniorum assatorũ unc. iij.
Pulpæ cerasorum, quæ amarina dicuntur. unc. j. s.
Diasorbiton. unc. s.
Sinapis cum sapa conditæ. unc. j. s.
Misce, de quo singulo mane cocleare unũ sumat.

De dolore ventris grauidarum.

CAPVT QVINTVM.

RAVIDIS mulieribus crebro contingit, ut uentris dolor eas exerceat, ac nõ leuiter exacerbare soleat, ita vt aborsus periculum immineat, vel eius non leuis timor mulieres grauidas ipsas incutiat. Oritur hĩc quidem

quidem à craſſis flatibus in locis ſubcalidis hepatis à cruditatibus ſublatis, & humorum prauitate ex prauoq; ingeſto ab eis alimento, & in ipſum vẽtrem depulſis. Intus ſiquidem incluſi, & per anfractus diſcurrentes extenſiuum dolorem illum proritant. Tota igitur curatio in hoc verſari debet, vt ſedetur dolor, flatusq; pariter diſcutiantur. In primis igitur præmiſſa debita victus ratione, vt ſupra hoc præſidio tanquã familiariſſimo tuto vti licebit.

Rec. ouorum lutea nu.iiij.
Olei cherini vnc. j.
Olei aniſorum vnc.s.
Croci parum.
Miſce fiat frictatum, & vbi eſt dolor applicetur.

Poterit quoque hoc alio præſidio vti ſi illud non ſufficiat, vt

Rec. Hip. ſacculum ex millio, furfure, & ſale, addãtur cineres, & ſuper tegula ſimul calefiant, & immiſceantur, & vino maluatico, vel alio generoſo cõſpergantur, & ſacculo immiſſa ſupra ventrem extendantur, vel ſic

Rec. matricariæ
Camomillæ
Anethi
Baccarum lauri
Aniſorum
Fœniculi an.q. ſuff.

Ferueant in vino græco, vel alio generoſo, in quo decocto decenter calente mollis ſpõgia immergatur,

quæ

quæ ſatis expreſſa, & adhuc calens linea petia obuoluta dolenti parti admoueatur, ac ſæpius reiteretur. Interim quoque poterit eiuſmodi tabellarum cõferre vſus, videlicet

Rec. nucis muſcatæ
Spetier. diacimini } an. dr.s.
Spetier: diatrion piperconis ſcr. s.
Zaccari diſſoluti cum ſtillatitia aqua cinamomi, & pauco oleo aniſorum, ſi oleũ ipſum non reſpuat mulier confice tabellas, de quibus accipiat mulier ieiuno ſtomaco, & hauſtulum vini ſuperbibat; vel ſi hæc nõ contulerint, enema hoc inijcere non fuerit alienum.

Rec. aniſorum
Fœniculi
Camomillæ an. m. s.
Ferueant in iure pulli de quo accipe lib.j.
Olei cherini
Camomellini } an. unc.ij.
Zaccari rubri vnc. j.s.
Butiri recentis vnc.j.
Luteum oui nu.j.
Salis quòd ſatis eſt miſce, & infundatur.

De renum, & lumborum dolore.

CAPVT SEXTVM.

SI renum, & lumborum dolor grauidas mulieres exerceat ob conſortium, quod ipſæ partes cum

vtero

vtero ducunt mediantibus vasis, & ligamentis, quæ partibus ipsis inherent, & vteri membranis inseruntur, aborsus periculum non leue impendet, vt Hip. monet lib. 1. de morbis mulierum nume. 42. idcirco quamprimum ipsi dolori, & eius causis succurrendũ erit. Si dolor consensum feriens in conspectum nimium se proferat, vt eius causa tantum peruestigetur, atque comperta tollatur præcipue exposcit (ipso interim minime neglecto) vt aliqua ex parte sedetur. Doloris causa dubio procul est vteri onus ipsis partibus impertitum, tum ob consortium, tum ratione ligamentorum quibus vteri membranæ, quæ secundę dicuntur arctissime lumbis colligantur, tum etiam ratione excretricis vteri ad lumbos tanquam ad sui vicinia deponentis, quemmadmodum & ad alias corporis partes deponere solet, vt ex Hippocrate citato loco elicitur, nec non à Gal. asseritur lib. 5. apho. com, 53. Noxia vero sunt retenta mensium recrementa. Vt igitur ab vtero deriuentur, quæ noxia grauant, nec non reuellantur, ea tum quæ iam lumbos occupant, tum etiam quæ in ipsum tendunt recrementa; idque nec per venæ sectionem, neque per soluentia medicamenta à grauidis mulieribus tolleretur, clistere vtẽdum erit iuxta monitum Hipp. lib. de nat. mulierum nu. 12. hoc siquidem præsidio ab vtero deriuabimus, ac pariter à lumbis, & renibus, & si quid in fluxų est ab vna ad aliã partẽ iuxta fiet diuersio, sensibilisq; euacuatio, & fæcũ, & noxij cuiusq; humoris, ac ẽt flatuũ si illis ĩ partib⁹ fuerint ĩclusi. Enema igit᷑ sic instituerẽ.

Rec. Iuris pulli galinacei in quo efferbuerint.
Camomillæ flores, & anisi quantũ suffecerit lib.j.
Olei violacei unc.iij.
Olei cherini vnc.ij.
Zaccari rubri unc.j. s.
Luteum oui nu.j.
Salis quantum suff. misce, & tepenter infundatur cum cautela, ne flatus in inijciendo recipiat.

Verum si conceptus nõ attingeret adhuc tertium mensem à clistere abstinerem, si præcipue sua sponte aluus egerat, & in primis ad leuiora me conuerterem, vt ad inunctiones sicuti etiam vbi enema fuerit celebratum. Interstinguerem igitur an dolor ipse à calida, vel frigida materia fieret, & quæ esset partium intemperies. Quod si intemperies frigida fuerit, & ab humidis recrementis foueatur retentorum mensium: tunc ob partium contemperamentũ, nec non ad pręseruandi fœtum, & præcauendum aborsum, & ad eas partes roborandas sic dolentes partes illinirem.

Rec. olei masticini vnc. j.
Corallorum rubeorum
Boli armenici an. scr. s.
Croci grana vij.
Ceræ q. suff. fiat vnguentum molle cum quo fiat partium illinitio, vel sic
Rec. olei anetini
Olei costini an. unc.s.
Vnguenti de comitissa unc. j. Misce vngantur dolẽtes partes. Et si calida esset intẽperies tũc sic pararẽ.

Rec.

Rec. olei mirtini } an.unc.s.
Olei mellini
Pulueris corallorum rub. } an.scr.s.
Boli armenici

Cære quantum sufficit fiat vnctio cum qua partes illinantur vel sic.

Rec. infrigidantis gal. } an.unc.s.
Vng. de comitissa

Succi aranciorum parum; misce vngantur affectæ partes; & si fortasse contingeret (vt solet) quòd men sium alborum, vel rubrorum aliquid appareret, & de aborsu idcirco timeatur: tunc sic.

Rec. granorum tintorum subtiliter puluerizatorum dr. s.
Corallorum rubeorum
Margaritarum non perforatarum an. gran. vj.
Misce exhibeatur cum sorbili ouo. Vel sic
Rec. masticis finissime puluerizatæ. dr. s.
Setæ sericeæ finissime trituratæ gran. iiij.
Capiat cum sorbili ouo, vt est dictum. Vel sic
Rec. electuar. diamargariton dr. j. capiat in mane, & haustulum vini rubri stiptici superbibat, quod electuarium laudatur à doctissimo Serapione, nec non idem præsidiũ laudauit Ianus Damascenus. Interim dum hæc fiunt, & quam primum pręmittenda est illa ciborum, & potus ratio, ac etiam cęterarũ, quæ ex vsu sunt non naturalium rerũ, prout supra in cæteris capitibus institutum fuit.

De ventris stipticitate in grauidis.

CAPVT SEPTIMVM.

ARDA pigraq; fit alui deiectio grauidis mulieribus, quod quidem simptomà, quòd alios morbos excitare solet cum excrementorum prouetus, & eorundem retentio vltra debitum, & naturæ consuetum tempus inter morbificas causas merito reccésuerit Gal. in suo 1. de sanitate tuẽda primo, secundo, & tertio capite. Vt grauidis mulieribus egerendi sit difficultas binæ statuuntur causæ, vna videlicet intestinorum adstrictio ob vteri dilatationẽ, alia vero est fœcum durities quæ ab esculentis, acerbis, sicioribusq;, & adstringẽtibus oritur, vt cap. de pica vidimus. Adstrictioni intestinorum sane occurri non potest, cùm vteri dilatationem impedire nõ liceat ob fœtus incrementum. Alteri vero causæ videlicet fæcum duritiei, sic occurrendum fuerit. Quæ duriores sicciore sq; sunt fœces, erunt emolliendæ, vt facilius natura eas excernere valeat, vel erunt arte euacuãdæ. Ad fœces, & aluum emolliendã pruna damascena in iure pulli, vel veruecis incoqui poterunt, & in prima mensa, & ante alium cibum cum zaccaro exhiberi poterunt, & post earum commestionem parum iusculi illius in quo fuerint incoctæ cum pauco zaccaro superbibant. Quantum ad hunc vsum conferant

Quintus

Quintus Scribonius eleganti carmine oſtēdit, vbi inquit. Prunaq́; conueniūt quæ mittit clara Damaſcus. Si hæc nihilominus non conferant, arte enema parādum erit ſic

Rec. decocti maluarum, & camomillę in iure pulli, vel veruecis decocti lib.j.

Olei violacei vnc.iij.

Olei cherini vnc.j.

Butiri recentis vnc. j. s.

Luteum oui nu. 1.

Salis quod ſufficiat: miſce infundatur enema, cauēdo tamen ne flatus mulier cum enemate recipiat. A' duris fœcibus inteſtinis repurgatis, atque ablutis, prę-ſeruanda tunc erunt ne ſimiles aliæ deſcendant, ibiq́; morando ſiceſcant, ac ſic nimium dureſcāt: minime vero ſiccæ adeo fœces denuo inteſtina occupabunt, ſi non amplius progignantur non progignentur autem ſi acerbis, ſiccisq́;, ac adſtringentibus eſculentis mulier ſe continendo, cibis vtatur boni ſucci, & qui concoctu faciles, & emolliētis facultatis minime expertes, quales ſunt, pinguiora iuſcula capi, Veruecis, lactentium vitulorum, & eorundem animalium elixæ carnes, oua recentia tremula, caricæ pingues, & pira cocta, & poſt omnem cibum commanſa. Pro ciborum condimentis perbelle præſtabunt paſſulæ corinthiades, damaſcena pruna, butirum recens, mel & zaccarum.

De cita alui deiectione.

CAPVT OCTAVVM.

CITA fit, & intempestiua grauidis mulieribus alui deiectio, tum prauorum esculentorum vitio, tum etiam contētricis ventriculi imbecillitate. Cum nanque ob deprauatam appetentiam, vel acerba, aut acria, vel inconsueta, & absurda appetentes, & terram cimoliam, extinctos carbones, cineres, & calcem ingerunt, contentrix tunc ab eorum prauitate, & onere adeo degrauatur, vt non arctè ipsa amplecti valeat, & continere quousque concoquantur, sed semicocta, & sumptis finitima deijciantur. Quandoque etiam vitio potius coctricis id cōtingit, facultatis eiusdem dissoluto robore, tum ob acquisitā in ventriculo intemperiem, tum ob praua quæ in eo redundant recrementa, nec non ob aliena, & praua, quæ in ipsum ingeruntur edullia. Fluxus & causarū eius inditia deiectiones ipsæ excretæ ostendent. De prædictione autem si ingestorum ciborum vitio id contingat leui negotio sanè curabitur, si ab insuetis prauisq; edullijs se mulier continebit, simulac boni succi vtatur cibis, qui ventriculi contentricem, neque praua qualitate, neque onere grauent. Pro curatione igitur cibi accipiantur boni chimi, vt panis ex optima farina probeq; fermētatus, atque decēter coctus:

carnes

carnes vero auicularum mõtanarum sint, vel paruorum columborum assatæ potius, quam elixæ. Caueat à iusculorum nimio vsu, & præcipue pinguium, & si panem iusculo infusum appetat ipsum comedere poterit, sed à iusculo aliqualiter expresso. Poterunt condiri edullia ipsa, vel granatorum succo, vel citoniorũ nec non succo agrestæ, & aranciorum, pipere, gariofillis, & cinamomo prout ipsi gratum magis fuerit. Oua quoque concedi poterunt recentia aceto prius cum testa infusa, & decenter cocta quorum lutea comedere poterunt in principio mensæ. Proderit quoque ante alium cibum, vt sumat mulier per aliquot temporis spatium vnum, vel duo coclearia miuæ citoniorum, vel frustulũ mali citonij assi, vel vino rubro cocti: potus sit vinum subrubrum, limpidum, & odorum, & ex vsu linfatum: ventriculo autem, & pro eo roborando hæc administranda erunt.

Rec. olei de spico
Olei masticini } an. vnc. s.
Masticis
Galangæ } an. gran. vj.
Ceræ, & aceti parum, fiat vnctio cum qua liniatur ventriculus, vel sic

Rec. olei de absinthio
Olei mellini } an. vnc. s.
Masticis
Gariofillorum
Corallorum alb. & rub. an. gran. vj.
Ceræ q. suf. fiat unctio cum qua ungatur uẽtriculi

 regio,

regio, & antequam inungatur accipiatur elisiruitæ, vel aquę vitis parum, & coto detergatur quod inunctum antea fuerit, & postea denuo vngatur ventriculus, & sic prosequatur mane, & sero ante cibum, vel saltin semel in die. Poterit quoque si hæc non contulerint pro maiori robore, accipi sic,

Rec. rosarum rubearum
Absinthij,
Mentæ siccæ,
Masticis, an. q. suff.
Gariofillorum,
Galangæ,

Ferueant in aqua mentæ cum tertia parte vini rubri generosi, cum quo foueatur ventriculus antequá denuo inungatur. Vel sic

Rec. vini falerni, vel alterius ex generosis lib. j. s.
Specierum aromatici rosati vnc.s. Misce tepefiant simul,& cum spongia finissima fiat fomentatio ante inunctionem. Proderit quoque,vt ventriculo robur restituatur hac confectione, vti

Rec. masticis,
Zedoariæ,
Corall. rubeorum, an. scr. j.
Terræ sigillatæ,

Finissime pulucrizentur,& adde zacchari albi vnc. ij.s.zaccarum,& alia dissoluátur in aqua mentę,atque rosarum, an. parum; fiant arte tabellæ,ex quibus sumat mulier dr. s.vel circiter,singulo mane ante alium cibum, & vini generosi haustulum superbibat.

Si

Si verò à coctricis imbecillitate lientericus fluxus oriatur, minime autem contentricis vitio, eius facultatis videlicet diminuto robore, imminuti verò robo ris vtriusque facultatis facile coniectari potest, quod sit retentorum mensium vitium ab vtero in ventriculum impertitum, nec non insuetorum, alienorumq; ciborum à grauidis ingestorum praua qualitas, quæ singula cùm ventriculi temperamentum, eiusq; simmetriam perfringant, & idcirco cuiuslibet facultatis, & coctricis præcipuè in eo vim atterant; ipsa procul dubio vitia corrigenda erunt, atque penitus delenda. Mensium vitium optimo mulieris regimine moderari poterit, & cibis boni succi aboleri. Infantis ope pręsertim, vbi quartum attigerit mensem suæ in vtero gestationis. Curatio igitur tota in hoc consistit, vt ventriculi robur resarciatur: id vero fiet, vt aliàs est dictum, si grauida mulier à prauis se abstineat, & boni succi cibis vtatur, coctuq; facilioribus, atque in se alendo, in cibo, & potu moderate se gerat. Extrinsecus præterea fomenta, vnctiones, & cætera erunt administranda, prout supra præscriptum fuit, & hoc præcipue præsidio vti pro roborando ventriculo accommodum erit:

Rec. corcitis citri conditi vnc. iiij.
Mellis hispani vnc. iij.
Spetierum diatrion pipereonis scr. iiij.

Contundatur cortex, postea ex ijs mistura fiat, de qua mane, & sero per duas, vel tres horas ante cibum cocleare vnum accipiat, & vini generosi haustulum

superbibat, Vel in forma tassellarum sic; vti poterit.

Rec. specierum diatrion pipereonis scr. ij.

Masticis.

Corall. rubeo, & alborum, an. gran. iiij.

Zaccari finissimi dissoluti in aqua mentæ, simul ac stillatitij liquoris cinamomi tertia parte vnc. j. s. fiant tassellæ pōdere dr. j. de quibus capiat vnam pro qualibet vice mane, & sero ante cibum per duas horas, & vini haustulum superbibat. Verum si alui fluxus ab acredine diuersorum humorum expulsiuam irritante excitetur, cùm eo perseuerante non leue abortus periculum impendeat, vt Hip. monet lib. 5. aph. 34. idcirco quamprimum prouidendum, sed cum præmeditatione, atque caute agendum erit: quandoquidem medicamenta quæ collagoga dicuntur, sicuti & alia soluentia non ferāt vtero gerentes, absque fœtus perditione, neque intus retinenda bilis, vel cohibenda sit, ne sua acredine in dies expulsiuā magis proritet, & fluxum non modo foueat, sed magis augeat, vel etiam intestina abradat, & exulceret, vt inde periculū ingeminetur, iuxta Hip. monitum lib. 7. apho. 27. inquiens: Mulieri vtero gerenti si tensio superuenerit facit abortum. In hoc morbo siquidem totum corpus defatigatur, & præ ceteris matrix, quæ cognata est recto intestino, vt Gal. inquit citato loco, nihil mirum inquit ipse, si propter vehementes, atque frequētes exsurrectiones, conceptus abortitur. Quid igitur agendum, vt pericula vndique impendētia uitemus, & ab eiusmodi naufragio, fœtus vna cum matre tutus

emerga-

emergatur, si infestantem humorem euacuare, neque ipsum intus cohibere nobis absque fœtus dispendio non liceat. Bini extant prosequendi scopi, ut ab eiusmodi iniuriarum incursionibus, undique fœtum lacessire ualentibus, tutus euadat. Primus est, ut quæ in intestinis continetur bilis, ut ab eis leniter extraducatur, & ipsa abluant, ne ab ipsa bile abradantur. At quoniam si continuò alia noua descendat, nunquam rectè ab ea repurgari ualebũt, idcirco cum hoc curãdi scopo, etiam præseruandum erit, ac pręcauendum, nè iugiter alia descendat, quod quidem fiet, si bilis acrimonia, & feruor retundatur, ac refrenetur, ne amplius stimulet, atque facultates proritet, alteriq; huic scopo satisfacere ad unguem minime ualebimus, si, nè noua denuo progignatur, inhibeamus; hoc autem alimentorum boni succi quæ bilem minime procreare ualeant, & cæterorum non naturaliũ dextero usu, rationabiliter tertio huic scopo, tanquam ultimo inuento in resoluendi methodo præcipue, & in primis magnopere prospiciendum erit. De cibo, & potu tãtummodo dicere expedit, nam de cæteris non naturalibus rebus ita se gerere, ac regere debet grauida mulier, ut suo loco præscripsimus. Cibi igitur sint boni succi, quales sunt superioribus capitibus instituti, sed cum decocto carnium, quę ab eis uescuntur contemperandæ caliditatis gratia hæc ferueant, uidelicet endiuia, lactuca, borrago, acetosa: Præterea cum dictis carnibus cucurbita uti poterunt, seminibus comunibus, orizza, ordei farina, & in die qua caro eis interdicetur,

dicetur, poterunt sumere oua sorbilia si oportuerit in aceto, nec non fercula cum ipsis, & farina, & succo limonum, uel aranciorum, uel agresta condita. Elixis potius quam assis utatur cibis, præterea ipsorum edulliorum singula uitabuntur, quæ calidum, biliosumq; succum procreare ualeant. Vitentur quoque aromaticæ species. Potus sit uinum pauciferum, moderateq; dilutum, & si nimium infestaret fluxus, aqua calibeata linfari poterit. Post meridiem uero per horas quatuor ad minus ante cœnam sumat ptisanam ordeaceam sic;

Rec. ordei parumper torrefacti, & elixati q.suff. cũ seminibus comunibus, & zaccaro q.satis sit ad dulcorandum ptisana fiat, quæ limonum, uel aranciorum succo condiatur, ipsamq; pro secundo cibo sumat mulier. Instituto cibo, & potu, quamprimum expediet bilem ipsam ab intestinis educere ab eaque intestina ipsa abluere, quod hoc enemate fiet, uidelicet,

Rec. ordei,
Camomillæ, } an. m. s.
Anisorum,

Ferueant simul in iure pulli galinacei, de quo accipe lib.j.

Olei rosacei unc.iij. cum dimidia,

Ouorum lutea nume. ij.

Zaccari rubri unc.j.s. Misce; fiat enema: si uero abrasio aliqua in intestino recto effecta fortasse fuerit, quod ab inani cupiditate desidendi, atque conatu dignosci poterit, tunc enema fiet sic:

Rec.

Rec. aniſorum,
Ordei,
Camomillæ, an. m.j.
Plantaginis,
Burſæ paſtoris,
Arnogloſſæ,
Ferueant in aqua borracea: de quo decocto accipe lib. j.
Olei roſacei onſacini vnc.iiij.
Sæpi renum hirci, vel veruecis vnc.j.s.vel vnc. ij.
Luteum oui cum albumine nu.j.
Zaccari rubri vnc.j.
Miſce fiat enema. Et ſi fortaſſe indicia effecti iam vlceris, Tenaſmonisq; proſequerentur, ſub alia forma enema ſic parari poterit.
Rec. lactis caprilli in quo extincti fuerint lapides fluuiales igniti lib.s.
Olei roſati vnc.iij.
Zaccari rubri vnc. j.s.
Luteum oui cum albumine nu.j. Miſce fiat enema, quæ enemata ſecundum indigentiam proſequantur, nihilominus cum cautela, & ſi oportuerit pro refrenanda bilis acuitate, & acredine ordinari poterit ſyruppus ſic, vrgente vſu.
Rec. ſyr.roſati ſicci,
Syr.de ribes an. vnc.s.
Iuſculi galinacei non ſaliti, & pinguedine abiecta vnc. iij. s.
Stillatitij cinamomi ob flatus dr. j. Miſce capiat in aurora:

auroræ: & si dolor in pectine, vel circa os sacrum mulierem infestaret, poterit sic leniri;

Rec. ouorum lutea nu.iiij.

Olei mirtini,

Masticini, an. q. suff.

Croci parum, misce fiat frictatum, quod pectini, & vbi dolor aderit calens admoueatur.

Verum si effecti tenasmonis accidentia sæuiant, & ob irritamenta mulier frequenter nimis ad desidendum cogeretur, quia in hoc maxime abortus periculum impendet, ob frequentes exsurrectiones, vt Hip. & cum eo Gal. monent, vt mulierem Medicus curet, & fœtum inquantũ arte valebit reseruet, ad validiora præsidia audacter confugiẽdum erit. Ad pectinis dolorem præcipue, recipi sic poterit:

Rec. Vereccis zirbum, & cum vino rubro, odoriferoq; in sertagine leuiter suffrigatur, eiq; rosarum rubearum puluere, & mirtillorum super inspersa, pectini moderate calidum admoueatur, & ad libitum permutetur, si eius odorem grauida nõ respuat. Et si dolor, & cætera simptomata nihilominus exacerbarent, tunc ratione vrgentis insessio parari poterit, in qua non leuiter confido, cùm optimo successu eã pluries expertus fuerim in nobili muliere, pręcipue vtero gerente, ex familia de Anselmis in hac vrbe, quo præsidio inter cætera maxime sedata fuere simptomata, & vna cũ fœtu Deo Opt.Max.fauente incolumis euasit:

Rec. Verbasci,

Plantaginis,

Burſæ paſtoris,

Anagloſſæ,

Roſ. rubearum,

Citini florés, malorum ſcilicet granatorum an. q. ſuff.

Aquæ Burræ ſi adſit, & ſi eius facultas non adſit, aquæ calibeatæ, uini rubri an. partes equales. Incoquantur ſimul, & fiat inſeſſio tepente balneo, & ibi per aliquam horam maneat, neque ex ea moleſtiam recipiat, neque defatigetur, poſtea lineis pannis calẽtibus leuiter exſiccetur, & ſubinde pecten linimento appoſito illinatur, videlicet:

Rec. olei maſticini,

Mellini, an. unc. s.

Sæpi ueruecis dr. ij.

Pulueris roſ. rubearum,

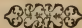
Pulueris verbaſci,

Terræ ſigillatæ,

Corall. rubeorum, an. ſcr.j.

Ceræ quod ſatis ſit, fiat unguentum molle, cum quo pectinis regio illinatur ubi dolor percipitur, & hæc de eiuſmodi fluxus curatione.

Finis primi Tractatus.

IACOBI

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI.

De Obſtetricali arte, atque Obſtetricis officio.

Tractatus Secundus.

De admirando naturæ opere in cuiuſque animantis, & præcipue mulieris partu.

CAPVT PRIMVM.

NTER cętera naturę admirāda opera, tum in progignēdo, tum etiam in efformando hominem, eundemq́; alendo, augendo, & conſeruādo hoc pręcæteris arduum, & admiratione dignum profectò uidetur, quòd in parturitionis tempore ſagaciſſime natura molitur. In ipſo partu namque duo ſpectantur pręcipuè, quibus omnes homines admirari non immerito licet. Primum eſt, quòd infans ubi ſuæ ſpeciei conuenienti forma perpulchre adornatus, incuruus, totusq́; ueluti in carcere, & peranguſto ſatis loco contractus, ad nates conuerſis talis, genuaq́; ſuis manibus ueluti apprehenſis, ibiq́; demiſſa

faci-

facie, utrique pollici oculis, & intra genua naso decũbentibus, in hoc situ persistat usque in præscriptum sui ortus tempus, nec antea ad exitum se properare accingat. Præscripto uerò sui ortus tempore, à uinculis, ac tenebroso carcere, ut se extricet sponte accinctus calcitrare incipit, & manibus, pedibusq; se adnitens, amnion membranam in primis disrumpit, indeq; acetabula dissoluit, & tunc matri dolores afferre incipit. Proinde se commouere, nixuq; agitari non desinit, quousque secundæ auellantur, singulæq; mẽbranæ discerptæ fuerint, & tanquam pomum iã maturum soluto sponte pediculo à uinculorum connexu excidit: à uinculis subinde absolutus, & è cęco carcere exire contendens in caput deorsum pudendum uersus reuolutus, sursumq; elatis cruribus, brachijsq; per illia, & coxas protensis (nullo edocẽte) ad exitum se recte accõmodat, atque ab uteri excretrice strenuè compulsus, capite sibi uiam parans, matreq; pariente spiritus detentione coadiuuante, in lucem denique illesum, & incolumem se profert; & hoc est primum admiratione dignum opus in infantis ortu à natura emanans. Aliud & non minus admiratione dignum est uteri functio, qui cum per nouem menses suæ gestationis eius ceruicis os, uel foramen per quod menses prius repurgare solebat, & maris semen excipere, occlusum, & angustum toto eo tempore fuerit, ita ut specilli acumen uix admitteret; quemadmodum Gal. attestatur lib. de dissectione uuluæ cap. 7. & 3. de naturalibus facultatibus cap. 3. & 2. de simp. causis cap. 5.

Instante

Instante autem parturitionis hora, os, siue id foramen adeo dilatatur, vt quod mirum auditu sit, vt per ipsũ animal totum exeat, & condecens ei tunc temporis præstetur ore vteri se dilatante aditus; vt Gal. inter cæteros valde admiratus inquit citato superius loco; Et hæc de admirandis operibus à natura fœtus, & mulieris vteri in partu editis.

Quod in grauidarum parturitione vnà cum parturiente, & oriundo infante perita obstetrix necessariò requiratur.

CAPVT SECVNDVM.

Vm natura in tam eximio opere, in quo homo in mundo paritur inter cætera animantia prestantissimus, vt qui solus incorruptibili, & æterno animo sit præditus, non sufficientibus eius intimis facultatibus, quemmadmodum brutis singulis, quæ per siluas, & nemora belluæ ipsæ per se solæ nemine coadiuuante incolumiter suos partus edunt, sed ob eximiam corporis structurã auxilio ad extra, & opere indigent obstetricis, quæ, tùm administra, tùm etiam opifex exeuntem in lucem infantem suscipiat, & susceptum à vinculis dissoluat, & pariter infantis, simulac matris vitam eius opere custodiat.

Quæ & qualis debeat esse obstetrix.

CAPVT TERTIVM.

BSTETRIX, vt græcus ille Moschio inquit, mulier est causarum muliebriũ edocta, & medicinali exercitatione perita; & rursus lib. de armonia gyneceorum inquit; aptissima obstetrix est quæ litteras nouit, & habet ingenium, præsentem memoriam, & est studiosa, munda, vniuerso etiam corpore integra, fortis, laboriosa, non iracunda, non turbulenta, compatiens, sobria, pudica, arguta, quieta, prudens, non auara. Aristoteles vero in suo 8. de hist. animalium cap. 9. inquit. Iam vero & obstetricis officium pars ingenij, perspicacisq; intelligentiæ est. Mirum igitur meritò videri debet quod nostris temporibus nulla reperiatur mulier, quæ in obstetricali hac arte perita sit, & ab aliquibus ex peritis edocta. At potius, quæ ad eiusmodi artem se dicarunt, mulierculæ sint ex vilioribus, & in quolibet vrgente casu penitus ignaræ. Experitur hoc ciuitas hæc florentissima cùm nulla reperiatur, quæ circa parientes mulieres, officium, quod tam magni momenti extat, tuto exercere ualeat, sæpius namque vt ignarę, & quæ partus tempora distinguere nesciunt, infantem putãt iam in caput reuolutum esse, ad exitumq; paratum, cum adhuc minime sic fuerit, neque adhuc caput ap-

parere

parere minime percipiatur, & ita se decipientes mulierem intempestiuè, ac temerè in sella locant, cum non leui dispendio vitæ infantis, tùm etiam matris, quandoquidem muliere ante tempus in sella locata, impeditur infantis naturalis in caput volutatio, & periculum ex hoc imminet, vt interim ad latera distorqueatur, & ex naturali, non naturalis inde sequatur partus; frustraq; fatigetur mulier, cuius vires in opportunum tempus, tùm ad adiuuandum infantis exitum, tùm etiam ad secundas propulsandas asseruandæ essent. Vt igitur quæ ad eiusmodi artem se dicari velint, & quæ iam hucusque se dicarunt rectè, tutoq; artem exercere valeant, neque in perniciem, tùm parientium mulierum, tùm etiam oriendorum infantiũ amplius ob earum imperitiam errores contingant; in præsenti tractatu quid in quolibet parturitionis tempore ab obstetrice sit agendum, & quo pacto in quolibet vrgente casu parienti mulieri, tùm etiam orienti infanti succurrendum sit, omni cum facilitate ostendetur; (vt sit edocta ea peritia qua debetur) officiũq; quod maximi momenti extat in singularum salutem exercere vbicumque valeant.

Quid ab Obstetrice sit supponendum, & mente tenendum.

DOCVMENTVM PRIMVM.

IN primis non ignoret perita obstetrix, quod illustris ea, eximiaq; rerum natura quam Deus summus ille

mus ille opifex vnà cum mundo condidit (vt inquit Plato) & certa lege cunctis rebus indidit tanquam solertissima cuncta progignit, auget, tuetur, ac regit, vt Gal. est autor primo de naturalibus facul: ipsa enim est, quæ summum ostendit artificium, tùm in formãdo animali, tùm in eius incremento, tùm in perficiẽdo ipsum, nec non in eius partu, vt Galenus lib. 2. de diebus decretorijs ca. 2. attestatur. Ipsa enim prior tẽpore est, & in operibus sapiens magis, quàm ars vel obstetricis, vel alterius artificis, vt Gal. opinatus est lib. suo 7. de vsu part. ipsa nãque est, quæ infantis ortum, & mulieri pariendi tempus præfigit, vt Galenus citato nuper loco apertissime testatur, quotiescunq; à materię vitio natura ipsa non impediatur, vt Gal. 3. de naturalibus facultatibus asseuerauit. Ipsa est, quæ inter miranda alia opera instãte partus hora, hoc præ cæteris admirandum efficit, quod vt infanti facilior, atque tutior præstetur exitus, cũ matricis collum toto eo tẽpore, quo mulier vtero gerit adeo occlusus maneat; vt ne specilli quidem cuspidem queas immittere; in partus tempore adeò distenditur, & dilatatur, vt integrum animal illæsum illinc egrediatur: id quidẽ videmus Galenus inquit citato lib. decimusquintus de vsu partium cap. septimus, & sextus de loc. aff. cap. sextus sed quo pacto id accidat mirari possumus, intelligere non possumus. At natura tùm hæc, tùm alia omnia in animalis partu admiranda machinatur commenta. Etenim diligenter prouidit, quo pacto fœtus qua cõueniebat figura ad col-

lum

lum matricis perueniret, nec minus quo pacto dum ipsum peruaderet nullam partē sauciaret, ne uè colon laxaret. Caput enim fœtus collo matricis primum indidit, tum per id alijs ipsius partibus viá muniuit: neque hucusque prouidens natura admirando opere destitit, sed cum iam infantis caput appareat, & propè ad sui ortum iam sit, vt incolumis edatur in lucē, adnititur puer motrici eius facultate, nec non adnititur vterus, ac etiam pariter mulier naturali eius excretice facultate. Infans motrice inquam eius facultate, vterus excretice naturali, mulier, tum animali, tum etiam naturali se adiuuat spiritu cohibito, inferiusq; expulso, quousque infantem pepererit. Constat igitur, & apud omnes in cōfesso esse debet, quòd natura sagax, cum sit tempore prior, & sapiēs magis quam ars, ex se ipsa magna cū solertia mirificeq; operatur; At sicut vnusquisque fateri debet, quòd hæc à natura opera oriuntur, fatebitur quoque, quò l pulchrum omne, atque ordinatum, & artificiosum ex supernis innascitur, quemmadmodum fassus est Gal. lib. 2. de dieb. decret. cap. 2. Miranda hæc naturæ opera quis in animalium brutorum ortu non cōtemplauit? in quibus nulla adest ratio, nullumq; in ijs consilium, nec alia, quàm naturæ prouidentia, nihilominus progignuntur, & conuenienti illorum speciei forma efformantur, augentur, & in aluo tutantur, & ipsorum brutorum prægnantes belluæ per siluas, & nemora degentes statuto à natura tempore per se solæ, nullo alio opē ferente, ipsis illæsis, illæsum aīal edūt,

 & suis-

& suismet dentibus vmbilici vinculum, si eius exigui tate per se ipsa natura non separat, rescindunt. Prouida autem, vt in cæteris natura fuit, cũ bruta ipsa illud non subeăt periculum, vt homini subest, quòd si vmbilicus non deligetur, vel si deligato soluatur copula fœtus sanguine effuso moritur: Arist. inquit lib. 8. de hist. animalium cap. 10. in brutis verò cum obstetricali arte, & quolibet alieno auxilio destituta forent, natura sagacissima, quæ in necessarijs nunquam deficit Gal. asserente lib. 9. de vsu partium, prouidẽs fuit, vt exili, & arefacto fere vmbilico animal pariatur. Præterea separato vmbilico abluitionis vice, bellua ipsa lingua vtitur, cum qua iá ortum, sordidumq; animal lingendo abluit, detergit, & à sorditie mundat. Non minus conspicitur sagacissimæ naturæ opus in grauida muliere, quæ in siluestribus locis habitans, à rure, & cæteris domibus distans, cœterarumq; mulierum comertia nõ solum obstetrice destituta, nihilominus aduentante partu, tria tantummodo concurrunt, mulier pariens, eius vterus, & oriundus infans, infans quidem vt antea est dictum motrice facultate calcitrã do, & cothilodines disrumpendo, & disruptis ad exitum se adnitens, & viam capite sibi parans: vterus se dilatans, & eius vi expultrice infantem ipsum ad maturum partum propellens: Mulier cohibito spiritu, eundemq; in pudendum conatu propellens, quousq; in lucem infans editus fuerit. Quò vero pacto tria hæc tantum simul partum perfecerint, vtique docentẽ natura respondendum erit, & firmiter ab omnibus

ſic authumandum fuerit. Orto infante ſubinde quicunque adfuerit (quamuis imperitus) vmbilicum reſcindet, & reſciſſum alligabit, quamuis id facere nō didicerit, natura videlicet tanquam erudita id facere docente, vt Gal. aſſerit lib. 8. de decretis Hip. & Platonis, ex eiuſdemmet Hip. decreto. Natura igitur ſic per ſe ſola ſufficiet? omnino natura in ſuis operibus ſufficit, vt Hip. inquit primo de diebus decret. & à natura ipſa nihil minus, neque ſuperfluū inquiebat Gal. lib. 9. de vſu part. Veruntamen ratione materiæ, circa quam naturæ opus verſatur, cum aliquando contingat inordinatum, erraticumq́; naturæ opus ſubſequi, vt Gal. expreſſit lib. 2. de dieb. decret. cap. 2. quo loco inferius inquit. Expedit igitur Medicum qui Hip. arte dignus futurus eſt, ſi quid aliud hoc certe perſuaſum habere experientiam iudicare, naturam rem quādam eſſe ordinatam, & cum materiam ſuperauerit proportionibus quibuſdam definitis, & periodis ordinatis motiones ipſius fieri. At quæ præter rationem incidunt aliquando, ordinemq́; peruertunt tunc ipſi obueniunt, cum materiam planè non vicerit, ſed impeditur ab ea, prohibeturq́; ſuis proportionibus moueri. Hac ratione igitur ad eximium hoc opus, in quo homo paritur in mundo animantium omnium perfectiſſimus, & æterno animo præditus, iure meritò antiquiores celebratiſſimi viri (vt Ariſt. inter naturales, ſimul ac vniuerſa Medicorum ſcola) obſtetrices peritas dicarunt, quæ tanquam famulatrices, adminiſtræq́; aſſiſterent, nec non tanquam opifices

in recoligendo infantem in lucem iam editum, ac in ſcindendo, atque ligando vmbilicum, & in cæteris præterea vbi forte contingat, quòd natura ipſa per ſe ſola materiam euincere, ſuperareq; caſu aliquo non valeret.

Officij Obſtetricis per tria tempora diuiſio.

DOCVMENTVM SECVNDVM.

VAELIBET obſtetrix ſcire debet, quòd eius officium varia requirit opera ſecundum varia parturitionis tempora. Primum namque tempus id eſt, quo paritura iam doloribus vexari cæperit, vbi puer calcitrare incipit, & tandiu dolores ipſi per interualla repetunt, ac ſeuiunt, quouſque cothilodines diſrumpuntur & vltra, vt oſtendetur; & hic eſt primus parturitionis ſtatus. Ipſius ſtatus tempus ex hoc dignoſcitur, quia vbi dolores prægnátem apprenderint, tunc parturitionis initium aderit, & hic ſtatus eo vſque perdurabit, donec perſeuerantibus doloribus à calcitráte puero contigétibus membranæ, quibus inuolutus erat, diſruptæ fuerint, & vincula diſſoluta, & à cæco, anguſtoq; carcere ſe extricauerit, neque amplius à facultate contentrice continebitur, & tunc primus hic ſtatus deſinit, & ſecundus inſtat, de quo agemus cum prius iſtius primi ſtatus indicia perſcripſerimus. Signa ſunt primi ſtatus, dolo-

dolorum perſeuerantia ſuperioris partis, ventris corrugatio, & concidentia, & inferioris partis dilatatio, vteriq́; oſtioli aliqua ampliatio, vel leuis apertio, & lenti humoris effuſio ab obſtetrice immiſſo in vteri oſtium digito percepta; cum hæc indicia ſingula ad fuerint deſinet primus, & iam ſecundus parturitionis ſtatus accedit; cum infans videlicet in caput pudendum verſus reuolutus fuerit, ac perdurabit quouſque in lucem editus fuerit infans, & in obſtetricis gremio receptus. Indicia quibus in caput obuolutum infantem eſſe perueſtigari poterit, erunt, vt ſi venter obuallatus fuerit, ſi tormina ad lumbos & ilia perſeuerauerint, & tandem (vt obſtetrix certior reddatur) manu oleo amigdalino, vel ſeſamino peruncta, & in pudendum immiſſa digitis vteri oſtium attingat, & ſi nō modo vteri oſtium ſatis patens reperiat, ſed etiam infantis caput, ſimulac aquæ perfuſionem apparuiſſe perſenſerit, tunc ſecundi ſtatus tempus aderit, & prope eſſe infantis ortum alia non erunt indicia perquirenda. Tertium vero parturitionis tempus, & ſtatus aderit illico orto infante, & in obſtetricis gremio recepto, quod quidem cum ſenſibus id notum fuerit, alia perueſtigatione non egebit. Quæ quidem hoc tertio ſtatu opera peragēda ſint ab obſtetrice, quemmadmodum etiam quid in primo, & ſecundo ſit ab ipſa agendum, ſuis locis inferius diſtincte oſtendetur.

Quid

Quid in primo parturitionis statu obseruandum sit, & quid agendum.

DOCVMENTVM TERTIVM.

ARTVRITIONIS tempus tunc initiabitur completo tẽpore nouem mẽsium, vel vltra si Arist. credendum sit, cum videlicet puer magnitudinem, & robur fuerit adeo consequutus, vt ore suo lac è mammis sugere valeat, ipsumq́; conficere, cum nutrimentum illud, quod à matre in vtero ei suppeditatur nõ amplius sufficiat, vberioremq́; cibum expostulans, & aerem ampliorem, calcitrare incipit, & cothilodines disrumpere, membranasq́;, ac ligamenta dissoluere, vt ex arctissimo, angustissimoq́; loco vbi totus conglobatus ita extet, vt nasum inter genua, oculos supra genua, aures extra genua habeat; vt Arist. inquit lib. 7. de hist. animalium cap. 8. Hip. vero de situ pueri in vtero matris, in suo de natura pueri nu. 35. ita sentiens inquit. Cæterum puer in vteris existens, manus apud genas habet, caput autem prope pedes: & non datur exquisitè ac certò cognoscere etiam si puerum in vtero videas, vtrum caput sursum habeat, vel deorsum. Auicen. autem lib. 3. fen. 22. trac. primo cap. 2. de situ pueri sic inquit. Et fætus quidem ante motum suum ad exitum est substentatus cum facie sua super pedes suos, & cum plantis, seu

tis, ſeu volis manuum ſuperpoſitis ſuper genua ſua, & naſo ipſius inter ambo genua, & oculis ſuper ea ambo, & colligit ea ad anteriorem ſui, & eſt inclinatum collũ eius, & facies eius declinat ad dorſum matris eius defendendo cor. Sic de infanti ſitu in utero antiquiores tradidere. Recentiores uero apud quos experimentum in dies plurimum inualuit, nec non obſtetrices id atteſtantes de infantis ſitu in utero ita aſſeuerarunt, uidelicet, quòd utero geſtatus puer incuruus totus, atque contractus talos ad nates applicat, manibus genua apprendit, in quæ caput ſic demittit, ut uterque oculus ſuo cuique manus pollici fixus adhereat, & naſus intra genua procumbat. Ita conglobatus, & in ſe totus contractus puer in anguſto ſatis yteri loco, miram naturæ prouidentiam, vt in cæteris ſuis operibus oſtendit: nam ſi nõ ita ſe cõtraheret matris aluum, ſuperioreſque partes nimium occuparet, nec non eas eximio ſenſu præditas, quoquo verſum extẽdendo dolore premeret, & ſuis motibus nimium dilaniaret. Mirum inſuper naturæ artificium uidetur, quod ita ſe accommodat puer paulatim caput inferius declinando, donec inſtante partus tempore à membranis,& uinculis extricatus puer, leuiori tunc negotio, faciliuſque in caput ſe obuoluat, & ad exitum uiam ſibi paret; quod patefecit Ariſt. citato ſuperius loco, inquiens omnibus æque animalibus caput primum ſuperius eſt, ſed cum creuerit, & iam exitum appetat deorſum deducitur; ita igitur ſituatus puer, ubi copioſius alimẽtum exoptauerit,

uerit, eique non amplius sufficiat id quod per vmbilicalem venam à matre suppeditatur, tunc calcitrando, pelliculasq; disrumpens partus initium matri affert, Hip. inquit citato loco; & eò vsque primum partus statum perdurare obstetrix intelligat, quousque calcitratione, & agitatione pueri membranæ disruptę fuerint, & vincula dissoluta præter illud quod à secúdis pendet. Cum igitur perita obstetrix à prægnante muliere doloribus apprehensa vocata fuerit, & cum ad ipsam accesserit in primis interrogare debet de tépore, quo ipsa concepisse putauerit; & inde computationem mésium facere totius temporis, quo ab eius conceptu fœtum gestauerit: subinde tangat ventrem ipsumq; inspiciat, & si eius superiores partes obuallari ceperint, & inferiores dilatari, doloresq; perseuerent; & si venter sua mole adhuc configuratus persistat, doloresq; per interualla repetant; quoniam homini non sicut cęteris animalibus pręfinitum, ac determinatum est pariendi tempus, vt Arist. nec non Hip. placuit, cũ aliquando nono mense, quandoque etiam decimo prægnátem parere contingat; idcirco interrogabit de qualitate dolorum, vt si circa vmbilicum, & inguina inualescant, & ad lumborum vertebras pertingant, tunc partus initium iá adesse recte putabit; sed vt certior reddatur, nec vllo pacto decipiatur obstetrix, sua peruncta manu oleo sesamino, vel amigdalino intromissis digitis dextere ostiolum vteri pertingat, & si iá ita apertum ipsum os persentiat, vt digitum intromitti valeat, vel amplius, mulierem de proximo pariturã

pronun-

pronunciare poterit, & ad ſui officium illico ſe accingat. Prægnantem mulierem hortetur, vt in lecto decumbat, vt vires ſeruētur ad opportunum tempus, neque (vt nonnullæ imperitæ faciunt) parientem ipſam fruſtra fatigent, ſed ad opportunum tempus ſeruētur vires, vt mox dicetur, nam ſi temere parientem fatigauerint, antequam fuerit puer in caput reuolutus defeſſa tunc mulier erit, quando totis viribus adniti opus fuerit, & id periculi ſubibit, vt progreſſiuis illis motibus eundo impediatur puer in reuolutione ſua in caput, & membrum aliquod ad latera flectatur, & non naturalis partus occaſio detur, quod ſummopere cauendum erit. Sic igitur locata muliere in ſtrato, vel cubile iuxta ſedile, vel ſellam, ita ut nec ſupina protinus, neque ſedens extet, ſed erecto, & aliqualiter ſublimi dorſo, perita tunc obſtetrix denuo perūncta manu digito leniter, & dextere perſentiat, an vteri os adapertum magis cōperiat, & ſi cum hoc etiam craſſam humiditatem perfundi ſentiat, tunc iam membranas diſruptas eſſe, & cothilodines diſſolutos, & puerum adeo ſolutum, & liberum eſſe, vt ab vteri contentrice non amplius contineatur, ſed expultrix ad expellendum, infans ad exitum, mater ad opus adiuuandum inuicem ſe adnitantur, obſtetrix tunc uigilantiſſima eſſe debet, & primo pueri in caput uolutationem expectet, ut ad naturalem partum ſe accingat, aliud eſt ab ipſa expectandum, atque ſimul adiuuandum, ut uidelicet uteri os adeo deiſcat, & patefiat, ut infanti innoxius præſtetur in lucem exitus. Pueri in caput uoluta-

tio ex suis inditijs, & tactu etiam obstetrix dignoscere ualebit. Inditia aderunt quòd uentris superiores partes contrahuntur, & concidunt, inferiores uero magis dilatantur, atque tenduntur; tactu uero certior tandē reddetur, si oleo sesamino, uel liliorum alborum perū cta manu iterum cautè, dextereq́; persentiat, an caput cum aquæ illius perfusione persentiat, quod si persenserit, iam puerum in caput uolutū, sensata fide cognoscet. Causam autem ob quam puer in caput se obuoluat, & sic ad naturalem partum se accomodet Arist. eximius naturæ rimator perpulchrè explicauit in suo lib. 5. de gener. animalium cap. 9. ubi sic inquit. Partus autem pronis in caput conuersus fit per naturam animalibus omnibus, propterea quòd partem ab umbilico maiorem habeant, quam inferiorem, maiora autem plus ponderis continent. Itaque uelut in statera dependentes eò uergunt, quò trahuntur. Hip. nec non in suo de nat. pueri 37. inquit; recedit autem in caput, si secundum naturam prodierit, grauissimæ enim sunt ipsi supernæ partes, si ex umbilico propendantur; & Auic. hanc sentētiam sequutus suo lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 2. inquit. Adiuuant ad conuersionem grauitas superiorum fœtus, & magnitudo capitis eius propria. Vbi autem obstetrix caput iam apparere persenserit, sciat quoque, quòd in naturali partu caput anterius apparet, manusq́;, & brachia ad ilia extēsa sunt, ut facilior sic egressus (edocente natura) quod inter cæteros Paulus Aegineta figurans in suo lib. 3. cap. 26. inquit. Primum quidem, & præcipuū embrij schema

in

in caput, manibus in femora dispositis, & ne paululũ quidem perperam declinãs recta os uersum caput porrigens. Secunda uero fœtus figura recta in pedes, ne tantillum quidem ab eo tramite declinans probatur: hæc Paulus. Iam igitur apparente capite infantis, vteriq; ore deiscente, tunc obstetrix ad secundum parturitionis statum quamprimum, seduloq; se accingat, & ad ministerium suum perficiendum summopere inuigilet, ut sequenti cap. traditur.

Quid ab obstetrice seruandum sit in secundo partus tempore, & quid ab ea administrandum.

DOCVMENTVM QVARTVM.

INFANTIS capite ad os uteri apparente, & dilatato ipsius vteri ore, quamprimum obstetrix parientem in sella locabit omni cum cautela, & dexteritate, ne caput comprimatur, uel infantis mẽbra distorqueantur in ipso motu. Summopere cauebit, nè (ut imperitæ solent) parientem ipsam in sella collocet, priusquam puer uersus pudendum in caput reuolutus fuerit, quod tùm ex indicijs iam dictis, tùm etiam sensu tactus obstetrix ipsa dignoscere ualebit. Quæ namque obstetrices secus faciunt, & ob imperitiam intempestiuè, ac temerè parientem in sella locant, ipsam fatigant, quæ ad opportunum tempus uiribus indiget, & quod magis refert, hoc discrimen inde

de pendet, quòd infantis volutatio impeditur, vel quod ad non naturalem partum promoueatur. Perita igitur obstetrix opportuno tempore in sella sic locabit, vt vtrunque pudendum in cauum exeat, ita vt nõ impediatur, sed libera sit oris vteri, & ossis pubis, nec non partis illius posterioris, quæ ad caudam sacri ossis attinet dilatatio. Directa quoque sit parientis locatio, neque ad latera deflectat, sed directo ventre, & vtero, facilius infans viam sibi parare valeat, nec in obliquum, & ad latera infantis membra deuientur, vel distorqueantur, ex quo non leuia, tùm infantis, tũ matris pericula subsequuntur. A sedilis tergo validam habeat mulierem, quæ fortiter suis vlnis parientem sustineat, renesque, & dorsum adeo enixe contineat, vt in alterutrum latus non declinet. Sic locata pariente, obstetrix tunc coram ipsam in decliuiori loco sedeat, & adeò se accõmodet, vt facile circa pudendum parientis manus suas exercere valeat, & ex superiori ea parte infantem incolumiter adducere. In sedile sic locata pariente, & obstetrice decenter ad ministerium se accommodata, probeq; accincta, mirandũ illud aliud naturæ opus expectare debet, vt videlicet vteri os, & matricis collum adapertum adeò sit, atque dehiscat, vt illęsus infans sufficientis alimenti, & aeris cupidus in lucem exire valeat. Quo pacto autem opus id efficere natura possit, vt videlicet vteri os, quòd toto grauidationis tempore adeò occlusum perstitit, vt specilli acumen non admitteret, vt autores omnes attestantur; Adueniente partus hora in tantum aperia-

tur,

tur, atque dehiscat, vt totus infans absque lęsione aliqua per id foramen, & eius collum egrediatur: mirari possumus, intelligere non valemus, inquiebat Gal. lib. 15. de vsu part. cap. 7. Auicen. verò lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 2. inquit. Et necessarium est, vt separentur quædam iuncturæ, & sustentenur adiutorio Dei excelsi præparante, vel disponente eas ad illud: deinde reuertente eas ex proximo ad continuationem naturalem, & paulo infra subdit: Quæ virtus non comprehenditur, & est hoc de secretis Dei; Sit ergo Deus exaltatus, qui est rex verax, laudabilis, & benedictus, & melior omnium factorum: hæc Auicēnas. Interim non desistat diligens obstetrix perunctam manum in pudendum admouere, denuoq; blande obseruet, quádo pueri caput ad vteri collum iam descendisse appareat: tunc temporis motrice infantis se ad exitū adnitente, vteriq; excretrice expellente, parientem hortari non desinat, vt aere intus cohibito inferius pellendo ad exitum adiuuet, & continuò adnitatur detentum aerem versus vterum propellere, quod quidem validius operabitur, si alterius circunstantis mulieris humerum, vel manum valide apprehenderit, atque constringens, cōtentum intus spiritum ad inferiores partes propulsare tunc adnitatur, cùm dolores ipsam apprehendent, & sęuius exacerbabunt. Verum si ratione pueri grandiusculum habentis caput, vel totius corporis molem, aut ratione parientis cui sit primus partus retardaret infantis exitum, & laboriosus esset partus, vel quia obesa nimis esset mulier pariens, tunc

animosa sit obstetrix, & parientem verbis consoletur, & quod ore, & naribus occlusis aerem intus detentũ ad vterum propulsare pro viribus adnitatur hortari non desinat, neque vereatur obstetrix, nec timeat, si præcipue infantis caput primo obductum, & uiam ad sui exitum cepisse iam immissa manu tactu persenserit. At obstetrix tunc ad laxandas, emolliendas, & dilatandas partes, vteri ceruicem, atque os sacrum dictum, eiusque caudæ totam regionem hoc linimento perungat.

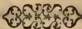
Rec. olei amigd. dulcium
Olei liliorum alborum } an. unc. j.
Butiri recentis
Pinguedinis gallinacei } an.unc.s.
Muscillaginis althæ
Muscillaginis fænu græci } an.dr.vj.

Misce illinantur dictæ partes tepente hoc linimento; & si nihilominus prorogetur infantis exitus ob colli uteri angustiam, poterit quoque hoc fomẽto uti.

Rec. florum camomillæ
Meliloti
Maluarum } an.m.ij.
Seminis lini
Fenugreci an.unc.ij.
Anisorum
Rad. liliorum alborum unc. j. s.
Baccarum uel corticis lauri unc. j.

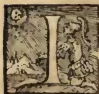
Efferueant simul in iure ueruecis, in quo spongia mollis intingatur, & cum ipsa ossis sacri caudæq; regio, nec

gio, nec non pectẽ tepenter foueatur. Poterit quoque si tardaret partus, & mora longior esset, aquilinũ lapidem, uel etiam corallum dextero cruri alligare pro facilitando partu, sed orto puero, & educta secunda illico alligata hæc remoueri debent, & si mulier adeo timida fuerit, ut animo deficiat, liniantur nares, & tempora cum elixeruite, uel cum uino maluatico, & græco, in quo uino buccella panis intincta pro reparandis uiribus exhiberi poterit; & si fortasse aluus antea suppressa nimium fuerit, fæcesque ob id duriores effectæ impedimento fuerint, leni suppositorio uti poterit. Multa alia àb autoribus proponuntur præsidia, ut sunt pessi, suffumigia, insessiones, & alia similia, quæ ut suspecta, ne fætum suffocent à me nunquã probata fuere. Verum si legitimus, naturalisq; partus fuerit, superflua dubio procul eiusmodi præsidia erũt, si mulier præsertim, simulatq; obstetrix se gerant, ut supra docuimus naturæ siquidem beneficio, & opere, deoq; opt. maximo à quo cuncta bona procedunt sui gratiam conspirante, omnia bene succedent, & tùm matris partus, tùm pueri exitus incolumis, prosperéq; sequetur. Infantem cum obstetrix omni cum dexteritate, blandeq; suo in gremio receperit, si secundæ mox cum infante procidant, sic obstetrix se gerere debet, ut in sequente docebitur.

Tertius parturitionis ſtatus. Quid ſit ab obſtetrice obſeruandum & agendum.

DOCVMENTVM QVINTVM.

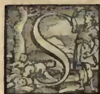

INFANTE iam in lucem edito, & in obſtetricis gremio recepto, nõ amplius ut adminiſtra tantum, ſed ut opifex ipſa obſtetrix omni cum dexteritate, atque peritia officio ſuo fungi in tertio hoc partus ſtatu profectò debebit. Si igitur ſecunda exitũ infantis ſequuta fuerit, quamprimum vmbilicum abſcindere debet, & à ſecunda ſeparare: duplicatum filum capiat, & pollicis latitudine uincire debet, & caute fideliterq; obligando, & ab ipſa ligatura ultra quatuor digitos forcipibus incidat, & eo reſecto lana ſucida, uel petia linea conduplicata, & roſaceo calentè intincta ſuper reciſum umbilicũ imponatur, & illud caudicis, quod ultra nexum remanet, uel cotone, uel molli linea petia obuolutum, ita ſuper abdomen accõmodetur, ne faſcia comprimatur, & ſic donec pars nutrimento deſtituta flacceſcat, & unà cum uinculo excidat. Quod ſi ſecundæ infantem ſequutæ non fuerint, ſed intus retentæ, obſtetrix ſe gerere debet, ut ſequenti cap. docebitur. In hoc tamen monenda eſt obſtetrix, ut ſi illico orto infante ob labores in ſui exitu, ut fere exanimatus uideatur; ut aliquando contingit, tunc perita obſtetrix vmbilicale uinculum al-

tius prehendat, & vmbilicum versus (velut emungendo) tendat, ac vino in os sumpto in faciem infantis, & propè os, & nares ore suo exalet, & ipsi negotio incũbat, donec reuiuiscat.

Quid sit ab obstetrice agendum, si secundæ non procidant, & de infantis abluitione.

DOCVMENTVM SEXTVM.

SI secunda ad infantis exitum non subsequatur, sed intus retineatur in primis vtendum est ex Hipp. documento lib. 5. aph. 49. sternutatorio naribus apposito, & subinde dũ sternutatio promouebitur nares, & os manu apprehendantur, vt violentius aer ad vterum propulsetur, ad quod

Rec. castorei finissime pulucrizati.

Piperis albi, & nigri similiter pulucrizati.

Elleboris albi an. q. suff. fiat sternutatoriũ ex castoreo namque, & pipere laudatur ab Aetio pro educẽda secunda. Si vero ex sternutatorio secunda non proijciatur, quoniam aliquando vteri fundo coniuncta reperitur secunda, quandoque vero seiuncta est, idcirco obstetrix peruncta sinistra manu oleis, & pinguedine iam dictis, in vterumq; immissã, tentabit blande, an secunda vteri fundo adhereat, vel seiuncta sit: si seiunctã reperiatur instar pilæ cõuoluta circa aliquam vteri

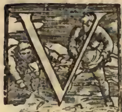
partem, vt Aetius docet eam blande digitis extendat, & explicet, & directam trahere blande tentabit. Si verò difficultas adsit in educendo ipsam, & aliqua eductioni renitentia aderit, vt sæpius cõtingit, tutius erit ab ipso opere obstetricem desistere, nec secundam dilaniare, neque vteri partes iam attritas contrectatione lacessire, & in tumorem attollere, ex quo inde nõ leuia incommoda, periculaq; puerperæ subsequi solet. Præterea ne puer ita sordidus ab insueto ambiente aere diutius permanens ledatur, & non absque eius vitę dispendio incommoda patiatur, nec nõn vt in partu ex labore fatigata, lassataq; mulier aliquantisper refocilletur, & vires resumat, quamprimùm quæ superius, dicta sunt peractis, atque tentatis ijs quæ tentãda sunt circa secundæ eductionem, expediendus erit puer ab appendiculo secundæ, & vmbilicus resecandus erit, quo resecto, vt supra est dictum, caudex incisæ illius partis, quæ à secundis propendet cautè, & ex industria femori puerperæ adeò alligandus erit quominus fugere, & in fundum remeare valeat: nam si in vterum refugeret, ingentem noxam puerperæ, & vitæ dispendium afferre solet. Caueant igitur imperitæ, vt caudicem ipsum recte, fideliterq; alligent, nè ob earum imperitiam puerpera periclitetur, vt sæpius contingit ob mulierculارum imperitiã, quæ ad hoc tam magni momenti officium temerè se accingunt. Resecto vmbilico eo modo, quo præcedenti cap. ostendimus, caudicisq; residuo, quod à secunda pendet enixè femori di-

ligenter

ligenter alligato, puerpera in cubile ducenda erit, decenterq; locanda, atque à vinculis extricatus puer abluendus, prout sequenti capite docebitur.

Quid agendum sit tùm circa puerum, tùm circa matrem resecto vmbilico, & cum secundæ non procidant.

DOCVMENTVM VII.

MBILICO infanti resecto prope ignem ipse apportetur cauendo, ne in ignem ipsum inspiciat, nec alia lumina, ne ab insueto obiecto visum adeo feriente subita intuitione ledátur oculi. Quamprimum abluendus erit, & à sorditie partus detergendus. Mater vero in lecto locata paulisper interim quiescat, donec ablutus fuerit infans, & in nutricis manibus delegatus. Obstetrices peritissimæ nonnullæ sunt, quæ salita tepente aqua nuper natos infantulos abluunt, & non absque ratione quandoquidem Gal. 1. de sanitate tuenda cap. 7. quátum salsedo ea conueniat ostendens, sic inquit. Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutió omni nota vacat, primum quidé fascijs deligetur, sed toti corpori prius sale modicè insperso, quo cutis eius densior, solidiorq; ijs quæ intus sunt partibus reddatur, & quæ sequuntur. Aliæ vero infantem oleo rosaceo prius inungunt, mox tepente aqua portiuncula

vini admixta abluunt. Aliquæ vero, vt detergant vitellum oui accipiunt. Nonnullæ etiam in ipsa ablutione siccas rosas incoquunt, & sic per quatuor dies insequuntur, vt si qua pars tenelli corpusculi contusa in partu fuerit, vel quoquo modo pressa dictis lotionibus digeratur, & partibus robur indatur. Deinceps lotiones subsequantur, prout in cap. de sanitate tuenda fuit iam dictum, sic loto infante, & linteamine, fasciaq; obuoluto brachijs prius, & manibus ad coxas extensis, & cruribus, pedibusq; pariter protensis, obstetrix tūc melle hispano, vel alio ex optimo intinctū digitū ori infantis imponat, linguamq;, & palatum illiniat, vt à recrementis facilius repurgetur, & alimēti vias suggēdo iam exercere incipiat. His circa infantem probe administratis, & in cuna, vel lectulo eo locato, quamprimum obstetrix puerperę negotio incūbat, & omni ope, & studio se conuertat.

De reasumendis puerperæ viribus à resecto vmbilico, & educenda secunda.

DOCVMENTVM VIII.

VBI puerpera in cubile suo locata fuerit, & paulisper quieuerit donec infantis negotio prouisum fuerit, mulier sic ex partus laboribus laxata, atque defessis viribus curabit obstetrix, vt refocilletur eiusq; vires reasumantur, ut ad secundam educendam

ualidè

ualidè rursus adniti ualeat, ipsam igitur nutriat, uel recentibus sorbilibus ouis, uel optimo iure capi, uel contuso carnis eiusdem cum seminibus, uel melonis, uel cucumeris, necnon pineis si oportuerit cõdito, & zaccharo dulcorato. Ab assumpto coctu facile cibo in cubile ipso postquã paulisper quieuerit, donec paucus ille sumptus cibus coctus fuerit, uel digestus mulier sic locetur, ut ceruix spatulæq; ac dorsus altiori loco situentur, dilatatis coxis, pedibusq; ad eas reflexis, obstetrix uero decliuiori loco se adaptabit, & inũcta sinistra manu in dictis oleis, & pinguedine tẽtabit iterum, ân per collum descensa fuerit secunda, sin autem descensa non fuerit abscissum ab umbilico caudicem insequens, secũdam manu pertingat, ipsam manu apprehensam non directe trahat, sed hac, & illac blãde dimouendo ipsam trahere tentabit si cedat, sin minus non erit amplius contrectanda, neque uiolenter trahenda, uel dilanianda, ne simul uterus procidat, uel neruosæ illæ partes, vel ligamentorũ aliquod perfringatur, vnde sanguinis fiat effusio, vel eius putrefactio, vel corruptio sequatur, & inde abscessus, vel cancer, vt ob imperitiam obstetricum, vel chirurgorum contingere solet. Verum si forte contingeret quod viæ vteri angustiores effectę essent, à recepto frigidiori in partu aere, vel ob sanguinis subsequutam effusionẽ, in vtroque casu obstetrix balneatione hac vtatur; videlicet

Rec. maluam, camomelum, melilotum, lini semẽ, fœnum græcum ãn. q. suff.

Ferueant

Feruéant in iure veruecis, vel capi pinguioris, & cũ hoc decocto, & tertia parte olei cherini, vel amigdalarum dulcium addita, fiat ablutio simul, ac fomentatio cum spongia pudendis admota; hoc siquidem præsidio non modo frigefactæ partes calefient, & exsiccatę humectabuntur, sed lassabitur secunda, & si forte intumuerint vteri partes valde hoc proderit, & ad ipsius secundæ exitum non parum adiuuabit. Si his pręsidijs extrinsecus adhibitis secunda non procidat, hæc alia per os sumenda tentabit.

Rec. trociscorum de mirra scr.ij.

Cum vino maluatico vel græco exhibeatur sequēti mane per horas quatuor ante cibum; vel sic

Rec. trociscorum de carabe, & eo magis si sanguis affatim efflueret dr.j. exhibe in vino, vt supra, quo præsidio est præcipue vtendum, vbi de nimio sanguinis effluxu concitando vereatur, vel sic

Rec. succi boraginis facta residentia depurati unc. iij. s. exhibeatur tepenter ad tres horas minus ante cibum:

Non desunt autores celebratissimi, qui dicũt quòd si granum aristolochiæ rotundæ femori alligetur, ad secundas educendas ualere, At si forte contingeret qđ singulis pręsidijs iam traditis, & tùm obstetricis, tùm etiam medicorum omni ingenio, & ope secundę non exeāt, sed intus retineantur, quia præsertim vteri fundo pertinaciter inhereant, vt non raro contingere solet, non erit ob id formidādum, quia paulatim putrescens ex se ipsa decidet, & puerpera liberabitur, eritq;

via

via hæc profectò melior, ac tutà magis, quàm secundam ipsam dilaniare, & ab vtero violenter manu discerpere cum non leui vitæ dispendio ipsius enixæ ob traditas superius causas; sic Paulus Aegineta monuit lib.6.cap.75.ita quoque Aetius cõsuluit serm.16.cap.24. Sic antea quoque Hipp.peruulgauit in suo primo de morb.mulierum nu.76. & Auic.lib.3.fen.21.cap.16.inquit. Et si non egreditur secundina, istis rebus tunc non sollicitemus, ex hoc ipsa enim post dies paucos resoluetur, & curret, sicut currit aquositas sanguinis. Verum quia hoc tempore dum putrescit caput replet, & tetri odoris grauitate stomacum peruertit, idcirco iugiter odorata, & quæ subducendi secundam facultatem habent supponenda erunt; vt

Rec.bdelium, calaminta, sabina, thus, stirax, vnguis odoratus, lapis gagates, aristolochiæ vtriusque semina an. q. sufficit, supra carbones inijciantur, & muliere in sella sedente, pannisq; circumtecta vterus suffumigetur, vel fiat sic

Rec. calaminthæ, pulegij, sabinæ, arthemisiæ, dictami, radicum vtriusque aristolochiæ, ireos siccæ, iunci odorati, radicum maluarum, altheæ an.quantum vis; ferueant in olla, cum quo decocto fiat euaporatio, cui mulier insideat vndique pannis contecta, vt fumus, & uapor ab utero cõmode recipiatur; præsidium eiusmodi ab Aetio, & Paulo satis laudatur. Poterit quoque puerpera, si secunda intus retenta iam putrescat, vt ea noxia corrigatur, quæ cerebro, & cordi, atque vẽtriculo per prauos uapores communicari solet, accipere

cipere vnam ex tassellis; vt infra sic

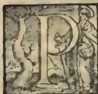
Rec. specierum diamargaritonis. } an.dr. s.
Specierum pliris arcotici.

Zaccari albi dissoluti in stillatitio cinamomi dr. x

Fiant tassellæ ex arte, de quibus capiat scr. ij. uel dr. j. pro uice, & haustulum uini superbibat. Et hęc de legitimo, & naturali partu.

Ad dolores post partum contingentes.

DOCVMENTVM IX.

OST partum creberrimi dolores, atque non leues puerperam cruciari solent, quorum binæ assignantur causæ, una uidelicet uteri, & totius alui perfrictio ob passos in partu labores: alia vero est illud ob menstrui sanguinis, & puerperij dum retinetur, vel dum effluit eius acredine, & mordacitate dolores, & ipsa tormina induit. In curatione dolores, & tormina sui leuamen indicāt, causa autem sui ablationem exposcit. Si igitur prout decet menses, & puerperia euacuentur, id totum est naturæ permittendum, si uero retineantur, uel lente nimium, & diminute effluant, sic natura ad ipsum motum adiuuanda erit; vt videlicet.

Rec. decocti anisorum, cinamomi, radicū petrosellinarum an. q. suff. Ferueant in brodio capi ad exactam coctionem, de quo iure.

Rec.

Rec. unc.v. Zaccaro dulcoretur, & tepide in aurora exhibeatur; uel sic

Rec. decocti iam dicti unc.v.

Specierum diacymini.

Nucis muscatæ finissime puluerizatæ an.scr.j.

Croci gran.ij.

Misce capiat, ut supra.

Verum quoniam dolor ad se omnem curã trahit, in primis ad sedanda tormina sumatur sic;

Rec. succi amig. dulcium absque igne recenter extracti unc.iij. s.

Vini maluatici, uel græci unc.j.s.

Præmittatur uinum in cyato, & desuper oleum infundatur, & enixæ exhibeatur per tres, uel quatuor horas ante cibum;& si nihilominus dolores urgerent.

Rec. olei cherini unc.iij. intingantur petiæ lineæ, & uentri calentes applicentur; uel fiat sic

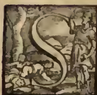
Rec. pellem arietis, uel ueruecis ex animali citissime extractam prope talamũ puerperæ, & abiecto capite, & cæteris extremitatibus, pelle ipsa adhuc calente totus venter, iliaq;, & dorsus parte interna circundentur. Hoc præsidio utuntur gallicæ mulieres, & à Ioanne Lebone in sua praxi celebratur, & in hac urbe à Magnatibus felicissimo successu fuit usum.

Ad

Ad febres ex lacte post partum.

DOCVMENTVM X.

OLENT puerperæ ob lactis exuberã-tiam in uberibus dolore, & febriculis uexari, quibus sic subuenitur;

Recip. croci dr. j. ligetur collo, & ad mamillas suspendatur, vel sic.

Rec. pisciculum exsiccatum, qui dicitur Hippocã-pus, uel equus marinus, & sic aridus collo, & mammillis appenditur. Lac namque hoc præsidio fugatur, & cum puerperijs per vterum repurgatur.

De partu non naturali, & quotupliciter à naturali decedere contingat.

DOCVMENTVM XI.

E naturali partu dum egerimus, cum uidelicet puer in caput, manibus, & brachijs ad femora protensis oritur, modò de non naturalis, & uitiosi partus formis prodeuntibus agendum uidetur.

Non naturalis dicitur partus, quoties non dicta figura, sed ab ea diuersa quomodolibet appareat, ut si ambo pedes, uel unus tantum, & si una tantum manus, & brachium appareat, uel si conduplicatus infantis

venter

venter ori vteri, vel nates appareant, vel alterutrum latus. Causæ ut partus figuræ sic vitientur, geminæ ab Auicen. traduntur in lib. 3. fen. 21. vel videlicet propter corruptionē motus embrionis, vel propter multitudinem inquietudinis parturientis. Caueant igitur obstetrices, & assistentes mulieres, vt recte parientem in sedile, ac etiam in cubile collocent, & caueat ipsa pariens, nè in latus distorqueatur, & patientissima sit, & obediens, nè in eius vtero in discrimen suimet puerus distorqueatur, & à recto itinere deuietur. Quo pacto vero prouidendum sit, vt non naturalis ad naturalem partum reducatur, Paulus Aegineta in vniuersum docet sic, partim pellendo, partim adducendo, partim flectendo, partim in rectum agēdo. Aetius nec non sermone 16. inquit. Hæc omnia de muliere ęgre pariente medicum percūctari ex obstetrice oportet, nec temere ad chirurgiam progredi: Neque vero obstetrici permittendum est, ut uterum diutius dilaniet, & paucis interpositis subdidit. Si vero totius fætus figura mala fuerit, prius ab osculo vteri in sublime eleuetur, & postea rursus ad osculum recta dirigatur, fiuntq; omnia placide, leniterq; ac citra compressionem oleo assidue locis affuso. Hoc enim ex salute tùm fætus, tùm parientis fuerit, & vterus ita illęsus manet. Hæc de prouisione, quæ in vniuersum singulo vitioso partui debetur: mox ad particularem cuiusque descendamus. In primis de eo non naturali partu agamus, in quo puer in pedes oritur. Partus eiusmodi si manus, & brachia ad femora protensa

tensa fuerint, à Paulo Aegineta naturalis censetur; quam opinionem sectatus quoque est inter recẽtiores Arnaldus de Villanoua. Aetius vero licet inter non naturales partus hũc referat, nihilominus minus suspectum esse attestatur. Obstetrix igitur oleis peruncta manu, & pudendo pariẽtis immissa, curet omni debita dexteritate, & uigilantia, ut manus, & brachia à fæmoribus non distrahantur, sed recta ad ipsa femora protensa seruentur apprendendo ipsa, & firmiter tenendo, nè retrorsum abducantur, sed uterum excretrice impellendo, & pariente spiritus cohibitione infra se adnittente, & obstetrice coadiuuante ea forma puer in lucem incolumis Deo benedicto fauẽte progrediatur. orto sic infante, cetera fieri, & administrari debent, ut de partu naturali de singulis docetur.

De vitioso partu, quando vnico tantum pede infans apparet altero intus retracto.

DOCVMENTVM XII.

SI vnicus pes tantum ad uteri os appareat, perdifficile sanè opus consequitur, quandoquidem ubi inferius prodire pedes percipiũtur, in sublime ipsos reflectere, caputq; deorsum difficillimum profectò sit, ac uerbis proferre longe facilius, quàm opere perficere existat. Verum si figuratio hæc

manus,

manus, & brachia ad femora protensa habuerit; ut de præcedente est dictum, ad minus vitiosam, minusq; suspectam partus figuram reduci poterit: & idcirco duo sunt ab obstetrice peruestiganda. Primum est si pes alius intus non longe absit ab illo qui prodit, adeoquòd apprendi, & ipsum blande trahendo alio prodeunte ęquare valeat. Secundum est, vt obstetrix ipsa perquirat an manus, & brachia ad femora sint protẽsa, vt supra est dictum, & si sic reperiatur tutius erit, si ab obstetrice reperto, & blande tracto abscon dito pede, & simul ambobus adhesis, eo modo partus pergat, & cætera ab obstetrice perficiantur, vt de præcedente est dictum. Si verò forte cõtingat, quòd absconditus pes longius sit, quàm recte trahi, & alteri æquari valeat, vel si brachia, & manus in altum, vel quoquo versum distracta sint, tunc salubre magis fuerit, atque consulto potius egressum pedem in vterum sic repellere: pariens in lecto locetur, retro reflexo capite, scapulisq;, & natibus in sublime elatis, & tunc perita obstetrix extensa manu supra parientis abdomen leui compressione ad accommodum partũ puerum adiuuet, & manu pellat, prout expedire vsus videbitur. Cum sic per aliquod spatium permanserit, ad consuetum situm obstetrix mulierẽ redire faciat, capite videlicet, & dorso in sublime eleuatis, nates in decliuiori loco locentur, & tunc dilatatis coxis, & ad eas pedibus, cruribusq; reflexis, atque retractis, tunc perũctis digitis tentet obstetrix qua figura fuerit puer reuolutus, & si forte fortuna in caput reuoluatur, tũc

Deo fauente partui incumbat, & eadem perficiat, vt de naturali partu est dictum. Si verò in pedes similiter sequatur protensis prius ad femora manibus, & brachijs tẽtabit obstetrix occultum pedem reperire, & blande repertum trahere, quousque cum alio pede iam prægresso æquetur, & sic æquis pedibus sequatur partus, & singula ab obstetrice perficiantur, quę orto infante perfici debent, vt de naturali partu est dictũ.

De vitioso, & non naturali partu cum manus vnica tantum extra vteri os apparet.

DOCVMENTVM XIII.

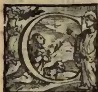

SI manus in partu in primis appareat, non est trahenda, vt Actius monet, verum digitis humero infantis dextere admotis, manum ipsam, & brachium in conueniẽtem locum introducatur. Ita quoque inquit Paulus Aegineta lib. 3. cap. 76. vel si ob loci angustiam difficultas adsit in intromittẽdo manum, & brachium infantis, mulier tũc in lecto locetur sic, vt in altum eleuetur anus, sed caput, ac spatulæ decliuiori loco situentur, vt commode intus remeet manus; & tunc obstetrix digitis ad pueri humerum admotis, brachiũ iuxta femur accommodet, vt in caput naturali figura oriatur puer, in quo partu singula ab obstetrice peragi debẽt, vt de naturali partu explicatum fuit, tùm de ijs quæ circa ortum puerum,

rum, tùm etiam de his quæ circa puerperam ſunt peragenda.

De vitioſo partu cum ambæ manus apparent ad exitum præcedere caput.

DOCVMENTVM XIIII.

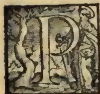

VM in partu ad vteri os, vel per matricis collum ambæ manus præcedũt, & ad exitum ſe parant, vitioſus vtique, & laborioſus eſſet nimis partus, & periculo minime vacans obſtetrix diligentiſſima hoc adueniente caſu exiſtat, & quia cereæ ſunt, nimiumq; tenellæ fætus partes, vt Gal. inquit, idcirco caueat, ne infantis manus, eiusq; brachia, ſuis manibus apprehendat, neque contrectet niſi cautè, & omni cum dexteritate, ne ob teneritudinẽ laſſentur, vel diſtorqueantur, ſed locata muliere in ſtrato propè ſedile, vel propè ſellam, vt ſupra eſt dictum, ita ſupina locetur, vt promineant nates, & coxæ, ſublimioresq; ſint, caput autem, & dorſus decliuius inclinent, & dilatatis coxis, atque reflexis cruribus curet obſtetrix, vt pueri manus in vtero regrediantur, quibus intus regreſſis, obſtetrix tunc ſuis perunctis manibus utrũq; humerum pertingat, & blandè, paulatimq; verſus femora, brachia, & manus extendat, ac recte accommodet, ſic namque partus Deo adiuuante ad naturalem redigetur, & puer tutò orietur; quo in lucem

edito singula perita obstetrix operabitur, prout suo loco de naturali partu est dictum.

De vitioso, & non naturali partu cum puer conduplicatus exit.

DOCVMENTVM XV.

PVER conduplicatus multipliciter in partu ad os vteri se profert, vel enim anterius conduplicatur in abdomine, & manibus, pedibusq; ad vteri ostiū se vergit, vel eleuatis coxis ad os vteri procidit, vel flexa genua ad uteri ostium uergit. Sub quibus figuris uitiosus, admodumq; laboriosus sequeretur partus, si eiusmodi vitia obstetricali arte nō corrigantur; & in primis de vitioso partu agamus cū ambo manus, & pedes ad vteri ostium apparēt, adeò namque uitiosa est hęc partus figura, ut impossibile sit partum ipsum sequi absque tùm pueri, tùm etiam matris uitæ dispendio. Quo uero pacto prouidendum sit, ut huiusmodi corrigatur error, non desunt qui doceant. O' utinam sic facile opus arduum perfici ab obstetrice ualeret, ut ab autoribus facile uerbis designatur: subiectum namque est fætus corpusculum in summa teneritudine constitutum, corpusculi membra veluti cerea sunt, & ad animalem motum minus apta, ipsorumq; vita ex leui quapiam occasione extinguibilis existit, modo autem in arcto

adeò

adeò uteri loco, in quo velut in cęco carcere per plures menses conglobatus, & in se contractus perstitit intricatus tunc, & veluti irretitus cum sit,& à natura, si partu deuiauerit obstetricis auxilio quàm maxime indiget. Verum cum manibus ipsis, & pedibus occluso vteri ostio vnicam intromittere manum obstetrici vix liceat, ad illud exercendum opus, quod in angusto ipso, & obscuro loco, vbi oculorum intuitus minime pertingit, ambas manus requireret, vterus vero cum maxime sensibilis existat, & tunc temporis ab ingentibus, sęuissimisq; doloribus torqueri, ac dilaniari contingat, & afflicto afflictionem addere impium sit,neque valeat sic defessa mulier vlterius labores absque vitæ eius dispendio sufferre; quantũ sit arduum eiusmodi opus, & quantum periculi affe- rant vndiq; manantes angustiæ latissime patet. Nihilominus tùm obstetrix,tùm etiam medicus recordari debent, quantum sit natura sagax, & in admirandis suis operibus nunquam deficiens, & continuò sic in Deo opt. maximo sperandum, qui cum summus sit opifex, sine labore cuncta regit, & mira cum prouidentia gubernat, vt Arist. inquit in suo lib. de mundo ad Alexandrum Macedoniæ Regem. Deo benedicto igitur, & Beatissimæ virgini mulieres preces fundant, & in eius auxilio confidant. Obstetrix igitur se ad opus accingens caueat, ne in eiusmodi laboribus perterrito vultu parientis faciem inspiciat, quemmadmodum, & cæteræ assistentes mulieres. Quamprimum igitur cum infantem senserit in manus, &

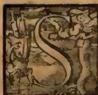
pedes prodire, tunc è sedile mulierem auferat, si in sedile tunc locata fuerit, & in strato prope ipsam locetur omni tamen adhibita cautela: locabitur sic, vt supina iaceat, & decliuiori loco capite, & dorso situetur, in sublime uero nates, & coxæ subleuentur, vt antea dictum fuit; sic locata tentet subinde obstetrix omni cum dexteritate, blandeq;, vt intus regrediantur manus & pedes pueri; atque interim cautè àc blãdè parientem ipsam conuolutando quoquo uersum expedire nouerit; manuq; dextera parientis abdomine extensa, qua parte expedire videbitur, ibi sensim comprimat, atque blandè compellat, sinistra alia manu interim in vterum immissa, pueri ad commodum locum membra sursum eleuando, quæ posterius prodire debent, & inferius, quæ primo viam capere debent, manusq;, & brachia ad ilia adherendo in quantum poterit illęso vtero, simulac infante, ad naturalem partum ipsum accõmodare omni ingenio curabit, nàm sic prospere cuncta succedent: si vero difficultas aderit in eleuando superius inferiores partes, vtpotè crura, & pedes faciliusque obstetrici fuerit, & tuto magis infantem cum pretensis ad femora, & brachijs, manibusq; in pedes ab vtero trahere, neque naturæ alienum hoc nimis fuerit, idcirco ad hoc moliendum improperabit, & in singulis se geret, vt de prima non naturali figura dictum fuit.

De vi-

De vitioso partu cum puer anterius conduplicatus natibus ad partum procidit.

DOCVMENTVM XVI.

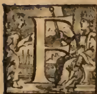

SI natibus infans ad sui partum procidat, à naturali partu multum deuiabit, & labore non leui, ac periculo minime vacabit: perita igitur obstetrix sinistra peruncta manu, & in vterum immissa anum infantis in altum subleuare blandè, cauteq; curabit, vt caput simul inferius ad exitum procidat, manus, & brachia ad ilia extendendo. Et si defessa fuerit pariens, & refocillatione indigeat, in stratu locanda erit, & alimento aliquo reasumptis parientis viribus, obstetrix ab opere non desistat, quousque puer ad commodam partus figuram reducatur. Verum si cum omni studio, & opere ab obstetrice adhibito infantem in caput vertere non valeat, sed facilius in pedes ipsum vertere fuerit, id deniq; tentabit, quod tutius pro puero oriundo, ac pro ipsa parienti subsequi valebit; vbi autem, uel in caput, uel in pedes manibus ad ilia extensis cõuersus fuerit puer, singula deinceps administranda erunt, atque perficienda, prout de quolibet suo loco dictum fuit.

De vitioso partu cum infans vtroque genu ad nates pedibus conduplicatus in partum procidit.

DOCVMENTVM XVII.

IGVRA hæc difficilem partum fore ostendit cum caput erectum in sublime habeat, & ad vteri ostium flexa genua declinare percipiantur. Ad naturalem partum igitur cũ minime reduci valeat ob erectas superiores partes, idcirco ex vitiosis, prauisq; figuris minus praua seligenda erit, & quæ ad naturalem propius accedat, & erit conuersio in pedes, quæ faciliori negotio, tutiusq; succedet. Obstetrix perita igitur blandè in vterum dextera inserta manu, utrunque genu sursum impellat, ac eleuet, quousque paulatim ijs directis, atque extensis inferius pedes ad vteri ostium prorumpi cõtingat, manibus interim circa latera seruatis, sinistra tunc ambos pedes prẹhendat, & puerum ad exitum omni cũ dexteritate properabit, singulaq; subinde operetur, atque perficiat obstetrix, prout de naturali partu est dictum, tùm circa infantem, quemmadmodum & circa puerperam. Et hæc de naturali partu, perinde ac de non naturali dicta sufficiant.

Finis Secundi Tractatus.

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI.

Tractatus Tertius.

De conſeruanda ſanitate Infantis in manu Nutricis.

CAPVT PRIMVM.

Infantem in lucem ortum Nutrici & alicui Artis Medicæ perito quamprimum delegandum eſſe.

RTO iam infante, ſingulisq; ab obſtetrice diligenter circa ipſum adminiſtratis, ſelectæ nutrici tunc curam, & eius regimen profecto committere licebit quæ ipſum alat, & ſingulorũ operum, quæ ad eius uictus rationem expoſcuntur adminiſtra ſit uigilantiſſima. Verum cum multæ, uariæq; ſint externarũ rerum extrinſecus nobis occurſantium cauſæ, à quarum iniurijs continuo laceſſimur, & quod longe magis calamitoſum eſt uitæ noſtræ, non modo ab externis iniurijs, ſed intus qui eſt nobis congenitus, familiariſſimusq; calor, quo tanquam

quam primo instro alimur, nostraq; tuetur, ac regitur vita, is nihilominus natiuam in nobis humiditatem continuo depascendo, se ipsum, ac vitam nostram simul destruit, ac tandem extinguit. Qua de re cum perdifficile sit tot iniuriarū retia, quę vndiq; nobis tenduntur defugere, optima ratione medendi ars necessario inuenta, exculptaq; fuit, vt qui in arte ipsa eruditus fuerit, quæ præsens est sanitas eandem tueri, atque seruare, quæ vero amissa fuerit, eandem restituere ipsa medendi arte valeat. Igitur cuiusq; infantis, cuius sanitatis conseruatio exoptatur alicui in arte perito cura hæc deleganda iure merito fuerit, vt in singulis operibus ad infantis regimen attinentibus nutricem ipsam instruat, opifex vero existat in ijs quę medicinæ artis negotium exposcunt. Et quoniam de sanitate infantium conseruanda est pręsentis tractatus intentio, in primis quid sanitas sit, sequenti capite ostendetur.

Quid sanitas, & quotuplex ea sit, eamque magnam habere latitudinem.

CAPVT SECVNDVM.

CVM medicinæ artis Gal. binas cōstituisset partes in suo 1. de sanit. tuen. alteram videlicet sanitatis tuendæ, alteramq; morbi profligandi facultatem appellasset, inferius subdit: Vtriusque facultatis inueniendæ communis ratio est, vt quidnam ea corporis

poris affectio sit, quæ sanitas dicitur liquido constet: quandoquidem nec præsentem seruare, neque amissam recuperare si quæ ea sit penitus ignorare licet: & inferius subdens inquit, ostendimusq; similarium quas vocant partium sanitatem, calidi, frigidi, humidi, sicci simmetriam, idest conuenientiam inter se quandam esse, instrumentalium verò ex similiarium ipsarum compositione, numero, magnitudine, figuraq; constare. Alia quoque sanitatis definitio ab eodem Gal. traditur cit. lib. cap. 5. vbi inquit, sanitas est simmetria quædam, quæ duplex existit, & differentias ipsius explicat, inquiens hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa, alia paulo ab hac deficiens non tamen eatenus, vt animali sit grauis; sanitas quæ ab optima deficit, non paruam habet latitudinem, vt ipsemet Gal. testatur cit. lib. cap. 4. & 5. & quod in latitudine ipsa variæ, multæq; sanitatum differentiæ includuntur, inquit namque cit. loco; si ergo omnium qui sani sunt membrorum constitutio in simmetria consistit, constitutiones autem ipsæ variæ sunt, quandoquidem functiones sunt variæ, vtiq; multæ, variæq; ipsarum constitutionum simmetriæ erunt, quare etiam sanitates multæ, variæq; non ipsa communi omnium forma unde dictæ sanitates sunt, sed maioris, minorisque ratione inter se dissidentes. Constat igitur ex Gal. placitis, quod certus, & definitus ipsarum numerus; nō est temere pronunciandus, quandoquidem inperuestigabiles gradus sic erunt, quibus certò illæ intemperantiæ à Gal. passim traditæ defi-

tæ designari, vel constitui valebunt. sed concludamus tandem secundum Gal. doctrinam, quod tota sanitatis latitudo in tres diuidatur partes, quarum singulæ non paruam habent vlteriorem latitudinem, quarum prima pars salubriũ est corporum, secunda neutrorum, tertia insalubrium vt Gal. ipse est autor in arte medica cap. 8. Singula hæc igitur recolligendo dicimus, sanitatem simmetriam quandam esse illius hominis, in quo reperitur, quæ simmetria cum homini ipsi conueniens proportio, & equalitas sit cuiusque compositionis, quæ in ipso reperitur; in quolibet vero homine triplex comperiatur compositio; prima uidelicet ex quatuor elementorum qualitatibus, & est in temperamẽto essentiali, siue indiuiduali dicto cuius nouem numero temperaturas Gal. tradidit; secunda est in structura partium, quæ fit ex similaribus. Tertia est in partium vnitate. Penes hæc tria genera compositionis tres dãtur equalitates in quolibet homine quousque eius functiones inculpatæ, & absque uitio edantur, sic autem inculpatæ erunt, dum equalitates ipsæ seruabuntur, at si quælibet earũ equalitas perfringatur, vitiabuntur functiones, & sanitatis in ægritudinem fiet commutatio.

Quot modis sanitas vitiari contingat.

CAPVT TERTIVM.

QVANDOQVIDEM conseruabitur cuiusque sanitas, si is qui talem susceperit curam

modos

modos omnes quibus ea vitiatur compertos prius habuerit, vt Gal. monet citato nuper loco, sciendum idcirco est quod sanitas triplici modo vitiari cōtigit. Primo modo si similiarium eucrasia, quæ in quatuor qualitatum temperatura consistit, ęqualitas videlicet ipsi cui inerit homini conueniens, & naturalis, à naturæ suæ modo recesserit, & ad intemperantiam labatur, ita vt eius functiones, vitiari contingat, & ad ęgritudinem tendat, velut iam ægritudo ipsa accersita fuerit. Secundo modo vitiari contingit sanitas, si instrumenti cuiuspiam compositio, vel suæ æqualitatis ratio perfringatur. Tertio modo vero si utrarumq; partium videlicet, vel similarium, vel compositarum continuum dissolui, & eius naturalem æqualitatem perfringi cōtigerit, tunc siquidem vtriusque functiones necessario incommodantur, & idcirco communis morbus dicetur. At quæ sint causæ quibus sanitas vitiatur, & quæ sint signa quæ ipsam vitiatã ostẽdunt, in sequentibus, & suo loco dicetur.

Prima genera explicantur circa quæ is qui sanitatem infantis alicuius tueri studebit, suam exordiri debeat exercitationem.

CAPVT QVARTVM.

CVM pręsentis tractatus finis sit infantium sanitatem tueri, & idcirco artem qua id assequi curator quisque valeat, edocere hoc opere intẽdatur,

explicato

explicato quid ſit ſanitas, & quotuplex ea ſit, & quod magnam habeat latitudinem; nec non cum viderimus quot modis ſanitas ipſa vitiari contingat, expedit modo ea prima genera oſtendere circa quæ is qui cuſtodire intendit, ſuam exercitationem exordiri, ac deinceps eandem perficere valeat. Quæ autem ea ſint Gal. oſtendit 1. de ſanit. tu. cap. 15. vbi inquit. In tribus namque generibus ſanitatis tuendæ ſtudium, æque, ac medendi methodus cōſiſtit, corporibus videlicet, cauſis, & ſignis. Vt igitur iam poſita vniuerſalia mox particularibus applicare incipiamus, in primis quid circa corpus cuſtodiendum explorandū ſit, ab eo qui talem ſuſceperit curā, & deinceps quid circa cauſas, & ſigna ſeriatim ſuo loco oſtendetur.

Quid circa corpus, cuius ſanitas cuſtodiri debet ſit explorandum.

CAPVT QVINTVM.

IN primis, vt ad particularia deſcendamus, debet qui tali negotio præfuerit; perueſtigare quoad ipſi licebit, quæ ſit infantis natura, vt quæ ſit æqualitas, tùm eius temperaturæ, tùm compoſitionis, ſimulac partium vnitatis, quas æqualitates ab ortu infans adeptus fuit, in quibus æqualitatibus eius ſanitas conſiſtit: in temperatura namque expendendum erit, ſub qua ex illis quæ nu. 9. à Gal. & cæteris autho-

authoribus statuuntur, locanda sit temperies tùm hepatis, tùm etiam cordis, atque cerebri, nec non ventriculi ipsius infantis; nam cognito singularum istarũ principum partium temperaméto haud difficile fuerit totius quoque temperamentum compertum habere. In compositione autem peruestigari debet si adest debita partium conformatio, si debita, & condecens magnitudo, si sufficiens naturæ numerus, & si earum partium situs sit conueniens, adeo vt compositio illa debitam figuram, & condecentem habitudinem à natura exculptam proferat. In vnitate partium si partes ipsę recte vniuntur, & in soluta persistit ipsarum continuitas. His exploratis, obseruabit pariter quæ sit eius consuetudo, vt dormiendi, uigilandi, & meiendi, nec nō egerendi, & eius lactandi temporis. Et quoniam indiuidui natura per doctrinarum aliquam explorare non licet, sed per signa venanda sit quæ sensibus se præbent, idcirco ad signorum genus quibus infantis naturam probe dignoscere quisque ualeat modo accedamus.

Quid circa signorum genus sit peruestigandum.

CAPVT SEXTVM.

CVM signorum genus unum sit eorum in quibus sanitatis tuendæ studium ęque, ac medendi methodus consistit: & cum supra uiderimus quid circa aliud genus corporis sit peruestigádum, id uero sit in-

ſit infantis natura, & illius ab ortu adeptæ temperaturæ æqualitas, in qua eius ſanitas conſiſtit, ſimulac functionum integritas, & cum natura hæc, & temperaturæ æqualitas indiuidui ſit, & indiuidui per doctrinarum methodũ cognitionem adipiſci minime liceat, liceat uero per ſigna, ſenſuq; procedendo eiuſmodi nanciſci cognitionem, expedit idcirco, ut qui cuſtodiæ præfuerit, circa infantem ipſum ſigna ea in primis obſeruet, quæ infantis temperaturam oſtendere ualeant, vt ijs ſigillatim receptis dignoſcat, quæ, & qualis temperatura ea ſit, quam infans ab ortu in ſuis principalibus membris, nec nõ in vniuerſo corpore adeptus fuerit. Cerebri temperaturam, vt primo uenemur capilli inſpiciendi ſunt, ſi ſubruffi, vel flaui, vel nigri exiſtant, & ſi criſpi, vel plani, ſi ſpiſſi, vel rari, & ſi celer, vel tarda ſit eorum generatio, & ſi venæ oculorum, & frontis anguſtæ ſint, vel magnæ, & ſi in facie rubicundus calor, vel albus cernatur, vel ſi ad nigrum, vel fuſcum tendat, & ſi cerebri excremẽta per nares, & palatum, uel per oculos, & aures multa uel pauca excernantur, ſi ſomni longiores, uel breues exiſtant, & ſi mentis perſpicacitas, & ſenſuum promptitudo, uel potius hebetudo ex his & alijs cit. loc. à Gal. traditis poterit unuſquiſque cerebri temperamentum perueſtigare. Hepatis vero temperamentum uenabitur ex ijs ſignis uidelicet, ſi adeſt latitudo, uel anguſtia uenarum, ſi abundantior bilis, uel pituita, ſi habitus corporis calidior ſit, uel frigidior, ſi ſiccior, uel humidior, ſi ſit corpus gracile, uel obe-

ſum,

ſum, uel pingue, ſi corporis ipſius mollities adſit, uel ſiccitas, & ſi puſtulæ in capite, & facie, vel alia parte ex lactumine efflorescentes bilioſæ ſint, vel pituitoſę; & per hæc ſigna, vel alia etiam à Gal. in arte med. ſufficienter tradita interſtinguere hepatis temperamentum, ac probe noſcere valebit. Explorata hepatis temperatura facile ex hac vniuerſi corporis temperatura comperta fuerit, quippe cum totius tēperamentum hepatis temperiem ſequatur Gal. autore in arte medica. Cordis vero, & ventriculi temperamentum omittitur, quod in tenella adeo hac ætate nō facile dignoſci valeat, idcirco de temperamento ſimilarium partium ex quatuor elementorum qualitatibus compoſitarum hæc ſatis. Ad aliam quæ conſtat ex ſimilaribus compoſitionem, ſi condecens ea fuerit, viſu præcipue dignoſci poterit inſpiciendo, ſi conformatio ipſa concinnam habeat figuram ad ſuas functiones apta, & ſi inſtrumenti, vel organi condecens magnitudo exiſtat, & ſi quæ compoſitæ ſunt partes ſuum conuenientem, ac definitum ſimilarium numerum ex quibus conſtant, ſortitæ fuerint, ac etiám ſi partes ipſæ probe, & vt decet inter ſe cohereant, & recte collocatæ fuerint, & obſeruetur tandem ſi inſtrumenti, vel compoſiti illius ratio ita ſe ha beat, vt conformatio, magnitudo, partium numerus, earumq; ſitus naturæ pręſcripto couenietia exiſtant, & hæc de ſecunda compoſitione. Tertiæ vero compoſitionis quæ in partium vnitate, vel continuitate conſiſtit, & eſt conſtitutio tùm ſimilaribus, tùm etiā

instrumentarijs,& organicis cōmunis dicta,cum eius dissolutio, vtriusque partis functiones incommodet: hæc intuitu oculorum, & sensu tactus absque alio signo dignoscitur, vt si ipsarum partium sua adsit continuitas, & si adsit ipsarum adhesio, & coagmentatio illa qua ipsæ secundum naturam suam consistere debent. Hucusque, & per tradita signa quæ sit infantis temperatura, & sub qua ex octo illis intemperantijs à Gal. traditis in arte medica locanda sit tantummodo constabit, vt puta quod frigida sit, & humida, vel calida, & humida, vel quælibet alia ex dictis. At cum ipsarum intemperantiarum quælibet magnam habeat latitudinem sub qua plures reperiri possunt secundum magis, & minus tantummodo differentes, idcirco non sat est comperijsse temperamentum esse calidum, & humidum, vel frigidum, & humidum, vel aliud ex octo illis intemperaturis, sed etiam in quo gradu tale existat nouisse expedit, quandoquidem ignorato temperamenti gradu, nō ualemus temperamentum ipsum conseruare, vt intendimus: oportet siquidem vt conseruemus, in gradu similia adinuenire conseruantia oportet, alioquin nō conseruaremus, sed ipsum vel in maiorem, vel in minorem caliditatem, vel humiditatem, uel frigiditatem, vel siccitatem commutaremus prout præsidia ipsa, vel in intensiori, uel in remissiori gradu extiterint. Prætereà in quo gradu temperamentum existat scire expediet, ut dignoscamus an adsit lapsus, uel qui dicitur neutrum decidentiæ, uel alius in una, uel

in am-

in ambabus qualitatibus, & si adsit lapsus, si talis erit ut correctore indigeat, uel præseruatore, at cum correctio, uel præseruatio ex contrario fieri debeat pari gradu ipsius lapsus, neutrum fieri poterit ignorato gradu, in quo temperamētum ipsum labatur. Veruntamen cum eiusmodi gradus elementorum tùm in temperatura ipsa, tùm etiam circa ipsa præsidia interstinguere, atque dignoscere sit ex ijs, quæ in arte medica difficillima sunt, & fortasse impossibilia, vt optimus ac præclarissimus ille Conciliator peruulgauit inquiens. Et quia ignoramus semper, & ignorabimus in æternum quantitates, & pondera elementorum, quæ sunt in composito. Et Auerroes in suo colliget cap. 24. inquit, & hæc mensura non potest comprendi per modum arbitrij: & rursus ò vtinam ego scirem cui rei habemus comparare mensuras elementorum, quæ sunt in illo, & quæ sequuntur: Gal. quoque in suo 3. methodi cap. 7. inquit. Ego contra si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem, vtique qualem fuisse Aesculapium mente concipio, talem me esse putarem; sed quoniam hæc fieri non potest, certe vt (quoad homini licet) quam proxime accedam, tùm ipsemet exercere decreui, tùm alios vt idem faciant ad hortor. Quibus igitur signis, & quomodo id quod maioribus arduum ita fuit dignoscere, & impossibile ferè vt ipsi fatētur nobis perueftigare licebit? Vtique non alia via nisi qua maiores ipsi vsi fuere, & quam nobis docuere, videlicet ab editis operationibus, à temperatura cuiusque manā-

tibus, & ab æqualitate temperatura ipsa in compositione partium, & in ipsarum vnitate consistente; quę æqualitas non ea est, quæ in summa, optimaq; temperatura consistit, sed ea quæ sub octo illis intemperantijs reperitur vnicuiq; conueniēs, & sibi propria, à qua operationes secundum naturam probeq;, & absque vitio manant. Ab operationibus igitur vel perfectè, vel diminutè, & imbecilliter obitis, temperamenti propria æqualitas, vel inęqualitas, & qualitatum lapsus (si à sua temperie recesserint, & nimium labantur ad ęgritudinem versus) vnusquisque artifex internoscere valebit, quandoquidem causę vicem ad actionem, constitutio præstat Gal. inquit in 1. methodi cap. 9. Et quemmadmodum perpulchro exemplo de oculo ostendit Gal. cit. lib. cap. Supponatur igitur quod in aliquo operationes sint secūdum naturam, in eisq; nullum adsit vitium, & probè edantur. Eiusmodi operationes indicant in corpore ipso esse ęqualitatem, in qua sua sanitas consistit, & idcirco conseruandum esse. Verum si in alio corpore operationes non ita exquisitæ fuerint, sed diminutæ, atq; imperfectæ, non tamen corpus illud egrotet, profectò in ipso corpore non æqualitatem sicut in priore, sed inęqualitatem adesse ex ipsis imbecillis actionibus indicabitur, & hanc non conseruandam, sed sensim corrigēdam esse indicabitur; quemmadmodum si imperfectiores sint ipsæ actiones temperaturæ lapsus indicabitur, & eius inęqualitas, & per consequens temperamentum ipsum ab vlteriori lapsu præseruandum,

ne ad ægritudinem tendat; & hæc circa signorum genus.

Circa causarum genus quæ venandæ.

CAPVT SEPTIMVM.

AVSAE peruestigandæ sunt conseruatrices dum conseruanda erit temperamēti æqualitas, & correctrices vbi corrigere oportebit, ac etiam pręseruantes vbi præseruatio requiratur. Sed quoniam eas compertas habere non valemus, nisi quę, & quot ea sint quæ insalubres sunt, prius venati fuerimus vt Gal. monet cap. 2. & 4. 1. lib. de sanitate tuēda, vbi duplicem corruptionis causam in corporibus nostris assignat, alteram videlicet internam & à se, aliam extrinsecus incidentem. Eas autem quæ sunt à se, in duas subdiuidit, quarum prima est ob quam continuò corpus nostrum consumitur ob assiduum substantiæ defluxum, & est natiuus noster calor, qui licet nobis congenitus sit, & familiaris, adeò vt quoad viuimus nos alat, tueatur, ac regat, nihilominus suimet substantiam, simul ac nostram depascendo, seipsum simul, ac vitam nostram extinguit. Altera internarū causa traditur ab eodem Gal. cit. nuper loco, & est excrementorū prouentus qui prohiberi sanè nō valet, quandoquidem eius quod continuò substantiæ nostræ defluit, nullus alius sit modus causam corrigēdi,

& reassumẽdi quod defluxit, atque continuò defluit quam cibi, potionis, respirationis, & arteriarum motus ope, vt Gal. cit. loco asseuerauit. Et cum necessum foret, vt illud quod loco illius deperditur, adiungitur, & agglutinatur pro resarcitione simile esset, nihil autem eorum quę eduntur, bibunturue eiusmodi prorsus sit, sed multas mutationes recipere debeat antequam corpori alendo similis fiat, vt in ventriculo, in intestinis, in hepate, & in singulis particulis. In ijs siquidem locis ex cibo primum permutatur in chilũ, ex chilo in sanguinem, ex sanguine in substantiã nutriti non absimilem; ex ijs autem mutationibus singulis sua singula oriuntur excrementa, ex chilo siquidem superuacaneũ stercus ad intestina crassiora depellitur. ex sanguinis commutatione excrementum est vrina, quæ è iecore, & venis in renes proiectatur, & ex renibus in vescicã profunditur, & vnusquisque superuacaneus humor, videlicet vtraque bilis. Ex eo autem quod singulis particulis assimilatur, excrementa sunt vapores per cutaneos poros exhalantes, atque sudores, ac sordes quæ extrinsecus adherescũt, & hæc de excrementorum prouentu. Declaratis supra quæ sint in corporibus nostris corruptionis internæ causæ, ad alias modo, quæ extrinsecus nos occursare solent, quæ euidentes, & necessariæ dicuntur accedere operepretium fuerit. Causæ ipsæ à Gal. dinumerantur 1. de sanitate tuen. cap. 5. nec non in arte medica cap. 85. vbi sic inquit. Quot igitur numero sint ea, quæ ex necessitate corpus nostrum alterant distinguẽ-

tes proprium in singulis eorum salubrium causarum genus inueniemus. Inest igitur vnum quidem & ambientis aeris adhesu, alterum verò ex motu, & quiete totius corporis, & partium singularum. Tertium ex somno & uigilia. Quartum ex his quæ assumuntur, uidelicet cibus, & potus. Quintum ex his quæ excernuntur, uel retinentur. Sextum ex animi affectibus; & his necesse est aliquo modo affici corpus. His sigillatim enarratis generibus idem Gal. docuit nos quo pacto singula hæc materia quoq; salubrium effici ualeat cit. loc. inquiens, omnia igitur iam dicta genera materiæ quædam sunt insalubrium causarũ, at usu oportuno adhibito causæ fiunt conseruatrices, atq; salubres, sed ubi à modo deliquerint insalubres redduntur. Quo pacto autem eadem materia modo salubrium, alias insalubrium esse possit cit. loc. ostendit inquiens, Vbi motum corpus desiderat exercitatio quidem salubris est, otium autem insalubre: cum uero eget quiete, otium quidem salubre, exercitatio autem insalubris; & ita in singulis alijs generibus cõtingere dicitur. Singula namque opportuno, dexteroq; usu adhibita salubria fiunt, secus autẽ insalubria redduntur, & hæc de causis. Et quoniam conseruare ubi conseruandum, & resarcire, vel corrigere ubi corrigendum, & præseruare ubi pręseruandum expedìet, necesse est vt sanitas ipsa custodiatur, atque seruetur quemmadmodum Gal. docet in suo lib. ad Trasibulum cap. 19. vbi ad hoc vt conseruemus omnia hæc opera præstanda esse ostendit inquiens. At nunc

cum diffluat semper, atque dispereat aliquo præsente obseruatore indiget, qui & quod dissipatur, quantum, qualeq; sit cogniturus est, illicoq; tale ac tantum vicissim reponens instaurabit. Vbi autem causarum iam explicatarum materia ad hæc opera præstanda idonea petenda sit, sequenti capite ostendetur.

A quatuor generibus conseruantes causas, vt à quatuor fontibus scaturire.

CAPVT OCTAVVM.

QVATVOR esse genera sub quibus vniuersa causarum conseruatricum materia continetur Gal. ostendit primò de sanitate tuenda cap. vlt. vbi inquit. Causis autem super quibus sanitatis custodia perficitur, harum materiam quatuor generibus Iuniorum probatissimi sunt complexi: Admouendis, educendis, faciendis extrinsecus, incidentibus: & lib. 5. cap. 2. inquit. Quadruplex vero materiæ genus cũ sit, quæ sumuntur, quæ geruntur, quæ educuntur, quæ foris admouentur. hoc idem lib. ad Traf. cap. 4. & etiam lib. artis med. constitut. cap. 14. Ab his generibus igitur tanquam à quatuor fontibus vniuersa salubrium causarum conseruatiuum materia scaturit, & idcirco à quatuor fontibus, & seorsum ab vnoquoque suam idoneam materiam qualem, & quantam, & quomodo, & quando opportuerit vnusquisq; haurire

aire poterit. His igitur positis vniuersalibus ad particularium exercitationem descendere iam tempestiuum videtur.

Infans proponitur sub cuius exemplo tuendæ sanitatis exercitatio fiat.

CAPVT NONVM.

QVANDOQVIDEM in vniuersalibus methodus, in particularibus vero exercitatio consistit, idcirco iam suppositis vniuersalibus, vt ad exercitationem ipsam accingamur, particularis infans se digēdus est qui sit tanquàm metrum, & exemplar, sic vt ab ea quę fit circa ipsum exercitatio sanitatis custodiendæ vnusquisque edoctus, cæteris alijs, & ad proportionem cuilibet suam exercitationē (prout expediet) accommodare valeat. Infantem igitur accipiamus, & in primis temperaturam, eiusq; naturam exploremus, & idcirco ad signorum genus recurramus, quorum differentias supra cap. 6. explicauimus. Imprimis supponamus infantem ipsum à sui ortu iam mentem agere in cuius tenella ætate pauca sunt quæ in conspectum se proferre valeat signa, nihilominus per ea, quæ se ostendunt, temperaturam, simulac naturam infantis ipsius (quoad nobis licebit) peruestigare studebimus. Si igitur infans carnosus sit, suiq; corporis laudabilis, & pulchra magnitudo adsit com-

paranter ad cęteros, & optima singularum partium conformatio in ipso spectetur, eiusq; color ex albo, rubroq; commistus sit, tangẽtibusq; calidior potius, quàm frigidior, molliorq; eius caro sentiatur; ex eiusmodi signis calidam, atque humidam infantis esse tẽperaturam, quamuis in caliditate parum, & humiditate magis à mediocritate recedere rationabiliter vnusquisque artifex colligere poterit; iuxta Gal. placitum in arte medica cap. 57. Et cum temperamentum totius sequatur hepatis temperamentũ, hepar ipsum eodem temperamento præditum non est ambigendum; & si capilli recti & subflaui sint, pluraq; excrementa, eaque mediocriter cocta, & somnum facile concilict, & in eius facie, & capite pustulæ efflorescãt cum non leui pruritu infestantes. Ex his cerebrum ad calidum moderate, ad humidum vero immoderatius tendere facile coniectari poterit. Num vero temperatura ipsa, simul ac in partium compositione, nec non in partium vnitate æqualitas ea adsit, quę est vnicuique propria, & conueniẽs constitutio ad suas functiones probè obeũdas de qua dictum est antea cap. 6. an potius inęqualitas in aliquo dictorum generum adsit, vel lapsus vnius, vel ambarum qualitatum in tẽperatura ipsa, qui lapsus, vel inęqualitas vel correctione, vel pręseruatione indigeat, id plane ex infantis ipsius actionibus interstinguendum, & dignoscendum erit. Si namque & naturales, & animales, atque etiam vitales, quoad tenellæ eius ætati licet, rectè & absque vitio edantur, profectò ęqualitatem adesse in tempe-

ratura

ratura ipsa, atque in conformatione, & partium com positione, nec non in ipsarum partium vnitate recte concludi poterit. Et cum in ipsa æqualitate sanitas consistat, iuremerito equalitas ipsa conseruanda erit, Galenus siquidem, & ante ipsum diuinus Hippocrates in suo 3.apho.temperaturam eiusmodi adeo celebrauit, vt veris optimam atque laudatissimam temperiem æquari testatus fuerit. Et Galenus adeo temperamentum ipsum celebrauit, vt lib. 6. de sanit.tuen. cap. 3. dixerit; ijdem, & sanitate (vbi corpus ad robur peruenit) plus cæteris fruuntur, & ceteris qui parem agunt ætatem valentiores ad extremum vsq; senium sunt. Talem profecto temperamenti simmetriam, pulcherrimamq; corporis structuram Serenissimus Princeps ab eius felicissimo ortu adeptus est, vt spectatur ab omnibus qui Serenissimum Principem inspiciunt, quem Deus Opt. Max. per singulas ætates faueat, & cum optima sanitate, omniq; cum felicitate diutissime conseruet.

Quid agendum sit, vt infantis sanitas seruetur.

CAPVT DECIMVM.

QVI propositus est infans, vt ex eius æqualitate in temperatura in compositione, & in partium vnitate, nec non per signa ostenditur, ipsum bene valere, & inculpata sanitate frui profectò dici potest. Præsens eius sanitas igitur conseruationem

seruationẽ indicat, & hic est principalissimus scopus ad quem omnis nostra intentio dirigi debet. Vt autẽ principalis hic scopus perficiatur, bini illi scopi attingendi sunt, atque perficiendi à Galeno positi in suo primo de sanitate tuenda cap. 3. vbi inquit. Atque ita geminum iam scopum salubris victus sermo noster exposuit. Alterum eius quod exhaustum est, reficiendi, Alterum excrementa expellendi: Qui enim geminos hos scopos ad vnguem perficere studebit, is optimus sanitatis custos erit, quemmadmodum Galenus expressit cit. nuper loco, vbi post paucis interpositis verbis subdit inquiẽs: Si enim in neutro sit erratum, nec quod exhaustum est restituendo, nec excremẽtis expellendis, & sanitate interim corpus fruetur, & vigoris tenorem quam longissime seruabit. Positis igitur binis his scopis, qui à nobis intus congenitis intusq; nos alterantibus oriuntur ex Gal. placito, mox alius additur à sex rebus non naturalibus dictis, quæ necessario corpori nostro occurrunt, emanans, & est curandum esse, vt sex res ipsæ non naturales dictæ, & earum singulæ quales, quantum, & quando, & quomodo oportet pro sanitate seruanda recipiantur. His præfixis scopis, vt iam exercitationem ordiamur ad primum scopum accedamus: scopus primus est reficiendum esse quod est exhaustum, vel quod cõtinuò diffluit, quod autem continuò diffluit substantia est calide innati, videlicet humidum primigenitum spiritu, & calore perfusum. Quod igitur absumptum est, & assiduè absumitur, natiua est húmiditas vnà cum

spiritu

ſpiritu quo perfunditur, & hæc ea ſunt quæ abſumpta & exhauſta reficiẽda eſſe ſcopus oſtendit. Sed cũ ſit quod niſi inhibeatur immodicus æſtus quo aſſiduo cor exardeſceret incontinua ventillatione, & refrigerio ei opem feratur, & breui tãdem tempore hæc ex toto abſumerentur, & vnà ſimul caloris extinctio ſequeretur, idcirco reficiẽdum eſt quod abſumptum ipſius ſubſtantiæ, & inhibenda eſt noua, nimiaq; abſumptio per inhibitionem immodici æſtus. Quibus autem ſingula hæc præſtẽtur, id notius eſt, quàm vt à me oſtendatur, cum à ſagaciſſima natura id comparatum fuerit, ita vt vnumquodque animal ſtatim in lucem editum mira Dei prouidẽtia, nullo edocente aerem hauriat, cibumq;, & potum ſibi cõuenientem perquirat, & ore ſumat; quemmadmodum Gal. oſtendit 1. de ſanit. tuen cap. 2. inquiens. Non enim veſci, bibere, aut reſpirare à quopiam vſquam diſcimus, ſed ſtatim à principio facultates in nobis habemus quæ hæc omnia citra docentem perficiant. Veruntamen quoniam aer, cibus, & potus inter inſalubres cauſas quæ neceſſario corpus noſtrum alterãt à Gal. recenſeantur 1. de ſan. tuen. cap. 5. nec nõ lib. de arte med. cap. 85. vbi ſubdit, quòd ſi opportuno vſu res ædem adhibitæ fuerint, cauſæ fiunt conſeruatrices, ſed vbi à modo deliquerint in ſalubres redduntur, neceſſe eſt tùm in ciborum, & potuum genere, tùm etiam in aeris differentijs ea ſeligere, quæ tanquam cauſæ ſint conſeruatrices, minime vero ſanitatem alterantes, vel commutantes cum de ſanit.

tuen.

tuen. ac conseruanda præcipue tractetur. In primis igitur fontē illū petemus, qui dr̄ amouendorū, vel sumēdorū, & ab eo in primis aerē seligemus, qui sit purus vt Gal. monet cit. lib. cap. 11. optimum siquidem in pulmones trahere omnibus iuxta salubre est Gal. inquit cit. loco, vbi de aere puellis parando loquitur. Respuendus vero aer est, qui ob stagnum, vel vicinū flumen nebulosus fuerit, & qui editis vndique mōtibus in cauo loco clausus, nullum recipit perflatum vt Gal. monet cit. loco. Impurus verò si aer fuerit omni studio, & arte vitari debet. Aere sic selecto, eoque inspirato, ac respirato tres præfixos scopos attingemus, primum videlicet reficiendi spiritum ipsum vitalem reasumendo, ac recreando; secundum vero excrementa expellendi cum respirato aere fuliginositates extra expellendo: Aestus quoque cordis, & natiui caloris ipso aere moderabitur, & tandem sic sanitatis ipsius infantis vna ex conseruantibus causa fuerit; & hæc de aere.

Quod substantiæ continuo defluit cibo, & potu infantis reasumendum, vel reficiendum.

CAPVT XI.

CVM aeream, igneamq; substātiam spiritum ipsum videlicet aeris respiratu tueri nobis necessario liceat, quemmadmodum Gal. docet 1. de sanit. tu. cap. 2. iam ostenderimus, quicquid modo sic-

cioris

cioris substātiæ exhaustum fuerit, ac etiam humidioris, vt sæpe reficiendi satisfaciamus, sic reficiemus, cibo sicciorem, potu vero humidiorem, vt pariter Gal. edocuit cit. loco. Et quoniam infantis substantia reasumenda est ab eodem fonte admouendorum pro idonea materia cibi, & potus: lac seligemus à matris, vel nutricis vbere sumendum, & quia si velimus seligere lac, oportet necessariò seligere nutricē, idcirco quæ, & qualis sit seligenda nutrix, & qualis lac eius esse debeat, & quo tempore, & quot vicibus lactandus ab ea sit infans, & quo regimine circa infantem ipsum Nutrix vti debeat in sequentibus ostēdetur.

Qualis debeat esse Nutrix, & quas conditiones habere.

CAPVT XII.

VTRIX seligi debet quæ sit optime conformata, & boni habitus, cuius color sit ad album, rubrumque simul tēdens, vel aliqualiter ad fuscum; Aetas eius sit à vigesimo vsque ad trigesimū secundum annum, ipsaq; bis ad minus pepererit, & infantes sanos nutriuerit, & bene coloratos, & eius vltimus partus masculus fuerit, & debito tempore in aluo gestatus, caueatur uerò vbi acerbus, & non suo tempore fuerit eius pregressus partus, & tutius erit, si

adhuc

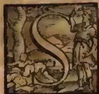
adhuc viuat puer, vt inspici possit, & ex eius pręsentia, an nutrix ipsa probe alat attestari possit. Præterea sit ipsa nutrix lato thorace conformata, sintque eius vbera modicæ magnitudinis, mediocresq́; sint ipsarum papillæ, quandoquidem paruæ difficile ab infantibus apprendi possunt, magnas autem infantis os non capit, palatumq́;, ac linguam occupant, & suctionem, deglutionemque fatigant, vel impediunt. Eius habitudo haud molli carne, sed densa, & solida existat, quò robustior ea sit ad labores circa infantem obeundos aptissima. Caueatur si nimis ruffa sit, lentiginosa & alba. Eius inspiciatur corpus, si adsint pustulæ, vel scabies, vel si dentes ceciderint, vel si in eis adsit caries, uel nigredo, quæ singula ipsam destillationibus pronam ostenderent. Pręterea ènixe curandum fuerit, vt peruestigetur an ipsa, vel eius vir morbo gallico vnquam passi fuerint, & curandum erit tandem, vt ea sit tam mente quàm corpore sana. Cum talis comperta fuerit ad ipsius lactis probationem deueniendum erit. Lac nutricis debet esse aspectu candidum in qualitate, & gustanti, vel olfacienti suaue. Substantia debet esse æquabilis, mediaq́; inter liquidam, vel subtilem, & crassam, quod sic experiri licebit. Lactis eius guttulæ vel in speculo, vel ī vngue instillentur, & si commoto, vngui hæreat vel persistat, coagulati, & crassioris signum erit: & si commoto unguem diffluat, aquosi lactis signum erit: sed si sensim diffluat, ita vt gutta decidens dum fluit in ima sui parte rotunda seruetur, & non æqualiter dispersa,

id opti-

id optimum in sua substãtia atque laudabile se ostendet. Dictas lactis conditiones Gal. laudauit 1. de sanit. tu. cap. 9. contrarias vero improbauit.

De regimine infantis à Nutrice seruando.

CAPVT XIII.

SI nutrix infantis ortui præsens extiterit, pro primo ciborum linctu parum mellis modice cocti, & despumati exhibeat, vt clarissimus ille Moschio Græcorum vetustissimus auctor edocuit, inquiens: talem cibum primo esse exhibẽdum, vt stomacum, & ventrem purgare valeat, & cum nutrire. Sunt qui palatũ, & linguam theriaca illiniunt, alij recente oleo amigd. dulcium: At cum tunc temporis ventres multis scateant recrementis, & præcipue fæculento illo, & nigro liquefactæ pici non absimile, quod meconium vocant ex iecore, & sanguine menstruo delatum, expedit priusquam infans lactetur, vt recrementa ipsa euacuentur, alioquin si antea lactaretur, facile sumptum lac ipsis excrementis immisceretur, & facile corrumperetut, & à corrupto lacte vapores in cerebrũ delati perniciosa infanti simptomata inferre solent, quemmadmodum peritissimus ille Gallorum Ambrosius Pareus in suis scriptis optime animaduertit, in suo inquã de hominis procreatione. Hac de re igitur, vt facilius meconium

ipsum, & quæ in vtroque ventre superfluunt recrementa euacuentur, linguaq;, & fauces detergantur, & vt ea dulcedine ad sugendum alliciatur infans, mihi admodum probatur, quod antequam papilla vberis ori infantis indatur, obstetrix, vel vt Nutrix mel hispanum, vel ex nostro selecto accipiat, & digito linguam, & palatum infantis illiniat. De tẽpore ab eius ortu quo sit mel ipsum propinandum, Moschio ille determinat, inquiens, quòd post omnem commotionem, & vbi infans quieuerit post octauam videlicet vel decimam horam à sui proxime ortu, & hæc de primo alimento infanti propinando, quod & cibi, & medicamenti vsum præstet. lacte deinceps infantem nutrix alere incipiat papillam exprimens, & guttulas aliquas in eius ore fundat, vt sic sensim instillatum deglutire incipiat, & ad papillam sugendum assuescat. De quantitate alimenti, vel lactis puero exhibenda Gal. docet 1. apho com. 15. inquiens; quòd pueri plurimum habent calidi innati, idcirco pluribus indigent, & plura concoquunt. Hippocrates autem cit. 1. apho. 14. inquit. Qui crescunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absumitur. Et idem Gal. cit. lib. apho. com. 15. de quantitate ipsius alimenti sic determinauit inquiens, oportet igitur alimenti quantitatem esse eius quod difflat quantitati proportionalem. Cum plurimum igitur sit quod defluit, plurimum quoque esse debet alimentum, vt deperditioni par reasumptio existat. De tempore Moschio sic

H inquit

inquit frequenter in die lactandus est infans, modo ex dextera, modo ex sinistra mammilla quoniam semel quod ei sufficiat sumere nõ potest, lassatur enim infans diutius lactando. Non igitur determinandus est modus, sed visus fuerit velle oportet eum accipere. Auicennas vero in 3. pri. doct. 1. cap. 2. inquit Bis aut ter in die sugere mammillas debet ei sufficere, & in primis non est multum lactandus. Hæc de quãtitate lactis puero exibendi, mox de tempore in quo infantem lactare conueniat, & in quo opportunum minime sit sequenti capite.

In quo tempore lactandus sit infans, & in quo abstinendus.

CAPVT XIIII.

MONET Gal. 1. de sanit. tu. cap. 10. vt neque ante balneum, neque ante frictionem puello cibus exhibeatur, sed cibus balneum sequatur, neque ante lauacrum; igitur neque in ipso lauacro lactetur puer. Cauere quoque debet nutrix, vt infantem minime lactet illico dum expergiscitur à somno, sed prius per vnicam vel duas vices lac è mammis exprimat, & póstea lactet si necessitas aliqua vrgeat, sin minus vrgeat, melius erit infantem non alere donec ieiuna post somnum extiterit, vt monet Auicennas 3. 1. doct. 1. cap. 2. Neque etiam infan-

tem lactet, postquam exercitio aliquo fatigata fuerit, & à calore per exercitium acquisito immunis fuerit. Quando vero primores dentes emiserit, tunc nutrix infantem assuescat ad solidiorem cibum sumendum, vt est Gal. placitum 1. de sanit. tuen. cap. 10. qualis est panis medulla, vel in simplici aqua, & modico sale, vel in iure paruæ pullæ feruefactæ, tali siquidem solidiori cibo robur, & firmitudo magis indetur, cũ namque diutius in ventriculo moretur, fit etiam vt flatus, quos recipit infans in sugendo lac, facilius, & citius à ventriculo, & intestinis propellantur. & sic ubiq; nutrices pro secundo cibo eiusmodi ferculum in pauca tamen quantitate per duas saltem uices singula die ante lactationem exhibere consueuerunt, in prandio uidelicet, & cena, & quantitatem eius cibi augendo prout in dies augetur infans. Nec desunt qui ipsis puellis offam panis exhibẽt in aqua, & melle maceratam, vt etiam autor est Auicennas, & alij cũ lacte maceratam, & alij cum uino ualde diluto, alij panem à nutrice commansum, quæ singula respuenda mihi uidentur præter panẽ illũ in aqua, uel iure feruefactũ: Vinum quoque, quippe cum halitu caput infantem repleat, ex quo ualde improbatur à Gal. cit. 1. de sanit. tu. cap. 11. Præterea à pane illo commanso à nutrice abstinendum uidetur, quandoquidem dum nutrices à suis mensibus non repurgantur, eisq; sæpe tùm à capite; tùm etiam à uentriculo ad os earum confluat excrementitia humiditas improbãdum uidetur quòd cibus ille excrementosa illa humi-

ditate

ditate imbibitus infanti pro nutrimẽto exhibeatur. Improbandum quoque esse uidetur panis in lacte macerati usus, cùm uel muliebre, uel aliud emunctum ualde sit alterabile ab ambiente aere ut Gal. asserit lib. 5. aph. com. 64. & ob id Gal. lib. 10. de simp. med. facul. inquit quòd lacte calido ab ubere uti debemus. Et cum eiuscemodi ætates rendundantiæ, fluxionumq; morbis, atque putredinis tẽtari soleant ut Gal. asserit lib. 6. de sanit. tu. cap. 3. ex quibus putredinibus lumbrici sæpius in eorum intestinis progignuntur, & alui fluxus, ob id ab alterato lacte pueros abstinendos esse putarem. Panis uero in aqua, & melle macerati, si puer annum iam agat non displiceret usus, ijs præsertim quibus aluus dura extiterit, & sua sponte non egerat. Et si potum aliquem exhibere velint nutrices, tutius aquam simpliciter decoctam, vel pulli stillatitium ipsa aqua linphatum exhiberem, potius quam vinum, & sic vsque dum caninos dentes emiserit. Per quot menses verò lactandus sit puer, plurimi vsque in decimum octauum mensem, aliqui etiam vsque in biennium, vt Auicen. cit. supra loco; & hæc de cibo, & potu infanti exhibendo, prout ex scopo ostenditur ad reficiendum.

De regimine quod Nutrici debetur.

CAPVT XV.

VTRIX non modo ad ea quæ dicta sunt, atque dicentur circa infantem ipsum administranda vigilátissima esse debet, sed etiam cauere debet nè circa res ipsas non naturales dictas in sua victus ratione vllo pacto delinquat, sed ea obseruet, ita vt ex tertio posito scopo ostenditur: sic namque Gal. monet 1. de sanit. tu. cap. 9. inquiens. De nutrice ipsa non minimã habendá esse curam, quid edat, quid bibat, quo pacto in sõno venere, exercitatione, se habeat: vt videlicet lac eius sit tẽperatũ, quale certè erit si sanguis optimus erit, nascitur autem eiusmodi sanguis ab exercitatione moderata, & cibis tùm boni succi, tùm iusto tempore, modoq; sumptis. Præterea potione tempestiua, moderateq; sumpta; hæc Galenus. A fonte eodem igitur admouendorum, uel sumendorum pro ipsa nutrice seligantur cibi qui sint boni succi, & eleganter alant; vt est caro pullorum, paruorum columborum, turturum, phasianorum, & cæterarum auicularum montanarum ex laudabilioribus: Inter quadrupedes, vt veruecis, lactantium vitulorum, hedinæ, & cæterarũ eiusmodi, quas potius elixas, quam assas comedere debet vnà cum ferculis ex ipsarum carnium iuribus, in quibus iusculis vel

lis vel borrago, vel acetosa, vel lactuca incoqui poterunt, prout continuus vsus exposcet. Poterunt quoque in ipsis iusculis fercula parari, vt cum amigdalis, ordeo, orizza, si præsertim infantis nimium aluus flueret. Paruarum auicularum carnes assatæ conceduntur, ac etiam quandoque cæterorum animalium dictorum carnes, si tunc temporis infantis nimium flueret aluus, vt est dictum, poterunt quoque tunc temporis eum succo aranciorum malorum punicorum, agresta carnes ipsæ condiri. A puluisculis aromaticis abstinere debet nutrix, ne infantis caliditas augeatur, & humiditas sui temperamenti imminuatur. Abstineat à carne auium in aquis degentium, si præsertim infans humidam aluum habuerit. contētetur nutrix in qualibet mensa vnius tantum animalis carne, & de ipsa moderate comedat, nec varia cibaria perquirat. In die autem in qua non comeduntur carnes, comedat oua tremula recentia, & cum ijs, & pane, vel farina, & limonum succo ferculum parari poterit. Vti quoque poterit iure cicerū rubeorum, vel alborum, vel ex orizza, amigdalis, & saccaro, nec nō saxatilibus pisciculis, vti quoque poterit pro condimento dictorum vbi conueniat & per se, ipso butiro recenti. Inter obsonia vero pira cocta conceduntur, amigdalæ, passulæ, caricæ, vua pensilis, & à cæteris abstineat. Potus vinum sit subrubrum pauciferum, & odorum, sit in quantitate moderata, & aqua purissima limphatum: magnopere caueat ab immoderato eius vsu, ne infantis temperamentum

 perfrin-

perfringatur nimium calefaciendo, & ne caput petendo destillationes, & epileptica simptomata excitet. A vino autem abstinebit vbi gingiuæ prurigine tentabuntur, & eas dentes perforabunt, & eo tempore vel aqua cum cinamomo cocta, uel limphata, uel stillatitio pulli pro suo potu uti debebit. De uicibus sumendi cibum obseruet eius consuetudinem, sed parcius sumat. Et cum in mane surrexerit è cubile antequam infantem ipsum lactet aliquid cibi assumat, neque ieiuna infantem lactabit, nisi aliqua urgeat necessitas, & hæc de primo & 3. scopo persiciendis cibo, & potu satis.

Faciendorum Fons Secundus.

Somni & vigiliæ moderatus, & congruus vsus ab ipso fonte seligendus.

CAPVT XVI.

OMNVS, & vigilia cum ex conseruátibus sint causæ ab hoc fonte utrumq; decenter, & pro opportuno tempore seligendum fuerit. Cum namque is sit laborum omnium cessatio, corporisque, & animi requies, naturaliumq; functionum robur, & coctricis præcipue facultatis, idcirco pro sanitate infantis conseruanda utrumque (ut decet) seligendum erit. Nutrix igitur curet, ut infantem dor-

mire ſinat in nocte omni hora præter tempus illud, quo lac ſumere debet. In die uero conſuetis ſuis horis dormire ſinatur, neque excitari permittatur. Et ſi forte contingat quòd horis ſuis cõſuetis dormire nõ ualeat, papilla uberis ori indatur, & uocis modulatione,& cantu ei ſomnus concilietur, & ſi nihilominus ſomnus non concilietur,ſed indeſinenter ploret, nutrix ipſum in ſuis ulnis accipiat, & ambulando,leuiterq; hinc inde ſe & infantẽ cõmouẽdo sõnum cõciliare curabit. Quod ſi adhuc uigiliæ inſtantia perſeueret, & fletus cum inquietudine, tunc nutrix nõ deſiſtat ultro perquirere quid ſit quod infantem ita diſcrutiet, & ad ignem accedendo, ipſum quamprimũ à faſcijs abſoluat, & interim perueſtigare non ſinat, an nimius æſtus, uel refrigeratio ipſum infeſtet: an arctius fuerit faſcijs circũdatus, uel ſi pes,uel brachia, & manus, uel pars alia preſſa nimium fuerit, uel diſtorta, an petiæ,& linteamina quibus inuolutus erat, uel à profuſa urina nimium madefactæ, uel ab alui fæcibus ſordidæ extiterint, & tandem ſublato quod offendebat, uel præbito quod expetebat, ut Gal. docet 1. de ſanit. tu. cap. 8. moleſtiam auferre tentabit. His peractis lauacro deinceps infantem abluat, & à ſordibus mundet ſi opus fuerit, & mundis petijs inuoluat prout ſuo loco docebitur. Et ſi forte contingat quod ſingulis peractis ut puer quieſcat,& nihilominus puer inquietus, & cum ploratu perſiſtat, tunc qui præfuerit peritus aduocetur,qui non amplius externam cauſam, ſed internam perueſtigare conabitur, &

tur, & adinuenta causa conuenienti præsidio quamprimum, & expedite succurrat, & hæc de somno. Vigilia autem sit ante prádium per duas, vel tres horas, & post meridiem similiter, & in cæteris temporibus consuetudo seruetur, & hæc de vigilia.

Pro Nutrice.

NVTRIX in nocte dormiat, sed caueat ne somno adeo se profundat, vt pueri querelas audire non valeat: idcirco somnolentiam nimiam vitet, & si quid puello expediret, administra sit vigilátissima, & ei opem ferre ex repente vsu valeat. In mane etiam dormiat, si in nocte vigilasse nimium contigerit. Vigilet autem in meridie, & ab assumpto cibo, & hęc de somno, & vigilia nutricis.

Faciendorum fons tertius.

De motu vel exercitio, & quiete ab hoc fonte seligendis.

CAPVT XVII.

MOTVS duo genera Gal. constituit primo de sanitate tuenda cap. 8. quippe aut à nobis ipsis, aut ab alio mouemur. Qui ab altero præstatur motus nauigádo, equitando, vehendo, atque in cunis, lectulis pendentibus, & nutricis vlnis obitur.

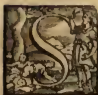
Recen-

Recenter nati puelli primis motibus profectò inepti sunt,& inualidi: sed alijs tribus modis excogitata est dimotio, videlicet in cunis, in pendentibus lectulis, & in nutricis vlnis. Nutrix igitur à posito fonte his tribus modis sumptis ad exercitium infantem debitis horis seruatis,& tempore mouere debet, exercitando siquidem, vt inquit Gal. 2. de sanitate tuēda cap. 9. insiti caloris augmētum animalibus excitati exercitiū, necnon alimenti coctionem, distributionemq;, & superuacaneorum omnium expulsionem iuuat,& præfixo secundo scopo sic satisfacere videtur, & ad primum quoque perficiendum magnopere confert. Cū igitur infans iam decimum mensem attigerit, tūc nutrix vt magistra, ad exercitij genus quod à se ipso fit, infantē exercere incipiet, eius brachia dextere apprehendēdo ad incessum per soleum pedes,& crura mouere docebit, quādoque etiam curriculo,& sic donec plenè edoctus pedibus suis, & ex se tuto progredi valeat. Immature verò cogendus non erit, neque immoderate, ne ipsius artus distorqueantur. Cum vero ad biennium accesserit, & suis pedibus, ac etiam accommodatis curriculis, & alijs vehiculis exerceri tūc poterit. Quantitas exercitij moderata sit, ne fatigetur, vel lassetur pueri tenellum corpus. Hora autem exercitij conuenienter est ante prādium, & quoniam lac in mane sumptum non amplius in vētriculo morabitur, & similiter post meridiem vbi à somno excitatus fuerit, & vbi ieiunus ventriculus putabitur. Ieiunus vero maxime tunc fuerit, cum infans longum

satis somnum conciliauerit: quod quidem à nutrice seruari debet, vt Gal. monet cit. lib. cap. 10. & hæc de corporis exercitio, mox de animi motibus quales esse debeant expendamus.

De animi motibus vel affectibus.

CAPVT XVIII.

SVB eodem faciendorum fonte continentur tùm corporis, tùm animi motus, & idcirco Gal. citat. lib. cap. 8. docet tùm corporis, tũ animi exercitijs puerorum calorem seruari debere. At cum infantes loquellæ adhuc expertes, non secus dolores suos exprimere valeant, quàm ploratu, iracundia, & inordinato eorum motu, & è conuerso quiete, & risu hilariq; gesticulatione salubres eorum affectus ostendant, idcirco vigilantissima debet esse nutrix in peruestigando quemcũque animi affectum ipsius infantis, quandoquidem si ipsis plorantibus, & iratis non succurratur, infans biliosus redditur, & febres accenduntur, vt Gal. monet cit. loco. Quo pacto autem infantium animi affectus explorandi sint, & quo pacto subueniendum supra ostendimus cap. 16. vbi de somno conciliando, & de instantia vigiliarum loquuti fuimus: si vero puer taciturus nimium extiterit, & ad motum tùm capitis, tùm cæterarum corporis partium, & ad gesticulandũ piger, & segnis se ostẽdat,

dat, quod quidem temperamento propoſiti nobis infanti non congruit, eiuſcemodi naturæ puerorum à Gal. improbantur cit. loco cum ipſæ pituitoſæ, frigidæq; ſe oſtendât, quas ſubinde habitudines iecinoris, & viſcerum obſtructiones, comitiales morbi, àpoplexiæ, deſtillationum, fluxionumq; morbi plerumque excipiunt. Idcirco nutricis modulamine, & cantilenis, & letabundo aliquo ſono, & corporis exercitio ſimul eſt infantis animus, eiuſq; appetitoria pars ad moderatos ſui motus excitandus, & prolectandus; & nutrix quandoque infanti ea offerat, quibus oblectari videbitur: quandoque etiam alter puer natu maior coram ipſo, vel pila, vel alio modo colluctando, vel geſticulando, vel ſaltando puelli animum alliciat, vt ad motum, vel exercitium tùm animi, tùm corporis ſic diſponatur, & natura eius ſic ſenſim corrigatur. Infanti vero nobis propoſito moderatus ſit motus, eiuſq; congruus vſus exiſtat, vt ſupra dictum fuit, & hæc de animi motibus.

De quiete infantis.

VIES cum vna ſit ex conſeruantibus cauſis, ab eodem fonte accipienda eſt, quæ moderata eſſe debet, immoderata ſiquidem non parum moleſta eſſe debet Gal. inquit citat. ſup. loco, vt diximus de infantium ſegnitie. Calorem namque inertem, ſpiritus ſegnes, & actionum ignauiam immoderata

rata quies reddit. Quies igitur moderata sit, In no-
cte adsit, & ab assumpto cibo, vitetur autem in singu
lis horis, in quibus (vt supra ostenditur) exercitari
debet.

Pro Nutrice.

VANTVM conferat exercitium nutrici infantem lactanti Gal. ostendit primo de sanitate tuenda cap. 9. inquiês, quòd ex moderato exercitio optimus fit sanguis, & ex opt. sanguine lac fit ægregie temperatum. Vt nutrix exercitio vtatur imperant Authores ferè omnes inter quos est Paulus Aegineta lib. 3. cap. 13. Celius autem Aurelianus, & præcipuè vt à comitiali morbo prçseruetur puer: Hali abb: Similiter iubet nutrici exercitium temperatũ, si igitur hiems fuerit, vel aeris inclementia, tunc per ædes nutricem se exercere expediet, & prçsertim brachia, & superiores partes, quò sanguinis in lac cõuertendi maior fiat attractio, vt in suis vlnis infantem gestando, & eius linteamina, & fascias abluẽdo, & cętera opera obeũdo, quæ circa infantem ipsum, & pro eius regimine requiruntur. In cæteris uerò temporibus, ut uere, æstate, & autumno, poterit extra ędes, & per uiridaria mane, & sero ante cibum mediocri exercitio uti, & aeris amenitate frui. Otium atque desidiam maxime uitet, ut quæ insalubres causæ sint, & ad lac frigidum pituitosum, & crassum progignẽdum

aptæ,

aptæ, quod maxime propositi nobis infantis temperamento aduersaretur. Quies igitur sit in nocte, & in meridie ab assumpto cibo donec fuerit coctus, ac distributum sit alimentum: circa motus animi, singulos animi affectus euitabit, qui ei molestiam afferre valeant, & hilaris viuat, vt suis cantilenis puello letitiam parare valeat.

Fons educendorum.

Quæ euacuari debent, & quando, & quæ subsistere.

CAPVT XIX.

AB ea qua ducimur necessitate ad alendũ corpus cibo, & potu vt illud, quod substantię continuò defluit reasumantur, ab hac rursus alia oritur necessitas, & est excrementa progignendi, quæ ex ipsorum ciborum coctione resultant, & ex hac rursus alia videlicet, vt ad ipsorum excrementorum euacuationem necessariò compellamur. Iure merito igitur diuinus ille Hippocrates breuissimo verborum contextu, id peruulgauit inquiens. Medicina est adiectio, atque sublatio. Necessitates dictas luculẽter Gal. ostendit primo de sanitate tuenda cap. 1. 2. & 3. Vt igitur secundo posito scopo satisfaciamus, à posito educendorum fonte trahemus ablationem eorũ quę superfluunt

superfluunt excrementa, quandoquidem ab admouendorum fonte iam cibum, & potum seligerimus, quæ adiectioni seruiant, vt primus positus scopus cōpleretur pro infantis sanitate conseruanda. Ea quæ expellenda sunt excremēta infantibus præcipue sunt vrinæ, alui fæces, narium muccus singulo mane; & quando opus fuerit oculos, aures, nares, & os diligenter detergat; & si vrinæ, & alui fæces sua sponte reddātur, nutrix ad hoc diligentissima, & accuratrix maxime sit, vt infantem ab ipsis excrementis mundet, & abluat, & fasciæ, & linteamina quibus inuoluitur, mūda continuo teneantur. Verum si aluus sua sponte non egerat qualia, & quantum, & consueto eius tempore, curet nutrix, vt consueta fiat euacuatio per aluum, & ad hoc adiuuandum, in principio sui prādij, vel cenę accipiat prunas damascenas in iure veruecis, vel pulli incoctas, & saccaro conditas, & illico dum eas comederit iusculi illius parum superbibat. Infanti vero singulo mane antequam lactetur parum mellis modice cocti exhibeatur, & sic donec sua sponte venter eat. Poterit etiam infantis vmbilicus taurino felle illiniri. Et si hæc non sufficiant, balano vti poterit, vel celardone ex melle, & lacte, saleq; confecto. Interdum accipiatur pinna gallinæ, intingatur in oleo, butiro, & sale, melleq; simul mixtis, & summitate pinnæ illius molliori parumper complicata immittatur in ano infantis, hęc siquidem infantibus præcipue natu minoribus aluum facillime ciere solēt; & si nihilominus per dicta pręsidia non ciatur aluus,

enemate aliquo leuiori vti poterit, vt ſic.

Rec. Brodij pulli, vel veruecis unc. tres, vel quatuor prout maior, vel minor ſit natu;

Mellis roſacei unc. s.

Butiri recentis dr. vj. vel unc. j.

Oui lutei dimidium.

Salis parum: m. infundatur ante lactationem, vel poſtea per tres horas; & hæc de euacuatione eorum, quæ retinenda non ſunt. At ſi euacuarent ea quæ ſubſiſtere debent, vt per aluum alimentum crudum, & adhuc non coctum, vt in lienterijs contingit ob infantium, & puerorum voracitatem, ſic ſubueniatur. In primis præcipiatur nutrici, vt ipſa cibis coctu facilioribus vtatur, & qui ſint boni ſucci, ſuaque fercula pipere condire poterit, & in potu ſit moderata: abſtineat tunc temporis præcipue à paſtaminibus, à frictuminibus, & à pomaceis fructibus, & ſingulis alijs crudum ſuccum proginentibus. Caueat quoque ne à multa, vel crebra lactatione infantis ventriculum, vel grauet, atque fatiget, ſed parcius illum alat, & per moderatas vices, & interualla vtatur ipſa vino rubro ſubadſtringentia aliqua prædito, modo non ſit acerbum, ſed maturitate, & odore non careat, & ſit pro conſuetudine limphatum. Infantis verò ſtomacus hoc linimento illinatur.

Rec. olei nardini } an. unc. s.
Olei maſticini }

Pulueris gariofillorum gran. vj.

Ceræ & vini ſtiptici parum; miſce fiat vnctio mol-

lis cum qua vngatur ventriculus mane, & sero donec opus fuerit: vel sic.

Rec. olei de absintio

Olei de spico an. unc. s.

Spet. aromatici rosati gr. x.

Masticis gr. vj.

Ceræ quod satis est, fiat illinitio vt supra, & si cum lienteria adesset ventris dolor, & flatus.

Rec. olei rutacei

Olei masticini an. unc. s.

Pulueris aromatici rosati gran. v.

Pulueris cymini, vel anisorum gran. vj.

Ceræ & vini maluatici parum, vel aquæ vitis; misce & fiat vnctio mollis, cum qua illinatur vt supra. Poterit quoque si opus fuerit, & quod præscipta non sufficienter prosint vti hoc epithemate, vel fotu.

Rec. spet. aromatici rosati dr. ij.

Pulueris diacymini

Pulueris anisorum

Pulueris baccarum lauri an. dr. j. s.

Efferueāt simul in vino rubro absque aqua, quan. suff. & si grandiusculus puer fuerit pro vino rubro accipiat vini maluatici tantūdē cum tertia parte aquę mentæ, uel absintij, & cum molli spongia linea petia inuoluta fiat fomentatio toto ventri ante lactationem, vel alium cibum. At si alui effluxus alterius speciei esset, quoniam curationem, non amplius conseruationem, vel præseruationem, vel correctionem exposceret, ne operis intentum trascendamus,

mus, eius fluxus curatio ſuo loco, & in alia ſequenti parte tradetur.

Fons eorum quæ extrinſecus occurrunt.

Aer ambiens qualis ſeligendus.

CAPVT XX.

VM corpora noſtra in ambiente aere duplici ratione verſari neceſſariò contingat, quia videlicet corpori noſtro vndique circunfunditur, & nos ambit, ac etiam quia per anhelitum ab ipſis corporibus velimus nolimus ducitur, quemadmodum Gal. oſtendit in ſuo lib. ad Traſi. cap. 18. Idcirco licet à fonte admouendorum, vel ſumendorum à nobis receptus fuerit aer, qui ſit purus pro cordis, & caloris refrigerio, ac pro ipſum repurgando, exhauſtumque ſpiritum recreando, vt ſuo loco patet, præſtat modo aerem rurſùs ſeligere vltra id quod purus ſit, eas habere qualitates, tùm actiuas, tùm paſſiuas, quæ pro conſeruanda propoſiti nobis infantis ſanitate conueniant. Deberet igitur temperamento infantis calido, & humido, aeris temperamentum ſimile eſſe, & non modo in qualitatibus, ſed etiam in ipſarum pari gradu, alioquin ſi excederet, non conſeruaret, ſed augeret, & ſi deficeret rationem contrarij haberet, & ſic potius alteraret, quam

conseruaret; oporteret igitur, vt aeris temperamentum temperaméto infantis absimile in qualitatibus, & earum gradu non existat; vt per eundem Gal. patet lib. 3. meth. cap. 3. nec non lib. 11. cap. 3. & primo de sanitate tuenda cap. 7. vbi eos redarguit, qui putabãt calidas frigidis, & humidas siccis naturas esse seruandas; inquiens eos ignorare præcepta Hippocratis super 1. apho. apho. 16. vbi inquit. victus humidus &c. Præterea in lib. art. med. cap. 86. voluit calidiora corpora calidiorem victus rationem exposcere, & sic de cęteris combinationibus. At cum secus sentire videatur primo de sanitate tuenda cap. 11. vbi sic inquit. In quibus verò aliqua exuperans qualitas dominatur, ijs vtilissimus aer est, qui ei qualitati maxime est aduersus, frigidus calido, & calidus frigido, & sic de cęteris. Hoc idem ipsemet Gal. attestatur eodẽ primo de sanitate tuenda cap. 6. inquiens; quippe intemperies quæ intra sanitatis sunt terminos corrigere oportebit, ita ut quæ iusto sicciores natura sunt, humidiores reddas, & quæ humidiores sunt, sicciores, & quæ seq. Hoc idem expressit sup. 3. aph. com. 2. inquiens cum Hippocrate. Ad æstatem itaque frigidę, & humidæ naturæ optime afficiuntur, ad hiemem vero calidæ, & siccæ, sicuti & male afficiuntur æstate calidæ, & siccæ & quæ seq. Clarius adhuc idem expressit in comento subsequenti vbi sic inquit, & vt simpliciter dixerim, contrarij quidem ad cõtraria bene, similes autem ad similia male; quæ singula Gal. asserta sibi ipsis profectò contraria cum uideantur,

tur, non leuem afferunt difficultatem, vt citatis locis legitur. Nihilominus ad eiusmodi ambiguitatem tollendam sic dicerem, Galenus in opere de sanitate tuenda triplici uia, vel modo conseruandi utitur, vno videlicet modo, qui dicitur conseruatio, altero qui dicitur resarcitio, vel reasumptio, alio nec nō qui dicitur correctio. Conseruationem, & resarcitionem per similia fieri in arte ipsa docetur, correctionē vero per contraria: conseruatione namque à simili vtitur, quoniam vult qualis ea fuerit æqualitas intra sanitatis limites talem conseruare. Resarcitione uero substantiæ quę continuò defluit, correctione uero cum æqualitas ipsa labatur, & ad ęgritudinem uersus tendat, & sic ut ad sui naturalem constitutionem redeat, uel ut ad melius commutetur, nam ij sunt scopi, qui à Galeno intenduntur in sanitate tuenda, quod ipse in suo 8. meth. ca. 9. apertissime expressit inquiēs. Quippe duplex nobis in ijs qui sani sunt finis proponitur, nempe uel corpus sanum in pristina eius temperie tueri, uel etiam hanc meliorem reddere. Præterea conseruationem, quæ fit à simili, & eam, quæ fit à contrario ambas edocuit lib. 6. de sanitate tuenda cap. 3. Idemmet Gal. inquiens: quapropter si eorum, qui natura humidiores, calidioresq; sunt mutare temperamentum ad frigidiorem, sicciorémq; speciem libet, contrariam his uictus rationem exhibeas oportet, sin id custodire placet similiter. His igitur suppositis neminem profecto mirari licet quod quādo Gal. temperamentum, vel æqualitatem conseruare

docet, talem, qualis est à simili conseruari edocuerit, cum unumquodque à simili tale quale est conseruetur. Et quoniam idem Gal. uult corrigere æqualitatis lapsum, uel temperantiam aliquam in una, uel ambabus qualitatibus exsuperãtem, lapsum eius per contraria corrigendum, uel eãdem ad melius permutandam suo adhibito contrario edocuerit, ut ex citatis locis id quod dicitur clarissime constat. Præterea neque pariter mirari licet si Gal. super 3. aph. comento 2. dixerit, atque firmiter asseuerauerit, quòd frigidæ, humidæq; naturæ ad æstatem optime afficiuntur, ad hiemem uerò calidæ & siccæ, quemmadmodum & è conuerso male afficiuntur calidæ, & siccæ ad æstatem, & frigidæ & humidæ ad hiemem. nam ibi cum loquatur de intemperatis naturis in utraque qualitãte temperamenti excedẽtibus, vt legitur in ipso com. nemini mirum uideri debet si Gal. dixerit intemperatas eiusmodi naturas ad æstatem optime affici, & suo contrario iuuari, meliusq; ipsarum exuperante frigiditate, nec non humiditate contemperata; sicuti pariter quisque minime mirari debet, si idem Gal. in eodem com. dixerit intemperatas naturas ad hiemem suo contrario refrigerari, atque humectari, & idcirco melius affici earum exuperante caliditate, atque siccitate contemperata, pariterq; si dixerit intemperatas ipsas naturas suo contrario iuuari, & bene se habere, ad similia uerò deterius, & male se habere. Et si unusquisq; hoc fatebitur, qua de causa id quod apud omnes homines in confesso est, cũ præsertim ad sensum

pateat

pateat ipsi quoque Gal. fateri non licuit, fortasse ob id quod sibimet repugnantia dixerit? hoc profectò non est temere dicendum, quãdoquidem nullibi locorum aliter Galenum sentijsse legitur, si namque in opere de sanitate tuẽda dixerit, intemperatas eas naturas, quæ intra sanitatis limites continentur, probeq; suas edunt actiones à suo simili conseruãdas esse: quamuis de his loquutum fuisse, quæ non multũ à mediocritate recedunt dici posset, & nõ de illis, quę magis in temperamento exuperantes habent qualitates, nihilominus respondetur, quod Gal. ipse docet modum conseruandi unumquodque temperamentum, & per similia conseruari debere, cum ad hoc ut conseruet, oporteat esse simile, alioquin si dissimile esset alteraret, & commutaret, minime uero conseruaret, & non propter hoc negauit umquam illud idẽ temperamentum ad melius commutari posse à suo contrario, immò idemmet Galenus quomodo idem temperamentum sit à simili seruandum, si ipsum cõseruare libeat, & quomodo per suum contrarium ad melius commutari ualeat illud idem temperamentũ, si quis illud cõmutare studeat expresse docet cit. lib. 6. de sanitate tuenda cap. 5. inquiens; Quapropter si eorum, qui natura humidiores, calidioresq; sunt mutare temperamẽtum ad frigidiorem, siccioremq; speciem libet, contrariam his uictus rationem exhibeas oportet, sin id custodire placet, similem. Præterea illud idem in lib. artis med. cap. 86. Idem quoque cit. sup. 1. aph. com. 16. ex Hip. placito. Idem quoque lib.

6.de sanitate tuenda cap. 2.commutationem uero ad melius temperamentum per sua cōtraria edocuit lib. 5.de sanitate tuenda cap. 2. inquiens, quòd si in aliquo sit erratum corrigendus est error: corrigendi omnis erroris communis scopus esto contrarij excessus vsurpatio, cit. autem lib. cap.x.inquit. Quinetiam intemperies ipsas quæcūque adhuc intra sanitatis fines subsistunt, si corrigere studebis, contraria quodammodo victus ratione curabis. In sexto vero de sanitate tuenda cap.3.inquit. In eo autem qui est in calido, frigidove ad intemperantiam lapsu contraria dare semper expedit, cum efficacissimę eiusmodi intemperies sint, quippe cum facile similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeant. In primo autem de sanitate tuenda cap.6. Gal. ita inquit, quippe intemperies quæ intra sanitatis sunt terminos corrigere oportebit ita, vt quæ iusto naturę sicciores sunt, humidiores reddas, quæ humidiores sunt sicciores: pari modo quæ frigidiores sunt, vt harum excessum castiges; quæ calidiores earum superantiam ad moderatius reuoces. Hæc, quia salubris victus ratione fiant, procedente sermone docebimus: hæc Gal. His igitur suo sensu examinatis dicendum est, quod cum Gal. vtrumque scopum sanitatis tuendę in docendo ostēdere voluerit, primum videlicet sanitatis eius, quę nō imaginaria, sed quæ sensu aduerti possit exacta, summaq; dicitur. Sui custodiam per similia docendo quēmadmodum, & eius quæ puerorum est, quam optimam censuit vnà cum Hip. lib.3.aph. apho. & com.

18.& primo de sanitate tuenda cap.7. secundum vero seruauit singularum intemperantiarũ, quę ab exacta illa nimium recedunt, & nihilominus in ampla latitudine continentur, correctionem per contraria docẽdo, vt ipsemet Gal. annuit in suo primo de sanitate tuenda cap.6.vbi inquit. Nos interim ad eas quę inaperto sunt reuertimur: quarum cum duplicem statuamus substantiam, vnam de qua plane queri non sit, alteram de qua queri liceat; de qua modo verba fecimus, suum vtrique scopum reddamus: nempe ei quam inculpatam diximus, exactam, absolutamq; plane, quod vtique sensu aduerti possit custodiam. alteri de qua conquerare nõ exactam: quippe intemperies quæ intra sanitatis sunt terminos corrigere oportebit, ita vt quæ iusto ficciores naturæ sunt, humidiores reddas: quæ humidiores sunt ficciores: pari modo quæ frigidiores sunt, vt harum excessum castiges; quæ calidiores, earum superantiam ad moderatius reuoces. Per similia igitur optimas naturas, & quæ ad ipsas magis proxime accedunt, Per contraria autem intemperatas, & quæ ab optimis recedunt in citatis locis, & alijs Gal. seruandas esse docet; vt etiam patet super 3. aph.cit. 2. & 3.com.vbi naturas, & ętates ad contraria tempora, loca, & victus genera melius se habere, deterius autem ad similia ex Hip. sententia expresse attestauerit. Idem quoque primo de sanitate tuenda cap.11.expressit, inquiens. Sed corporibus, quæ optimo temperamento sunt, etiã optime temperatus aer est saluberrimus. In quibus vero

aliqua

aliqua exuperans qualitas dominatur, ijs vtilissimus aer est, qui ei qualitati maxime est aduersus, & quæ sequuntur. Præterea intemperatas eas naturas, quæ non multum ab optima recedunt, per vtrumque scopum seruandas docet ad libitum curantis, ut expresse patet lib. 6. de sanitate tuenda cap. 3. vbi sic inquit. Vtique si seruare temperamẽtum studes humidis naturis humectante cibo maxime quadrante, siccis vero, eo qui siccet, sin alterare placet contrarijs, & paulo infra inquit. Quapropter si eorum qui natura humidiores, calidioresq; sunt, mutare temp. ad frigidiorem, siccioremq; speciem libet, cõtrariam his victus rationem exhibeas oportet, sin id custodire placet similem. nulla igitur in Gal. verbis contradictio reperitur, & idcirco contradictionis crimine temere accusandus à nemine fuerit. At siquis fortasse rursus aduersus eundem Gal. obijciat, quòd diuersimode custodiendæ sanitatis artem edocuerit, propriumq; artis eius genus transcenderit, simul ac contraria præsidiorum genera vsurpãda esse doceat pro sanitate custodienda, vt qui modo similia, modo contraria celebrauerit. Quamuis id supra ex dictis magna ex parte constare valeat, nihilominus ad diluendam obiectionem, nõnullas rationes cum eodem Galeno adducam, quæ ipsum plenè excusatum ostendent. Inquit enim primo de sanitate tuenda cap. 5. Postea nãque quum editum in lucem animal est, perpetuò mutari eius temperamentum est necesse; quare si in temperamenti qualitate sanitas constituitur, qualitas autem

tem ipsa non permanet eadem, nec ipsam sanitatem eandem seruare est possibile. In suo autem ad Trasib. cap. 19. hoc idem innuendo inquit. Cum vero aliquã tulum moderationem transierit, continuo quod deficit priusquam latius malum serpat resarciat, & paulo infra subdit. Verum si ex toto integrum, illesumq; corpus duraret tale quale ab initio creator fabricatũ reliquit, nequaquam correctore eguisset. At nunc cum diffluat semper, atque dispereat, aliquo presente obseruatore indiget, qui, & quod dissipatur, quantum, qualeq; sit cogniturus est, illicoq; tale, ac tantum vicissim reponens instaurabit, & quæ seq. & lib. 5. de sanit. tu. cap. 2. inquit. Quod si in aliquo sit erratum corrigendum, porrò omnis corrigendi erroris communis scopus esto contrarij excessus vsurpatio. Et tãdem in arte medica cap. 86. sic inquit. Nam tale causarum genus naturales corrigit intemperantias. Alterum vero de quo supra diximus temperaturam conseruat. Est autem vtriusque vicissim apud medicos necessarius vsus. Nam cum plurimum suppetit ocij corrigere oportet, ac sensim ad meliora transferre, & sic de correctiuæ partis necessitate iam satis constat. Vnde digressi fuimus mox est redeundum. Conseruandum est infantis calidum, atque humidũ temperamentum non modo ratione ætatis, sed ab eius ortu in singulis suis particulis tale adeptum; & primo de actiua ipsa qualitate videlicet caliditate, quo pacto conseruanda sit expendamus. Conseruationem fiendam esse iam satis ex arte constat, quan-

quidem si dissimile fuerit in qualitatibus non conseruabit, sed commutabit alterando eum, si excedat, intemperantiam augebit, & ab optimo temperaméto magis ipsa recedet; si verò aer ipse remissiores habuerit qualitates, rationem potius contrarij, & refrigerantis obtinebit comparanter ad temperamentum infantis, & sic non seruabit, sed commutabit vel in minus calidam, ac pariter minus humidam, vel in calidiorem, atque humidiorem. At cum perdifficile sit non errare cuilibet qui exquisite similia adinuenire putauerit, quandoquidem ipsemet Gal. 1. de sanit. tu. cap. 11. de pueris loquens inquit. Nec ipsos super quam par est humidos, calidosque fieri, quoniam eò iam caloris humorisq; peruenerunt, vt si paululum vtramque qualitatem auxeris, iam modum excesserint. At cum excessus omnis sit fugiendus Gal. inquit cit. loco, maxime hunc fugere expedit, ex quo non corpore modo, verum etiam animo damnum accedit. Præterea cum lapsus ipsi in primis, actiuisque qualitatibus præcipue contingere soleant, vt puta in calida intemperie, quippe cum efficacissimæ sint qualitates atque potentes, vt facile similibus nutrimentis in morbosam intemperátiam abeant eodem Gal. authore lib. 6. de sanit. tu. cap. 3. Hac de re igitur ab Hip. & Gal. nó recedens, sed suis autoritatibus addictus pro cóseruando infantis temperamento calido videlicet, & humido, & non multum in vtraque qualitate excedente ab ipso fonte attemperatum aerem seligerem: quandoquidem Hip.

& cum

& cum eo Gal. 3. aphorismorum aphorismo & com. 18. nec non Gal. lib. 6. de sanit. tuen. Puerorum naturam optimam statuerunt, & Hip. in 1. aphorismorum, & cum eo Galenus aphorismo, & com. 16. puerorum naturam inter inculpatas habuere, & per similia ipsorum temperaturas conseruari debere asseuerarunt, nec non idem Gal. 1. de sanit. tuen. cap. 7. illud idem asseuerauit. At cum idem Gal. 1. de sanit. tu. cap. 11. monuerit, quòd corporibus, quæ optimo temp. sunt etiam optime temperatus aer est saluberrimus; idcirco pro infantis sanitate seruanda attemperatus aer iure merito est seligendus, naturis siquidem bene temperatis optimum tempus tunc est, quando optimam habent temperiem Gal. inquit cit. loco aph. 3. com. 18. Et 1. de sanit. tuen. cap. 8. recte profecto inquiebat, qui curam infantis educandi suscipiet hunc plane vt aerem mediocritatis coūenientisq; coniectorem esse oportere; quandoquidem difficillimum cum sit in arte temperamentorum ad vnguem gradus peruestigare, vt supra cap. 6. de signorum genere ostenditur; tutius procul dubio fuerit ad mediocritatem, & optimum temperamentum accedere pro conseruanda sanitate, quam modo quolibet excedere in caliditate, vel frigiditate, & ad excessum tendere: excedendo siquidem deterius temperamentum euadet, & ad morbosam intemperantiam propius accedet. Declinando autem versus mediocritatem ipsam tutius fuerit, & ad melius permutatio. Euitandæ autem sunt aeris intemperantiæ, & præci-

pue cum in frigore, vel calore, vel in humido ſint excedétes, nam cum ſuturas latas habeant pueri ipſorum cerebro non leue detrimentum aeris inclementia ſepæ intulit, & hæc de aeris ſeligenda temperie.

Idem Fons.

Quale ſit lauacrum pro infante ſeligendum, & de eius commodo tempore.

CAPVT XXI.

AB eodem fonte lauacrum hauriendum erit, ſed quoniam varia ſunt, quæ parari ſolent, quale ſit à nobis ſeligendũ diſquiramus. Antiquiores laudant lauacra ipſa cum aqua ſalſa, & vino ſimul permixtis. Hodie vero vtimur aqua dulci, & præcipue in æſtibus, cæteris verò tẽporibus aliquid generoſi vini albi admiſcent, quod lauacrum valde à me comprobatur, tùm quia partibus ipſis robur aliquod inditur, tùm etiam quia ab humido illo excremẽtitio partibus inherẽte obnoxij minus perſiſtunt, cum exſiccationis alicuius non ſit expers. De abluẽdi vicibus, dicimus toties abluendum eſſe infantem, quoties eius inuolucria, & linteamina cum infante ſimul ſordida ob eductas alui fæces, & vrinas extiterint. Poſt lauacrum ipſum noua, mundaque linteamina, & faſciæ, decenter tepefacta, quibus lauacri humiditas

miditas probe exsiccari valeat, qua humiditate exsiccata, & sic prope ignem loto, & subinde lactato infante alio mundo linteamine, vel petia (vt dicunt) decenter calefacta inuoluatur, & munda quoque fascia omni cum dexteritate extensis membris cum cautela, & non arcte nimis circundetur. De tempore quo fieri commode lauacrum valeat vtique ventre uacuo, & cum ventriculi alimentum, vel distributum, vel saltim coctionem susceperit: tunc vero cõgruum id tempus censeri poterit, cum longum conciliauerit somnum, à quo excitatus, non fuerit denuo lactatus ante lauacrum. A frequenti nimis lauacro abstinendum fuerit, necessitate aliqua non vrgente, frequens namque lauacrum, vt Moschio ille græcorum vetustissimus monet, infantium corpus flaccidũ reddit. Pro nutrice verò, cùm sub eodem aere degere debeat eo ipso fruatur. Lauacris vero ea tantum vti debet, vt munda seruetur, & si caput pro eius cõsuetudine abluere velit, diligenter curet tepescentibus, vel calentibus lineis pannis caput ipsum probe exsiccare, & omni ingenio caueat, vt in abluitione ipsa destillatio aliqua non promoueatnr, vt postea sibi, & infanti detrimentum afferatur. Et hæc de infantium sanitate conseruanda dicta sufficiant.

Finis Tertiæ Partis.

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI.

De curandis morbis quibus Pueri apprendi solent dum lactantur ex Hippocrate.

Tractatus Quartus.

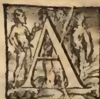
CAPVT PRIMVM.

OLENT infantes,& pueri vt Hippocrates monet in ſuo 3. apho.24.& 25.plurimis morbis varijsq́; ſimptomatibus tẽtari, quos affectus idem Hip. cit. locis reccenſens inquit,vt oris ulcera, quæ ἄφθαι græce dicuntur, vomitus, tuſſes, vigiliæ,pauores, vmbilici inflammationes,aurium humiditates, ab his ante dentitionem corripiuntur. Et cum iam dentire incipiunt gingiuarum prurigines, febres,cõuulſiones, alui profluuia,& præſertim dum caninos dentes edunt, quibus ſingulis curationem tradere poſt tractatum de ipſorum puerorum ſeruanda ſanitate operæ prætium eſſe duxi. de aphtis igitur, ſiue alcula ſequenti cap. pertractabimus.

De oris vlcusculis siue alcola Infantium.

CAPVT SECVDVM.

APTHAE, vel alcola vlcuscula sunt in summa oris parte infantibus efflorescentia, quarum binas Gal. tradit causas, vna videlicet mollities illarum partium ob quam neque tactum, neque lactis serosam partem substinere valent. cũ namque detersoriã facultatem cum serosa illa partẽ obtineat, nõ est mirũ quod ipsa detersione crebro illæ partes tentatæ vlcerentur, vt optime animaduertit Gal. in citatis locis. Sunt igitur causæ partium mollities, & nimia ipsarum detersio. Alia quoque addenda dictis uidetur causa, & est sucti iam lactis portio aliqua in ore infantis detenta, linguæ, & palato, vel circa fauces inherens, & à uaporibus tùm à ventriculo ascendentibus, tùm etiam à respirato calidiori aere adeo alteratur, atque corrumpitur, vt acredinem acquirat, qua acredine partes illæ putredini valde obnoxię facile exulcerantur; si antequam malum serpat partes ipsæ non detergantur, atque abluantur. Nutrix igitur dextera sit, & prouida, ut si senserit infantem in suggendo lac fatigare adeo vt ploret, & papillam respuat, & tunc diligenter oris partes internas inspiciat, & si viderit dictarum partium aliquam iam dealbatam, ibiq; veluti lac concretum pertinaciter inhe-

inherere, tunc sciat quod vlcuscula iam suboriri, & efflorescere incipiunt, & illico ad præseruandum se paret, & ad curandum si opus fuerit. In primis; & quam primum partes illæ albescentes sic illinantur.

Rec. mellis leuiter despumati dr. ij.
Diamoronis unc. s.
Aquæ plantaginis
Aquæ acetosæ an. unc. ij.

Misce cum molli, & munda petia linea digito nutricis obuoluta, & ipso linimento illita partes illæ liniantur, & leuiter detergantur. & si forte in radicibus linguæ, & circa gurgulionem vlcuscula ipsa suboriri ceperint, hoc linimento vberis papilla intingatur, & in ore ad suggendum indatur. vel fiat sic.

Rec. cotonis finissimi, & cum ipso fiat penicillus qui intingatur in ipso linimento, & cum ipso pars quæ affecta fuerit abluatur, vel detergatur. Proderit quoque diamoron cum aqua ordei in primis accipere, & cum ipso vlcuscula illinire, & subinde penicillo detergere: sed vt curentur quæ exulceratæ sunt partes, & præseruentur, quæ adhuc vlceratæ non fuerint.

Nutrix singulo mane antequam infantem lactet ipsi coclearis dimidium misturæ huius exibeat;

Rec. mellis leniter despumati, & modice cocti
Aquæ Borræ an. coclear j.

Misce exhibeatur infanti ante lactationem per aliquot spatium coclearis dimidium singulo mane, & sic per duos dies tantum. Debet nutrix tunc tem-

poris abstineri ab omnibus acribus, & salsis edulijs, & vinum sumat modice limphatum, & in modica quantitate. Caueat quoque, ne post exercitium, vel alium laborem; ac etiam vbi expergiscitur à somno infantem ipsũ lactet, ni prius per duas vices lac ipsũ è mammis emunserit. & hæc de Aphtis.

De Vomitu Infantis curando.

CAPVT TERTIVM.

VOMITVS est expultricis facultatis depravatus motus ad ea quæ in capacitate ventris contenta ipsum contristant, quam citissime per stomacum vacuãda Gal. inquit 3. de simp. cau. cap. 2, Causa autem est multitudo ingurgitati lactis, vel alterius cibi cum eo vt Gal. voluit 3. aphorismorũ com. 24. Curandum igitur ne ventriculus lactis copia grauetur, debet igitur nutrix longioribus interuallis infantem ipsum alere, atque curet simul, vt moderate magis lac ipsum sugat, & ne auide nimium ingurgitet. Nutrix ipsa quoque in suo cibo, & potu moderate se gerat, & interim poterit infantis ventriculum roborare si singulo mane, & etiam sero si oportuerit hoc linimento illiniat, ut non lassetur, sed eius facultates roborentur.

Rec. olei de absintio
Olei melini an. dr. iij.

Gariofillorum gr. ij.

Ceræ parum; misci fiat vnguentum molle, cum quo ventriculus liniatur mane, seroq; si vsus exposcet.

De tussi curanda.

CAPVT QVARTVM.

VSSIS vt Gal. est autor in suo 2. de simp. cau. cap. 4. vehementissima est quædam efflatio, quo plurimus, celerrimusque foras actus spiritus attrahat, propellatque suo impetu quę vias suas obstruunt. uiæ autem, & instrumenta, quæ ab ipsa obstruente materia tentantur sunt fauces, aspera arteria pulmones, interioraque thoracis. In pueris verò causa eiusmodi tussis statuitur defluxus humiditatis in ipsorum capite scatentis, & ad partes ipsas illabentis. Ad est quoque genus aliud tussis à qua solent infantes infestari, & est à vermibus contingens, quoties vel ventris os, vel gulam morsu irritant, quemmadmodum non nulli attestarunt ut Gal. asserit in 6. de morbis vulg. com. 2. çom. 17. quorum opinioni subscripsisset, si re vera ita accidere compertum sibi foret, vt legitur cit. loco. At cum ego id cõpertum habeam, & oculata fide testari valeam, hanc aliam caussam afferre mihi libuit, à qua non rarò infantes infestari solent, & sicut prima quæ ob defluxum à capite

oritur, numquam humiditatis copiæ est expers; hæc alia tussicula sicca est, & ab ea nulla ferè propellitur humiditas. Aliæ præter dictas ab authoribus tussis species afferuntur, sed quia illæ nunquam fere infantes tentare solent, idcirco eas omittere decreui. Ad curam igitur eius quæ ex defluxu contigit modo accedamus. Quandoquidem indicationes curandi à natura curandarum rerum desumi debet. Curanda est tussis, hæc autem cum opus naturæ sit, sed ab his quæ naturam cogunt, & idcirco inter simptomata quæ præter naturam sunt adnumeratur, ut per Gal. patet lib. 2. de simpt. caus. cap. 3. & 4. quod opus infantes ipsi nemine docente, sed ex repente usu suapte natura perficiunt, qua de re cum sagacissima natura magna solertia hunc motum, qui tussis dicitur adinuenerit, ut Gal. cit. locis asserit, ad cordis tutelã, & instrumẽtorum eius himnis idcirco extollendam esse antiquiores peruulgarunt Tussis hæc sedari indicat, per remotionem excremẽti obstruentis asperam arteriam, & cæteros pulmonis ductus, vel secus dictas partes afficientis tanquam eius proxima causa, causa hæc autem cum sit excrementum ad eas partes iam illapsum, indicat inhiberi antecedentem causam videlicet fluentium destillationem, quæ causam ipsam fouet. Destillatio hæc autem ut sedetur, euacuandam esse redundantiam indicat à fonte à quo effluit, uel ad ipsum fontem retrahendam, uel ab eo deriuandam. Fons ipse autem cum à cerebro redundãtiam ipsam scaturiat, redundantia hæc autem ma-

gna ex

gna ex parte fiat per uaporum frigidorum, atque humidorum à uentriculo, & toto corpore ad ipsum affluxu, & ex parte etiam ob intemperiem per affluxũ ipsum in cerebro acquisitam, idcirco ut fons exsiccetur, & eius redundantia tollatur, & ut cerebri temperamentum ad pristinum redeat, affluxum prius inhiberi recta methodo indicaretur tanquam vltimum per resolutiuam methodum inuentum. At cum tussis in infantibus periculo non uacet, quippe cum ab eius causa respiratio impediatur, ex quo impedimento suffocationis periculum nõ leue imminere soleat, impeditur sõnus, & exagitatione ipsa comitiales morbos excitari contingat, & plurimos ab affectu ipso enecari, idcirco ratione urgentis legitima curatione ad illegitimam uersa, proximam causam quamprimum respiciendo primus qui pręfigitur scopus est educendum esse, quod asperam arteriam, & pulmones occupat excrementum. Cæteri uero qui ex suis indicationibus eliciuntur, & interim perficiendi scopi sunt inhibendos esse uapores, & eorundem affluxum; euacuandam esse cerebri redundantiam, uel alio auertendam, uel deriuandam, cerebrum roborandum. Vt primo scopo igitur satisfaciamus, & quamprimum naturæ auxilium afferamus ad ea educenda, quæ spirandi partes occupant, hæc perscribuntur præsidia, & ut à facilioribus, leuioribusque incoamus.

Recipe olei amigd. dul. recenter, & absque igne ext. unc. j.

Olei amigd. amar. sic extracti dr. ij.
Mellis despumati, & vt hac dulcedine alliciatur, uel Zaccari candi coclearis dimidium, cum hac mixtura papilla vberis liniatur, & ori indatur, vt cum lacte sugat. vel sic.
Rec. pul. didragachantis.
Spet. lhoc sani, & experti an. dr. j. s.
Mellis despumati, & modice cocti unc. j. s.
Misce, & de hac mistura si annum iam attigerit sępius parum exhibeatur, vel si minor fuerit nutricis papilla aliquãdo illinatur. vel sic si ad secundum annum iam accedat.
Rec. sy. de Isopo.
Sy. capillorum veneris an. unc. s.
Aquæ capillorum veneris vnc. s.
Misce exibeatur infanti coclear j. pro vice ante alium cibum bis in die. Nutrix præterea si solidiori cibo, vt panis est in aqua, vel iure feruefactus assuetus fuerit, cum ipso ferculo oleum amig. dulcium aliquãtulum immisceat, pectusque infantis cum eodem oleo inungat, vel hoc alio linimento, vt.
Rec. olei amigd. amararum unc. j.
Axungiæ anatis, vel galinaceæ dr. ij.
Ceræ parum, & fiat vnctio mollis cum qua vngatur pectus infantis mane, & sero. Præstabit quoque si axungia gallnacea pedum plantas prope ignem, anteaquam puer fascijs obuoluatur, inungat mane & sero. Interim dum hæc fiunt, alius quoque scopus est respiciendus, & vt vaporum affluxus in cerebrum

inhibeatur, tùm circa infantem, tùm etiam circa nutricem nō leuis cura adhibenda erit. Curet igitur nutrix, vt infans moderate alatur, & caueat, omninoq; vitet infantis nimiam satietatem, & nimiam lactis ingurgitationem, & optimo lacte alatur. Vt tale existat, nutrix ipsa in cibo, & potu se gerat, quemmadmodum suo loco diximus, sed parcius alatur. Constent sua fercula ex amigdalis, orizza, farina ordei cū iure carnium, & condiri poterunt, melle, butiro recenti, passulis, oleo amigd. nec non vti poterit caricis pinguioribus, pineis, appijs malis coctis & Zaccaro conditis. Ab erbaceis omnibus edullijs, & leguminibus, & ab obsonijs omnibus abstineat. In prandio tantum potus sit vinum album, nō crudum, neque acerbum, & eius vnico cyatho decenter lymphato contenteiur, In sero autem à vino abstineat, & vtatur pectorali decocto, vel pulli stillaticio cū modico melle, vel cum penidijs leuiter dulcorato, uel aliquibus guttulis destillati cinamomi, si dulcedinē respuere velit. lumbricorum causa super additis ipsi potui. Infantis stomacus hoc linimento inungatur.

Rec. olei de spico dr. vj.

Gariofilorum gra. iij.

Ceræ parum fiat vnguētum molle cum quo vngatur stomacus pueruli singulo mane. Curet præterea, vt ex consuetudine infantis aluus eat, sin minus ad proprium caput recurratur in præcedente parte cap. 19. & hæc de 2. scopo. Vt tertium scopum attingamus, euacuandum est à cerebro quod redundat excremen-

crementum. Euacuationum genera cum quædam ſint, quæ inſenſibiliter, quædam vero ſenſibiliter euacuent. Quæ inſenſibiliter euacuāt arte parata præſidia in infantili ætate locum profecto non habent, vti ſunt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ, ut quæ in tenella ætate non tollerentur. Interea uerò quæ ſenſibiliter euacuant medicamenta, ea quæ à toto ciunt, & uniuerſalem euacuationem moliuntur in tenella ipſa ætate ſimiliter non feruntur, ut quæ ſatis habent unde euacuentur. Verum cum cęteræ euacuationes, quæ à parte aliqua fiunt, uel reuulſionis gratia, uel deriuationis commode præſtari ualeāt, idcirco à ſuo fonte præſidium quod à capite excrementi redundantiā euacuet, uel à thoracis partibus eam fluentem reuellendo, uel à uiciniori ab ipſo cerebro deriuando tuto ſeligendum erit. Si igitur in infantis capite, ut ſingulis contingit lactuminis puſtulæ, uel cruſtula lactea effloreſcant, ut ſimul, & ſemel, & unico præſidio tùm retrahamus quod ad aſperam arteriam effluit, tùm etiam ab ipſo cerebro deriuemus, præſtabit nouas puſtulas excitare, ut materia illa in cerebro redundans ad cutim, & per ipſas puſtulas deriuetur, & quod deorſum ferebatur, ad ipſas uitales partes per deriuationem ipſam ſurſum trahatur, & ſenſim euacuetur. Excitabuntur uero puſtulæ, ſi nutrix in uertice capitis, uel in occipitio quotidie lactis nonnullas guttulas exprimat, & manu ſua poſt aſperſum. Lac occipitium verſus trahat, ut quæ factæ eſſent reuireſcant, & ſaniem fundant, & ubi non efflorucre,

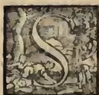
denuo

denuo excitentur, & ad saniosam illam materiam fundendam singula die leuiter proritentur. Quod si pustulæ, uel lactea crusta non appareat, & mundum sit caput, tunc si tussis molesta nimium esset, occipitium ad primam uertebram cadenti ferro inurerem, & emissarium efficerem per quod quæ continetur in cerebro redundantia deriuarem, & sic sensibiliter cõtinuo euacuarem, & si infans subaere Florentiæ degeret, eiusmodi præsidium nõ prætermitterem, quãdoquidem in hac urbe etiam qui sani sunt ad preseruationem fere omnes in occipitio inuruntur, cùm, quibus sic occipitium inustum non fuerit conuulsionibus crebro, & epileptico simptomate plurimos correptos fuisse, compertum fuerit. Præstabit quoque, ut nutrix sit diligens in curandò, quòd si muccus ad nares infantis labatur, nares ipsas leuiter detergat, & si forte sordes in earum foraminibus exsiccatę forent, amigdalino oleo liniat, & meatus ipsos repurget, ut muccum ex ipsis naribus repurgare omni ingenio, & dexteritate possit, quemmadmodum etiam ex ore si apparebit humiditas linguam infantis digito intincto melle deterget, & hæc de 3. scopo euacuandi. Quartus & ultimus scopus sic perficitur ut.

Rec. maioranæ.
Attriplicis, Bettonicæ,
Seminum peoniæ,
Macis. Fiat puluisculus ex singulis: misce, & leuis fiat aspersio super comissurá infantis. Et hæc de tussi satis.

De inſtantia vigiliarum pueris contingente.

CAPVT QVINTVM.

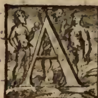

SI Puer vigiliarum inſtantiam patiatur, cum ſomni abundantia maxime iis ſecundum naturam inſit, vt in ſingulis patet, & Gal. etiam aſſerit 3. apho. com. 24. idcirco à vigilantiſſima nutrice diligenter perquirendum erit, ob quam cauſam ſomnus conciliari nõ poſſit, & citra eius cõſuetudinem ſomnum nõ conciliet. Vt igitur cauſa peruestigetur, Nutrix eius ita diligenter ſegerat, & ea diligentia, & ope vtatur, vt ſomnum puello conciliare valeat, vt in præcedenti parte conſeruandi cap. 16. docetur. Verum ſi adhibita in id perquirendo diligentia, & ope ab ipſa nutrice; nihilominus infans in ipſa vigilia diſcruciari, & flere non deſiſtat, tunc medicus accerſitus, quæ ſit paſſio ob quam puer vigiliarum inſtantiam ſic patitur, diligenter explorabit. Gal. ſiquidem cit. nuper loco ob aliquam paſſionem id contingere atteſtatur. Et ſi fortaſſe ob gingiuarum pruriginem, ob ipſam dentitionem, vel ob ventris dolorem, vel à flatibus, vel à lumbricis contigentem, vel ob febrem eiuſmodi paſſionem contingere compertum fuerit ad propria capita recurrendum erit, ibi namque dictarum paſſionum conuenientia præſidia adinuenire vnuſquiſque valebit. Nam breuitatis gratia, &

tia, & ne superfluus in eadem repetẽdo videar, quod semel præscriptum est, sufficiat.

De pauoribus in somno pueris contingentibus.

CAPVT SEXTVM.

CCIDVNT pueris pauores, & terribilis somnus, quando concurrat ventriculi imbecillitas, & lactis ingurgitatio plurima. Facultas coctrix igitur se ipsa imbecillior reddita, plurimum ipsum alimentum cùm euincere, & concoquere, & in benignum vertere non valeat, fit vt corrumpatur, quo corrupto vẽtriculi morsus oritur, & sui oris præsertim ex cuius consensu ad cerebrum impertito, terribiles per somnum fiunt imaginationes, & hoc non modo puerulis, sed & adultis contingere solet. singula hæc Gal. asseuerauit cit. 3. apho. com. 24. Quam primum igitur, vt ad prædictionem veniamus, est malo succurrendum priusquam augeatur, quandoquidem comitialem morbum minatur. In curatione autem quoniam eiusmodi affectus per consensum oritur, inhibẽdi sunt vapores qui à ventriculo subleuantur, & sursum petentes cerebro consensum afferunt, & imaginatiuam eius facultatem eorum prauitate effundentes, varijs, & expauescentibus imaginationibus intricant. Vt inhibeantur praui eiusmodi vapores, & consensus tollatur ventriculo propria

affectione laboranti, & totius mali causæ prospiciendum erit. Prouidebitur autem si quod in eo corruptum est, & inutile excrementum reperitur, euacuetur, & simul prouideatur, vt infans nimium non ingurgitet, & ventriculi facultates sic degrauet, sed parcius ab ipsa eius nutrice alatur, ipsaq; nutrix parcior sit in suo cibo, & potu, & cibis boni succi vtatur. & pipere sua fercula condiantur, vt alias præscriptum fuit, porrò ventriculus eius roboretur, atque cōtemperetur. Parciori cibo à nutrice prouidebitur. euacuationi vero prouideatur partim naturæ cōmittendo, partim naturam ipsam adiuuando, sic;

Rec. mellis despumati, & optime cocti cocleat vnum, vel dimidium prout minor natu, vel maior fuerit, exibeatur in mane antequam lactetur, vel per tres horas post assumptum lac ad minus, & sic sequatur prout opus fuerit, & si aluus sponte sua non egerat, ex melle & sale balanum paretur, vel ad præsidia suo loco adscripta recurratur. Interim ventriculus sic roboretur, vt 3. & ultimus scopus cum cæteris compleatur.

Rec. olei de absinthio
Olei de spico an. dr. iij.
Gariofillorum gran. iij.

Ceræ parum, misce & fiat vnctio mollis, vngatur infantis ventriculus, & eius ostiolum præsertim mane, & sero antequam nouum alimentum ei exhibeatur. Et cum infantes in concoctione ob validum caloris robur, planè cæteras ætates longe præstent Gal. asse-

asserente 1. de sanit. tu. cap. 5. sperandum est, quòd prohibita infanti nimia lactis ingurgitatione, & si parcius alatur coctrix ipsa nō amplius grauata suum robur citò adipiscetur; & dum melius concoquet non amplius fiet sumpti alimenti corruptio, & sic vaporum sublatio cessabit, & tandem in puero quietus somnus cōciliabitur, facile namque vnumquodque ad suam popriamq́; naturam redit.

Vmbilici inflammati curatio.

CAPVT VII.

SI infantis vmbilicus inflammetur, in primis diebus solo lacte ab vbere, tunc emuncto supra vmbilicum vtendum erit, & rosarum rubearum puluere paulisper locus inspergatur, sin minus inflammatio sedetur, oleo rosacco omphacino vngi poterit, vel sic.

Rec. olei rosacei omphacini.
Olei amigd. dul. an. unc. s.
Cerussæ ablutæ in aqua rosarum dr. s.
Oui luteum vna cum albumine agitati dimidium.
Misce fiat linimentum cum petijs lineis mollibus, atque in hoc linimento intinctis vmbilico applicentur, neque eas exsiccari permittatur, vel sic.

Rec. vnguenti rosati unc. j.

Optime

Optime agitetur in mortario plumbeo, & cum eo liniatur vmbilicus.

De aurium humiditate in infantibus curanda.

CAPVT VIII.

VAMVIS nonnulli autores inter morbos, qui proprie pueros exercere solent aurium dolorem recenseant, nihilominus vt Hip. placitum sectemur, aurium humiditatem absque. dolore concomitante ex ipsius contextu cit. 3. apho. 24. recipiamus. Dolor autem subsequi posset, si humiditas fortasse retineretur, at cum humiditas ea effluat, & non retineatur quemmadmodum Gal. in com. inquit per omnia foramina excernuntur, & vt in praxi quoque sæpius adnotauimus, & quæ excernuntur humentia sint excrementa putandum non absque ratione est, quòd nullum dolorem, vel saltim leuem afferat infantibus molestiam, modò excernatur, & intus humiditas ea minime retineatur: sed dubium oritur, an humiditas ipsa ab ipsius cerebri excretrice à cerebro propellatur, an potius humiditas ipsa non regulata ab ipsis facultatibus, proprio grauium motu ad aures labatur. In primis supponamus cum Gal. causam affectus istius superfluam non modo totius corporis, sed & magis cerebri propriam humiditatem esse, vt patet in com. cit. loco. Quod igitur à

natura ipsa, & excretricis eius opus sit Gal. asserere videtur, cum dicit. Quare nō absque ratione in puerulis, cum superfluitates abundent, per omnia foramina excernuntur; hæc Gal. Per illud verbum excernuntur denotatur, quod ab excernente facultate superfluitates illæ excernuntur. Ea siquidem quæ suapte natura, & motu grauium mouentur, per hæc verba potius exprimi debebat videlicet labuntur, decidunt, ruunt, viam capiunt, & cætera verba, quæ idem exprimunt. Præterea quod eiusmodi ad aures humiditatis motus sit ab ipsa natura, & eius excretrice facultate non autem grauium excrementorum proprio motu ostenditur ex hoc quod inferius, & ad decliuiorem locum versus centrum laberentur ipsæ humiditates videlicet ad colatorium, & ad nares tanquam ad patentiores, decliuioresq; vias, non autem ad latera, & ad nares. Neque obstare videntur Gal. verba in cit. loco vbi inquit, A natura autem aliena est expurgatio per aures, quādoquidem ipsemet Gal. pluribus in locis secus sentire videatur, vt 1. de sanit. tu. cap. 13. vbi inquit. Cerebrū plurimis, maximisque canalibus expurgatur, primum per aures vtrasque 2. per nares & palatum 3. per caluæ comissuras. Idem quoque asseuerauit lib. 2. ad Glauc. inquiens, cerebrum autem, atque eius membranas per palatum, & gargarionem, & nares, & aures. Idem quoque lib. 2. de locis aff. cap. 9. vbi inquit; cerebri vero redundantia per nares præcipue, nonnunquam vero per palatum, & aures uacuatur. Si igitur excrementum à

cerebro per aures euacuatur,per propriũ suum excerniculum profecto excernitur, vt ex dictis autoritatibus constat,& quoniam eiusmodi excrementitia humiditas in cerebro superabundat, vt in cit. 3. apho. legitur,idcirco sui euacuationem exposcens talis euacuatur, qualis euacuari debet. Et quoniam excernitur ab excernente facultate, vt ostenditur, & non per semetipsum labitur, videtur vtiq;, quod excretio dictæ humiditatis ad aures secundum naturam sit,& id circo adiuuanda potius, quàm reprimenda esset, vel alio pacto curanda. Ex aduerso autem,cum diuinus ille senex eiusmodi aurium humiditates inter passiones, vel morbos dinumerauerit, dicendum iure merito est, non secundum naturam,sed præter naturam esse. Ad ambiguitatem vero Gal. verba sic cõcilianda videntur. Vera quidem sunt Gal. verba super 3. apho. quod videlicet aliena sit, quæ fit per aures humiditatis expurgatio. Et vera pariter sunt Gal. uerba ex aduerso citata,quod videlicet aures excerniculum sint inter cætera per quod cerebrum expurgatur, sed non ab humiditate illa, & mucco, vel pituita, siquidem hæc per nares, & palatum tantummodo secundum naturam,& sensibiliter euacuãtur. Per aures vero sordes illa biliosa tantum,quæ cerea dicitur vt doctissimus Matthæus de gradu attestatur super 9. ad Almansorem in cap. proprio in sua commentatione inquiens. Primum quod cerulea humiditas, quæ cera hic appellatur naturaliter reperitur in vacuitate auris, quia superfluitas colerica, quæ decidit ex dige-

stione

ſtione cerebri, uel partium ei vicinarum,& tranſmittitur illuc tanquam ad emunctorium. Vetuſtiſſimus quoque Aræteus perpulchre, & elegâter, diſtinctéq; hoc idem aſſeuerauit, inquit enim ſic. In omnibus item partibus humorum eſt creatio, ac ſeparatio, ſed aliorum alia ſingulis autem propria, vt puta in carne ſudor,in oculis lachrima,in articulis,& naribus muccus, in auribus cypſelis græce dicta; latine aurium marmorata, ſeu cerumina nominant; hæc clariſſimus Cappadocius. Tandem igitur concludendum eſt eiuſmodi humiditatis ad aures affluxum, facultatis opus eſſe, ſed non rite obitum, naturæq; inclinationem non idoneam, & hæc de ambiguitate ſatis. Ad prædictionem modo redeamus, vt deinceps curatio explicetur. ſi humiditas ea intus nó retineatur, ita ut ratione membranarum auditorij nerui inflammatio, febres,& dolor contingant, ſed extra euacuetur, haud difficilis erit curatio; at difficilis ſane foret, & periculo quam maximo non uacaret,ſi intus excrementum retineretur,& ſenſibiles ualde eas partes occuparet, & febris, dolorque ſubſequantur, ut Hip. aſſeuerauit in ſuo 3. prognoſticorum textu 13. nec non magnus ille Celſus, & clariſſimus Alexander Trallianus. Ad curam igitur infantis feſtinandum ſic erit. In curatione quæ iam fluxa eſt ad aures humiditas per eas euacuari indicat, quæ autem adhuc non fluxit ad nares, vel ad palatum deriuari: licet tutius ad nares, quàm ad palatum fieret, quandoquidem pueruli ad expuendum ſint expertes. Deinceps, ne

 ulterius,

vlterius, denuoque redundantia progignatur, uniuerso corpore nec non uentriculo mandantibus, cerebroq; recipienti, & ex se ipso etiam progignenti recta methodo est prouidendum. Toto corpore, & uentriculo pariter prouidebitur, si nutricis tũ ratione sui, quemmadmodum & circa infantem uictus ratio ad paulo sicciorem tendat, ipsaq; nutrix se parcius alat, & infantis nimiam uitet satietatem, curabit quoque, vt infans solidiori cibo paulatim assuescat. Cibus ipse panis sit in simplici aqua cum modico sale, vel in iure feruefactus, sitq; à iusculo commode expressus, & bis in die exhibeatur, antequam lactetur, vt in hora prandij, aut cenæ, ut se assuescat. Nutrix similiter à nimio iusculorum, atque uini potationis vsu inquantũ poterit se abstineat, donec infantis superabundans humiditas, tùm in toto corpore, tùm etiam in cerebro corrigatur. Vinum namque haustum humectat nimium, & caput halitu replet Gal. inquit 1. de sanit. tu. cap. 11. Et si infanti ipsi uenter non eat sua sponte, & ex consuetudine, uel balano, uel leui enemate ciatur, prout in alio trac. de sanitatis conseruatione suo loco traditur. Interim cum in cerebro temperamenti ad humidius lapsum corrigere non ualemus, ni prius quam genita est iam, & in eo redundat humiditas tollatur, hæc autem tolli non possit in hac tenella ætate, nisi per deriuationem, idcirco pro deriuando ab ipso cerebro infantis caput in primis inspiciatur, si in eo pustulæ, uel crusta lactea, ut singulis contingit efflorescat, & si in eis sa-

niosa

niosa humiditas subsistat singula die cum dexteritate euacuentur, & si siccescant, aliquibus lactis guttulis superaspersis ab ipsa nutrice, & manu parumper eas fricando sic reuirescent, & latius excitabuntur & per eas à cerebro continua fiet deriuatio. Et si non absint pustulæ in capite, in occipitio vescicatorium sic applicabitur, & pustulæ excitabuntur.

Rec. pulueris cantaridum dr. s.

Fermenti mollioris dr. iiij.

Aceti acerrime q. s. misce fiat pasta, & emplastretur in alupta ad magnitudinem monetæ, quæ Iulius dicitur, & occipitio ad primam vertebram applicetur, ibiq; maneat donec vessicetur locus, & illico auferatur, & prius oleo tepenti, vel vino foueatur emplastrum, ne infans in eo auferendo dolorem sentiat, & facilius auellatur. Curet quoque nutrix, vt narium foramina sæpe comprimantur, & detergantur, & si exsiccatæ sint in eo sordes liniantur oleo amigdalarũ dulcium & curetur vt ipsa foramina, & meatus aperti, & emolliti teneantur, vt ad ipsa excrementum deriuetur. Vt vero quæ iam ad nares fluxa est humiditas euacuetur, atque exsiccetur, & aurium intemperies per eiusmodi affluxum acquisita cõtemperetur, in primis præsidium ab Auicenna lib. primo fen. 3. doc. prima cap. 3. vsurpari poterit, quod in casu proprio sic vtitur.

Rec. vini rubri stiptici unc. j.

Mellis rosacei dr. ij.

Aluminis gra. iij. cum coto, uel gosipio inungã-

tur aures, & de hac mistura etiam intus instilletur. uel ex ipso Auic.

Rec. uini pontici unc. j. s.

Croci gra. ij. misce instilletur in aure.

Aetius vero sermone 4. cap. 12. simili hoc præsidio utitur inquiens. Alumen uino dilue, & lanam puram, ac mollem in ipso imbue, & in sole afficca; & rursus sic imbuatur, atque afficcetur per tres uices: vsu uero expetente de ipsa accipe, & in aurem inde. Oribasius simili præsidio utitur in suo lib. 5. synopsceos sic inquiens; Aurium humores exsiccat lana ex alumine imposita, aut uinum mulsum, aut uinum uetus instillatum, aut crocum, ex uino tritum. Poterit hoc alio uti præsidio.

Rec. rosarum rubearum dr. ij.

Baccarum lauri dr. j. s.

Feruеant simul in uino rubro, de quo stilletur in aure; uel sic.

Rec. croci integri gra. j.

Inuoluatur in coto, & filo ligetur, & pone in aure infantis, & singula die permutetur; uel sic.

Rec. cotum in quo steterit muscus q. u. & de ipso parum teneatur in aure, & permutetur ut supra. & si fortasse cum humiditate ipsa aliquis concomitaretur dolor, tunc.

Rec. olei amigd. amararum.

Olei amigd. dulcium an. unc. s.

Axungiæ anatis, uel galinaceæ dr. iij. Misce instillentur in aure duæ, uel tres guttæ pro uice, uel sic.

Rec.

Rec. olei amigd. amararum unc. j.

Olei camomilli lumbricati unc. s.

Croci gran. iij.

Misce instilletur in aure: & quoniam in hoc loco de apostemate aurium, & de alio ipsarum affectu pertractare non intendimus, quam de proposita aurium humiditate ab Hip. inter pueriles morbos apposita, idcirco de eius curatione præscripta hæc sufficiant.

De gingiuarum prurigine in dentitione infantium curanda.

CAPVT NONVM.

RVRIGO, & gingiuarum dolor qui pueris contingit in dentitione, ineuitabilis est eorum passio. cum namque à natura institutũ, sit vt ad vitæ vsum dentes necessario oriantur, in ipsorumq; ortu necesse sit, vt dentes ipsi exitum parando gingiuas perforent, vt Gal. inquit 3. apho. com. 25. vbi subdit, quòd hi casus eueniunt, quemmadmodũ vbi stimulus infigitur carni, & sane plus inquit dentes affliguntur, quam stimuli. Hi siquidem semel firmati in membro quiescunt, cui ab initio infixi sunt. Dentes uero tantum procedunt, quantum augentur, & idcirco cum ineuitabilis sit eiusmodi in dentitione dolor, aliã nõ exposcit curam, quàm sui lenitionẽ, vt mulciatur igit' dolor & prurigo obtũdatur, fiat sic.

Rec. butiri recentis q. u. cum eo gingiuæ liniantur, uel sic.

Rec. axungiæ galinaceæ elissatæ q. u. gingiuæ liniantur, uel sic.

Rec. cerebelli leporis elissati q. u. & in ore teneat frustulum rad. Ireos m. valde siccatæ, & melle intinctæ, & oleo amigd. dul. cum aqua abluto illud liniatur, & in ore instilletur.

Rec. cerebelli leporis elissati uel assi q. u. cum eo liniantur gingiuæ, nam eiusmodi præsidium apud recentiores non tantum laudatur, sed ab antiquioribus ferè omnibus celebratur. Si uero prurigo potius infestaret puerum, quam dolor, videlicet pruritus ille cum molestia vt exponit Gal. cit. 3. apho. tunc.

Rec. olei non cocti, & purissimi unc. j.

Ceræ parum, misce fiat linimentum, cum quo gingiuæ illinantur, hoc siquidem præsidio vtendum esse Aetius, Paulus, Oribasius, & Auic. inter cæteros consultarunt, quemmadmodum etiam, & hoc alio.

Rec. mellis modice cocti, cum ipso gingiuæ illinantur. Aetius ille Capadocius optimus Gal. sectator hoc præsidium laudauit ad exitum dentium facilitandum, videlicet.

Rec. radicem colocinthidis siluestris canali argenteo circundetur, & collo pueri circundetur, ac suspendatur. Aliud nec non laudauit præsidium videlicet.

Rec. dentem viperæ masculæ, argenteo circulo circundetur, & collo suspendatur; laudauit quoque Aetius, vt pueri collo suspendatur Iaspis viridis coloris,

ris, vt stomacum contigat. hæc de præsidijs ad ipsam dẽtitionem facilitandam. Nutrix vero dum prurigo ipsa, & dolor, ceteraq; dentitionis accidentia inualuerint, à vino abstineat, & vel aqua cum cinamomo vtatur, vel stillatitio pulli cum eadem aqua limphatum, in cibo autem vtatur in prandio carne, & iure parui pulli, & in sero abstineat à carne, & utatur ferculo cum dicto iusculo, & tremulis recentibus ouis.

De febre infantium curanda à dentitione contingente.

CAPVT X.

EBRES quæ pueros exercere solent cum dentes eorum gingiuas perforare incipiunt, ex ephemerarum genere esse patet, cum ob dolorem præcipue, & vigilias ipsis accidant, ab ipsisque tanquam à manifesta, recentiq; procatartica causa ortũ habuerint, id siquidem vnum, atque præcipuum ephemerarum indicium esse Gal. ostendit lib. 1. de diff. feb. cap. 7. Quo pacto autem ex dolore febres ipsæ accidant, Auicen. in 1. 4. tract. 1. cap. 27. ostẽdit inquiens: dolor quandoq; calefacit spiritũ adeo, donec inflammetur, & quæ sequũtur. De prædictione autem dicitur, quòd eiusmodi febres leui negotio curantur, modò sedetur dolor à quò vigiliarum instantia,

ſtantia, & ipſæ febres ſui duxere ortum, & quamprimum eſt cauſis occurrendum antequam ephemera in putridam degeneret, quod facile in ijs contingit, qui præcipue calido,& humido pollent temperamēto vt Gal. monuit in ſuo 6. de ſanit. tu. cap. 3. In curatione ſedandus eſt gingiuarum dolor, & ſomnus conciliandus, & regenda eſt nutrix debito regimine victus, tùm circa ſe ipſam, quemmadmodum & circa infantem,vt docet Auic. lib. 1. fen. 3. doc. 1. cap. 3. De 1. ſcopo videlicet de ſedando dolore actum eſt in præcedente capite, ad quod recurratur: ſomnus vero cōciliabitur, ſi ſedabitur dolor, attamen ſi opus fuerit cortex,vel ſemina papaueris albi ī modica quātitate ſumpta cum pane in aqua, vel iure afferueant, & demum abiecta pauperis cortice, infanti ferculum exibeatur ſuis conſuetis horis. uel ſi opus fuerit accipiatur unguenti populeonis q. u. & vngantur tempora, vel cum oleo de nenuphare vngātur tempora, & nares infantis. Nutrix autem ſe gerat,vt præcedenti cap. traditur. In potu vero abſtineat à uino,& loco eius vtatur uino granatorum, vel ſucco cum aqua decocta, vel ſtillatitio pulli, uel cinamomi decocto. Si febris perſeueraret, & in putridam degenerauerit, debet nutrix ante cenam per quatuor horas ad minus ſumere ptiſanam ordeaceam cum ſeminibus comunibus, & ſaccaro, cui addatur ſtillaticij cinamomi guttulas tres, uel quatuor. In mane autem ſumat ſequentem ſyruppum.

Rec. ſy. acetoſi s.

Sy. de

Sy. de cicoreo s. an. dr. vj.

Aquarum cicorei, capillorum veneris, graminis an. unc. j.

Misce capiat in aurora. Interim dum nutrix syruppos sumpserit, curet vt infans singula die, noctuque (prout eius consuetudo extabit) alui beneficium habeat, & si aluus sua sponte non egerat, uel glande cũ melle,& sale uel leui enemate vtatur, vt suo loco diximus, post septem, vel nouem syruppos, si dolor, & febris perseueret, accipiat sequens medicamentũ, & non lactet infantem quo vsque medicamentum suam non perfecerit operationem, sed alia interim lactet infantem, si alio ferculo sustineri non valeat. Medicamentum tale sit, vt.

Rec. mane calabre } an. unc. ij.
Mellis rosacei

Rhabarberi electi dr. j. s.

Cinamomi scr. s.

Infundatur rabarbarum in iure pulli, in quo efferbuerint passulæ corinthiades,& pruna damascena cum pauco cinamomi per noctem,& facta sufficienti expressione cum dicta expressione, & eodem iure non salito fiat potio, quam tepide sumat in aurora. superdormiat,& tardet cibum per quatuor uel quinque horas. & altera die fiat enema comune, uel sic.

Rec. cassiæ recenter extractæ unc. j.

Diafincionis dr. j. s.

Spet. hieræ simp. scr. s.

Cum Zaccaro formetur bolus, quem capiat in mane

mane per dimidium horæ ante prandium, & infantem non lactet, donec aluus exoneretur.

De conuulsione infantium curanda.

CAPVT XI.

NTER passiones quibus infantes, & pueri infestari solent,& dum præcipue caninos dentes edunt ab Hip. recensentur conuulsiones, vt in 3. aphorismorum aphorismo 25. constat. Et quoniam multiplices, variæq; sunt conuulsionis differentiæ, intersting uendum in primis est de qua conuulsionis specie intelligi debeat. Conuulsio namque alia est vniuersalis, quædam alia particularis in quolibet particulari membro, uel in pluribus, non autem in toto corpore contingenti. Et rursus eius quæ vniuersalis est conuulsio, quædam perpetua dicitur, & eius lęsio nihilominus ad rectricis animæ partes non pertingit. Altera vero, quæ non perpetua,& eius læsio rectrices partes occupat, & hæc epilepsia dicitur. Eius insuper quæ vniuersalis, & perpetua dicitur sub triplici differentia reperitur, vna siquidem emprosthothonos, alia epistothonos, altera tetanos: singulorum hæc diuisio à Gal.traditur in suo de simpt. diff. cap. 3. alia quoque differentia distinguuntur, quòd in ea conuulsione, quæ epilepsia dicitur faciei partes conuelluntur, in alia vero, quæ emprosthothonos, episto-

epiſtothonos, & tetanos dicitur, faciei partes illeſæ ſeruantur. Cauſam reddit Gal. in 3. de locis affectis cap. 6. quòd in priori cerebrum affectum eſſe, in hac ſecunda ſpecie vero dorſalis medullæ initium affici eſt fatendum. De qua modo cõuulſionis ſpecie pueros infeſtari intelligat Hip. profecto interſtinguendum uenit. Dubio procul ſanè videtur, quòd de ea conuulſionis ſpetie Hip. loquutus fuerit, quæ crebrius pueros exercere, ac plurimos enecare ſolet, ob quam cauſam ab ipſo Hip. in ſuo de aere, aquis, & locis cap. 2. puerilis morbus denominatur, & ab Auic. in 1. 3. tract. 5. cap. 8. Mater puerorum dicitur. Credendnm etenim minime furit, quòd Hipocrates ſingulos morbos recenſendo, quibus pueri infeſtari ſolent, eo in loco morbum prætermiſerit, quo ipſi crebrius occupantur, & à quo plurimi interficiuntur, & qui tandem morbus ab ipſis pueris, tanquam eis familiariſſimus ut dicam denominationem accepit. Hoc idem verba Hippocratis atteſtantur lib. de aere, aquis, & locis, vbi inquit. Pueri vero incidunt conuulſiones, quæ morbus puerorum, & ſacer eſſe putant. De hac tantum igitur ſpetie, quæ epileptica dicitur pertractantes, quid ea ſit in primis expli cemus. Comitialis morbus eſt conuulſio omnium corporis partium non continua, ſed per interualla quædam temporis facta, cum ſenſuum, & principalium operationum rationis ſcilicet, & memoriæ obleſione ex craſſo magna ex parte humore cerebri ven tres obſtruente, & ſpirituum tráſitum prohibente,

prin-

principio neruorum se ipsum quatiente, ad expellen da, quæ ipsum occupant. Pars quæ præcipue afficitur cerebrum esse Gal. vbi de eiusmodi affectu scripsit passim asseuerauit, & id pariter eius sectatores omnes, & Auicennas pariter attestarunt, licet ex cerebri læsis actionibus id notius se manifestat, quam vt ab eis ostendatur. Sed si tanquam similaris, vel instrumentalis cerebrum ipsum afficiatur Gal. verba ostendunt in suo 2. de simp. causis cap. 7. vbi inquit. Sicut apoplexiæ, & epilepsiæ ex pituitosi succi multitudine in ipsius cerebri ventriculis collecta gigni videntur, & in suo 3. de locis aff. cap. 7. inquit. Ita hic quoque comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur: & idem 6. de morbis vulg. com. 6. in calce commentarij. Si quis autem curiose magis qui sit vētriculus, qui præcipue obstruitur scire exoptauerit Gal. legat 3. de loc. aff. cap. 7. vbi inquit spiritum esse, qui in ipsius ventriculis, maximeq; in postremo continetur, quamuis non contem̄nendus sit medius multis rationibus inducimur, vt hunc complectamur, duos vero anteriores deseramus: & inferius inquit, Ita hic quoque comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur, siue is medius sit, siue postremus. Nihilominus idemmet Gal. in 4. de loc. aff. cap. 2. inquit. Et in caro quidem anterior pars magis, in apoplexia, & morbo comitiali vtraque afficitur. Quis præter naturam affectus epilepsia sit, aptissime ostendit Gal. in suo de diff. simpt. cap. 3. vbi

3. vbi inquit. Si verò non solum totum corpus conuellitur, sed principum quoque functionum prohibitio fiat, simptoma tale epilepsia nuncupatur. Simptoma igitur epilepsia est in genere noxæ functionum animalium singularum, nō autem naturalium, sensibiles quidem, atque rectrices ablatæ, motrices uero deprauatæ leduntur. Fortasse apud Tirones ambigi posset, num motus ille neruorum, & musculorum ad motum sui principij consequens in proximo epileptico, sit inter simptomata locandus, & præter naturam, vel secundum naturam potius censendus. Membrorum siquidem totius corporis musculi neruorum quibus inseruntur motum sequuntur. Nerui vero ad motum cerebri, & eorum principij mouentur. Cerebrum vero principium vnde motus à nullo, neque, ab aliquo mouetur, sed à se ipso, intendit namque natura tūc per ipsum motum suum assequi finem, qui est materiam ipsam grauantem, vel occupantem, siue stimulantem à se ipso excutere, & tandē se mouendo opus aggreditur, vt à se noxium depellat. Quod autem talis sit motus, & ratione hac vt vt dictum est ab ipsa natura fiat Gal. verba ostendunt super 3. de locis aff. cap. 7. vbi inquit. Hunc maxime affectum declarat neruorum principio se ipsum quatiente, quò excutiat id, quod noxium est: hoc idem Auic. prima tertij trac. 5. ca. 8. si igitur motus eiusmodi voluntarie fit à cerebro, sequitur quòd secundum naturam sit dicendus, & minime simptoma; consequens habetur ex Gal. verbis in capite præcedente

citati

citati loci, vbi hæc inquit: constat conuulsionem in conuulsis partibus factam, hac sola ratione à motu secundum naturam differre, quòd præter volũtatem nostram fit: quibus verbis Gal. aptissime ostendere videtur, quòd conuulsiui motus, qui in partibus fiũt, & à spinali medulla originem habent in hoc tantum differunt à motu secundum naturam, quia ipsi præter voluntatem fiunt. At cum in hoc alio genere motus non sint præter voluntatem, vt ex Gal. verbis percepimus, & vt Auic. cit. nuper loco sequitur, quòd ab his quę secundum naturam sunt minime differãt. Ad ambiguitatis solutionem facilis responsio videbitur: Dicendum idcirco est, quod licet opus, vel motus quilibet à natura fiat, nihilominus cùm à causis, quæ sic mouere naturam cogant, motus isti contingant, inter simptomata quæ præter naturã sunt merito adnumerantur: vt autor est Gal. lib. 2. de simpt. c. 3. Additur quoque quod per destinata naturę ipsi ex cernicula motus ipse noxia non depellit, quæ vt autor est Gal. primo de sanitate tuenda cap. 13. sunt plurima, & primum per nares, & palatum, secundo per vtranque aurem, tertium per caluæ comissuras. Et ad faciliorem, exactamq; magis tironum intelligẽtiam de motibus ipsis, qui naturæ, & qui morbo, & qui vtrique adscribuntur, distincte loquar. Sciẽdum itaque est, quòd tripliciter expulsionem fieri contingit, quædam scilicet à natura tantum, & hæc duplici modo, vt cum expultrix à loco à quo expellit, & attrahens alia uirtus quod expellitur attrahit, & hic facilis

lis est;& optimus motus à binis molitus facultatibus vt contingit, vbi chilus à ventriculo expellitur, & à proximis partibus idem attrahitur, vel fit à sola expultrice per decliuia,& in ampla loca, qui etiam naturalis dicitur motus, vt quando fæces ad intestina, vel vrina ad vessicam expelluntur: Secũdo modo expulsio alia fit à materia tantum, cum à natura vllo pacto regulari non valeat,& grauium motu materia ipsa ad decliuia loca,& centrum versus præcipitat, vel si materia tùm à contẽptrice, tùm etiam ab expultrice labefactatis vnà cum cæteris virtutibus deseritur, per proximiora loca scaturit, vt in sudore diaphoretico contingit, & horum vterque motus est malus, vel pessimus dicendus. Tertio modo expulsio fit ab vtroque, scilicet à materia, & ab ipsa natura, vbi videlicet materia vel sui mole, vel praua qualitate membrum grauat, vel eius naturam stimulat, & ad expellẽdum irritat, vel ea quæ expelli adhuc non deberent, vel quæ rite, rectéq; ad propria excernicula nõ excernuntur, & idcirco motus eiusmodi, cum ex accidenti à natura molitus fuerit, & ipsa coacta, iure merito inter simptomata à Gal. & alijs recensentur: In pueris instantem accessionem hæc signa præcedunt, primo infantis creber ploratus, cum quo liuescunt labia, motus tremulus inferioris labij, creber corporis tractus, ac capitis in dorsum, tremor in manibus, vel pedibus per quædam interualla contingens, mutatio coloris per varias partes in fuscum, inordinatus linguæ motus. Signa vero præsentem affectum osten-

dentia est motus conuulsiuus in toto corpore, & pręcipue musculorum faciei; spuma in ore cum non leui stertore, os, & oculi vnà cum facie distorquuntur. Inspiratio, & respiratio pręceditur, & totum corpus, & pręcipue labia liuescunt, concutiuntur dentes, & linguam sæpius mordent, & quemmadmodum vetustissimus Areteus tandem dici potest pueros quoque pulchritudinis inuidia perdit, & paulo infra inquit: triste medius fidius est ipsius inuasionis spectaculũ. Verum cum triplex sit affectus, vnus videlicet per essentiam in capite, alter verò per cõsensum ventriculi, vt ostendit Gal. de grammatico illo lib. 5. de loc. aff. cap. 6. Alter verò, seu tertia species est, cum ab aliqua parte inceperit affectus, qui sensim ægro sentiẽte ad cerebrum ascendit, vt Gal. refert de duobus adolescentibus lib. 3. de loc. aff. cap. 7. & cùm à tertia hac epilepsiæ specie ferè nunquam infantes infestari videantur, idcirco hac omissa ad eius, quæ à ventriculo oritur indicia iam accedamus. Tunc timendum est de eminenti epilepsia, quando vermes excitantur, & pueros infestant; & quoniam sunt loquelæ, vt plurimum expertes, & ipsorum passiones exprimere nequeunt, hæc signa dum vermes infestant concomitari solent, videlicet narium manibus crebra confricatio, leuis tussicula, inanis ad vomitũ excitatio, à somno, clamore, & fletu illico expergiscuntur, labij inferioris agitatio, ventris dolor cum rugitu, & per interualla breuia tremore excutiuntur, & hæc de signis alterius epilepsiæ à vermibus excitatæ; mox eius quæ

per

per essentiam oritur in cerebro causas explicabimus. Cum epilepticum simptoma ad morbum in cauitate, aut in via consequi iam constet, quæ modo sit ea quæ obstruit causa peruestigandum venit. Quæ ea sit vt Gal. patefacit lib. 3. de locis aff. cap. 7. inquiens, crassum, lentumq; esse humorem. At cum tùm pituitosus humor, tùm etiam melancolicus crassæ sit substantiæ, expedit (quemmadmodum Gal. inquit cit. loco) interstinguere, quis dictorum sit, qui obstructionem ipsam efficit, cum ipsorum vnusquisq; ipsas cauitates, & ductus obstruere soleat; vt Gal. uoluit cit. loco: sed cum de epilepsia pueris contingente tantum pertractet, in quibus humiditas, non siccitas dominatur, idcirco pituitam humorem esse qui obstruit in eo per essentiam affectu, iure meritò est asserendum. Antecedentes plures sunt causæ, quas Gal. recenset in 3. apho. com. 25. vbi accidentia enarrans ex decreto Hip. quæ pueris dum caninos edunt dentes contingere solent, inquit côuulsiones autem eis accidunt, tùm propter hęc videlicet dolores, inflámationes, febres, & vigilias, tùm propter crudum alimentum, & quia neruosæ partes nondum satis validæ sunt. Potest quoque accedere causa alia ex externis, videlicet aeris ambientis frigiditas. In alia vero quæ à vermibus contingit, licet non adsit materia crassa obstruens, nihilominus obstruuntur per adstrictionem uentriculorum, dum noxam cerebrum sentiens, in se ipsum contrahitur, ut expellat quod contristat, & tunc coarctantur uentriculi, & uiæ conni-
 uent,

uent, & animalis spiritus præpeditur, quominus ad artus deferri valeat. Noxa autem cerebro contingit ex praua venenosa qualitate in ipsum cerebrum exhalante, ac ipsum feriente. Praua hæc autem qualitas ab vtroque ventre eleuari contingit, & à vermium putredine eis in locis excitata: Occupat hoc morbi genus inquit Paulus Aegineta, maxime pueros, eosque adhuc paruulos, deinde verò adolescentes, & iuuenes, minime senes, & decrepitos; & inter pueros qui sunt crassiores; & qui aluos duras habēt Hip. 3. apho. & qui caput mundum ab vlcusculis habent, libro de sacro morbo magis periclitantur; hacq; ratione Hip. in suo de aere, aquis, & locis appellauit affectum hunc morbum puerorum, & ab Auic. in 1. 3. trat. 5. cap. 8. Mater puerorum dicitur. quemmadmodum & Serapio in proprio cap. De euentu autem Gal. 3. de locis aff. cit. supra loco inquit; Periculi magnitudinem ex anhelitus nocumēto conijcere oportet. Auic. autem inquit cit. loco. Et illa, quæ apud quosdam proprio nomine dicitur mater puerorum interficit multum. Et quando continuatur paroxismi epilepsiæ interficit. Paulus Aegineta cit. loco inquit. In quibus igitur acutissimus est affectus, statim iugulat, & accessionum continuatione, & simptomatis uehementia. Vetustissimus Areteus cit. loco inquit comitialis morbus terribilis vtiq; in accessionibus, & peracutus, & perniciosus; quandoquidem accessio vna hominem rapuit. Hip. 1. in 6. epidemiarum com. 1. tex. 5. sic inquit. Infantium effulgescentiæ

cum pubertate nonnunquam mutationes habent. In quibus Hip. uerbis non pauci decipiuntur in infantium perniciem diuinum senem nō rectè intelligentes. Credunt namque epilepticos omnes infantes ætatis sola commutatione persanari, & medici auxilio non egere; Gal. ita exponens inquit, Comitialis affectus autem à naturali intemperie prouenit, cum valde humidum cerebrum est, tuncque morbus iste puerulus appellatur. Vel accidit idem affectus pueris ob errata medici curationem postulans: quando uerò ob humiditatem oritur, plane infantes statim inuadit, desinitq; ætatis conuersione nullum nobis negotium facescens. Hæc Gal. expositio varium sibi ipsi Hip. efficit: quandoquidem in suo de sacro morbo secus sentire videtur, vbi sic inquit. Qui pueri parui sunt, & hoc morbo capiuntur, vt plurimum moriuntur. Idem Aristo. lib. 8. de hist. animalium cap. 12. Cum igitur infantes qui statim inuaduntur, paruuli præcipue sint, sequitur, quòd vt plurimum moriantur, neque ætatis decursu persanari valeant. Auicennas etiam hoc idem asseuerasse videtur, vt in prognostico diximus. Quod verò maius paruulis, & nuper natis periculum impendeat, duabus de causis Auic. asserit, vna videlicet ex paucitate sanguinis, & ex venarum constrictione altera, hoc idem Hip. lib. de sacro morbo. Celius Aurelianus hanc sententiam sequutus inquit in suo 1. Tard. pass. Nam vehementius afficit proximos natiuitati infantes, siquidem viribus inualidi passionum impetum tollerare nō possunt.

ſunt. Ad ambiguitatem igitur ſic dicerem, quòd recte diſtinguit, & recte ſentit Gal. ad mentem Hip. cũ dicat puerulos illos ætatis commutatione perſanari, qui ob intemperiem eorum natiuam ad humidum labentem hoc morbo capiuntur, minime vero intelligendum ſit de illis, qui ob errata epilepſiam patiuntur. Sed non propter hoc intelligit.. Hip. quod epileptici illi omnes ætatis commutatione perſanentur, ſed inquit, nonnunquam, quæ dictio ſonat aliquãdo, ergo non ſemper, ſed aliquando ipſorum alios nõ perſanari contingit, & illos perſanari ætatis commutatione tantum contingit, qui ab hoc ſæuo morbo forte fortuna, & Deo optimo maximo annuente euaſere, & ſuperſtites in pubertatem vſque fuere; quemmadmodum etiam clariſſimus ille Græcorum vetuſtiſſimus Areteus ſentijt, vbi perpulcre, & eleganter inquit. Interdum ſecunda fortuna euenit, vt per ſuccedentem prouectiorem ætatem abigatur; & hoc non abſque ratione dictum fuit, ſi ea in memoriam reuocentur, quæ de prognoſtico dicta fuere, & ea præcipue, quæ ex Hip. decreto ſuper lib. de ſacro morbo allegata fuere. Nam deo opt. max. annuentę nonnunquam vt dicit Hip. puer cum tali morbo uſque in pubertatem ſuperſtes ſeruatur, & inde abigitur morbus, nonnunquam uero contingit, vt in infantia enecentur ab ipſo morbo, & ad aliam ætatem non pertingant, ut in dies uidemus. His igitur ita diſcenſſis ponamus, ut medicus ad infantem ſit accerſitus, qui ſuæ ætatis iam ſeptimum agat menſem uel

etiam natu minor uel maior humidaq; temperie cõstet, eiusque cerebrum ualde humidum existat, & ab epileptico simptomate correptus, ipsumq; uideat medicus in lectulo prostratum, manusque eius, & crura cum cæteris corpusculi partibus conuelli, caputque, & faciem, præcipueq; os, & oculos hinc inde distorqueri, spuma ex ore manante, labijs liuescentibus, & cum stertore quodam pene suffocari. Ita seuiter lacessito puero quæritur si Medicus debeat accessionis tunc præsentis curationem aggredi, uel ipsi naturæ totum permittere, & nullum facessere negotium: secundo quęritur, dato quòd puer ipsæ naturæ beneficio, uel artis præsidio à simptomate illo liber tunc euaserit, an deinceps Medicus ipse debeat ad præseruationem eiusdem pueri ab eodem simptomate se accingere. Ad primum nonnulli Hip. autoritate innituntur lib. 6. epidemiarum comm. 1. tex. 5. dicentis. Infantium effulgescentiæ cum pubertate nonnunquam mutationes habent; hæc Hip. Deinceps Gal. verba in com. inspicientes, vt retro est dictum temere putant infantes omnes epileptico morbo correptos, naturæ, & ætatis decursui committendos, & nullum à medico negotium facescendum esse. Quibus sic respondi debet, & 1. quod nó recte ab eis Hip. verba intelliguntur, vt supra ostendimus. Additur insuper quod Hip. propositio, eiusq; assertatio cum minime uniuersalis sit, neque uniuersaliter prolata, uidelicet quòd in omnibus infantibus effulgescétiæ in pubertate mutationes habeant,

ſed cum dictione hac nonnunquam, quæ nil aliud ſonat, quam ſi diceret interdum, & in quibuſdam cõtingere, ita ſentit Auic. in prima tertij tex. 5. cap. 8. Non poſſunt per analogiam, neque aliter eorum opinionem comprobare, & eo magis, cum nutricum errata circa infantem lateant ſemper, neque ab ipſis vnquam fateantur. Non poteſt idcirco Medicus recte, tutoq; ea diſtinctione particulatim vti, quam Gal. in com. ex Hip. verbis elicit, ita vt qui ob natiuam cerebri humiditatem, vel ob errata ipſo ſimptomate correptus fuerit internoſcere valeat. Vbi puer igitur proſtratus à ſæuo ſimptomate ſic diſcruciabitur, & medico anceps ſic morbi euentus, ob id quia licet ſola ętatis commutatione nonnunquam puerum perſanari contingat, vt Hipp. cit. lib. 6. epidemiarum, vt plurimum tamen moriuntur, vt lib. de ſacro morbo, vt ſic Hippocratem cum Hippocrate declaremus, potius & magis idcirco verendum erit, quàm cum ratione ſperandum, & adhuc magis cum idem Hip. cit. lib. de ſacro morbo de ipſis epilepſia correptis pueris prædicens dixerit. Si aliqua ſpes eſt vt viuant, eſt ſi humiditas ſit modica; Galenus verò non modicam eſſe atteſtatur in com. allegato 6. epidemiarum, ſed humiditatem valde abũdare atteſtatur, vt eo in loco legitur. Si ſic igitur, non profecto erit totum negocium naturæ permittendum, in quo vitæ diſcrimen ſic impendet; ſed miſello infanti quam primum à medico erit præſidium ferendum, ne illud contingat quod Gal. monet in ſuo lib. 10. methodi med. cap. 10. inquiens.

Qui

Qui vero mortiferam insistere viam sentit, is despe-
ratam ægrotanti salutem fecerit, & paucis interposi-
tis inquit; tanto profectò satius est pugnantibus præ
sidijs certare, quàm nihil agere. Morbus præterea
non modo acutus est, sed magnus quoque dicitur ab
Hippocrate, & Galeno aph. 5. com. 30. ac etiã Hipp.
lib. 6. de morb. vulg. com. 6. tex. 7. Quod vero acuti, &
qui magni sunt morbi curandi sint, hoc est notius,
quàm vt à me ostendatur. Medicina siquidem est (vt
Hip. in suo de arte peruulgauit) morbos ab ægris in
totum tollere, & morborum vehementes impetus
obtundere. Verum dato quòd ipse infans forte for-
tuna ex illis esset, qui ad Hip. & Gal. mentem nonnũ-
quam, vel interdum absque medica arte, & sola æta-
tis commutatione persanari valet, quod sane dubiũ,
& incertum erit, in quo errabit medicus si tanquam
administer, & naturæ imitator, ea quæ naturam ipsã
cogunt functiones, & principes ledunt facultates gra
uant, & ad deprauatos motus irritant, spiritus interci
piunt, vias obstruunt, & membra ipsa, & principalia
præcipue fatigant, & lassant, animalemq; cum vitali
virtutem pene extinguunt, tollantur, & à conflictato
loco arceantur, atque auertantur; dicant quæso? At
fateri liceat eis qui secus sentiũt, quod hoc saltem lu-
crifaciet Medicus quod vt decet naturam ipsam ad-
iuuabit, & ab immaturo obitu infantem ipsum tutũ
restituet, si fortasse ex illis esset, qui vt plurimum mo
riuntur, vt Hipp. attestatus fuit supra cit. loco. Vidi-
mus huc vsque quo pacto ratio, & maiorum autho-
ritates,

ritates, quid agendum sit ostendant, mox ad experimentum accedamus. In Florentissima hac vrbe præsertim Hipp. monitum experti in suo de sacro morbo asserentis; Infantes paruulos, qui hoc morbo capiuntur vt plurimum ab eo necari, & cum, plurimi hoc sæuo simptomate perempti in dies cernatur, increbuit consuetudo, vt singulis ferè ad preseruationē huius verendi simptomatis, occipitium inuratur, & ita plurimi hoc præsidio preseruantur, & è contra iugulentur, quibus ipsa inustio non administratur. Concludendum recte est igitur, quod tutius sit cunctis pueris sęuissimo simptomate correptis manu medica succurrendum, quam medicorum pręsidio destitutos impie derelinquere. Quid modo à Medico agendum sit ostendamus. Sæuo simptomati, acutoq;, ac magno morbo infantis corpusculum discrucianti præsidijs est occurrendum, anteaquam ab ipso iuguletur, sed quibus præsidijs? Fortasse cum suffumigijs naribus admotis, cum inunctionibus, & eiusmodi anilibus, vt perperam nonnulli faciunt? minime profecto in ijs confidet qui Hip. monitis non fuerit oblitus, cum primo aph. 6. peruulgauerit extremis morbis extrema exquisitè remedia adhibenda esse. Illa igitur statim ab arte vsurpanda erunt, quæ ea opera præstare valent, quæ peragenda ex suis indicationibus eliciuntur, vt ex ponendis scopis ostendetur. Vt igitur simptomata sedentur, curãdus est morbus quē sectantur. Quisquis igitur functiones motrices deprauatas, ac cæteras quæ ad sensum, & animales principes

cipes attinent iam ablatas, ad suam naturam, & absque vitio restituere voluerit, vitalemq; respirandi facultatem liberare, & penè estinctum infantem in sanitatem reuocare, profecto cerebri ventriculos, eiusque ductus ab obstructione liberos reddere, ei oportebit. Ab obstructione vero liberabuntur cerebri ventres, & eorum ductus, si excrementum tollatur quod sui copia obstruit, vel etiam sua qualitate ferit, & excretricem stimulat facultatem, totiusq; mali propria dicitur causa. Cum vero proxima hęc causa ab alia antecedēte oriatur, & orta foueatur, vt est eiusdē excrementi destillatio siue confluxus ab ipso cerebri corpore. Confluxus autem à cerebro fiat, quia humiditas in eo redūdat, partim in ipso genita, partim vero à toto in ipsum transmissa. Progignitur autem in ipso ob frigidam, humidamq; eiusdem temperaturam. Hæc cerebri intemperies cum ortu prior fuerit, sit autem peruestigatione postrema, ab hac curationem exordiri per methodum liceret. Verum quia ratione vrgentis valde sollicitos esse debemus ob imminens suffocationis periculum, idcirco ab ordinaria, legitimaq; curatione decedere licet, & ad illegitimam, ratione urgentis, propemodum accedere. Binæ igitur causæ sunt, quibus quamprimum innitendū fuerit, vt accessio sedetur. Proxima videlicet, quæ iam fluxa est materia, & antecedens alia, quæ adhuc non fluxit: sed in fluxu est vel fluxura. Ambæ sui detractionem exposcunt. Illa enim, quæ in uentres cerebri defluxit, & ductus obstruit ad vicinia deriuari

postu-

poſtulat, ut Gal.2.ad Glauc.cap.2.& lib.13.meth.ca. 11.edocuit. Alia autem, quæ fluit à cerebro,cum repenter fluat,ad reuulſionem potius renitens fuerit, quam ipſi cedat, ex quo ad aliam partem ex vicinis facilius deriuabitur,quam ſic fluens reuellatur, & retrocedat,vt magnus ſenex monuit in ſuo 6.de morb. vulg.com.2.tex.8.vbi inquit. Deriuare cedentem, trahere ſtatim, renitenti cedere. Quæ vero fluxura eſt in inſultu,& acceſſione ipſa tutius,& expedite magis ab ipſo cerebro detrahi, & euacuari non poteſt, quam per deriuationem ad vicinia loca. Hac igitur ratione cum ſingulæ indicationes in deriuandi opus conſpirent vnico tantũ inſtrumento,& ab vno tantum loco,& ſimul eodem tempore ſingula nobis opera præſtabuntur,quæ ſingulæ affectus ipſius cauſæ expoſcunt. Inſtrumentum eſt inuſtio per ferrum candens, locus vero inurendus eſt occipitium.Tempus verò quamprimum. Quamprimum igitur Medicus, vt laceſſito puero opem ferat,& à ſtrangulatione liberet perito chirurgico imperet,vt candenti ferro pueri occipitium inurat, hoc tamen ſeruato quòd blãde, & caute, omniq; cum dexteritate pueri caput, & reliquum corpus moueatur,neque nimium agitetur, ſed tantummodo quouſque inuſtioni commode appareat locus, quo inuento expedite,& omni cũ dexteritate inuſtio fiat.Quod autem hoc, tùm ad curandum,tùm etiam ad præſeruãdum præ ceteris prẹſidium ſit ſaluberrimum,atque celebrandum; Magnus ille ac vetuſtiſſimus Areteus in cap.1. aſſeuerat,

& in

& in dies sanatio ostendit quemmadmodum inquit Hip. & non modo in hac vrbe hoc verificari potest, sed vbique locorum, & apud omnes, qui in ipso opti ma ratione confisi ipsum experti fuere: Inter plurimos hoc præcipue vidimus in Serenissimo M. Princi pe, qui dum hoc sæuo morbo correptus adeo lacesse retur, vt in cessantibus conuulsionibus oris spuma minante, cum stertore, liuescẽtibus labijs, & ob sim ptomatis prolixitatem suffocari, & pene extingui Serenissimus puer videretur: Deo optimo maximo fauente, quamprimum inusto occipitio sedari ceperũt simptomata, & breui temporis momẽto à sęuo morbo liber euasit, & nõ absque ratione felicissimus fuit euentus, vt expositis hucusque liquido constat, nam iam fluxa materia vnà cum fluente, & fluxura, tùm à soluta continuitate partis, tùm ab ignei caloris vi cõ festim attrahentis ad vicinia illicò facta fuerit deriuatio, & Dei summi opificis gratia accessio sedata, & Serenissimus infans optime persanatus. Infixo cauterio interim spernenda non erunt inter ea quæ collo suspenduntur, peoniæ radix quæ masculus dicitur, quę sit recenter extracta, cuius miras laudes Gal. Oribasius, & alij celebrarunt; & incidatur, & tanquam corona filo conserta, infantis collo suspendatur, & ventriculum vsque pertingat. Appensio smaragdi ab Alberto magno celebratur. Aliud quoque præsidiũ à multis celebratur, tùm in curatione simptomatis, tùm etiam ad præseruandum, & est lapis qui reperitur in ventriculo hirundinis qui diuersi coloris est,

qui

qui argentea lamina circundetur, & colli applicetur: nonnulli primum lapidem ipsum corio vituli obuoluunt, & argenteo circulo circundatum collo patientis appendunt, de quo lapide sic Serenus Samonicus cecinit.

Aut lapis ex nido vaga quem congessit hirundo
Vellitur & nexu fouet, attollitque iacentem.

Proderit quoque ab occipitio vsq; ab ambas spatulas oleo irino, atque vulpino simul collum inungere ipsis tepescentibus. Consueuere aliqui vbi sæuiter vrgent simptomata, oleo de craneo patientis tempora subtiliter illinire. Proderit quoque ad excitandum in accessione ipsa summopere rutam aceto illitam, & infantis naribus admouere, quod quidem magis mihi arridet, quàm suffumigia, quæ à nõnullis naribus patientis indunt, quandoquidem cum calida sint effumantia ipsa, fit, vt duplici ratione obesse valeant, tùm quia vbi cerebrum petant materias eliquant, & fundunt, & sic in ventriculis defluxum augent, & cerebrum ipsum, & ventres præsertim magis occupant, & contractiones augẽt, & excretricem magis fatigant: tùm etiam quia inspirationem, ac respirationem impediunt magis, quod quanti sit detrimẽti Gal. in suo 3. de loc. aff. cap. 7. patefecit inquiens, Periculi magnitudinem ex anhelitus nocumento conijcere oportet. His peractis præsidijs si accessio sedata fuerit, & nihilominus somnolentus sit puer, & papillam non summat, quod quidem tùm defatigatam virtutem animalem, tùm etiam ob vapores à recrementis

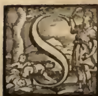
mentis in publicas corporis sentinas delapsis, & in eo conflictu nimium agitatis, & in cerebrum ipsum effumantes contingere, non absque ratione coniectandum sit, idcirco vt inhibeantur vapores, & excitetur puer, enema hoc infundatur.

Rec. Mellicrati vnc.iiij.
Butiri recentis unc.s.
Salis parum misce fiat enema. vel sic
Rec. iuris pulli saliti unc.vj.
Mellis despumati unc.s.
Butiri recentis dr.iij.

Misce de eo infundatur quantum sufficiet ad infantis ætatem. Poterit si flatuum adesset copia cum anicis parari decoctum cum ipso iure. Si puer à deiecto enemate excitetur, nutrix tunc papillam melle modicè cocto illiniat, & ori infantis offerat, leuiter si oportuerit mammillam exprimendo donec sponte sugat. Prosequatur interim nutrix in lactando puerum suis consuetis horis, sed per biduum saltim puerum parcius alat, & singulo mane ante alium cibum infanti exhibeat parū despumati mellis; videlicet coclearis dimidium. Interim caueat, vt pçoniæ radicē collo infantis suspensam, non remoueat, vel abijciat donec futurum nouilunium ad minus pertransierit, & per quatuor dies ad minus à die accessionis ipsa nutrix à vino abstineat, & cinamomo incoctam aquam pro eius potu accipiat, & hæc de cura, quæ in accessione ipsa exigitur.

Præseruandos esse infantes à comitiali morbo neque in sola ætatis commutatione fidendum.

CAPVT XII.

SECVNDO quęrebatur si puerulus ob superfluam cerebri intemperantiam ad humidum epilepsia correptus, à primoq; insultu vel naturę, vel artis simul beneficio euaserit, deinceps in sola ætatis commutatione, & condecente alimento per nutricem sit sperandum, atque fidẽdum, vt authores plures asseuerarunt, vel potius curatione præseruatiua indigeant, & medicorum ope: Ad hoc dicendum quod puerulus nuper natus, qui non modo ratione ætatis abundanter humidus sit dicendus, sed etiã hoc nomine, quòd valde humida sit eius cerebri naturalis intemperantia, ætatis sola commutatione à comitiali morbo vtique persanari valebit, si prius ab hoc sæuo morbo non iuguletur, sed superstis ad alias ætates accedat; ita nemini ambigendum censeo. Cum namque terrestre quotidie magis efficiatur animalis corpus, dum augetur vt Gal. asserit aph. 1. comm. 14. superflua ea cerebri humiditas totius mali origo, sensim aduentitio calore exsiccatur, & cum ætatis commutatione pariter commutatur cerebri temperamentum, & ita puerum à comitiali morbo ipso persanari contingit, vt authores tradunt. Ex aduerso dicitur q̃d

cum perdifficile in arte sit temperamentum intra sanitatis limites contentum in eius simmetriam cõseruari, difficilius multo fuerit temperamentum quod non modo ętatis nomine, sed etiam ex proprio cerebri temperamento ita humidum sit, vt extra sanitatis limites decesserit, & ad ægritudinem iam lapsum, vel corrigere, vel cõmutare absque artis præsidio, & infantem ab ægritudine ipsa tutum restituere. Difficultatem hanc ostendit Gal.lib.6. de sanitate tuenda cap.3. vbi inquit. Verum cum humida victus ratio excrementa, & succorum abundantiam pariat, difficile est ita mediocritatem seruare, vt neque morbi incidant, neque senectus maturetur: hæc Gal. Quo pacto igitur præhumidum infantem ab humido victu cauere poterimus, ne humidi excessus augeatur, & qđ lapsum iam est corrigatur si victum alium præter humidum eis exhibere non liceat? quemmadmodum Gal. innuit lib.1. de sanitate tuenda cap. 7. inquiens. Cibo eo potioneq; sunt nutriendi, qui humidæ quã maxime naturæ sint. Ad hunc modum & natura ipsa pueris consuluit, & lac matris in humentis alimenti vsum præparauit. Humidum igitur humido sic non corrigitur, sed maxime augetur. tale siquidem additum tale reddat amplius tale, ut in topicis. Eadem difficultas ab ipso Gal. ostenditur in suo ad Trasib. cap. 19. dicente: Talem medius fidius, & bene ualentibus perfectum artificem opus est minime cuiusque differentiæ, ac noxæ obseruatorem iuxta, atque emendatorem, & paucis interpositis idem asserens inquit: At

N nunc

nunc cum diffluat, semper, atque dispereat aliquo præsente obseruatore indiget, qui & quod dissipatur quantum, qualeque sit cogniturus est, illicoque tale, ac tantum vicissim instaurabit. Si igitur in conseruando medici negocium exposcitur, ergo & magis in corrigendo, vel commutando quod est ad ægritudinem lapsum temperamentum. Adhuc difficultatem hanc melius patefecit Gal. apho. vj. com. 2. inquiens. Humidioribus vero naturis sensibiles fiunt superfluitates, & præsertim cerebri, quoniam est natura frigidius. Eos igitur qui sunt humidiores siue cerebro tantum, siue corpore vniuerso, non contingit salubrem vitam omnis expertem noxæ traducere, verum continuo destillationibus ex parua occasione capiuntur, & si superfluitates eis descendant, partes subiectæ offenduntur, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, ventriculus; at si non descendant, adde quod offenditur cerebrum, & cum ipso facultates eius omnes ipsi noxæ subijciuntur. Non tuto igitur sperandum videtur, quòd infantis temperamentum præ nimia cerebri humiditate ad ægritudinem lapsum totque malis ob noxium sola ætatis commutatione, & absque medici negócio ab ægritudine hac epileptica persanari valeat, & ab imminétibus alijs præseruari, cum præsertim ætatis commutatio non mutet corporis, & partium temperamentum in matris utero adeptum, à quo præcipue comitialis morbus oritur, licet ea commutetur humiditas, qua prima ipsa ætas cæteras pollet, & quæ mor-

bi eius-

bi eiusdem adiuuans est causa ob neruosarum partiū imbecillitatem, cuius ipsa pariter effectrix causa existit. Quod verò superflua epilepticorum humiditas prę sidium exposcat, eiusdem Galeni præcepta ostendunt. In primo namque de sanit. tu. cap. 6. inquit, Quippe intemperies quæ intra sanitatis sunt terminos corrigere oportebit, ita vt q̃ iusto ficciores sunt, humidiores reddas, quæ uerò humidiores sunt ficciores. Et aphor. primo cit. 16. inquit simplicem affectum simplici egere curatione. Et 1. de sanit. tu. cap. 7. inquit, Quę aliquo morbo præmuntur, ijs contra alterari & ad contrarium habitum trahi oportet. Verum quoniam pręcepta eiusmodi in uniuersum notiora sunt quàm ut à me ostendantur in his perperam immorandum non uidetur. Satis namque est nouisse quod morbus qui acutus, & magnus dicitur, cum pręsens fuerit profligari debet, pręcaueri autem cum imminens fuerit, & quod utrumque opus medici est negotium, medicinæque artis ambę sunt partes. His præceptis igitur, non oblitus medicus nec non experimento edoctus, ut a sęuo morbo tanquam procellę fluctibus minime iactetur puer, sed ab imminenti periculo tutus emergat nec immature adeo disrumpatur stamen nō modo ad curationem irruentis accessionis vt ab ipsa extrahatur liberq; euadat puer, sed etiam ad imminentem ut ab ea tutus seruetur, maxime addictum esse debet; & idcirco postquam de curatione egimus mox de pręseruatione agere opere pręcium fuerit. Neque ob id Hippocratis sententię

ſuper 6. epidemiarum nos aduerſari, nemo dicere cũ ratione vmquam poterit, quãdoquidem antiqui diuiniq; illius magiſtri admirandæ doctrinæ addicti, illius præcepta perpetuo ſeruabimus, & ſic fatemur cum ipſo, quod infantium effulgeſcentiæ ætatis commutatione nonnumquam ſanantur, vt cit. loco Hip. peruulgauit. Nos idcirco tum curationem tradere vt antea, tum præſeruationem modò intendimus eorũ ſcilicet, quos ſola ætatis commutatione perſanari minime putamus minime vero illorum quos ſola ætatis commutatione ſanari tutò ſperare confidereque valeamus. Hippocrates ſiquidem vt alias oſtendimus perdictionem illam nonnumquam ſignificare voluit infantium effulgeſcentias interdum vel aliquando ſola ætatis commutatione perſanari, interdum verò minime vt Auic. fen. 1. lib. 3. tract. 5. cap. 8. pariter ſentit. dictio illa namque ad vtrumlibet refertur, ad illos uidelicet quos perſanari aliquãdo contingit, & ad illos qui ſola, ætatis commutatione minime perſanãtur: dubio procul namque hoc ſequitur quod ſi infantes aliquando perſanãntur, aliquando etiam non perſanantur. Cum igitur per Hippocratis verba, infantes, epileptico morbo aliquando nonnullos perſanari ſola ętatis commutatione nonnullos verò minime perſanari recte intelligendum ſit, de illis tantummodo pertractare tum curationem, tum præſeruationem quos perſanari minime putamus, & qui auxilio, & medici opere deſtituti antequam ad aliam ætatem accedant, ab hoc ſeuo morbo enecarentur

(ut ſe-

(vt sępius contingit) si eis medica manus adiutrix citissime non foret. Præterea dicitur quod Hippocrates eo in loco non distinguit neque determinat qui sint infantes qui nonnumquam sola ætatis commutatione sanantur, & qui sint ij qui minime persanantur, nos verò cum circa particularem infantem in praxi versemur in præseruando quemadmodum in curando, præscire vtiq; non valemus, an qui in accessione torquetur puer euasurus sit, quemadmodum neque qui semel euasit an in futurum ab imminenti alia accessione præseruari ualeat, cū pluries eiusmodi morbus repetere soleat; ut Authores ferè omnes tradunt, & inter cęteros Quintus Serenus, vbi inquit. Ipse deus memorat dubie per tempora lunę. Conceptum, talis quem sæpe ruina profudit. Qua de re cum anceps sit pueri euentus, quis nō putabit tutius tunc esse artis præsidijs occurrere, quam impiè infantem deserere, & nihil agere? Nemo dubio procul si Gal. præceptis nō fuerit oblitus, & præcipue lib. 11. meth. cap. 21. & eius quod Magnus Cęlsus elegantissime peruulgauit, inquiens suo lib. 2. cap. 10. Satius est anceps quam nullum tentare præsidium. Cum igitur noxium minus sit atque tutius puerum curare, qui ætatis commutatione fortasse persanaturus esset, quam non sanaturum deserere, & absque artis præsidio destituere, qui subinde à morbo ipso iugulctur, vt nemo inficias ibit, planum fit quod ab Hippocratis sententia minime recedamus. Præseruandus igitur est infans à comitiali morbo, qui-

bus verò id ſit agendum, ſequenti capite oſtendetur.

In præſeruando infante à comitiali Morbo quid agendum.

CAPVT XIII.

VPLICI de cauſa nuper nati infantes comitiali morbo tentari Gal. aſſerit lib. 6. epidemiarum; vel enim ob valde humidam cerebri temperaturá in matris vtero adeptam, vel ob nutricis errata. Cum variæ idcirco ſint imminentis morbi cauſæ, varia quoque erit ſua cuiuſque præſeruandi cura. Illi autem qui ob valde humidam cerebri temperaturam hunc morbum experiuntur, ſunt qui non nunquam ſola ætatis commutatione ſanantur autore Hip. cit. lib. 6. epidemiarum; quem vere ſectatus eſt Auic. fen. 1. lib. 3. tractatu 5. cap. 8. vbi inquit, dictos infantes quandoque ætatis commutatione nō verò ſemper ſanari. Cum igitur eiuſmodi infantes quandoque ætatis commutatione ſanentur, quandoque verò non ſic perſanentur; ſed commoriantur, vel immature enecentur, vt ex authoritatibus dictis conſtat, & vt quotidianum experimentum nos docet; ipſorum autem præſeruatio tractari debeat, ſtatuendum in primis videtur, an intemperies eorum valde humida cum humido excremento aſſocietur

(vt

(vt credendum videtur) nec ne. Si diuini ſenis aſſerta legamus ſup.lib. de ſacro morbo cauſam explicantis qua infantes comitiali morbo capiuntur, & eius morbi per eſſentiam, euentum ſimul; tripliciter morbum ipſum oriri oſtendit, videlicet vel à multa humiditatis copia, uel à modica, vel à valde modica. Cum a multa oritur copia cit.li. tex.9. ſic inquit. Et quicunque pueri parui hoc morbo capiuntur, vt plurimum moriuntur, ſi multus fluxus contingat, iſque humidus exiſtat, & quæ ſeq. Cum à modica eodem tex.infra ſic inquit, ſi vero modica exiſtens pituita in vtraſque venas defluxum fecerit, aut in alterius partis, ſuperuiuunt. Cum à valde modica eodem lib. tex. 10. loquutus fuit inquit. Quibuſcunque autem imperfectis, & valde modica pituita defluxerit, & ea in dextras partes: hi citra notæ impreſſionem ſuperuiuunt, verum periculum eſt ne morbus connutriatur, ac ſimul vigeſcat, ſi non his quæ comoda ſunt curentur; & his prædictis ſubdit, pueris quidem igitur ſic fit hic morbus, aut quamproxime huic modo. Alexander Trallianus quoque de eiuſmodi cauſa inquit, in eiuſmodi puerulis cerebri ventriculos humiditate repleri vt apertiſſime oſtendit in proprio cap. Præterea cum Gal. dicendum eſt, quod qui temperamento, & frigido, & humido, & cerebri præcipue exiſtunt, excrementis redundant, vt patet lib. de art. med.cap.22. Ex his itaq; iam ſatis conſtat, quòd puerulii ipſi non nuda tãtum temperatura, ſed cum excremento ſimul cum ea redundante comitialem ipſum

Cura. morbum contrahunt. Quæ valde humida igitur tẽperatura cerebri reperitur, sui correctionem expoſcit: quæ vero in cerebro ſuperfluit humiditas à nobiliſſimo membro demi poſtulat; caputq; tandem roborari. Hæc ſunt peragenda opera: Inſtrumenta vero, quibus ea peragenda ſint in triplici genere cũ contineantur, in ratione uictus uidelicet, in medicamentis,& chirurgica manu, à quatuor fontibus haurienda erunt, & idonea ſeligenda. Neque ob id obſtabit, ſi quis dixerit quòd Hip. ſola victus ratione ſeruata per ætatis commutationem morbo comitiali pueruli perſanantur, & alia non requirantur inſtrumenta,quandoquidem ultra id quòd ſatis ſuperq; ſuper eiuſmodi negotiũ quælibet diluta fuit obiectio, amplius adhuc reſpondetur: quod ſi Gal. in hac re præcipue admittere non dedignentur, quod Gal. ad Hip. mentem ſentiat iam pronuntiatum ab eo eſt, ſententiam legant ſuper 5. apho.com. 7. exaratam, vbi ſic ad verbum inquit. Verum Hip. nunc ſolum eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit, à qua docti, & formam victus unà cum medicinis inueniemus, ponderent uerba,& ſuimet lector iudex exiſtat. A fonte igitur qui ea ſcaturit, quæ per os ſumuntur pro cibo, & potu nutricis lac hauriemus, quod & ſi de humectantium genere ſit, & à Gal. declaretur 1. de ſanit. tu. cap. 7. correctio vero per contraria fiat, nihilominus, cum ex euidentibus neceſſarijsq; cauſis exiſtat, tùm ſanitatis, tùm morbi, & hoc ſolum alimentum pro puerulis ipſis alendis à natura fuerit

adinuentum, cum Alex. Tralliano dicamus, vt in proprio cap. dum inquit: Attamen iuuare nos curáq; habere oportet, vt lac nutricis benignum ſit, & recre mentis liberum. Pręſtat tandem, vt curemus, quod vniuerſa victus ratio nutricis ad calidum, paritérq; ad ſiccum moderate vergat. Cibi eius igitur ſint boni ſucci, & qui leui negotio concoquantur. Carnes comedat laudabiles, caueatq; à nimio iuſculorũ vſu, & in cœna potius aſſatas quam elixas carnes comedat. Vtaturq; ſorbilibus ouis, & ex ijs cũ pane uel farina confectis in diebus præſertim, in quibus carniũ prohibetur eſus, & tandem in cibo, & potu ſe gerat nutrix, vt in tractatu præcedenti de conſeruanda ſanitate proprio capite oſtendimus, & ſic in cæteris omnibus ſex rebus nõ naturalibus, prout in ſingulis ſuis capitibus edocetur: hoc tamen addito atque ſeruato, quod vniuerſa victus ratio, vt eſt dictum ad moderate calidum, ac pariter ſiccum adeo inclinet, vt quod humidum eſt cerebri valde temperamentum, ſenſim corrigatur, & eiuſdem nouus vlteriusq; lapſus inhibebitur, & quod pro ſcopo habemus contemperamentum nanciſci poterit, ſi cum hoc cęteri ſeruentur ſcopi. Vt ſcopo alio igitur euacuandi ſatisfaciamus, interim demenda eſt redundans humiditas à cerebro infantis. Nulli autem tuta magis euacuatio cogitari valet, & quæ facilius ab infantili ætate toleretur, vt in cura acceſſionis oſtenſum eſt, quam ea quæ per deriuationem ad vicinia efficitur per inuſtum occipitiũ quod præſidium à Magno illo Celſo celebratur, vt

in

in ſuo de comitiali morbo legitur. Præſidium hoc ſiquidem nō abſque methodo,& ratione,tùm ad pręſeruandum quemmadmodum etiam ad curandum celebratur, & in hac præcipue Florentiſſima Florentiæ vrbe, in qua cum familiaris adeo, & endimicus. ferè ſit infantilis hic morbus, pauci exiſtunt pueruli, quibus cum iam menſem agerent, & decreſcente luna ad præſeruationem,occipitium nō inuratur. Hoc namque præſidio,vt ante fuit dictum noxię humiditatis fit euacuatio,& à toto cerebro deriuatio, & eidē contemperamentum & robur præſtatur: omni ingenio igitur curetur, & apertum teneatur emiſſarium donec infans caninos dentes perforauerit.Alium deinceps fontem petentes qui ea quæ extrinſecus fiunt, ſi in capite vlcuſcula, & cruſta lactea non efflorescat, tum ad contemperamentum, tum ad robur hic puluis ſupra comiſſuram in coronali ſutura aſpergatur.

Rec. maioranæ, cipperi,

Sandaracæ, ſem: peoniæ.

Bettonicæ an.q.ſufficit puluerizētur ſubtiliſſime, & vt eſt dictum aſpergantur.Et ſi infantis ventris beneficium non habeatur,tunc nutrix vberis papillam melle modice cocto illiniat,& ori ad ſugendum indatur. Si verò grandior nata fuerit exhibeatur ſic.

Rec. mellis albi modice cocti coclearis dimidium vel integrum,peoniæ gr.iij.exhibeatur infanti ſingulo mane ante alium cibum donec ciatur aluus, & tūc proſequatur eius exhibitio prout opus fuerit. nam qui .duras aluos habent, facile hoc morbo corripiuntur

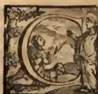
tur teste Hip. 3. apho. 25. si verò in capite infantis pustulæ, & crusta lactea efflorescat, & si cum humidiori cerebri temperamento comitialem morbum experti adhuc non fuerint, dum crusta ipsa lactea vigebit, occipitium inurere nō oportebit, modo seruetur quod per pustulas ipsas cerebrum repurgetur, Et si pustulæ ipsæ exsiccarētur lactis modicum super eas nutrix exprimat, & manu sua leuiter confricet, nam si reuiscēt, & saniosam humiditatem fundent, & hoc ad euacuā dum sufficiet, vt Hip. docet lib. de morbo sacro tex. 7. vbi inquit; & quibuscumque quidem pueris erumpunt vlcera in caput, ipsi in progressu ętatis facillime degunt hìc enim abit, ac purgatur pituita, quam in vtero purgari oportebat. hoc idem Auic. in 1. 3. trac. 5. cap. 8. & qui sic purgati fuerint comitiali morbo ferè non apprenduntur. Quibus verò, & è contra, & quæ seq. Verum si pustulæ in capite efflorescant, & nihilominus eo morbo tentetur, ea quæ dicta sunt præsidia requiruntur, & victus ratio eadem seruetur. A singulis tandem causis externis pręcauendi sunt infantes, à quibus comitialem hunc morbum excitari contingit. quæ recensentur ab Auic. in 1. 3. cit. loco vt est vox timpani, vel tubæ, scopletorum, altus clamor, & à singulis quæ subitum timorem afferunt, & vigilia, & ira, frigus vehemens, & calor fortis, & malitia digestionis, & à cæteris excitantibus causis de quibus suo loco egimus.

De

De curando ac præseruando infante à comitiali morbo causa vermium contingente.

CAPVT XIIII.

OMITIALIS is morbus de quo egimus per essentiã orto in ipso cerebro, nunc idem per consensum à ventriculo ductum puerulos crebro exercere solet, consensus verò à ventriculo per prauos vapores in ipsum cerebrum ascendentes impertitur. Eorum namque prauitate, & venenata fere qualitate cum cerebri ventres feriant, facultas verò noxam percipiens, expultricem naturalem excitat, & sic ambabus inuicem suum munus quò valeat fungentibus, contrahuntur, vt noxam à se depellant, & coarctantur simul ventriculorum parietes, & neruosæ partes conuelluntur, & ita sequitur in cauitatibus, ac ductibus adstrictio, & ex consequenti ea spiritus animalis interceptio, & sic à proximis his causis in cerebro conflictus oritur. Antecedens, atque primaria conflictus ipsius causa putredinis est minera, quæ vel à vermibus in superiori, vel in infero ventre existentibus, vel à corrupto lacte in eodem superiori vẽtre infantis auide nimium ingurgitantis, vel praua lactis qualitate contingit, & hæc primaria est causa à qua consensus oritur, & quæ totius mali origo est, & principium, vnde motus dici debet. Dignotione habita,

bita, sic prædici poterit, quòd non ita periculosus est eiusmodi affectus, neque adeo difficilis, cum nobilissimum membrum in se causam non contineat. Curatio erit quam primum aggredienda, vt ventriculorum, nec non cæterarum neruosarum partium conuulsio sedetur, quæ sedabitur, nec non ab ea præseruabitur infans, si praui illi vapores, qui animali facultati tristem efficiunt sensationem, & naturalem expultricem sic cogunt, inhibeantur; inhibebuntur verò si putredo ea euacuetur à stomacho, à quo tetri ipsi vapores exhalant; & si à vermibus putredo emergat, educenda vnà cum vermibus putredo fuerit, & vt facilius, tutiusq; extra ducantur eos enecare curandum erit, ne intestinis adhereant vt Gal. monet lib. 13. meth. cap. vltimo. Vt igitur putredo ipsa euacuetur, simul ac vermes retrahantur, vel etiam enecentur; & enecati, vel compositi extraducantur in primis infanti enema infundatur sic:

Rec. melicrati vnc. iiij.
Butiri recentis. vnc. j.
Aloes succotrini scr. j.

Salis parum misce fiat enema: Hoc enim præsidio si vermes intestinis adhereant eos educemus; & si in superiori ventre extiterint à dulcedine melicrati educentur, & allicientur, & amaro aloe fortasse enecabũtur, vel à butiro compositi foras educentur, nec non putredinis in ventriculo existentis: ipso enemate fiet tractio. Vt vero scopus hic euacuandi compleri valeat,

leat, si corruptum lac, vel vermes, aut putredinis eorum minera in stomaco contineatur.

Rec. mellis modice cocti vnc. j.

Pulueris vermium terrestrium in vino albo lotorum, & exiccatorum scr. iiij.

Misce de hac mistura alternis diebus nutrix infanti coclearis dimidium exhibeat, & mensem vj si attigerit exhibeatur integrum, & si nuper natus, & paruulus fuerit, vel digitum, vel papillam illiniat nutrix; & ori infantis ad lingendum indat: Si grandiusculus fuerit puer, vt iam annum egerit, sic

Rec. rhabarbari electi parum acerbi q. u. & cum eo accipe saccari fini q. suf. & secundum artem fiat tragea, vel pezzicata vt vulgo dicitur, de qua exhibeatur puero. Præterea infantis vmbilicus vnguento hoc liniatur.

Rec. vessicam cum vrina apri intus simul in furno exsiccatam, & puluerizatam, de quo puluere accipiat sic.

Rec. pulueris supradictæ scr. iiij.

Olei amig. amararum persicarum vnc. j. s.

Farinæ lupinorum dr. s.

Ceræ parum, & aceti modicum: misce fiat liniméntum, & infantis vmbilicus cũ eo liniatur, vel fiat sic.

Rec. pulueris dictæ dr. ij.

Olei amigd. amararum vnc. j.

Farinæ lupinorum dr. j. s.

Aceti parum.

Fermenti

Fermenti tenerioris q. suf. ad incorporandum: misce fiat emplastrum, & vmbilico infantis superpo natur. Si affectus perseueret.

Rec. lapidis Bezoar ex vero, & non adulterato gr. ij. vel iij. secundum quod maior vel minor natu fuerit exhibeatur cum lacte, vel cum iure pulli, vel cum pulli stillaticio; exhibeatur in mane, vbi à somno expergiscitur, vel sic.

Rec. terræ sigillatæ ex electa gr. x. exhibeatur infanti cum iure pulli. Nutrix vero amara comedat, vt cicorium, allium, oliuas cōditas, & eius modi alia vnà cum laudabilioribus cibis, prout suo loco fuit dictū. Satietatem nimiam vitet, à coitu abstineat, somnum meridianum vitet, & exercitium non dimittat, neque quotidianum alui beneficium, & tandem se regat vt suo loco dictum fuit. Debet quoque nutrix dum lumbrici puerum infestant alternis diebus sumere catapotia hæc, videlicet

Rec. pillu. de tribus scr. ij.

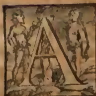
Formentur pillulæ tres, inaurentur, & eas capiat per horam ante cenam. Poterit quoque nutrix quousque vermes puerum infestabunt singulo mane per duas, vel per vnam tantum horam accipere sic.

Rec. conseruæ peoniæ vnc. ij. s.
Teriacæ vnc. s.
Oximellis squillitici vnc. j. s.
Sy. de hisopo vnc. j.
Amidi purissimi q. s. reformetur electuarium, de quo capiat nutrix singulo mane quantum castanea.

De

De curatione fluoris alui in dentitione contingente.

CAPVT XV.

LVI profluuium in dentitione, & maxime dum caninos dentes edunt, pueros exercere solet Aut. Hip. lib. 3. aphorismorum apho. & com. 25. In eiusmodi affectu crebro, & liquidiora excrementa per aluum excernuntur, & idcirco simptoma est de immodice excretricibus, vel de exeuntibus mutatis. Causa vero, vt sic non rite, & plus iusto excernantur, & liquidiores ipsæ alui deiectiones, duplex à Gal. cit. loco statuitur. Vna quippe est coctricis attractricis, vel distributricis frustratio alia. Causas alias rursus eo in loco Gal. tradit, ob quas tùm coctio alimenti, tùm eiusdem distributio non recte fiat. Cum namque inter simptomata, quæ dentium perforationem sectantur dinumerasset gingiuarum prurigines, febres, conuulsiones, & consequentes dolores, & vigilias tandem inquit, Ad hæc omnia etiam ex necessitate ventris profluuia consequuntur. Planum fit igitur quod ex vigilijs ob dolorem, & febrem, & inflammationem contingentibus, cruditates in cerebro præsertim progignuntur, quæ deinceps ad gingiuas labũtur tanquam ad ægram, & imbecilliorem tunc partẽ, nec non ratione doloris, ad gingiuas ipsas attrahentis. Alui profluuium subinde oritur partim ob humiditatem

miditatem ipſam ex gingiuis in ventriculum, & inteſtina labentem, partim quoque ex coctricis vitio, quæ non bene concoquit, & attractricis, quæ non bene diſtribuit, quemmadmodum Gal. cit. loco aſſerit. Errant quidem facultates cum ſe ipſis ambæ imbecilliores redditæ fuerint ob dolorem, & cætera iam dicta ſimptomata dētium perforationem ſectantia; Igitur fluoris alui curatio in hoc conſiſtit, vt ſimptomata ipſa curentur tanquam cauſæ, à quibus hoc aliud ſimptoma oritur. Dolore ſiquidem ſedato cætera ſimptomata pariter cum alui fluore ſedabunt: quandoquidem ob dolorem, & vigilias in cerebro cruditates procreantur, quemmadmodum & in ventriculo, & facultates ipſæ naturales imbecilliores redduntur, & hac de cauſa tùm coctione, tùm etiam diſtributione fruſtrata ipſe alui fluor contingit. Prima igitur curandi indicatio à dolore ſumi debet, tanquã ab eo qui noxiam materiam ad partem ab eo conflictatam attrahit, & vires atterit, & cùm à cauſa quæ euitari non valeat hic pendeat, videlicet dētium perforatio, ſedari ſaltim expoſcit. Verum quia non facile ſedari valet, ni prius humiditatis affluxus inhibeatur, qui gingiuas in tumorem attollit, & dolorem ipſum inuehit, & in parte ipſa inflammationem fouet. Vt vero inhibeatur affluxus demenda eſt quæ redundat, & etiam progenita eſt in cerebro humiditas, & deinceps roborandæ ſunt partes, tùm quæ mandāt, tùm quæ recipiũt, & ſic in curãdo effluxu ad gingiuas, & ſubſequentia ſimptomata alia. Tres erunt

seruandi scopi, videlicet sedandus est dolor, demenda est redundantia, roboranda sunt partes, cerebrum videlicet mandans, & gingiuæ recipientes. Vt postmodum alui fluor sistatur, simptomati priori, à quo mali origo ducitur, dum prouisum fuerit, inferiora membra roboranda erunt, vt ventriculus, intestina, & hepar, tùm quia à superioribus noxam receperunt, tùm etiam quia ab ipsorum facultatibus bona reddatur coctio, & recta fiat distributio, & ita à singulis ledentibus causis, quæ affliguntur liberatis partibus, & eisdem roboratis cessabit alui fluor, & persanabitur Deo fauente puer. Reliquum est igitur, vt sub eorum tertio qui positi sunt tres scopi, qui est roborandum esse respiciantur naturalia dicta membra, vt sic rationalis & per methodum fiet curatio: Ex primo scopo sedandum esse dolorem nobis ostenditur, quibus id agendum sit, in proprio capite de gingiuarum prurigine supra institutum fuit, vbi recurrat qui dolorem ipsum sedantia præsidia exoptabit; sequitur euacuandi scopus, Pars quæ euacuari debet est pueri cerebrum, quod euacuandum est, humida excrementi est redundantia. At cum euacuatio quædam sensibilis sit, insensibilis alia: vt hac via in sensibili fiat, nulla alia in tenella hac ætate accommoda magis & quæ tollerari valeat, quam ea quæ per victus rationem instituitur, vt qui sic satis habent vnde euacuentur dicebat Gal. sed cum in proposito nobis casu hæc nobis minime sufficiat, ea quoque moliēda erit quæ sensibiliter euacuat. Et quoniam eiusmodi ętas,

neque

neque eam quæ per medicamenta fit licet in casu nõ expediat, neque per venæ sectionem minime tolleret, his idcirco omissis ad illud euacuationis genus, quod in eiusmodi ætate magis expedit, & tolleratur tunc accedamus. Vt inhibeatur confluxus à cerebro ad subiectás partes, tùm fluens, tùm fluxum, & in cerebro redundans humiditas, vel reuellenda est, vel ad vicinia deriuanda, & euacuanda. Si igitur in capite pueri sic affecti, pustulæ, vel crusta lactea efflorescant, nullum præstantius præsidium excogitari poterit, quam per ipsas pustulas quo natura vergit, materiam ad effluxum paratam, & quæ fluit reuellere. Hoc facile assequi poterit, si pustulæ ipsæ ad saniositatem iugiter ducantur, & interim detergantur. Vt hoc facilius præstetur nutrix singula die si opus fuerit, vt reuirescant super ipsas pustulas, lactis guttulas aliquas exprimat, & manu sua leuiter confricet occipitium versus trahendo, & ita die singula redundantis in cerebro excrementi reuulsio, simul ac euacuatio fiet. Verum si in capite pueri pustulas non efflorescere contingat, quoniam ex Hip. & Gal. iam sup. posuimus simptoma hoc à dẽtium perforatione oriri cum cæteris dictis affectibus, vt in cit. 3. apho. tex. & com. 25. quæ simptomata, & epilepticam conuulsionem præsertim vt præcaueamus, occipitij inustionem præ ceteris præsidijs celebrandam esse suo loco ostendimus; idcirco si ad eiusmodi præseruationem puero iam inustum fuerit occipitium, aliud negotium medico facessere non oportebit. sed emissa-

rium illud apertū seruetur, vt suo loco dicitur; Quod si inustum infanti occipitium non fuerit, expediet vtiq; ipsum inurere, vt non modo ab alui fluore si perseueraret, verum & à cōuulsione epileptica quod magis refert, nec non à cæteris affectibus dentium perforationem sequentibus præseruaret. Modus vere inurendi, & locus inurendus, & tempus quo apertum emissarium seruari debet supra in capite de comitiali morbo ostenditur. Et si fortasse cum alui fluore leuia essent cætera simptomata, & non adesset suspitio de imminenti epileptico morbo, ob solum alui fluorem non esset caput inurendum, sed si euidenter cerebri destillatio fluori occasionem præberet vice cauterij vessicatoriū in occipitio ipso administrarem, & ipso pro deriuatione, simulac euacuatione vterer secundum indigentiam, roborandum interim cerebrum fuerit sic.

Rec. pul. bettonicę.
Pul. maioranæ
Rutæ. sem. peoniæ an. scr. ij.
Pul. sandaracæ scr. j.

Misce de hoc puluere aspergatur supra comissuram coronalem, & alternis diebus remoueatur, & noua reiteretur. Gingiuis uero robur præstabit prout in cap. proprio de gingiuarum prurigine dicitur. Stomaco vero sic succurratur.

Rec. olei de absinthio
Olei masticini an. unc. s.
Pul. mentæ siccæ

Pul.

Pul. corall. rub.
Terræ sigillatæ an. ſcr. s.
Ceræ & aceti parum: miſce fiat unguentum molle cum quo ungatur ſtomacus mane & ſero, ſed cum vino ſtiptico calido illinitio iam facta detergatur, priuſquam denuo illinatur: vel vngatur ſic.

Rec. olei nardini
Olei de citonijs } an. unc. s.
Spet. aromatici ros. g. vj.
Cornu ceruini vſti g. v.

Ceræ & aceti parum: miſce & fiat linimentum cũ quo ſtomacus mane & ſero liniatur, vt ſupra. Inteſtinis vero robur indetur ſi mane infantis vẽter abluatur cum uino albo in quo efferbuerint roſæ, mirtilli, baccæ lauri, mentha. poſtea ungatur infraſcripto linimento.

Rec. olei mirtillorum
Citoniorum
Maſticini an. dr. iij.
Spet. triaſandalorum
Terræ ſigillatæ
Cornu ceruini vſti an. gr. iiij.

Ceræ parum fiat linimẽtum quo regio ventris tepide,& ſubtiliter ungatur poſt lotionem.

Nutrix vero obſeruare debet petias, & linteamina quibus puer obuolutus fuerit inſpiciendo an excreta mutentur, & ſuo colore, uel flaua, vel crocea appareant, uel uiridia. notabit quoque ipſorum quantitatem, & ſi eiuſmodi colore tincta appareant, & ſic

perſeuerent, aduocetur medicus qui accerſitus inſpiciat inſpicienda, & tùm qualitatem, tùm quãtitatem deiectionis obſeruet, & ſimul puerum tangendo obſeruet an febris adſit. Quod ſi febricitet, dignoſcat an cauſa dentitionis, an ob vermes, vel ob aliam putredinis occaſionem, & ſi cauſa dentitionis, vel vermium, recurratur ad propria capita ſupra deſcripta, vbi ſingularum dictarum cauſarum ſua curatio traditur. Interim verò, nè à bilioſis illis excrementis inteſtina abradantur, uel exulcerentur, ſi perſeuerent ſic.

Rec. melicrati cum melle albo, & aqua borra cõfecti, vel aqua ordei unc. iiij. oui cum albumine dimidium m. infundatur enema. uel ſic.

Rec. iuſculi paruæ pullæ non ſaliti unc. iiij.
Oui dicti dimidium
Sy. roſati de roſis ſiccis dr. iij.
Miſce fiat enema.

Venter quoque, & hepatis regio ſic illiniri poterit.

Rec. olei mirtillorum
Olei melini an. unc. ſ.
Sandalorum rubeorum, & citrinorum an. gr. iiij.
Ros. rubearum gr. iij.
Succi cicorei parum.
Ceræ quod ſatis eſt fiat unguentum molle, quo ut eſt dictum liniatur. Verum ſi ab eiuſmodi humoribus ob eorum acredinem inteſtina exulcerari cõtingat, uel abradi, quod dignoſcetur à cruẽtis deiectionibus

nibus à conatu in egerendo, & à fletu ob tormina, & dolorem contingente, tunc de præsidio consulere debet medicus. signum namque esset tenasmonis, cui sic succurratur

Rec. lactis caprilli, in quo silices fluuiales ignitæ, vel ferrum candens extinctum fuerit.

Olei rosacei omphacini unc. s.

Sæpi hircini cum dicto oleo liquefacti unc. s. uel dr. ij. prout natu maior fuerit, lutei oui cum albumine simul parum: misce fiat enema, quod singula die reiteretur secundum indigentiam. Si uero enema nō tolleraret infans sequens insessio, uel lotio fiat.

Rec. uerbasci
Bursæ pastoris
Plantaginis
Rosarum rub. an. m. j.

Fiat decoctio in uino rubro cum tertia parte aquæ borræ, cum quo decocto fiat lotio, uel insessio, prout ætas pueri tollerabit. Poterit quoque suffumigium eiusmodi parari, ut in perforata sede locatus puer ad anum fumigium tendat, & intus recipiatur.

Rec. therebintinæ
Picis grecæ
Masticis
Sem. uerbasci an. q. u.
Paretur arte suffumigium.

Et si primitus intestini recti dolor inualesceret, tunc pectem, & spinæ imum circa os sacrum hoc linimento ungatur.

Rec. olei masticini
Olei mirtillorum an. unc. s.
Sæpi hircini vel vervecis an. dr. j.
Terræ sigillatæ
Pul. uerbasci
Ros. rub. an. gran. v.
Ceræ quod satis sit, fiat linimentum, quo vtatur ut supra uel fiat sic,

Rec. oua tria cum albuminibus conquassata.
Croci gr. iiij.
Sæpi hircini uel ueruecis
Olei masticini an. unc. s.
Fiat frictatum quod supra pectен tepide apponatur, uel sic.

Rec. ueruecis Zirbum frigatur leuiter in sartagine cum pauco vino rubro, & de eo quantum infantis pectini conueniat recipiatur, & ros. rub. pulueribus aspersis desuper pectini applicetur tepenter, & vbi frigescat iterum calefiat, & iterum apponatur quandoquidem in eiusmodi doloribus, & premitu sedando mirum in modum valere conspeximus. Et si infans mensem iam septimum attingat poterunt infundi enemata ea formula qua supra descripsimus, uel sic.

Rec. aquæ borræ calibeatæ unc. iiij.
Sepi hircini.
Olei rosati omphacini an. unc. s. uel olei dicti q. suf. ad fundendum, & incorporandum pinguedinem hircinam.

Lutei

Lutei oui aſſati dimidium, & ſi quod per aluum deijcitur cruentuui eſſet, tunc ouum non aſſetur, ſed accipiat crudum cum albumine. uel alio enemate ſic vti poterit, vbi mineralis ipſa aqua inueniri non poſſit.

Rec. iuris pulli galinacei, uel ueruecis non ſaliti in quo incocta ſint plantago.

Burſa paſtoris

Arnogloſſa

Ordei torrefacti an. q. conueniat de quo decocto

Rec. unc. iiij.

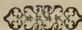
Olei mirtill. uel roſacei omphacini unc. s.

Sæpi hircini dr. iij.

Lutei oui aſſati n. s. miſce fiat enema quod omni cum cautela, & dexteritate infundatur.

Nutrix uero tunc temporis in ſex rebus non naturalibus ita ſe regere debet, vt eius victus ratio aſtrictoriam facultatem habeat, ita vt ſingula eius fercula quæ incoqui debent, in calibeata aqua incoquantur, carnibus vero vtatur aſſis magis, quam elixis, & potius ex montanis auiculis ſint, & in dumetis degentibus, quam cæterorum animalium.

Finis Quartæ partis.

APPEN-

APPENDIX DE VARIOLIS, ET MORBILLIS

Eiuſdem Authoris.

VARIOLAE, ET MORBILLI paruæ ſunt puſtulæ ſuper carnem in cute efflorefcẽtes, Gal. exãthemata nuncupauit. Hip. ευτιματα Plinius papulas, Arabes vero, & Latini omnes fere variolas, & morbillos hodie vocant. Morbus hic contagioſus eſt, iiſq; præcipue ipſorum contagium impertitur, qui alias eiuſmodi morbum experti minime fuere. Plerumq; ſiquidem compertum eſt, & ad huc experientia comprobatur, quòd ſi plures in domo aliqua pueri reperiantur, ſimulq; in habitent, ſi ipſorum vnus hoc morbo ægrotauerit, ab hoc tanquam de vno in alium idem morbus vagans, cæteros non multo poſt tempus apprendit. Eſt præterea ſingulis hominibus adeo communis, vt vix nullus ſit, qui ſua vice ipſum non experiatur, ni præcox mors illum tollat aliquo alio præueniente exitiali morbo, vt in dies experimento obſeruatur. Morbus hic quamuis inter-

intercutaneus dicatur nihilominus non modo vniversa cutis, sed intimæ quoque partes, vt os, aspera arteria, pulmones, & intestina hac labe tentari exulcerariq; solent. Morbi genus est in intemperie ob febrem, simul ac in quantitate, & aucta mole, quia singulæ subiectæ partes tument, est necnon in vitiata figura ob capitis, & facici deformitatem, sed etiam ex eo quod vniuersum corpus deforme adeo cernitur, vt vniuersa cute in fetetes crustas soluta occlusis oculis, vt corpus omne quemmadmodum Doct. Ambianus exacte comparauit, non aliter contabescere, & nigrore torreri cernitur, quam si menses quatuor è furca pependissent, & idcirco morbo etiam occupantur comitiali, videlicet in soluta cõtinuitate. Causa eiusmodi morbi, quæ proxima dicenda videtur praui sunt humores cutim attollentes in tumorem, & eandem exulcerantes. Antecedens vero expulsio est reliquiarum ex menstruo sanguine, quo altus fuit fætus à benigno separatarũ naturalis excretricis opere functa; separationis eiusmodi causa sanguinis est ebullitio: ebullitionem hanc Auic. in 1.24 recte comparauit inquiens: Per ebullitionem etenim non secus accidit, quàm in succo vuæ, vel musto quidum ebullit, expulsa aerea spuma, & fece terrea rectificatur, atque purificatur vinum, & ita sanguinis purificatio contingit. Causa uero ebullitionem excitans est uel occulta aeris qualitas, vel præsentis tunc cæli status aduersa constitutio, vt præcipue est Austrina, uel prauus inspiratione attractus aer à prauo, terreoque ua-

que vapore ab vlceratis pustulis emanans, ijsq; ad patiendum paratis contagium præstans. Alia causa prauam materiam à penitioribus partibus ad cutim propellens est naturæ, & excretricis eius robur, vbi à prauo hoc fomite, & quandoque simul ab humorum redundantia, ac indebito cibi, potusque usu consequente degrauata se ipsam exonerare cupiens, hanc molitur expulsionem, vt Auic. cit. loco author est, & Haly abb. lib. 8. suæ theoricæ inquit. Confortata autem super eas natura expellit ad corporis exteriora. Et Auenzoar lib. 2. trac. 7. inquit. Cum autem post natiuitatem natus incipit inualescere, & fortificari, natura cōfortata expellit hunc humorem malum, & corruptum ad exteriora, & cum mouetur natura ad hanc expulsionem excitatur pro maiori parte febris, & quæ seq. Causa autem quæ subiectum dicitur, est materia quæ ebullit, atque putrescit, ex qua accenditur febris, & quæ expellitur, & expulsa cutim in pustulas subleuat, ipsamq; erodit. Reliquiæ sunt menstrui sanguinis ex quo in utero alebatur infans, & subinde in membrorum porositatibus, & in venis reseruatæ, vt tenet Haly abb. lib. 8. suæ theoricæ cap. 14. vbi sic ad uerbum inquit. Fætus namque in matrice sanguine pascitur menstruo, qui superfluitas quædam est corporis mulieris, quem natura ab hepate per uenas ad matricem expellit, quemmadmodum alio diximus loco, & paucis interpositis inquit. Fætus itaque ex meliori pascitur, & eo ipsius nutriuntur membra: reliquumque quod est

in eius remanet membris & uenis. Idem asseuerauit Auic. cit. sup. loco. Idem quoque Auenzoar lib. 3. tr. 3. cap. 4. vbi perpulchre ostendit qualiter fœtus, nutriatur ex bono sanguine menstruo, nihilominus illius prauitatis portio reseruatur in membris ipsius fętus; deinceps subdit inquiens. Post exitum ipsius ab utero infans nutritur, & coadunatur naturalis calor in ipso, & natura eius augmentatur, & confortatur, & conatur digerere, & subtiliare prædictũ humorem malum, atque nociuum, & ipsum exterius expellere, & quæ seq. hoc idem Auuerr. sentijt in suo 3. colliget cap. 8. Præterea quod fœtus, ut plurimum uitioso sanguine nutriatur, extat Gal. placitum in suo 1. de simpt. caus. cap. 7. ubi inquit, Hoc autem auctius redditum tùm ipsum ampliore nutrimento utitur, tùm non solum quicquid in uenis optimum est, id trahit, ceu prius dixi, sed etiam qui plus indigeat eius quod vitiosum est, aliquando vnà trahit. Hac morbi istius supposita causa ambiguitas oritur eaq; non leuis. Non desunt namque inter recentiores præcipue qui de hoc morbo pertractantes, sicuti nouum esse statuant, nouam quoque eiusdem causam, atque à ceterorum diuersam sententiam afferant. Dicunt namque eiusmodi morbum tunc oriri cepisse, cùm cæli uitio, uel aeris nequitia tempestate quadam eiusmodi labes hominibus comuniter impertita fuit, vnde si omnes qui ab illis, qui tunc temporis ægrotarunt, successiue orti fuere, proprietatem contraxere ex semine, quam & nati natorum, & qui nascentur

ab illis,

ab illis contractam habuisse, & in posterum etiam successiue habituro s existimāt. De tēpore quo idem morbus suboriri ceperit, eo tempore dicunt & illo sub æuo, quo authorum Arabum qui de hoc morbo scripta prodidere, scola vigebat, & non antea. Verum hæc illorum opinio multis conuincitur, tùm rationibus, tùm etiam authoritatibus: quod à me dictum eorum pace veritatis indagandæ studio potius, quam cauillandi, ab eis recipiatur. Peruestiganda enim est variolarum, & morbillorum præcipua causa, quæ in singulis hominibus comperiatur ob quam singuli, homines hoc morbo apprehenduntur, siquidem morbi qui comuniter cunctos homines apprendit comunis quoque debeat esse causa. At de proprietate quam ipsi dicunt à patris semine fuisse contractam sic dicēdum videtur, videlicet, Quod proprietas hæc perperam variolarum, & morbillorum causa statuitur, cum absque hac à principio subortū fuisse hunc morbum statuant, à quo primi illi correpti fuere homines his tantummodo concurrentibus causis, videlicet aeris vitiū, uel cæli nequitia, & ichores in ipsorum corporibus scatentes. Præterea sic dicitur, quòd cum nouus hic morbus, vt dicunt, surrexit, dubio procul nō omnes homines apprehēdit, & nō omnes ægrotarunt, sed eorum aliqui illęsi perstiterunt, quod minime ab eis negandum uenit, alioquin vt ostendit Gal. in 1. de diff. feb. cap. 4. & Haly abb. 1. suæ theoriæ cap. 11. sequeretur quòd omnes sub æstiuo sole ægrotarent, & in pestilentijs morerentur, quod

tanquam absurdum concludit Gal. vt destruat illud ex quo sequitur. Si sic igitur est, quod in pestilentijs & aeris, vel cæli uitio non omnes homines ægrotant, necessario concludi poterit, quòd non omnes homines tunc temporis ægrotauerint, nec subinde omnes homines proprietatem illam ex semine patris cõtraxerint, & nihilominus hoc morbo omnes corripiantur, sequitur quod proprietas hæc tanquam frustatoria, & minime necessaria ad uariolarum, & morbillorum morbum procreandum concurrat. Neque aeris insuper uel cæli vitium uariolarum, & morbillorum præcipue ea causa dici poterit, ut ex dictis authoritatibus constat, & quemmadmodum aptissime ostendit Auerroes in suo 3. colliget cap. 8. vbi de variolarum causa pertractans inquit. Et non potest dici ut fiant à causis extrinsecis, quia illæ non sunt necessariæ in omni homine. Vt singuli homines in qualibet tempestate ab eodem morbo minime capiantur causam reddit Gal. in 1. de morb. vulg. in principio inquiens: Quoniam sanè non parum distant ad inuicem corpora per connatas naturas, per ætates, & per varias viuendi formas. Haly abb. vero hoc idem asserens inquit in 1. suæ prac. regalis disp. Diximus quòd pestilentiales morbi nõ accidunt omnibus hominibus, immo quæ fiunt passiones à complexionis aeris mutatione in eorum corporibus inueniuntur, quorum complexio consonat complexioni aeris in eo tempore. Et quæ fiunt à mutatione substantiæ mali aeris, tunc temporis parati ad suscipiendas has

passio-

passiones, & morbos quos prauus aer inducit. Concludendum est recte igitur, quòd causa ea, quæ aeris, vel cæli vitio oritur minime potens sit, cùm per se sola neminem ledat in alia cócurrat causa, quæ aptitudo dicitur ad patiendum ut Gal. attestatur cit. lib. de dif. feb. cap. 4. inquiens, quòd nulla causatum sine patientis aptitudine agere potest, cui sententiæ se subscripsit Haly Abbas lib. 5. suæ theoricæ cap. 11. Quæ vero aptitudo sit quæ corpora ad patiẽdum disponit Gal. sub exemplo ostendit cit. loco inquiens, supponatur igitur vt in exemplis in ambiente quidem aere nonnulla pestilentiæ semina contineri, ac ea corpora, quæ ab ipso continguntur nonnulla quidem esse varijs superfluitatibus plena iam ex se ipsis ad putrescendum paratis, & hæc ad patiendum habilitatem habẽt, quæ habilitas est superfluitatum abundantia. Deinceps Gal. quę habilitatem non habent ostendit inquiens. Nonnulla autem pura, atque inutili materia carentia & hæc habilitatem ad patiẽdum non habent. His positis puris, & impuris corporibus deinceps idem Gal. inquit. Cogita quomodo vtraque corpora affici sit necessarium ab eo quem inspirant aere putredinoso. An non rationabile est inquit ille, illa quidem statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimũ in malo procedere? quæcunque autem munda sunt, & superfluitatibus carent nonnulla nihil mali sentire, nonnulla uero minimum, ita ut ad naturalem habitum facile habeant regressum? Deinceps vt id confirmet am-

plius quod exemplo ostendidit rursus ostendens inquit. Sic, & cum aeris temperamenta à naturali habitu ad caliditatem atque humiditatem fuerit immodice conuersa, pestilentes quidem oriri morbos est necessarium, plurimum verò eisdem laborare quicunque fuerint superflua pleni humiditate, quemmadmodum qui moderatis laboribus se exponit, ac victu vtitur moderato in omnibus eiuscemodi dispositionibus nullam omnino sentit offensionem. In primo de morbis vulgaribus in principio hoc idem asserens inquit. Cur igitur in vnaquaque tempestate non omnes eodem morbo capiuntur? quoniam sanè non parum ad inuicem distant corpora per connatas naturas, per ætates et per varias viuendi formas. Cum igitur ampla sit sanorum hominum latitudo, sub qua eorum corpora ad inuicem per dictas rationes plurimum distent illi tantum aeris vel cæli uitio patiuntur, qui aptitudinem ad patiendum cōtinent. Aptitudinem verò in se continent, quorum corpora excremētis redundant. Illi verò aptitudinem hanc ad patiendum non habent, quorum corpora excrementis vacant. De his Haly Abb. loquens inquit lib. 5. suæ theoricæ cap. 11. Eorum etenim complexio mali aeris complexionem exuperat, eiusque frangit inimicitias. Et Gal. de ijsdem loquens in 1. de diff. feb. cap. 3. inquit. Et qui boni sunt habitus, ac bene difflantur, & quiescunt, & ventriculum, atque hepar calefaciunt, his febrire est impossibile: nam in eisdem residet ventriculi, atque hepatis partibus quod-

cunque corruptum est, ac paulatim per tempus coquitur, atque optimum fit. Cum itaque excrementorum redundantia in corporibus habilitatem, vel aptitudinem præstet ijs ad patiendum, duplexque in corporibus nostris excrementi genus reperiatur, vnũ videlicet quod ciborum esum, & potionem consequitur authore Gal. 1. de sanit. tu. cap. 4. Aliud verò ex vtero matris vnusquisque deferat, videlicet sanguinis illius menstrui reliquiæ, ex quo altus in vtero fuit, & subinde in membrorum porositatibus, & in venis reseruatæ. Primum excrementorum genus in ijs tantum redundans reperitur, qui in cibo, & potu, atque in cæteris sex rebus non naturalibus tanquam intemperantes delinquunt, & ipsarum debitum regimen minime seruant. Non reperitur autem in ijs qui boni sunt habitus, & circa res ipsas probè se gerentes debitum regimen seruant, quos Haly abb. studiosos dominos suæ sanitatis appellat in sua regali dispos. cit. nuper loco. Hoc aliud verò in singulis ortis hominibus, & adhuc non ortis reperitur, cuilibet siquidem tùm generationis, tùm nutritionis, tùm augmẽti vnum ex primordijs extitit. Exponendum idcirco venit, quòd ex dictis excrementorum genus vniuersalis ea causa sit, vt vniuersalis hic variolarum, & morbillorũ morbus cunctis hominibus sua vice impertiatur. Et in primis duo supponenda sunt, quæ tanquam requisitæ cõditiones tùm variolarum, tùm morbillorum morbo, tùm etiam eius causæ debentur. Vnum est quod sicuti morbus hic singulos ho-

mines apprendit, ita & eius causa in singulis reperiri debet. Secundum vero est, quòd quemmadmodum morbo huic proprium est semel tantum quemlibet tentare, vel bis ad summum, quoniam materia praua à morbo prima uice ex toto dissipata non fuerit, ita & causa eiusdem morbi talis debet esse naturæ, vt semel à natura depulsa, & à primo morbo dissipata denuo repullulare nō valeat, nec amplius morbū ipsum excitare. His suppositis primo an ad excrementa illa quæ à dictis recentioribus Ichores dicuntur, atque sanguinis pars subtilior, atque crudior sit causa ipsa referenda, vel potius ad aliud excrementi genus, vt Arabes tradūnt videlicet ad mēstrui sanguinis recrementa, vel eorumdem ichores. Ichores dicunt esse partes subtiliores, atque crudiores sanguinis. Si sic ichores intelligant, morbillorum causam neutiquam attingere videntur cū potius ex feruescente bile mor billi procreentur, minime vero à crudo humore, qui sua natura frigidus dicitur, vt optima ratione conijcitur, & ut per Gal. verba colligitur 1. de alim. facul. cap. 2. pituitæ siquidem potiusquam alterius succi crudus ichor naturam redolet. Præterea non facile recipitur, quòd uariolarum pustulæ ex subtiliori parte sanguinis procreentur, vt in quibus crassior materia subesse videatur, quæ eas in tumorem attollit, & cum præcipue ijs disruptis, vel perforatis crassus, glutinosusque, & lentore non expers sanies uel ichor emanet; cauaq; & indelebilia pustularum ipsarum quælibet ex se relinquere soleat. Dicent fortasse non

de cru-

de cruditate ea dictum intelligendum esse, quæ alimentorum coctioni opponitur, quæ fit in ventriculo, in hepate, & venis, sed de cruditate ea dictum intelligi debeat, quæ generali magis sensu dicitur de vitiosis illis humoribus, qui cum à natura adhuc euicti non fuerint, crudi idcirco dicuntur, cocti autem tunc dicuntur, cum à natura euicti præparatiq; fuerint, Si ita igitur ichorum cruditas intelligi debeat, cum quilibet humor ichorem sibi proportionatum, & naturæ suæ non absimilem in se contineat, vt Gal. asserit lib. 6. epidemiarum commentario 2. com. 37. possunt idcirco ichores ab vnoquoque ex quatuor humoribus emanare, vt cit. loco legitur. tùm ex Platonis, tùm ex Hip. decreto, & præcipue de ijs qui ex bile diffluunt de quibus Gal. Hip. verba in 2. epid. prolata cit. sup. loco refert, vbi inquit. Et sub cute ichores creabantur, inclusi autem calescebant, & quæ sequuntur. Quamuis tamen in hoc significatu recipiãtur, nihilominus neque ichores ipsi, neque humores à quibus defluunt causam esse possunt, quam disquirimus nisi ex menstruo dicto sanguine ichores ipsi fuerint emanati, vt infra ostendetur. Quod humorum abundantia, quæ ex indebito victus regimine in corporibus cumulatur, vel eorundem humorum ichores causam esse non valeãt morbi illius qui singulos homines apprehẽdit, hoc notius est, quàm vt à me ostendatur, quandoquidem non omnes homines superfluitatibus se replent, nec pariter eorum corpora recrementis scatent, sed aliqua magis, aliqua minus,

nonnulla verò excrementis vacant, & munda dicuntur cum authore Gal. cit. loco distent inuicem corpora per connatas naturas, per ætates, & per varias uiuẽdi formas. In illorum namque corporibus abundant excremẽta, qui in debito regimine delinquunt, & præcipue in cibo, & potu. Excrementis verò vacant illorum corpora, qui in cibo & potu atque in cæteris rebus nõ naturalibus probe se gerunt, & optimo regimine vtuntur & idcirco boni sunt habitus. Cum igitur eiusmodi superuacaneorum abundantia, vel plenitudo in singulis corporibus minime reperiatur ob id neque aptitudo, neque proprietas dici poterit, quæ comuniter in omnibus hominibus insit, vt inesse oportet in ijs qui variolarum, & morbillorum morbo corripiuntur, secus namque, & qui boni sunt habitus, & quorum corpora ijs excrementis vacant, & qui in victus ratione optime se gerunt, vel infantes sint recenter nati sub selecta, accuratissimaq; nutrice, vel ablactati, & sub alio eiusmodi curam gerente educati, nihilominus cùm nullus hunc morbum effugere valeat, sed ipsi quoque ægrotare debeant, sequitur idcirco quòd absque aptitudine ea, quam necessariò ad patiendum concurrere vult Gal. & absque proprietate quam ponit Auicennas, nihilominus ipsi ægrotarent; quandoquidem maiorum dictis repugnaret, cùm idem Gal. dicat. Quandoquidem nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest. Et Auicennas dixerit agens validum cum peruenerit, & non adsit patientis præparatio nõ

fit actio,

fit actio, neque passio: At cum absurdum sit à maiorum assertationibus recedere, planumq; sit, & apud omnes confessum, quod inter omnes homines, vbicumque corpora dantur pura, & superfluitatibus carentia, nec non alia impura, & superfluitatibus minime carentia, cum ampla satis sit sanitatis latitudo. Et quod superfluitatibus scatet eorum corpora, qui malo indebitoq; victus regimine vtuntur, sicut illorum corpora munda sunt, & superfluitatibus carent, qui debitum in sex rebus non naturalibus regimen seruant, & domini studiosi sunt in custodia suæ sanitatis, vt inquit Haly. abb. omnes tamen hoc variolarum, & morbillorum apprendi contingat, alia idcirco perquirenda causa erit, quæ cunctis hominibus comunis sit, postquam excrementorum dicta plenitudo cum in cunctis comuniter hominibus minime reperiatur, omnes tamen hoc morbo ægrotant, si ab alio aliquo præueniente prius non enecentur. Sed tandem, vt absque contradictione aliqua agnoscant qui secus tenent, quòd neque excrementorum prouentus, neque eorundem ichores minime causam esse, ut singuli homines variolarum, & morbillorum morbo apprendantur, dicant ipsi quæ excrementorum abundantia, uel ichorum in nuper natis infantibus reperiri potest, præter sanguinis menstrui recrementa, vel ipsius sanguinis ichores? & nihilominus ab hoc morbo apprehenduntur. Amplius quid de infantibus ijs dicent, qui hac labe coinquinati ex matris vtero exijsse visi fuere? vt clarissimus Ambianus

notauit. Non alia igitur quæ cunctis comunis sit causa venari, reperirique unquam, & à nemine poterit, quàm menstrui sanguinis reliquiæ in quolibet orto infante, & qui adhuc oritur reseruatæ: vt recte Arabes senserunt. & hæc de materiali causa, quæ subiectum dicitur, causa vero prauam hanc relinquiarum materiam à probo sanguine separans est ebullitio, ebullitionis, atque putredinis causa est attracti aeris vitium, vel crassities ac humorum lentor, vel eorundem copia obstruens, & prohibita transpiratione ebullitionem, atque putredinem excitans. prauam ipsam separatam materiam expellens causa est natura ipsa excretricis ope. Finalis causa est à praua mensium reliquiarum materia sanguinis repurgatio. Formalis vero est materiæ illius ebullitio, atque putredo, & ex ea pustularum in cute efflorescentia; & hæc de causis. Quod insuper antiquorum æuo notus hic variolarum, & morbillorum morbus fuerit patet non modo apud Arabes, sed etiam apud Græcos. Diuinus ille senex in suo 1. epid. commentario 1. tex. 38. & 4. de hoc meminit morbo, nec non lib. 4. eiusdem operis sub nomine ἐκτύματα, ac etiam li. 6. eiusdem operis, & etiam lib. 7. tex. 94. vbi historiam tractat, ac enarrat filij Timonacti duos menses agentis, & hoc morbo correpti. Inter Arabes verò Auic. Haly abb. Rasis, Moses, Auenzoar, & alij. Quod sub æuo iam dictorum autorum, & apud ipsos non nouus morbus, sed antiquus reputaretur, Testis est Haly abbas, qui in regali sua dispositione lib. 8. practicæ cap. 14.

vbi de

vbi de hoc morbo pertractans inquit. Quam antiqui dixerunt carbones adustos, Græci autem filias ignis vocarunt. His ita discussis, & enarratis causis ad signa tandem accedamus. Signa variolarum, & morbillorum exitum præcedentia, & quæ significant eas de proximo erupturas, vel pustulas apparere hæc præcedunt, videlicet febris de genere sinocharum, capitis dolor, oculorum rubedo, & illacrimatio, tussicula, narium pruritus, pandiculationes crebræ, vniuersi corporis punctiones, & tremores, concussiuiq; motus, pauores in somno. Vbi vero iam apparuerint, capitis grauitas, tumet facies, clauduntur oculi, tumet quoque vniuersum corpus, si variolæ fuerint, atque deforme redditur, albescunt subinde pustulæ, & in fætentes crustulas effusa sanie desiccantur. Præterea sequitur raucedo uocis, & spiritus difficultas, si asperæ arteriæ, uel pulmonum partes hac labe fuerint affectæ, & disenteria subsequitur si intestina exulcerauerint pustulæ, & si fauces deglutitio impeditur. hæc de signis. Tunc salubris euentus erit, vt de prædictione agamus, cum febris antecedat non valida, & si dum pustulæ exeunt imminuatur febris, si celeriter efflorescant, citoque maturentur, & si paucæ sint, & decēter eleuentur. Morbillorum vero salubris erit euentus, si non admodum sit intensa febris, & materia decenter expellatur, citoq; digeri incipiat. Perniciosus vero iudicabitur, si plurimæ sint pustulæ, & inter eas vel cineritio, uel nigro colore ex ijs aliquæ apparuerint, & eo magis si plures sic scatere videantur, &

tur, &

tur, & si plures simul cohereant, & decenter non eleuentur, & si eleuatæ fuerint, antequàm maturescant depressæ videantur, quod in variolis perniciosum valde est signum, cum quo nullum fere euadere vnquam vidimus, & eò magis si intensa febris prosequatur, si raucedo adsit, si spirandi difficultas superuenerit cum sicca tussi, si intestinorum tormina, & disenteria, hæc namque intestina, illa vero pulmones, & asperam arteriá affectas partes esse indicia planè ostẽdent, & sæuissimum esse atque pernecabilem morbum, & hæc de prædictione. Curatio iam genito variolarum, & morbillorum morbo debetur, sed imminentis, vel futuri præseruationem moliri perperam profectò videtur, & in ijs præcipue, qui morbum hunc semel experti adhuc non fuerint. Primò quia cum eiuscemodi variolarum, & morbillorum efflorescentia naturæ sit expulsio, vt fere autores omnes fatentur, & præcipue Arabum omnium scola, ac etiam quia naturæ opera cum præsertim sibi noxia impedire non valeamus, neque etiam valentes deberemus, hac etiam ratione, quia aeris inclementia in tempestate aliqua non nisi difficulter euitari possit, cum tùm respirare non valeamus, ac subinde quia in infantibus præcipue, quæ in eis reseruatæ sunt menstrui sanguinis reliquiæ à natura tantum, ab arte minime euacuari valeant, vt in plurimis obseruatum fuit, quibus ob alterius prægressi morbi curationem per pharmacum, ac nonnullis etiam per venæ sectionem euacuatio facta fuit, nihilominus neque ab

que ab

quę ab ipsa euacuatione, neque ab ipso morbo dissolutæ menstrui illius sanguinis reliquiæ vnquã fuere, sed in aliud tempus eiuscemodi morbi tentati fuere, & à natura ipsa, depulsa praua materia ab hoc morbo postea correpti euaserũt. Nihilominus, vt in aliud tempus tardetur, vel mitis atque saluber magis sit futurus, vel imminens hic morbus, & à maiori eius putredine, ualidisque febribus quisque præseruetur, debito victus regimine utendum erit, ut perpetuo obseruari debet. Primum aer cum coinquinatus fuerit, & ad hanc labem excitandam propensus quo maxime poterit euitandus erit, & in salubriorem commutandus. Cauendus est quilibet ipsius aeris excessus, & præcipue calidioris, uel humidioris, qui si à præsenti tunc cæli statu talis, & non aliter condonetur, uel sub temperato magis, & clementiori cælo se transferent, uel arte moderandus erit, ut Gal. monet lib. 9. methodi cap. 14. ut qualis exigitur talis reddatur, ex quo idem Gal. inquit domus seligendæ sunt quæ ex ipsis eas præstent qualitates, quæ in salubris aeris qualitatibus aduersantur, uel arte nostra parari debent. Primo igitur selectis ædibus ut exigitur, curandum erit ut fenestræ quæ septentrionem respiciunt apertæ teneantur, vt borealibus, & aquiloniis ventis aer ambiens in ædibus repurgetur, frigidamq;, ac siccam temperiem acquirat, ad frigiditatẽ nihilominus moderate vergat, & minime excedat, ne poros condẽset, uel intus repellat. Quæ uero austrum inspiciunt, occlusæ omnes teneantur, & ut ambiens aer clemens

magis,

magis, atque gratus reddatur, si aeris qualitas ad calidum nimis uersa fuerit ædes leuiter aceto rosato, & aqua lampha irrorandæ erunt, & gratæ redolentibus floribus, & frondibus inspergendæ vt rosis, violis, arranciorum floribus, gelsiminis, & virgultis similibus, modo aeris moderata frigiditas non excedatur dictis iam de causis. Si verò ad humiditatem nimiam versa fuerit aeris ambientis temperatura, ignes in ædibus, vel prope ędes in quibus pueri morantur redolentibus, & suauiter odoratis incendantur ignes, & propius incendantur, si hiems fuerit, vt cum lauro, cupresso, pino, iunipero, & eiusmodi alijs. vel odorata fiant suffamigia vt ex rosis, lauandulis, storace, isopo, maiorana, gariofillis, & similibus, & nutrix domi se contineat, nec vbi sunt ægri accedere non audeat. Arte sic paratis ædibus, ac prout exigitur contemperato ipsarum ambiente quo cibo nutriri debeant, & quo potu, à suo fonte sic seligendum erit; Cibus si infans sit lactens sit lac sanæ, selectæq; nutricis. Eius nutricis verò cibi sint in actiuis qualitatibus attemperati, & boni chimi, coctuq; faciles, & qui eleganter alát, vt in suo loco de seruanda sanitate est dictum; hoc tamen curare debet, vt exiccanti aliqua moderata facultate non sint penitus expertes. In potu verò vtantur vino paucifero, & decenter diluto sic in præseruádo: in curando vero uitentur ab ipsa nutrice excrementa singula cibaria, atque calidiores carnes, & dulciora alimenta. Si vero ablactatus sic puer, eius cibus sit panis decoctus, vel stuphatus in iure parui pulli abiecto

magna

magna ex parte iure in quo efferbuerit, vel maceratus fuerit panis. Poterit quoque eis exhibere ferculum ex luteo oui, & pauco succo limonum, vel agrestæ, & panis lotus quandoque poterit, quandoque oua recentia sorbilia ipsis exhibere, & se ex magis adultis fuerit nonnihil ex laudabilioribus carnibus eis exhiberi poterit in quibus oxalida folia aliqua fuerint incocta. Poterit quoque eis exhiberi ferculum quandoque ex farina ordei in furno præparata, quod ferculum ex iure paruæ pullæ confecti, ac melle sale pauco condiri poterit, poterunt quoque passulis vti, & tandem cum victus moderamine regantur, qui ad siccum moderate vergat, & nimiam societatē vitent: tùm lactentes infantes nutricis regimine, tùm etiam qui iam ablactati fuerint, & hæc de regimine eorum qui à variolis, & morbillis pueros præseruare studebunt. Ambiguitati cuidam quæ per obiectionem quorundam excitari posset, responsionem modo afferre abs re non fuerit. Diximus quod in præseruando pueros ab imminenti variollarum, & morbillorū morbo victus ratio ad exiccantem moderate vergere debet, quod quidē Gal. verbis repugnare videtur, quandoquidem in primo de sanitate tuenda cap. 7. Gal. inquit: Haudquaquam itaque siccandi sunt pueri, si modo in his nulla præter naturā humiditas subest, qualis in raucedine & quæ sequuntur. Hipp. nec non 1. aph. 16. idem peruulgauit inquiens. Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & aliis qui tali victu uti consueuere; qui-
bus

bus verbis monet Hip. quòd neque ratione temperamenti, neque ratione consuetudinis pueri nequaquam sunt humectandi, quod Gal.in commento attestatur inquiens, oportet enim naturam eorum fouere per humida non eodem quo morbos modo demoliri.Obiectioni sic responderi potest,quòd quamquam de præseruatione agatur, quæ præseruatio sanitatem supponit,quæ similibus seruanda est,nihilominus cum aeris temperatura ad immodicam humiditatem versa fuerit, & ob excessum in humidis corporibus vereatur, vt sanitatis latitudo ad morbum iam prope accedat,& idcirco de imminenti eo morbo inter pueros prȩsertim vereatur,vt Haly abb.inquit,ob id artis curatiuȩ caput neutiquam ignorare debemus vt idem Gal. 1.aph.cit.loco,sed sciendum est quòd animaduertit Hip. doctrinam,qua nos docet,quod quæcũque morbis præsentibus recte peragũtur, aut incipiẽtibus, aut imminentibus præuertenda esse vt Gal. asseuerauit nos monens in suo de curandi ratione per sanguinis missionem cap. 9. Hac de re igitur quia si morbus iam præsens esset, non similia, sed contraria exposceret, vt idem Gal.docet cit. primo de sanitate tuenda cap. 7. idcirco ipso imminente non esse vltra pueros humectandos, sed potius exiccãdos iam satis constat, & sic in cȩteris rebus non naturalibus dictis. Somnus sit moderatus, & pro consuetudine; reliqua verò vt de seruanda sanitate suo loco dicitur, ita regãtur,& hæc de præseruatione. Curatio vero iam correptorum sic fiat. Aer talis seligi, vel parari debet,vt

Curatio correptorum.

de

de præseruatione est dictum. Cibi vero & potus si infantes fuerint adhuc lactentes non alius sic quam optimum lac à sana, selectáq; nutrice sumptum, quæ nutrix probe se gerat in sex rerum non naturalium vsu. Aere fruatur quem infanti conuenire dixi, In cibo verò, & potu, & cæteris se gerat, vt supra de præseruatione diximus prǽterquá quod donec morbus statum pertrãsierit à carne, & vino se abstinere debēt, & præcipue à carne pulli donec febris omnino sedata fuerit, & corticis ceciderint, & calor recedat inquit Haly abbas, & vti pane in iure laudabilium carnium paruæ pullæ, ouis recētibus sorbilibus, ptisana ordeacea, lentibus bis coctis, passulis corinthiadis, caricis, pinguioribus, dactilis, potus sit aqua cinamomo caricis decocta, & sic à carne, & vino abstineat donec maturæ fuerint variolarum pustulæ, & quousq; morbilli per halitum digesti fuerint. Si verò ablactatus sic puer ferculum ei exhibeatur ex iure paruæ pullæ in quo efferbuerint oxalidæ folia in quo vel ferueat panis, vel maceretur, prout puello magis fuerit accomodum. Poterit quoque parari ferculum ex eodem iure cum oui recentis luteo, & succo limonum, vel aranciorum, vel granatorum muzorum, poterit quoque ferculum parari ex ordei farina in clibano potius prius excocta, atque decenter exiccata, quæ iocunditatis gratia melle parum cocto posset dulcorari, quēmadmodum cætera cibaria condiri laudauit Paulus Aegineta, & præcipue pro ciēda aluo, sed hoc improbatur ab Auenzoar cum dicat, quòd cum puer adhuc

esset,

esset,& variolarum morbo ęgrotaret absente eius patre, & quorundam consilio mel accepisse ex quo detrimētum adeo recepit, quòd mirum fuerit, quòd ab ipso morbo euaserit,& idcirco de melle toto vitę suæ tempore recordatum fuisse, ne facile igitur assumptū mel in bilem uertatur, & eius bilis putredine intestina abradere ualeat, in morbillis præcipue ab eo abstinere, & potius ferculum ipsum cum pauco zaccaro dulcoratum succo limonum,uel aranciorum nonnihil admiscerem:sed in ualeolis in quibus adstricta foret aluus pauco melle in ipso uterer. Poterit quoque aliquando puello buccella panis loti cum aceto, uel succo limonum,uel aranciorum, uel granatorū consperso. Potus sit uel aqua pauco cinamomo decocta, uel aqua ordei, & cum ipsa aqua pulli stillaticium. Potus quoque conueniens erit aqua capillorum ueneris, cicerbitæ, lētium excorticatarum biscoctarum balneo mariæ destillata,& ipsarum quęlibet maxime fuerit accomoda: Vinum autem eis protinus interdicatur donec maturæ fuerint uariolarum pustulæ, uel morbillorum euanuerint. Somnus & uigilia utrumque moderatum sit,& ex consuetudine. Quies seruanda potius est,& corporis labor,uel agitatio euitāda,ac prohibenda ne ebullitio magis seuiat. Si aluus adstricta nimis fuerit, melle utere aliqualiter cocto cum quo lactentis pueri lingua iblinatur, uel nutrix sui uberis papilla, & infantis ori indatur si uariolæ sint, & non morbilli quicquid dicat Auenzoar. Poterit etiam nutrix pruna damascena iure incocta comedere

medere zaccaro aliquantiſper dulcorata, necnõ paſſulas corinthiadas, & ficus pinguiores, & iura in quibus incocta fuerit ſuperbibat. Quod ſi ſic aluus nõ egerat infantis vmbilicus taurino felle inungi poterit. Qđ ſi minus ciatur aluus, poterit pinna galinacea in sũmitate butiro, vel oleo peruncta, ipſaq; ſummitate cõtorta in anum intermitti balani vice. Si vero ablactatus ſit puer, & grãdiuſculus ſit, & ex dictorũ præſidiorũ vſu venter nihilominus ciatur, poterit enema ſic parari,

Rec. aquæ borrę, vel iuris gallinacei vnc. vj.

Olei roſati omphacini vnc. j. s.

Zaccari rubei, vnc. s. miſce fiat enema quo inteſtina abluãtur. Ira & excãdeſcẽtia caueatur ex qua ſanguis, & bilis magis inde ferueãt, & ſimptomata augeãtur; quo pacto id cauere debeat Gal. docet 1. de ſanit. tu. ca. 8. inquiẽs fiet hoc prebito qđ expetit, & ſublato qđ offendit: Et ſi ex lactẽtibus ſit. Nutrix quoque animi moleſtias ſummopere caueat ſed hilaris ſit, & vocis modulamine, ac cãtilenis, & papilla vberis ori indita infantis dolorem, & quamcunque moleſtiã lenire ſtudeat, & ita rõne victus prouidendum erit, medicamentis verò vt infra. Confortanda eſt, & roborãda natura, vt eius principalia membra, & cor præcipue, & eſt hic principaliſſimus ſcopus. Secundus eſt variolarum, & morbillorum ichores, & labem ab intimis ad extimas partes cutaneas depellere. Primo ſcopo hucuſque ratione victus præſcripta proſpeximus: Secundo verò medicamentis proſpiciendũ fuerit ſimul

ac naturam adiuuando, vt prauam materiã ad cutim propellere valeat, quod quibus agendum sit Haly Abb.& Auicen. docuerunt sic, videlicet

Rec. ficuum citrinarum dr.vij.
Lentium decorticatarum dr.iij.
Lacce ablutæ
Dragantis dr.ij.s.
Sem.fœniculi dr.ij.decoque in lib.j.s. aquæ ferueat ad tertias consumptionem, percoletur, & de hac in potu exhibeatur, vt ætas consentiet, vel sic

Rec.lentiũ semicoct.& abiecta prima aqua vnc.ij.
Caricarum pinguium nu.ij.
Semin.fœniculi dr.iij.
Capill.veneris m.s. Fiat decoctio ad tertias, de qua puero exhibeatur in mane ieiuno stomaco, nec nõ in sero parum pro vice, per hæc namq; medicamẽta attenuatur sanguis obstructa aperiũtur, & febrilis calor a partibus cordis,& variolarũ, & morbillorũ materia ad cutim propellitur, vt author est Auic. cit.loc. si vero ex lactentibus sit infans, decocti eius modi eius nutrici exhibeatur ciathus, ac ẽt in sero, per tres vel quatuor horas ante cęnã; & si grandiusculus fuerit infans ipsi nec nõ exhiberi poterit coclear vnũ ad sorbendũ in mane priusquã lactetur, & sic prosequatur quousque praua illa materia ad cutim propulsa fuerit, & albescere pustulæ incipiãt. Sed quia multoties cõtingit oris partes,& asperã arteriã, nec nõ pulmones hac labe tẽtari,& quãdoque intestina,& præcipue cũ malũ

altius

altius ſerpit, vel cum iam eflorescentes puſtulæ retro cedentes deliteſcunt, & intus remeantes intimas eas partes labefactāt, ob quam labem intus ſæuientē miſellis infantibus inteſtinorū ſeuiſſimi cruciatus cōtingunt, & ſpiritalibus partibus hac labe ſcatentibus anhelatione inhibita miſere ſuffocantur. Plerunq; etiam oculos praua hæc materia occupare ſolet, & puſtulas procreare quibus diſruptis ſub cornea pus colligitur, & vlcera adeo ſęuiunt, vt pure humoribus deturbatis & perfrictis mēbranis, & indelebilib. cicatricib. deturpatis ſępius miſelli infantes obcecare ſolēt. Omni ingenio igitur pręcauendū eſt, atq; enixe curandū, vt intimæ ipſæ partes quēadmodū, & oculi illęſæ pręſeruētur, oculis verò (antequā puſtulæ circa eos eflorescāt) ſic prouidendū erit, vt crebro hoc linimēto illinātur.

Rec. aquæ roſarum
Prunorum an. vnc. j. s. quibus infunde
Sumach loti, & aliqualiter fracti dr. j. s.

Ligetur in petia linea munda, & in dictis aquis infuſa oculi ſæpe illinantur. vel ſic

Rec. albuminis oualis decenter infracti vnc. j.
Aquæ roſarum vnc. j. s.
Croci gr. j. in quibus aquis ſcutū aureū infundatur vt ex vſu apud Florētinas mulieres exiſtit, & hoc pręſidio ſępius oculi tāgantur ſimul ac illinātur. Si oris partes, vel aſperā arteriam, & pulmones puſtulæ occupare cęperint, quòd viſu diſcerni poterit, & ſi gutturis, & aſperæ arteriæ lædantur ex vocis raucedine, & ſpiran-

di difficultate conijcitur, tunc succurratur sic

Rec.diamoronis vnc.s.

Vini granatorum vnc.j.

Aquæ ordei

Aquæ plátaginis an.vnc.vj.misce fiat gargarismus ijs qui adulti magis fuerint, quo sæpe gargarizentur, minoribus verò digito nutricis oris partes illinantur, vel Nutrix ipsa vberis papilla hoc liniméto prius oblinita ori infantis indatur, vt simul cum lacte præsidium eiusmodi in fauces, & asperam arteriam labendo recipiat, quod erit secundum indigentiá reiterandum, vel sic

Rec.vini granatorum

Diamoronis an.dr.ij.

Ordei sufficienter decocti extractæ emulsionis tátundem; misce fiat mistura qua vt supra est dictũ oris partes illinantur, & cum eadem vberis papilla oblinita infanti ad suggendum exhibeatur. Si verò intestina lædantur, & adsit fluxus alui tunc.

Rec. decoctionis plantaginis, armoglossæ, bursæ pastoris, verbasci, balaustiorum, rosarum, citoniorum, aliquando in aqua borra, vel currentis fluminis q.s. albuminis oualis cófracti vn. s. misce abluá tur intestina. Verũ antequá vlterius progrediamur, quęritur vtrũ pro minorãda praua materia, & ex parte inhibéda antecedéte causa ad ebullitioné putredinéq; parata sit ægris sanguis mittédus nec ne, idcirco quibus, & qñ mittédus sit, & quibus non mittendus

ratione

ratione expendamus. Si puer qui ægrotare hoc morbo cœperit iam ad annum proxime accedat, calidíq;, ac humidi ſit temperamẽti latasq; uenas habuerit, robuſtisq; uiribus ſit ꝑditus, &cũ hoc plurib. recremẽtis abũdet, & idcirco intẽſa febre corripiatur, vt ex pulſu & vrinis ac faciei, oculorumq; rubedine tunc dignoſci poterit, fueritq; in ſecunda, vel ad ſummum in tertia die ſuæ ægritudinis, & antequam puſtulæ ſubortæ fuerint, morbi magnitudinem, & accidentium ſęuitiam verentes, vt noxia materia minoretur, & natura exoneret, cruribus applicandæ ſunt ſanguiſugæ, & pro tenore virtutis eſt ſanguis detrahendus, & pro ætatis ratione. Et Auicenna citato loco ſimiliter inquit. Et ſi phlobotometur vena naſi confert, & tuetur partes ſuperiores a malitia variolarum, & eſt magis facile inter infantes. At clariſſimus ille Paulus Aegineta optimus Galeni ſectator ſecus ſentire videtur cum 1. lib. cap. 6. dicat. Primum ſane nullum faceſcere negotium oportet vbi verò probè ad ſumma eruperint, tunc iam curare tentabimus, & quæ ſeq. Huic ſententiæ adhereo magis, & libentius ſubſcribo, quippe cum puerorum, & non adultorum curationem pertractemus. Cum enim ad exalandos ſuccos pueri maxime propenſi ſint, & ſatis habeant unde euacuentur autore Gal. Eis neque debetur ſanguinis miſſio, nec tolleratur: & adhuc minus requiritur cùm tam propter exuberãtem innatum calorem, tùm ob cutis raritatem pororumq; latitudinẽ ſuapte

natura facillima sit eis excrementorum depulsio,& superuacaneorum euacuatio, & tunc præcipue cum ad eiusmodi expulsionem, seipsam iam accinctam esse putamus. Nihilominus cum Medicus artifex sit, sensatus, à natura, & robore, nec nõ à magnitudine morbi illius qui ægrotabit indicationes mittendi sanguinem, vel contrà indicantia Medicus tunc præsens prosequi recte valebit, vt veteres præcipiunt, & hæc de mittendo sanguine. Interim dum albescere pustulæ cœperint opus id naturę permittatur donec probe maturæ fuerint,& quæ maturæ se ostendẽt acu aureo perforentur, ita ut sanies extrahatur, cauendo tamen ne plures simul,& eodem tempore perforentur, sed paulatim illæ tantum pungantur,quæ maturę magis apparebunt, postquã apertæ fuerint cum coto detergantur vsque dum saniem fundent, disruptis, vel perforatis pustulis,atque detersis,erunt deinceps saliẽdæ cum aspersione aquæ rosarum salitæ, vel sic

Rec. decocti tamarisci,rosarum,lentium q.s. saliatur decoctum cum quo detersæ pustulę saliantur,hoc tamen cauendo ne illæ pustulæ saliantur, quę de recẽti perforatæ fuerint ne dolor proritetur, quẽmadmodum neque aperiendæ, neque saliandæ sunt, quę maturæ non fuerint, ne dolor siue apostema contingat, vt Auic. docet cit. pluries loco. Et si hiems fuerit proderit ut idem docet sindonem tamarisco suffumigare,& cum eo leniter puellum inuoluere. Verum si cũ difficultate pigræq; pustulæ maturentur docet idem

Auic.

Auic.vt accipiatur tela rara, & consuatur admodum culcitræ, quæ postea impleatur farina rizi, milij ordei, fabarum, super quam dormiat puer, & si forte exulcerentur pustulæ, liniantur unguento albo cum caphora, vel vt maturescant fiat sic inter cætera medicamenta.

Rec. foliorum & radicum maluæ, caricarum pinguium an. q.s. fiat decoctio in simplici aqua, cum qua decoctione tepente cotone madefacto quæ immaturæ videbuntur contangantur, uel fiat sic

Rec. hidrelei ex præscripto decocto, & dulci amig. oleo parati q. suff. utatur ut supra. Hoc namque præsidium tùm ex se, tùm etiam ex accidenti supparabit quandoquidem quæcunque cõcoqui oportet occludi cõuenit, vt Hip. monuit lib. 6. epid. com. 2. tex. 24. quod paratum sic hidreleum optime prę̈stabit cũ lentore quodam expers non existat, cum quo cutis spiracula quæ in pueris transpirantia ualde sunt infarciat, atque obstruat, spiritumq;, ac calorem natiuum intus cohibeat, nec dissipari sinat, & præter hoc quod cutis spiracula suo lętore infarciat ex quo cohibitus intus calor se ipsum augescit, maturat, & pus ipsum efficit, & suo tẽperamento moderate calefacit, humectat, ac lenit. Et cum puerorum calor sit plurimus, & eorundem naturalis uis satis ualida, ualidiora alia præsidia paranda non videntur, sed vel in eius robore fidendũ vel in eisdem præscriptis persistendum.

De delendis vestigijs variolarum.

PVSTVLARVM cauitates quæ ex praua materia per saniem euacuata relinquuntur ex quibus turpissimę, ac indelebilés cicatricès subsequuntur, impleri postulant Gal. autore 3. meth. cap. ij. vbi inquit omnis quæ præter naturam est cauitas impleri postulat. Quibus præsidijs id agendum sit idem Gal. cit. lib. ca. 3. docet inquiens. Et quod siccet, & qđ expurget. At quantum, & quo gradu exiccans, & quo detergens esse debeat idem cit. loc. ostendit inquiens. Cuius igitur ordinis erit medicamentum, quod carni producendæ sit aptum, quodq; modice tùm siccare, tùm detergere proposuimus? certe primi ordinis. Quippe quod super hunc fuerit, ita ut non modo humoris qui influit redundantiam consumit, sed etiam affluentem sanguinem ipsum populatur: id refici carnem ceu materiam eius absumens prohibebit. Qualia verò hæc sint medicamenta, quæ modicè siccent, & quæ sic detergant. Idem Gal. eodem in loco recenset inquiens. Porrò talis ostensum est thus, & ordeaceam, & fabaceam farinam, & quæ seq. Vt igitur quę adsunt pustularum ulceratarum cauitates postquam a sanie uel sorde detersæ fuerint, & anteaquam in callū obducantur, & antea quam cicatrizentur, singulo mane cum detersæ cum gosipio uel cotone fuerint, uel

saliatæ cum iam dictis decoctis, ut supra præscriptis, tunc temporis hoc præsidio utendum erit uidelicet

Rec. farinæ ordeaceæ, farinæ fabarum an.unc.s.

Thuris in tenuissimum pollinem redacti dr.j.

Lactis nutricis, mellis rosacei an. partes equales formetur linimentum, quo cauitates illę cum coto illinatur mane & sero, ut supra dictum fuit, & cũ oportuerit ordeacea aqua facies abluatur, uel hoc alio sarcotico.

Rec. far. fabarum, cicerum lentium decorticatarũ, ordei lupinorum an.dr.j.

Misce de hoc puluere inspergatur supra ulcerum cauitates semel in die, sed prius nutricis lacte madefiant, & farina superaspergatur. Et si ulcera ipsa dolorosa essent, & dolore pueros infestaret tunc sic

Rec. unguenti albi camphorati unc.j.

Pul.amidi

Litargiri an.unç.s.misce cum hoc unguento illinatur quæ magis dolorosę, uel cruentæ apparebunt; poterit nec non hac aqua uti ut

Rec. amigd. amararum mundatarum

Lentium decorticatarum an. lib.j.

Mirrha unc.ij.

Ouorum lutea assata nu. 24.

Misce instillentur simul, & cum extracta aqua coto intincto pustularum cauitates illinantur; & hæc de sarcoticis.

Vt cicatrix obducatur.

LCERATARVM partium repletis cauitatibus ad epulotica medicamenta transeundum erit, quæ summam carnẽ siccent, atque conuenienter consolident vel obdurent ut sic.

Rec. litargiri
Cerussæ an. dr. s.
Olei mirtillorum uel masticini unc. j.

Misce fiat unguentum quo faciei præsertim pustularum vestigia illinantur, sed prius uino rubro stiptico tepente madefiant in quo balaustria, rosæ, mirtilli efferbuerint, & hæc de epuloticis.

FINIS.

DE

DE PRAVIS FEBRIBVS CVM PETICVLIS. QVÆ ANNO MDXC. ET XCI. PER ITALIAM VAGARVNT

Epiſtola.

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI

Ad D. Iohannem Baptiſtam Adiunctium Burgenſem Medicum eruditiſſimum.

FFLAGITASTI mihi vir doctiſſime, vt prauæ huius febris quæ per hanc vrbem, & extra, cum multorũ ſtrage graſſatur, tum mores tibi ſignificem, tũ etiam ſi quod præſidiũ inter cętera compertum habeatur, quod praui huius morbi vires atterat, & quo tutius citiusq; ei inſiſtere valeamus. Quod quidem abs te expetitum noſco, tamquam a ſolertiſſimo viro praui huius morbi naturam, tũ etiã eius cauſæ vniuerſalitatem explorante, vt prudẽtis, & generoſi Medici conſilium eſſe debet, qui medicam

hanc

hanc artem recta methodo, & ratione exercere (ut iã pridem abs te actum noui) profictebitur. Vt igitur tibi morem, vt cupio, geram, ad ea explicando quæ postulas, mox calamo manum admoueo. Quę modo uagantur febres, epidemicas esse, & in vulgariũ morborum genere reponendas a nemine quidem ambigendum puto. Ipsarum si quidem calor tamquam sordida humiditate mersus non admodum sua acredine sensum feret, sed mitis primo, & ad morã acris tangentibus se ostendit. Pulsus & paruus, & non admodum frequens minusq; quam in alijs ex putredine febribus percipitur. Febris in quolibet ęgro in forma duarum tertianarum spuriarum, atque duplicatarum progreditur: singulo die namque accessit una, noctu uero alia repetit, & alternatim inuasionis horæ se respondent. Vrinæ primis diebus sanorum. similes se ostendunt, licet paululum crudiores; In tertia die verò vt plurimum, vel quarta & alijs septima crassæ, & albæ turbulentesq; redduntur: quibus apparentibus exanthemata uel maculæ apparere iam incipiunt in dorso sub alis, & in brachijs, & paulatim sparsimq; per vniuersum corpus: aliquibus rubræ, aliquibus liuentes, aliquibus nigræ efflorescunt: In aliquibus etiã maculæ illæ altera die, vel parum ultra retrocedunt, & delitescunt, alijs verò in dies magis efflorescũt. Symptomata, quę sequuntur vel concomitãtur citra enarrata sunt prima die viriũ lapsus, vt vix caput vel aliud membrum attollere valeant, ad somnum inclinatio,

capitis

Signa.

capitis grauitas, & non absque dolore primis præcipue diebus, qui dolor maculis efflorescentibus cessare solet, sed delirium quibusdam subsequitur. Obsurdescunt aures, a naribus sanguinis stillę decidũt, oculi rubent, atque ingrauescunt, turbulentesq; fiunt, & in aliquibus toruus videtur aspectus, lingua circa initia in medio exsiccata, & ad latera lẽtore quodam albicans cernitur, & in morbi vigore non nullis humidior apparet, fauces, & palatum aliquibus vlcuscula occupant, manus tremulæ, & prope morbi vigorem, vel in ipso vigore alui fluxus contingunt, in quibus humentia, & aquosa, & quãdoque chilosa, & simptẽptica vel colliquantia, & valde fetẽtia deiecta existũt. Quæ prauæ huius febris causæ sint, ita coniecimus. Magis proxima, & effectix profecto ingens est putredo ad corruptionem tendens, prauę huius putredinis excitans causa, dubio procul humidior est aeris intẽperies, & occulta quæpiam eius praua qualitas vt ex magni Hippocratis decreto in 1. de morb. vulg. legitur vbi sic ad uerbum scriptum reliquit. Morbi uerò fiunt partim a victu, partim a spiritu, cuius actratione viuimus, utrosque hoc modo distingues: Vbi multi uno morbo homines corripiuntur eadem tempestate, causam illi attribuere debemus quod est maxime commune, & quo præcipue omnes utimur, id autem est quod respirando attrahimus; tunc enim uictũ cuiusque nostrum, nequaquam in causa esse manifesto constat, cum morbus omnes iuxta attigit tã iuuenes,

quam

quam ſenes,tam fœminas quam uiros, perinde uinũ ac aquam bibentes, tam qui mazam, quam qui panẽ comedunt, tam qui parum, quam qui multum laborant, & quæ ſequuntur. Iis uerbis Galenus maxime addictus recte concluſit, cœlum non uictũ vulgarium morborum omnium cauſam eſſe. At cum tempeſtate hac, plures tum homines, tum mulieres, tam iuuenes, quam ſeniores,& tam ciues quam agricolas,& agreſtes homines,praua hæc febris per urbes & caſtra, atque per rura vagans eodem tẽpore apprehẽdat, iure merito non à uictu qui tam uarius, atque diſſimilis inter omnes extitit, ut diſſimili potius, & ſporadicis morbis quam hoc uulgari morbo ſinguli apprehendi debuiſſent. Aeris itaque manifeſtum uitium auſtrina fuit cõſtitutio ipſum humidiorem reddens,quæ aeris intemperantia quantum ualeat ad uulgares morbos procreandos Hippocrates:in 3.epid.in principio inquit, Annus auſtrinus pluuius, & quę ſequuntur. Galenus in commento rationem reddens inquit. Et uidetur putredo omnis ex materia quidem gigni humida. Idem quoque ſuper 3.aph. com.15. inquit ſuperfluæ humiditates per imbres intra corpus collectæ putrefiunt. Eidem ſententiæ ſe ſubſcripſit Haly Abbas in 1. practicæ ſuæ reg. diſp. cap. 26. ſubſcripſit quoque princeps Arabum in 1. 4.cit. nuper loco,ubi inquit: Peſtilentiales uerò fiunt ex aere turbido,& humido, luculentius autem inter cæteros ſententiam hanc propalauit Magnus Hipp.in 3.aph.

inquiens

inquies ex anni temporibus; quod in totum dixerim ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferæ. Aliam, quam occultam occurrere cenſemus Auic. innuit citato nuper loco vbi inquit, & principium harum alterationum ſunt formæ ex formis cœli facientes eſſe neceſſarium, illud cuius aduētus ignoratur, & paucis interpoſitis inquit: Immo oportet vt ſcias, quod cauſa prima longinqua ad illud ſunt figuræ celeſtes, & propinque diſpoſitiones terreſtres, & his traditis cauſis deinceps quo pacto eiuſmodi cauſæ læſionem inferant perpulcre oſtendit inquiens: Et quoniam neceſſariò faciunt virtutes agentes cœleſtes & virtutes patientes terreſtres, humectationem vehementem, aeri eleuantur vapores, & fumi ad ipſum, & ſparguntur in ipſo, & putrefaciunt eum cum calidita te debili. Et quoniam fit aer ſecundum hunc modũ venit ad cor, quare corrumpit complexionẽ ſpiritus, qui eſt in ipſo & putrefit, quod circundat ipſum de humiditate, & accidit caliditas egreſſa a natura, & ſpargitur in corpore cauſa fluxibilitatis ſuæ, & fit febris peſtilentialis. Accedit quoque quod aer ambiens a reſpirato aere ægrorum, labefactari & coinquinari ualet, & hæc de cauſis vniuerſalibus extrinſecis, mox de intrinſecis quid ſentiam tibi aperiam. Quoniam nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt dicebat Galenus 1. de diff. feb. cap. 4. alioquin circa canis ortum omnes ægrotarent, & in peſtilentijs morerentur, ſed magnam in generatione ægritudinum

partem

partem habeat eius qui passurus est habilitas corporis, quam sententiam Auicennas etiam sequutus inquit: Agens solum cum peruenerit, & patienti nō est præparatio, non fit actio, neque passio. Habita igitur notione cōmunis illius causæ, quæ cunctis communicatur, quæ modo sit hæc habilitas vel præparatio ad patiendum corpora disponens mox venit peruestigandum. Causa, quæ præparans dicitur, & quæ habilitatem ad patiendū corporibus præstat, illamet vtique dicenda est, quæ subiectum putredinis, & materiæ dicitur, vt Arabum princeps ostendit in 1.4. sic inquiens, & præparatio corporum in quo sumus de passione est vt sint plena humoribus malis, nam mūda non forsitan patiuntur ex illo. Galenus vero in suo 1. de diff. feb. cap. 3. sub exemplo perpulcre id ostē dit inquiens, supponatur igitur vt in exemplis inambiente quidem aere nonnulla pestilentiæ semina cōtineri ac ea, quæ ab ipso corpora continguntur nonnulla quidem esse uariis admodum superfluitatibus plena iam a se ipsis ad patiendum paratis, nōnulla autem pura, atque inutili materia carentia, & rursus illa, quę superfluitatibus plena sunt addatur hoc, quod in multis corporis partibus obstructio foraminum adsit in vitaq; ociosa, & multis crapulis degerit ac rei venereæ vsibus immoderatis, & in his, quæ necessario cruditates progignunt assuetus fuerit: Reliquis verò mundis corporibus, & superfluitatibus carentibus adsint præter hæc bona, libera eis sit perspiratio, ob-

structionibus

ſtructionibus adſtrictionibusq́; meatuum careât, exercitia etiam ſint moderata, & victus moderatus. His denique ſuppoſitis puris, & impuris: corporibus, cogita (inquit ille) quomodo vtraque corpora affici ſit neceſſarium ab eo quem inſpirant aere putredinoſo. An nō rationabile eſt, inquiebat ille, illa quidem impura ſtatim à prima inſpiratione principium putredinis ſumere ac plurimum in malo procedere? Quæcunque autem munda ſunt ac ſuperfluitatibus carent non nulla quidem nihil, non nulla verò minimum mali ſentire ita vt facile ad naturalem abitum habeât regreſſum. Deinceps idem Galenus tanquam ſolertiſſimus ſubdit. At hic quidem ſermo in vno profertur exemplo ſed nihilominus in omni genere cauſæ veritatem complectitur. Cauſa igitur, quæ corpora ad patiendum diſponit redundantia eſt excrementorum. Ratio autem ob quam munda corpora à communi ledente extrinſeca cauſa nō patiantur ab Haly Abb. lib. v. ſuæ Theoricę cap. x i. explicatur, vbi ſic inquit, Eorum etenim complexio aeris complexionē exuperat eiusq́; mali frangit inimicitias, & ſi ita non fieret, vt dicimus certe omnes vna infirmarētur peſte & eodem tempore perirent. Quæ autem excrementitia hæc materia ſit, quæ ſua quantitate, & qualitate peccat in eiuſmodi febribus, vtique cum iam nouerimus eas in forma duarum tertianarū nhotarum progredi, profectò bilem pituitæ portione admixtam putredinis materiam, & ſubiectum eſſe nemo fuerit qui

men ægri non pauci periclitarunt,& idcirco nō in ipsarum copia sperandū erit sed si in die critica effluxerint,& cum leuamine ægrotantis & cum cæteris salubribus indicijs. Ex aduerso autem de malo euentu prædicimus si exanthemata in morbi principio appa ruerint, & cito delitescant, vel si persistant, & in dies liuescentia vel nigra apparuerint nā sic apparentibus pauci euadunt, vt experimēto compertum habemus. Periclitātur quoque quibus praua illa materia ad cerebrum defertur vnde delirium sequatur, Rubescant oculi, obsurdescant aures, è naribus stillæ decidant, manus tremulæ fiant nisi cum his præcipue viriū robur persistat,& oblatis cibis nō aduersentur,& ijs sub stineantur,ex ijs namque præter spem multorum nōnullos euasisse obseruauimus. Euentus quoque malus expectatur,si ex illis,qui circa ægrum assistūt,quis cōtagium acceperit nam vigilijs, & cæteris laboribus eorum viribus iam defessis licet qui primo ægrotabat persanetur illi vt plurimum virtute non persistente moriuntur vt sæpius obseruatum fuit, & hæc de prænoctione. In hoc morbo curando quemmadmodum,& in cęteris duplex: Indicatio imprimis nobis suggeritur morbi videlicet sublatio,& virium custodia: & cum quę à viribus inter omnes alias indicationes primum obtineat locum, & idcircò cæteris præferenda sit,vt Galenus voluit in suo lib. I X. Meth. Med. cap. X I I I.& non absque ratione cum quæ a viribus sumitur Indicatio duplici nomine præferri de- Curatio

 De aere.

mento aerem ſeligimus qui in primis qualitatibus ad frigidum moderate vergat ne excedẽdo cutaneos poros condenſet, & exanthematibus quæ tunc temporis efflorescere debent recludatur via: in paſſiuis verò qualitatibus ad putredinem, & ad aeris vitium iam ſuppoſitum conſilium tendentes aerem ipſum ad ſiccum vergentem, & omnis impuritatis expertem ſeligimus, & ſi talis à præſenti cœli ſtatu non condonetur, tunc in ædibus talẽ arte paramus quemmadmodum Galenus docet lib. IX. Meth. Med. cap. XIIII. quo in loco inter cætera domos ſeligẽdas eſſe docuit quæ ex ſe ipſis eas præſtent qualitates, quæ inſalubris aeris qualitatibus aduerſentur, & ſi tales non adſint arte parari debeant. Cum igitur humida fuerit quæ præceſſit aeris conſtitutio, & adhuc talis cum aliquo occulto vitio perſiſtat, prauarum febrium eiuſmodi eſt auctor. Vt arte igitur contemperetur, & purificetur aer curamus vt feneſtræ quæ ſeptentrionem reſpiciunt apertæ teneantur, occluſe verò quæ auſtro percutiuntur. Inſuper vt aer ipſe ambiens in ædibus ſalubris magis, atque gratus reddatur hyemali tempore lignis redolentibus ignes accendebamus, vt ex lauro, pineis, iunipero, & eiuſmodi alijs vel ſuffumigia parauimus ex lauandula ſtirace Gariofillis, & ſimilibus nunc verò in eſtibus ſolium thalami aqua roſarum, aqua lampha, & aceto optimo irroramus, vel ex eiſdem & ſaccharo gratæ fiant euaporationes, & quandoque per ſolium flores proſternimus, & virides frõ-

 des

des, vt rosas uiolas Aranciorum flores, & folia limonum Gelsimini nostrales dicti, & huiusmodi alia, & hæc de aeris contemperamento. Dum aere sic spiritum tueri recrearecq; studemus; Interim quoque solidas ægri partes cibo, atque humidiores potu tueri resarciriq; pariter curamus. Verum si nobis sanis existentibus cuiusque hominis substantia continuo depascitur eaq; cum triplex existat spiritus uidelicet solidæ partes, & qui benigni dicuntur humores: spiritus autem aere substantia solida cibo, humidior potu indies refici necessariò debeat multò magis eędem substantiæ partes, reassuntione, uel resarcitione in ægris indigeát, cum maior in eis dictarum partium ex solutio fiat: Tantumq; ad nutrimenta adijcere oporteat quantum est de robore uirium imminutum authore Galeno lib.x .Meth.cap.5. Et cum multa in hac malimoris febre, substantiæ deperditio fiat multum quoque ad nutrimenta adijcere oporteret, ut uires custodiantur. Sed quoniam duplex indicatio in medendis morbis nobis suggeritur uirium custodia scilicet, & morbi sublatio. Idcirco in cibando ęgrum non leuis illa oritur difficultas à Galeno prætacta lib. 1. ad Glauconem cap.x.ubi binos illos proponens scopos inquit; Quoniam uires longius laborare debent, prouidendum est pro uiribus ne morbus augeatur & ne ægrotantis uires prosternantur. Difficile uero est seruare utrumque inquiebat ille, quoniam inædie quidem quantum prosunt ad morbi cactionem, tantum

uel

uel etiam amplius uiribus efficiunt: Cibi uero in quã-
tum ægri robur adaugent, tantum coctiones impe-
diunt hæc Galenus. At longe magis eiusmodi auge-
tur difficultas in prauis eiuscemodi febribus cum ci-
tra id quod in genere sint duarum tertianarum spu-
riarum ipsarumq; duplicatarum in quibus viris lon-
gius laborare debent, Galeno authore citato nuper
loco, additur quoque prauitas, & magnitudo morbi.
Magnus quippe dici debet, tum ratione prauorum
simptomatarum, & eiusdem morbi seuitiæ, tum ratio
ne cordis quod præcipue obsidetur, & cæterorum
membrorum principalium quibus eiusdem morbi
simptomata impertiuntur cum magna virium in ip-
sis membris insidentium imbecillitate, qua posita
magna adiectione, & largiori cibo indigerent ægro-
tantes, ex aduerso autem cum morbus magnus sit, &
ad coctionem contumax, atque rebellis tenuiorem
cibum exposceret quãdoquidem cibi coctiones im-
pediunt, vt Galenus monuit citato nuper loco primo
ad Glauconem, ad quam difficultatem sic dicerem,
quod etiam ratione morbi in quo subest ingens pu-
tredo, vel corruptio, vt in eiusmodi febribus, & etiã
ratione, quia ad coctionem rebellis est morbus, alen-
di sunt ægri in morbi initio præcipue, & vsq; in tem-
pus prope statum, largiori cibo potius quàm tenuio-
ri: Et in primis ratione virium, quæ in morbo hoc
maxime labuntur, tum etiam ratione prauitatis, ob
quam humores non modo putrescunt, sed ad corru-

ptionem accedunt de qua corruptione Galenus loquens in primo Aphorism. comm. xvii. inquit, si enim vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ est in corpore dispositio sit ex corruptione humorum parum alimenti, sæpius talibus afferemus: Parum quia non potest virium imbecillitas tantum simul alimenti sustinere: sæpius autem quoniam multis indiget dispositio; nec obstat quod morbus sit ad coctionem rebellis quia non est expectanda coctio vbi non admittitur, sed nihilominus à natura ipsa, & arte euinci praua morbi materia, atque depelli profectō valebit. Quamobrem cum prauæ istius materiæ depulsio in statu fieri soleat, tunc temporis tenuiori cibo vtendū erit iuxta Hippocratis præceptum primo Aphoris. Aphorismo vii. Imo parum ante illud erit cibus subtrahendus, vt idem Hippocrates monuit citato libro Aphoris. x. Causa autem ob quam in statu sit tenuissimo victu vtendum, Arabum princeps nos edocens inquit, vt natura in cibo non occupetur cum ipsa impugna ad morbum profligādum pro viribus se adniti deberet, prius vero vberius victus adhibendus est vt æger sufficiat. Hippocrates inquit citato loco. Auic. verò in prima quarti tract. 2. cap. 8. nos iterum monens inquit. Verum est tibi necessarium cū in hoc, in omnibus speciebus, vt sit principium tui regiminis grossius, & postremum tui regiminis perueniens ad statum subtilius, & gradatim procedens in eo quod est inter illa, ita vt virtus sit conseruata

vsque

vſque prope ſtatum,& ſuperius dixerat, dignior horarum ad ingroſſandum ſcilicet alimentum eſt hora, in qua virtus nõ eſt valde occupata in materia, & eſt principium ægritudinis. Reſpectu virium igitur in principio largius eſt alendum,& ſic gradatim quouſque ad ſtatum morbi prope accedamus tunc temporis namque ratione morbi, vt eius materiæ tum coctio vbi admittitur, tum præparatio eiuſdemq; a natura depulſio fiat, & non occupetur in cibo ſicut monuit Arabum princeps,ſubtrahendus eſt cibus, & tenuiori vtendum eſt, vt citato loco monuit magnus Hippocrates. Quo pacto autem alimenti quantitas in principio morbi, & vſque in ſtatum ſit ægro perſcribenda,vel metienda hoc medico coniectandum reliquit Hippocrates aphoriſmorum primo aphor. 9. vbi inquit. Coniectari autem oportet an æger cum victu ſufficiat perdurare donec morbus conſiſtat, & quæ ſequuntur. Ex quibus coniecturam eiuſmodi medicus ſumere recte debeat, vt recte cuilibet ægro ſua præſcribatur victitandi forma,adeo vt cuſtodiantur vires,& morbus pariter profligetur,magnus Hippocrates pluribus in locis peruulgauit, ſed præcipue in ſuo,de ratione victus commentario 2.text. 36. vbi hæc inquit, Conijcere autem oportet, & robur, & morbi cuiuſque ſpeciem,hominis item naturam atq; ægrotantis in victu conſuetudinem,non in cibis ſolũ verum quoque,& in potionibus. His maiorum placitis recte obſeruatis vnaquæque cibandi ægrum dif-

ficultas

ficultas demitur. Cum igitur ad ægrum accedimus hac mali moris febre correptum quod quam primũ per enarrata signa conijcimus, & tamquam experientia edocti dignoscimus, ex inde ægri natura eiusq; robore, & in victu consuetudine exploratis, quod ægritudinis status non prope adsit, sed vt in aliquibus vltra decimum quartum, in nõ nullis vltra vigesimum prorogatur, vt etiam in dies obseruamus coniectantes, & sub inde indicationibus receptis, vt à viribus custodiendas esse, à febre refrigerandum, & modice madefaciendum, à putredine educendam esse ab obstructione aperiendum ab obstruente materia tollendam, vel prius præparandam à prauitate alexipharmacis insistendum, deinceps ad instrumenta vsurpãda, quibus ea quæ nobis indicata sunt perficere valeamus, omne consilium dirigentes pro reassumptione resarcitioneq; solidarum partium, nec non humidarum, quæ continuo vt diximus exoluuntur, ita instituimus, videlicet; Vt in prandio sumat panem in iure paruæ pullæ feruefactum, & ouum sorbile ante ipsum ferculum, & in ipso iure boraginem, uel cicerbitam, uel oxalidam incoquendam imperamus: In potu uerò pulli stillaticium magis delicatis corporibus cæteris uerò aquam decoctã exhibemus; In meridie uerò ad quinque horas à prandio eiusdem stillaticij ciathum singulis exhibemus; in cęna uerò idem ferculum, quod in prandio similiter exhibetur. & sic procedimus per duos primos dies, & quousque mi-

norata

norata sit materia perleniens pharmacum, uel per uenæ sectionem. Minorata si quidem, quæ noxia est materia, tunc incipimus vberius ægrotantem alere, & in prandio si ex delicatis ciuium corporibus sit, vel ex nobilioribus lautis cibis, & optimi vini potui assuetus, capi iura concedimus, & vini aquæ dimidio limphati ciatum condonamus, & si vires non admodum validæ fuerint, in meridie ptisanam portiuncula pulli contusi addita exhibemus; in sero autem vt abstineat à vino imperamus, & stillaticium exhibemus, cuius etiam circa mediam noctem ciatum exhiberi concedimus. Si vero ex robustioribus corporibus sit, & vino non admodum assuetus, nec exquisitis cibis, ferculo iam præscripto, & luteũ oui addimus, ut post ipsum ferculum in prandio, & cœna ut sumat buccellam panis loti acetoq;, & saccaro aspersi, ut Florentię parare consueuimus. & in meridie solum ptisanam ordeaceam absque contuso exhibemus, & ut à uino, tum in prādio, tum in cœna se abstineat imperamus, & sic procedimus hac uictandi forma, quo usque ad morbi uigorē ægrum propè accedere dignoscamus. Tunc temporis, ut Hippocratis præcepta seruemus cibum subtrahere incipimus, & ægrum à uino arcemus, & à ptisana contusum auferendum iubemus, & robustioribus panem lotum interdicimus, & singulis ita cibum subtrahimus, ut solo ferculo ex pane feruefacto in iure paruæ pullæ, & luteo illo ui contenti exi stant cuius ferculi in ipso uigore quantitatem etiam

minuen-

minuendam iubemus, & sic quo usque morbi status perduret, & donec natura ipsa uictrix morbum debellasse, & ad declinationis tempus iam accessisse nouerimus, tunc ægrum reficere, & uberius alere incipimus. At iam audio imperitorum turbam obstrepentem, qui doctrina Hippocratica, & cæterorum maiorum placitis penitus ignari, non tantum uerbis, sed opere grauius aberrant cum in singulis ægris, & quocunque morbo ægrotantibus nulla habita distinctione morum, & naturæ morbi, neque ægroti uirium, & eius naturæ atque cõsuetudinis eiusdem in uictu, neque morbi eiusdem tẽpora distinguentes futurumq; statum minimæ præcognoscentes, quod tam magni est manenti in hunc abusum deuenerunt, ut illico cũ ad ægrum accedunt, & præcipue prauis his febribus laborantem singulis eandem deitationem imperant, & eandem per totum morbi uigorem, & usq; in uniuersalem morbi declinationem prosequuntur nulla, ut diximus habita distinctione temporum morbi tãquam si unum calepodicum omnibus inseruire hominibus uelint, uel quod longe peius est cum indifferenter singulis ægrotis à principio morbi solũ ferculũ ex pauco pane in iusculo paruæ pullæ feruefacto & luteũ oui, & sic in prãdio, & cœna exhibeãt, & ĩ meridie ptisanam instituant, & singulis carnẽ, & uinum interdicant, & ita prosequentes tam in delicatis nobilium corporibus quam in rusticis, & agricolis, & tam in illis qui imbecillioribus constant uiribus quã

in

in robustis, unde sæpius cõtigit quod cum ad statum proxime accedunt ad quod tempus vires seruari sub-stineriq; deberent, & in quo tempore cibus subtrahẽ-dus esset, ipsorum egrorum plures iam cibi consueti abstinentia, & morbo eiusq; simptomatibus imbecil liores redditi adeo inuia deficiunt, & adęo illis vires labuntur, vt medici ipsi tunc cogantur cibum addere vt eos reficiant in quo tempore tenuiori victu vten-dum esset ne virtus ipsa fatigetur, & à pugna morbi iñ cibo occupata distrahatur vnde fit, vt vires magis fatigentur in pugna, & validior fiat morbus, cum non leui ægrotantis detrimento, & sæpius cum eius vitæ dispendio. Iam patet igitur, quod si Hippocratis, & Galeni, & cęterorum maiorum pręceptis boni isti vi-ri addicti essent minime sic errarent, si namque Hip-pocratem legissent in primo aphorismorum aphoris. 8. 9. 10. vtique nõ ignorassent quod in statu tenuissi-mo victo vtendum est, & quod in morbi principio, & ante statum vberior est victus adhibendus; Et si fu-turum statum non præcognoscant, vt ex ipsa victitã-di forma ostendunt, ipsum præcognoscere quantum referat Galenum legant in primo de crisi cap. 3. vbi in quit. Generosi autem medici, atque arte Hippocra-tica digni, est officium, futurum statum pręcognosce-re cum omnem victus rationem ad ipsum inspiciens instituat: & lib. 3. cap. 5. eiusdem operis inquit. In nulla re adeo exercitandus est medicus quantum in status præcognitione. Præterea neque sic errarent si

Galenum

& quandoque uinum absque medici consilio uti sole
lent potauerint: In iocundum, & melioris succi cōmu
tato ipsorum alimento recreantur ipsorum spiritus,
atque vires, & sustinentur magis demissis præsertim
assuetis laboribus, vires eorum cum morbo validius
colluctarunt, & idcirco ipsorum plures superstites
fuere, & à prauo morbo euaserunt. Delicatis verò
hominibus exquisitum, & lautum eorum alimentum
in modicam panis quantitatem in iusculo paruę pul-
læ feruefacti, & vnicum oui luteum, & in ordeaceam
ptisanam commutatum, & in aquam præstantiora
vina fit versa vice vt ex defectu lauti liberaliorisq; ali
menti, & vi morbi, & simptomatum vt breui momē
to temporis concidant eorum uires, & adeo labantur
vt in itinere deficiant & ad pugnā in statu resurgere
non valeant, & sic perduntur ipsorum plurimi. Ex ip-
sis verò nonnulli persanati fuere, quibus vires vberio
ri cibo reassumptæ fuere, & vsque in statum seruatæ,
& quibus eorum consuetudini à peritis medicis ali-
quid condonatum fuit; & hæc de victu quem febriē-
tibus instituimus pro viribus custodiendis.

Instituto victu in quantitate pro uiribus custodiē-
dis condecente, & in qualitate intemperici febris ad-
uersante eandem febrem respicientibus putredo de-
inceps se offert tanquā eius proxima causa, quæ edu-
ci debet, vt pro tertio scopo habemus, perduci autem
hæc recte non valeat ni prius antecedentem eius cau
sam inhibeamus videlicet humorum affluxum qui
ad

mur,& ſcopo educendi putredinem iam factam necnon eos humores qui ad ipſam ſuſcipiendā parati eſſent educamus nec non ēt ex parte refrigerandi ſcopo ſatisfaciamus,vt præcipit Gal.cit.loco & ſi cætera conſentiunt hiecorariam ſecamus, & pro tenore virtutis ſanguinē detrahimus, ſed vt moderata ſit detractio apprime curamus ne vires labefactemur, quæ cū prauo morbo,& longius colluctari debēt ſed aliquid ad curationis ſpatium reſeruamus,ne poſtea neceſſitate vlla intempeſtiue nutrire cogamur,vt Gal.nos monuit citato nuper lib.cap. 14. & eo magis quoniam ſi qua ſpes eſt in viriū robore ſeruatur. At ſi primis diebus exanthemata forte appareant antequam vena ſecetur de mittendo ſanguine, vel non mittendo certāt medici. Nōnulli ſiquidem valde ſe decipientes putāt excretionem illam ſemper à natura propellenti fieri poſtquam per ebullitionem ab eſtuante calore febrili in ſanguine facta fuerit ſequeſtratio, ſicuti cōtingit in variolis, & morbillis; & idcirco eandem expulſionem adiuuare conantes ſuſpectā habent venæ ſectionem vtquàm ad centrum trahat illud quod iā ad cutis circumferentiam expellitur: alij vero dicūt expulſionem illam minime criticam eſſe, neque à natura molitam tunc temporis, cum materia cruda ſit,& coctionem vllam minimè experta, & motum eius ratione ſimptomatis potius quam naturæ factū dicunt, & ſe fundāt in placitis Galeni quod in principijs morborū ſi quid excernitur nihil ratione naturæ excernitur, cum namque natura ipſa à cauſis morbum facienti-

bus grauatur, & humores sunt crudi, impossibile est aliquid bene secerni Gal. inquit aphoris. lib. 4. comm. 22. & idcirco, nil sperantes, neque fidentes in expulsione ipsa cum præcipue videant ægrum nil iuuari ex ea sed quo magis expellũtur ex anthemata, magis augeri febrem cũ suis simptomatibus, & eò magis quia multi obiere quibus confertim per totũ corpus exanthemata effloruerant: vnde potius materiæ illius prauæ exuperantiam intus, & extra coniectantes circa principaliora membra latitantem viresq; præmentẽ vt iam positos scopos compleant venam secant, iecorariam, vel medianam in dextero cubito, & moderatam faciunt detractionem, ægroti vires, & futurum statum consultò inuicem metiẽtes, & illico sanguine detracto, vt quæ iam ad cutim effloruerint exãthemata, vel quæ in via fortasse ad cutim promota forẽt nõ retrocedant imò persistant, & magis trahãtur, uel cocurbitule applicantur, vel frictione fiunt circa crura, & nates, & circa dorsum, & spatulas, & sic nos vtimur quo ad scopum euacuandi simul ac refrigerandi scopum inspicientes. Verum hoc præcipue seruamus, vt non secemus venam ea die, qua exanthemata efflorescere cęperint, sed sanguinis missionẽ differimus quo usq; sequatur exitus ab internis partibus ad cutaneas. ne prauæ materiæ intercipiatur exitus, sed tunc cucurbitulas applicamus cũ scarificatione, & frictionibus vtimur, manus fricantis cum elisir vitæ madefaciẽdo vt magis rubescat cutis, & facilior exanthematibus paretur exitus. Quod si per ipsam expulsionem non

leuetur

leuetur ęger sed potius post multarum apparitionem morbus increscat,& augeantur simptomata tunc in expulsione minime fidentes de sanguinis missione consulimus, & venam cubiti secamus, vt supra diximus: vel si imbecilliores sint vires ano hirudines applicamus,& postea cucurbitularum vsum, & frictiones prosequimur,vt supra est dictum. Celebrata sanguinis missione ad residuum præparandum accingimur, vt noxia materia facilius euinci valeat. Ad hoc siruppum seligimus, vt de cicorea simplici de acido citri acetosum simplicem, & quãdoque oximelitem, vel siruppum de duabus radicibus,& similes cũ decocto,vel stillaticio cicorei,acetosę,capillorum veneris, sonci,capraginis, seminum citri,scordei,& similium quibus siruppis cinamomi stillaticij guttulas singulis addere solet,& de more exhibemus, & sic prosequimur. Verùm si circa epar obstructio aliqua, vt singulis ferè contingit hippocundrium occupauerit quod exalbicantibus fecibus dignoscimus necnon ex dolore aliquo in tangendo ab ægrotante percepto loco siruppi cicoracei simplicis cõpositũ accipimus,vel in siruppo iam dicto. Reobarbari scrop.infundimus, & ita prosequimur; Et si forte contingit in processu morbi quod quę apparuerint exanthemata citius delitescant, & subinde simptomata inualescant prauaq; materia cerebrum petat eiusq; functiones interpellare incipiat, vt ex delirio & surditate oculorumq; grauitate dignoscitur, & quia somnolenti fiũt, & manus

tremulæ eis videntur, subtiliantur vrinæ, & quandoque magis crassescunt, & turbulentiores fiunt spirãdi difficultas, & cætera eiusmodi simptomata subsequũtur in quo casu non modo cocurbitulis vtimur dorso spatulis natibusq;, & cruribus applicitis: sed cum hæ prodesse minime videantur ad hirudines confugimus ano eas applicantes felici admodum successu: Reuellimus namq; a principalibus membris simulq; materiam prauam educimus, quæ licet morbus nondum ad statum accedat nihilominus, quia rebellis est materia, & coctionem non admittit eam tuto sic euacuamus, & a principalibus mẽbris per eiusmodi præsidium recte auertimus, & ad vncias decẽ plus, vel minus pro virtutis robore detrahimus. Interim dũ hæc moliuntur simul, & semel prauitati occurrimus, & vires tueri eas roborãdo pro posse adnitimur: ad quod agendum alexipharmaca seligimus quę suis, tùm manifestis, tùm occultis qualitatibus venenatæ materiæ aduersentur, & substantiæ nostræ familiaria opitulãtiaq; existant. In quorum alexipharmacorum cẽsu seligimus, lapidem Bezoar qui ex optimis, & non adulteratus sit, cornu rinoceroti, vnicornum, & radix quæ contriherba dicitur ex nouis Insulis transportata, Theriaca, electuariũ Alchermes pro diuitibus necnõ electuarium de Gemmis pro nobilioribus, & magnatibus bolum quoque Armenicum seligeremus pro magno præsidio si ad nos adulteratus non transportaretur, & ex his singula die exhibemus in mane, & in

sero

ſero,& in media nocte, vel in aurora ante ſiruppum ſub hac forma videlicet.

Rec. lapidis bezoar ex veris, & non adulteratis.

Si ex orientalibus ſit gran.vj. vel vij.

Si verò ex occidentalibus ſit gran.x.

Exhibe per horam unam, uel per duas horas ante cœnam,uel ante prandium ſic. Accipiant aquæ capillorum ueneris,uel ſonci,uel capraginis,uel aquę lamphæ, uel ſtillaticij pulli guttulas quatuor ponatur in cocleare,& deſuper aſpergatur puluis tenuiſſimus ipſius lapidis,& ore accipiat,atque deglutiat eger, & illico quatuor denuo guttulas apponantur in ipſo cocleare, vt ſi quid de lapide in ipſo relictum fuerit iterum deglutiat.

Si in ſero eger acceperit lapidem bezoar,circa noctis dimidum,

Rec. Cornu rinoceroti finiſſime deraſi,gran.x.uel xij. exhibeatur cum ſtillaticio pulli, & cum dimidio uini albi an.quantum ſufficit ægrotanti exhibeatur.

Item Rec.Electuarij Alchermes unc.s.

Confectionis ex acido cytri unc.j.s.

Diaboraginati unc.ij.

M.& de eo exhibeatur quantitate caſtaneæ.

Per duas horas ante prandium.

Verum ſi ex nobilioribus, uel magnatibus fuerit.

Rec. Electuarij de gemmis ſcr.j.

Deglutiat æger,& vini albi cum tantundem.

Stillaticij pulli hauſtulum ſuperbibat ad quantitatem ſcilicet vnius coclearij.

Si verò ex pauperibus, vel agricola fuerit eger tunc
Rec. Conſerue boraginis unc.ij.
Conſerue bugloſſi vnc.ij.
Theriacę andromaci vnc.s.
Cóſerue acidi citri j.vnc.s. m. de quibus capiat per horam ad minus ante prandium quantitate caſtanee.
Vtimur quoque felici cum ſucceſſu boli illius ex inſula Elue optima præparatione purificati, & ſigillo magni Ducis, & imagine Diui Franciſci inſignito ab aromatario magni Ducis, de quo bolo, vel terra Elue reperitur albus, & ruber ad flauum vergens, quibus indifferenter vtimur felici ſucceſſu: de hoc ſiquidem, tá nobilioribus, quam vilioribus hominibus vtimur in ptiſana in contuſo in ſorbilibus ouis exhibere, vel cú pauco vini albi, & ſtillaticio pulli. & in hoc magis cõfido, quàm in eo bolo quod ad nos aliũde tranſportatur. & ita dictis modis ea terra vtimur.
Vtimur quoque radicis illius, quæ à nouis inſulis ad nos tranſportatur quæ dicitur contriherba de qua exhibemus a dr.s. vſque ad integram, optime puluerizatur, & egro exhibetur eo modo, & forma quo de cæteris pulueribus eſt dictum. Radix hæc namque ſudorem prouocat, & magni iuuaminis reperitur ſi legiptima veraq; ſit, & non ſecus fuerit: dictis ſic alexipharmacis per os ſumptis vtimur, vt prauitati inſiſtamus, & egri robur cuſtodiamus.
Ad eandem intentionem extra vtimur oleo magni Ducis quod contra venena dicitur optimo feliciq; ſucceſſu non minus, quàm in cæteris peſtilenti-

bus

bus febribus,elapſis temporibus copertum fuerit. ex hoc namque ſubtiliter liniuntur pulſus manuum, & in pedibus, & cordis regio quo modo inferius dicetur de lenitione fienda poſt epithema. Circa tempora pulſus hoc oleo minime liniunt, quia apud nonnullos ſuſpectum habetur ob nimium eius caliditatem ne ad cerebrum materia trahatur. Eo ſic vtimur, vt poſtquam dictæ partes prima vice linite fuerint ſingulis ſex horis iterum liniri debent, ſed prius quàm vngantur; Cum eliſir vitæ primo illinuntur ſubtiliter dictæ partes,tum ut prioris inunctionis deterſio fiat,tum vt paretur penetratio ipſius olei.

Ad corroborandum, atque tuendum hoc epithemate vtimur.

Rec. ſpec. epithime cordialis temperatarum dr. vj.
Aquarum cordialeum lib.iiij.
Aquæ roſaceæ vnc.ij.
Vini maluatici unc.iij.
Aceti optimi unc.j.s.
Moſci leuantini gran.iiij.
Oſſis de corde cerui ſcr.j.

Miſce fiat epithema cordi mane, & ſero ante cibũ & pluribus uicibus cum panno ſericio reiteratis detergatur locus,& exiccetur, & hoc linimẽto ungatur.

Rec. Therices electe Andromac.
Vnguenti roſacei an.unc.s.
Boli orientalis non adulterati ſcr.ij.
Olei contra venena dicti dr.j.
Eliſir vitæ dr.j.s.

Aceti rosacei dr.ij.
Misce liniatur regio cordis post epithema.

Clyster. Dum sic prauam materiam præparamus, & alexipharmacis insistimus enemata alternis diebus administranda curamus ipsaq; validiora, vt intestina a praua materia mundetur, & vt uenenati uapores, & praua materia unde eleuantur deorsum a principalibus membris reuellantur sic.

Rec. Decocti maluarum, florum camomeli, Anisorum, finiculi an. quantum suff. fiat decoctio de qua
Rec. lib. j. s.
Olei rosacei completi unc. iiij.
Mellis violacei unc. iij. s.
Oui luteum, Hieres. unc. s.
Salis dr. ij.

Misce fiat enema, & infundatur per horam ante cibum cauendum est à iusculis, & pinguedinibus ob putredinem. & si eger non exeat extra cubile, sed in patella qua vtimur Florentiæ enema deijciat, multum laudo ne insurgendo nimium fatigetur, vel animo uti solent, deficiat. & dum enema deiecerit buccella panis parumper assi in vino decenter infusa ei condonetur cum haustulo vini superbibendo. Dum hæc fiunt quoniam solent varijs accidentibus febrē hanc prauā sectātibus infestari idcirco eis sic succurrimus.

Et quoniam vlcuscula oris aphtæ dictæ. sepe infestari in hac febre solent.

Rec. Aquæ borrę si facultas adsit, & cum ipsa os, & fauces colluantur, & quandoq; gargarizetur. uel sic.

Rec.

Rec. Aquæ ordei
Aquæ plantaginis an. unc.vj.
Diamoronis dr.ij.
Mellis rosacei dr.iij.

Misce fiat gargarisma, uel collutio. & instrumento argenteo, quod linguicula dicitur interim os & fauces detergátur, uel cocleare argenteo. vel sic alio gargarismate.

Rec. Aquæ plantaginis unc.x.
Vini, vel succi granatorum amabilium dulcedine aliqua non expertium unc.j.s.
Aquæ rosacee unc.s.
Misce fiat collutio, uel gargarisma. vel sic

Rec. Aquæ plantaginis
Arnoglosse an.unc.iij.
Portulace
Decoctionis sebesten unc.iij.
Vini citoniorum unc.ij.
Misce fiat collutio vel gargarisma.

Solent quoque sępius fauces à prauis, & feruentibus uaporibus inflammari ex quo affertur molestia, & difficultas deglutiendi nó secus ac in ulcusculis dictis quibus sic subuenimus.

Rec. Aquæ ordei
Plantaginis
Portulace an.unc.iiij.
Aceti rosacei unc.j.s.& quandoque
Aquæ rosacee unc.s.
Misce fiat collutio, uel gargarisma.

Solent

Solent sępius in eiusmodi febribus egrotantes delirare, vel somnolentes fiunt ob uapores ascēdentes, & cerebrum petentes quibus sic succurrimus, & primo, vt a somno excitentur.

Rec. Castorei dr.s.

Mitridati dr.ij.

Succi rutę parum.

Misce illinantur nares, vel sic.

Vt auertantur uapores a cerebro frictionibus utimur spatulis dorso, & usque ad crura, & quandoque cucurbitulas applicamus: & quibus bifariam iuuamē sequitur quia retrahitur a cerebro infra: tum etiam bonus sequitur tractus ab intimis ad extimas cutaneas partes prauæ materiæ intus latitantis, & ex retractione uaporum, tum somno, tū delirio occurrimus, & si hæc non contulerint sanguisugas ano applicamus, uel medicamēto aliquo noxiam materiam euacuamus prout magis expedire præsenti medico uidētur qui egri uires cum morbo, & eius statu recte conferre ualet. Solemus etiam cum materia cerebrum petere incipiat, & accidentia ipsa minari, in crura uessicatorium admouere loco quo cauteria infigūtur, sic

Rec. pulueris cantaridum scr.ij.

Euforbij recentis dr.s.

Fermenti, & aceti acerrimi an. quantum sufficit.

Fiat pasta quæ applicetur, ut dictum. Febrientibus ferè singulis in augumento morbi urina intercipi solet, & quamuis cupiditas adsit nihilominus urina non proiectatur, & frustra matellam accipiunt quibus

bus ſic ſubuenimus.

Rec.olei de ſcorpionibus vnc.j.

Vngatur pectẽ tepide, vel ſic.

Rec. Pautariæ
Si ſimbrij
Camomillæ
Aniſorum
Dauci
Maluæ
Violariæ
Petroſelini, vel appij

Fiat decoctio in aqua cum tertia parte vini greci cum qua fomentetur pecten cum ſpongia,& poſt fomentum cum oleo de ſcorpionibus inungatur.

Prȩſtabit quoque non modo in reddendo vrinam ſed etiam in reuellendo prauam materiam à nobilioribus membris, & ad crura euacuanda vti puluere cãtharidum ea forma, vt ſupra eſt præſcriptum, & ſi ad crura appoſitum medicamentum ad vrinam prolectandam minime ſufficiat. Sufficiet dubio procul ſi ad exortum ſpinæ applicetur, nam quibus capiti applicatum à me fuit eiuſmodi medicamentũ ob alios affectus perſanandos ſingulis urinarum copiam promoueri expertus fui. quod nimirum cãtharidarum facultati eſt adſcribendum: Siti ingenti quandoque febrientes cruciantur quibus ſic ſubueniendum.

Rec.Medullæ acidæ citri conditȩ eius quȩ Neapoli electiſſima paratur cocleare unum in aqua frigida ſemel madefiat,& ægrotanti exhibeatur,ut teneat in

lingua

lingua, & paulatim deglutiat, vel ſic.

Rec. eiuſdem confectionis coclearis dimidium diſpergatur in aqua decocta, vel ſtillaticio pulli ad mẽſuram dimidij ciathi, & ſitienti ad potandum exhibeatur, vel ſic

Rec. Radicis lactucæ ſaccaro conditæ, & in orbiculis conciſæ, & in decocta aqua decenter infundatur, vt à ſaccaro abluatur, & à dulcedine mundetur, & ex illis orbiculis æger vnum teneat in ore ad libitũ permutando.

Tranſacta decima quarta die, & nulla criſi ſubſequuta, & aluus ſoluta, vt in multis ſolet, minime fuerit neque adſit vrinarũ copia, & ea quæ expectari poteſt coctio in vrinis apparuerit, & iam deletis exanthematibus prauam materiã educere conſuluimus medicamento aliquo, quod virtutem non fatiget, neque inſignem faciat agitationem, & clementiora ſeligimus. Recipimus idcirco ſic.

Rec. Mellis roſacei ſolutiui vnc.iij.
Mannæ calabræ vnc.j.s.
Rhabarbari electi dr.j.
Agarici optimi ſcr.ij.
Zinziberis, ſalgemme, ſpice an.gran.vj.

Infundatur Rhabarbarum, & agaricus in decocto cordiali, & facta ſufficienti expreſſione Rhabarbari, leuiter exprimatur Agaricus cum dicta expreſſione fiat potio breuis cui addatur,

Aquæ cinamomi dr. j. s. exhibeatur in aurora ſed die præcedenti fiat enema.

Et aliud

Et aliud enema fiat alia die ſubſequenti a die aſsū-
pti medicamenti, & enema ſit lotiuum.

Educta quę euacuari poteſt noxia materia ſtatu ad
huc non accedente iure capi ſorbilibus ouis, & con-
tuſo in ordeacea ptiſana,& vino in prandio modice
ſumpto, & decenter limphato quemmadmodum à
principio minorata materia ordinatum fuit,ſic ægrū
reficere ſtudemus,vel ſaltim ſubſtinere vires quouſq;
ad ſtatum accedamus. Vbi vero ad ſtatum accedere
morbum dignoſcimus ex auctis ſimptomatibus, &
ſub inde morbo ipſo in ſuo vigore conſiſtēte,cibum
illico detrahimus, & ægrum à vino, & pulli contuſo
arcemus,& ſolo ferculo iam dicto alimus, & ſic pro-
ſequimur donec ſtatus, & morbi vigor perdurauerit.
In declinatione autem,& poſt ſequutā criſim vberius
ægrum alere,& decenter reficere curamus. Verum ſi
poſt ſequutam criſim quæ per aluū,& vrinas in eiuſ-
modi febribus, vt plurimū ſequi ſolet morbi reliquiæ
remanſiſſent ægrum cauentes à nimio cibo, & potu
iuſculū ei paramus paruæ pullæ in quo petroſelinas
radices,cicoreum ſoncum ac parum cinamomi inco-
quendum iubemus,& ſaccaro dulcoratū ſingulo ma-
ne ægro exhibendum inſtituimus, & ſic per aliquot
dies, & tādem pręparata materię reſiduo ſi expedire
videatur naturaq; per ſe ipſam recrementorum reſi-
duum non expellat medicamentum aliquod exhibe-
mus, vt quæ relicta ſunt recrementa euacuentur,& à
Diacatholicone melle roſaceo ſaccherino,& Rhabar
baro electuarioq; de dactilis dulcibus non recedimus

ne

ne defessas iam vires amplius fatigemus, & quia hæc satis esse videntur. Victus rationem tandem instituimus qua tanquam conualescentes vti valeant, neque in sex rebus non naturalibus delinquendi eis occasio præstetur. Habes tandem vir doctissime quid sentiã tum circa dignationem, tum circa prognosticum, tũ etiam circa curationem vagantis prauæ febris, quæ si nõ ea eloquentia, & methodo, vt fortasse expectabas, exarata fuere, ea nihilominus hilari fronte recipias tanquam à senescente trũco ædita, & ab homine, qui te vehementer diligit. Expectabo interim vt vicissim mihi significes an febres quæ istic vagantur, & cõ terraneos meos, vt audio, seuiter angunt eiusdem speciei sint, an diuersas esse conieceris quod mihi significare non te pigeat. Interim vale amicorum optime, & me uti soles ama. Ex Florentia die XXII. Aprilis MDXCII.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS
RERVM NOTABILIVM,
QVAE IN TOTO HOC OPERE
CONTINENTVR.

A

atque

Galenus

FINIS.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T.

Omnes ſunt Quaterniones, præter T duernio.

FLORENTIAE,

APVD PHILIPPVM IVNCTAM,

M D X C I I I.

Cum Licentia Superiorum, & Priuilegio.

